

ספר החיבור וספר המזרף

ספרי מדע ומוסר

לך' ברכיה בר ר' נטרונאי הנקדן

הווצאים לאור בפעם הראשונה על פי כ"ז מינכען וכ"ז פארמא
עם תרגום והנחות ומבוא גדויל בלשון אנגלי
ובו דברתי על חי' המחבר תולדותיו וספריו
ועל המקורים אשר מהם שאב

חיים המכונה דר' הערמן נאללאנג

לאנדרן
שנת תרסב לפ"ק

Printed by W. DRUGULIN, Leipzig (Germany).

לוכרון עולם

נשומות הורי האהובים והנתמדים

הוא אדונינו אבי מורי ורבי עטרת רashi מוריינו הרב

ר' מרדכי שמואל בהחר' ישראלי גאללאןץ

אחד מטלמיי הנගונים רבי עקיבא איגר ובעל תפארת ישראל וציל

אשר שמש בדורש מ"ה שנה בכהן האםברא בלאנדאן

ואמי מורי עטרת רashi היקחה בנשים אשת חיל וראת ה'

מרת חנה בת ר' יצחק קאפעפעל

וכותם תנן עליינו:

EDITOR'S HEBREW INTRODUCTION

הקדמת המוציא לאור.

הכל ציריכם למלול אפלו ס"ת שבתוכלו! כי העתיקים אשר היו צפונים טמונה וcommunicatos באותרות ובключи הספרים, ובארצות התבבל מונחים, זה כמה מאות שנים, אשר עד הנה לא ראו אור הדפוס, ה' בחסדו הקורה לפני הדל והצעיר באלפי יהודה, ואמרתי, במקום שאין אנשים שהשתדל להיות איש: נתתי לבו אליהם, עשו לי לילות כימום, ומצאתי שהמעט מהחוק מרובה, ורב טוב צפון בהם, על כן אמרתי אוכחה בם את הרבים: ועתה אודה את ברואי, הנוטן לעוף כת, אשר נתן לי לשון למודדים, ועוז ותעכבות, להוציא את חפציו מכח אל הפוועל ולהוציא מאפילה לאורה, את מעשי ידי האומן הבקי, המשיל משלים, גם דלה ממעין החכמה והתבונה, ושאב מים חיים מן הבאר ויתן לשואלו דבר דבר על אפנויו, הלא הוא האיש הרם, ר' ברכיה הנקדן אשר בחכמתו דבר על העצים ועל האבניים:

רבים הם מדורשי רשומות אשר כתבו בקיצור על חיי המחבר ועל ספריו, אך שננו ברואה, וטעו מאוד על חייו ועל זמנו ובפרט על תוכן הספרים האלה אשר העלו אותם עתה על מכਬש הדפוס בכרך הזה: כל אלה המתרבים והמבקרים (חו"ז מהכם אחד מחכמי ע"ה, ודע ראמפי שלו) עשו שני שטי המחברות האלה אחת בכמות ובאיכות, וגם נתנו אותן להם אוטותיהם אחרות, והדרוכים בעקבותיהם האמינו לדבריהם ולא אמרו כמאמר חז"ל, נוטי ספר ונחות: ואמרתי אני לבבי, אסורה נא,

ואראה את המראה הות, והנה לשנים בידי, לא ראי זה כראוי זה, והצד
השווה בהם, כי מבטן אחד יצאו, ומעשה ידי אומן ומהבר אחד הם;
הספר הראשון שמו פלאי, ואני קראתיו בשם חיבור, כי זה השם
נאה לו, ייען כי חברו ואספו ממספרי גאנונים קדמוניים, הכה' נמצא באוצר
הספרים בעיר פארמא בארץ איטליה (בז' ראסטי), והשני
המזרף נעתק מכ' 65 באוצר הנגדל אשר בעיר מינכן-בארכ' אשכנז:
מתולדות המחבר נודע לנו רק מעט מועיר: עוד נעלמו ממנון,
וזמן לירתו ומקום מגנוו, אך אתורי שורדי תוך עומק ספריו, ושנותיהם
גם שלשתים, ועשיותם בסלת נקייה, מנוקים מכל דופי ולמדני
דבר מtopic דבר, הארו עני, וראיתי כי הוא נולד בשנות הראשונות
מماה הייב' לחשבוננו, והוא בסוף מאה השמיניות (ת'ת'—ת'ת'ך) לאלה'
החמייש לחשבוננו, אביו היה ר' נטרונגאי ראש משפטת נקדנים מומחים,
ונם בנו (של ר' ברכיה) ואחיו שמואל והוא נקדן ה'ו' יהודא
הכינויו, הוא ר' ברכיה הנזכר במנחת יהודה עה'ת מר' יהודא
בר' אליעור, אשר חברו בשנת ע' לאלף הששי, ונדפס בס' דעת זקנים:
ואולי גם הוא הנזכר סתם בתומפות שנדרין דף ב': דה מלך
מותר וכו'.

מקום מגנוו היה בלי ספק בדורומו של צרפת בעיר לוניל, עיר
מלאת חכמים וסופרים, כוהר מותרים, אשר ריחם לא נמר וידם רב
להם בחכמה ובמדע, ובראשם היה הנדיב ר' משה, כאשר תראה
מתוך הספר, כי ר' ברכיה שלח לו ספרו למנהל ולהתשורה. וגם
חכמים אחרים כמו משפטת האבן תבון ומשפטת הקמתי פרחו וייצזו
שם: לפי דעת החוקן יוסף יעקב המכונה JOSEPH JACOBS, ר' ברכיה
גר באינגלטירא, וכותב ספריו בעיר המהוללה אוקספורד, וגם ר' ברכיה
הייה לעוזר לחכם נוצרי אחד, אלפריד שמו, ומבייא. ראייה לדבריו כי גם
חכמים אחרים באו ארץ אינגלטירא, ובכתבו שמה ספרים, כמו ר'
אברהם אבן עזרא הנזכר לשבח בספרו של ר' ברכיה. אך ראייתו אינה
ראייה, הוא נשען על קנה רצוי, באשר כי ר' רביע חיבור ספרים גם בלוקא

ונם ברומי וכו'. האם כל המחברים האחרים אשר הזכיר ר' ברכיה בספריו. ישבו באינגלטירא? הבאו אבן תבון ור' שלמה אבן גבירול ור' סעדיה לנור ולהשתעשע בארץ זוata? אך גלי וידוע לכל יודעי דברי ימי ישראל כי רבים מחכמי צפת עברו ושבו והיו רק כנרים בארץ זאת. הורותם ותולדותם בלי ספק בצרפת, ואף החכמים הנודעים בשם חכמי אינגלטירא למדו תורה בישיבות צפת, ויצקו מים על ידי הגאנונים הנודולים באשכנז צפת וספרד: העתיקו כתבייהם ולמדו מפירושיהם קודם שנלו לעבר לים, והביאו צדה בדרך לאמתחותיהם. ועתה איך נוכל להחליט שר' ברכיה הנקדן גר וכותב ספריו באינגלטירא? ולנכון כי ר' ברכיה חי וכותב ספריו בארץ אחר. באשר כי תמק יסודות ספריו רק בכתביו הנודולים הספרדים, כמו ר' סעדיה, ור' בחיי, ור' שלמה אבן גבירול; ועוד הוא ראה וידע רק את הספרים שנעתקו מאו אשר לא שופתם עוד עני תושבי אינגלטירא, ואף גם ההעתיקות ר' יהודה אבן תבון נפלו בחבלו בנעימים תיכף אחריו שייצאו מיר הרב המעתק עוז טרם נתפשטו במקומות אחרים. כאשר הראיyi לדעת במובאי הנගול בלשון אנגלי מעבר הספר הזה. ע"ש: וגם שם עוד הראיyi בראיות ברורות כי אי אפשר היה לר' ברכיה לחבר ספריו במקום אחר רחוק מלוניל כי אם קרוב לנבול ולתחום האיש הנעלם ר' משולם אשר היה שם ושם עינו על המחבר ר' ברכיה אשר חם תחת צלו: ובמהילה כבודו, ידידי מר' יוסף יעקב שנה ברואה באשר חשב כי "אי הים", במפתח משלו ברכיה הם איי אינגלטירא, ר' ברכיה דבר "על גלגול העולם המתגלגל באוי הים", "אי הים" מהה האים הרבים המפוזרים ביום אוקיינוס אשר סביב הולך ותוור נלגל העולם ולא דבר על האיים המוחדרים:

נשוב עתה לענינו ונדבר בקיצור על הספרים בעצם, אשר הכניות והוינטות לאור בס"ד: הראשון, כמו שרמזתי בתחילת הוא מכיל קיצור של ספר האמונה והדעות לר' סעדיה גאון, וגם העתקות בספרים אחרים: ר"ב אסף וקבץ מלא חפניו מספרי מדע ומוסר, ושאב מים

משמעות היישועה, מספרי ר' אברהם ابن עירא, ומתקון מדות הנפש, ומבחר הפנינים לרי שלמה ابن גבירול ומספר תורה חותמת הלבבות לרי בחיי בר יוסף, וגם דלה דלה מום התלמיד ומדרשים שונים, וכן הספר שהעתיק מלשונות הנויים ללשונונו וגם מם סוד הסודות המיווחם לאリストו, ועוד רבים מהם, וחבר "חיבור" ספר כולל עניינים מעולים לנפש חפזה להשכותם מעוני הוכנה ויראת השם :

השני המצרפַּך נראה עתה כי הוא קייזר מן ספר החיבור, אבל בכמה מקומות הרחיב את גבולו, ועוד הוסיף נוף משלו : מסגנון לשונו בשני הספרים האלה אשר חבר, ניכר כי ר' ברכיה לא ראה ס' האמנות והדעות על פי העתקת ابن תבור, כי לנכון עוד לא הייתה נולדה בעולם בעת אשר חבר את ספרו, אך שם בסיס לחובבו את העתקה הישנה, אשר גם הוא עוד גנווה בכ"י בעקב הספרים במינכען אשר זכיתו לראותה :

אין ספק כי העתקה זו את קדומה רבות שנים להעתקת ابن תבור, בה שימש בקדוש בעל "שיר היהוד" ועוד אחרים כמו שהוא באשכנז צרפת ובספרד. ולדעתי העתקה זו נעהתקה בארץ המורת, ואולי בארץ ישראל, למלאות רצון המתואים ללימוד הכמה ומדעת עליונה מספרו של ר' סעדיה, ולא היו בקיאים בלשון ערבית לשון העתקה זו כבדה מאוד, ומחברה יצר וברא מבטאים חדשים, וגם שם בצלינו מילים הנמצאים בפיוים קדומים, וגם אשר יסודותם בלשון סורטי. מהעתקה זאת למד ר' ברכיה לשונו בספריו ובמשלו, ובשפטו הילך בעקבות مليיצי פרובינציא וספרד.

ועתה עולה על גורם המעלות ואערוך לפניכם אזהה מספרייו יצא ראשון לאביו המחבר, לפי השערת דעתו, החיבור, לו משפט הבכורה, הוא תלת מלאת מחשבת של ר' ברכיה, והשני, הוא המצרפַּך, כי הוא בכלליו ובפרטיו קייזר החיבור הנ"ל. הספר משלי שועלם אחרון הוא לכל ספריו ולילד זוקנים הוא להרב הנ"ל :

הוא גם כן חבר או העתיק מלשונות הנויים ספר המדבר על האבניים הנקרא "לפידראיאום" וספר "דודי ונכדי" שאלות ותשובות על הטבע, עודם הם בכתביהם, וגם מוכנים לדפוס, ובמהרה יראו אור בעזה:

ועתה אשם קני למלוי כי הרחבי והגדלי גם דברתי על המחבר ועל ספריו במבואו הגדול בלשון אנגלי ע"ש: והאל העונה לכל השאלות אשר גמלי בחסדו להוציא לאור אוצר תחומים ובלום כזה, וככני ללמידה ולŁמד, יזכה להוציא לאור גם הספרים האחרים של הרב המחבר זהה. ואליכם אישים אקרים אל תדינוני לכף חוב, אם תמצאו בו شيئا. כי שניאות מי יבין? והוא הספר הזה לזרע עולם ולモכרת אהבה לבני היקרים שיתיו, ואני תפללה שהושבו בשם ידריכם בדרך נאותה, יודבקם בתורתנו הקדושה, וזה יוכנה עותי ואת אשתי העדינה והאהובה מרת טוביא שת' לנגלם לתורה, לחופה, ולמעשים טובים:

חימם במוהר רודכי שמואל נאלאנץ

לאנדאן, שנה ישב מצורף . . . וטהר . . . והו מנהה לפך:

אתי אל ואוכל

מושכים בשבט סופר. כתבו דבריו ברכיה בספר. הנutan אמריו שפר.

נאם ברכיה בר' נטראני לבאים לחקר מסך הבין ולכל משבל נלבב אשר ידבנו לבו לבא במשועל יראת אלקינו ובעבודתו גלויה וצפונה אשר היא אורה הלבבות וננה הנפשות יהה (!) הדברים האלה קרובים אליהם אשר אני הצעיר והגבוה אצלתי מתחbor האשל הגודול הганון רבנו סעדיה זל אשר מצאה בקן ידו גבורות השבל ומתחBOR שאר הגאנונים אשר כמו אחריו וחברו ספרים בעלותם במדרונות החכמה במעלות המומה להאריך עיני השאריות הנמצאה. ולפי אשר ארכו בעניניהם ועוד הרחיבו מליהם בחכמתם חיצוניות על הכוכבים וஸלותם ותנוועטם וקידוריהם ודעתנו קזרה להשיג תוכן הדברים. ועוד כי עליה עליינו על חליפות הזמן בעוניינו ושבורי לב כמוני דיום נלאו מהכיל שמותי מגמותי להעתיק בקוצר עניין פן יהיה למשא ולמען יוציא קראabo ואפשר קלותם ולקטתי מבחר אמורים בראש האמור כשנים שלשה גרגרים לזכור רוחב המליצה ואפיין מעינותיהם חזחה אחריו אשר הגעמי לאמתה העניין ממדרינה. יודי נטוייה לקבץ ולרבץ מלים שלא אשנה מדעתם הבעלים פן אהוה אשם עם בעליו ופן איזיב עצמי כמטרה לחצי מורים. הוכרתי בתחלת הספר אלה הדברים. ולבubar כי זולתי בחפשי לא יעתיקנו. שלחתי אני הצעיר את ידי ואכתבנו וכל עמוס וסתום בקוצר אבא. מעשה ידי להתפאה. והנהו מנהה שלוחה לאדון הנדי רב' משלם נר עולם אשר לבש צדק כמדוי. והוא יידני לclf וכות בחדו.

I. א' הганון רב' סעדיה¹ בסוף מגלה הראשתונה מן ספר האמונות שcharbi. שמונה עניינים הם שמהם נפלו החלופים והספוקות והקפנות

¹ בקבלת הרابر זל כתוב כי רב סעדיה גאון בקרא רב' סעדיה אל פימי והיה לאש ישיבה במתא מחסיא ב' שנים ואח"כ הוכרה לברות ונחבא כמו ז' שנים ובמחבוא חבר כל ספריו והוא היה משועיל יהודיה מבני שלה בן יהודה מרוע ר' חנינא בן דוסא. ומת בשנת ד' אלפים תש"ב לציירה והוא בן ז' שנה מן המرة שחויה:

בין היוצרים. הראשון. הוא הבטלות והעצלנות ופריקות על המציאות. הלאך כיוון שידע העצל והפרק על בתורה שתתחיב במצבה ובקיים הקיימים בעת ההיא יתעצל בעשיותם ויתורשל בנסיבות ויקשה עליו עמיסתם וישתדל מפני עצלנותו ואהבתו במונחה ובטילתו וחבוק ידיו כדי לבטל המציאות. וכן יאמרו תמים העצלים אהה כי המציאות קשה והאמת מרעה והעבודה כבודה ולא נוכל לעשותם וינסו מהגין התורות לענוב עצלותם ויבורחו מן המדרשות למלון מנוחתם ובטלנותם וחבוק משככם ומקום גילותם. ולא יבינו הפתאים כי בהתעללים במעשיהם ובקבוץ מאכלם ישארו ערום ועריה רעבים וצמאים נעים ונדיים בל' בית וכרם.

והשני. האולת הקשורה בלב הרוגנים והכטילות השולחת על האוליטים لكن הם תועים בטפשותם והולכים כבהתם בתעיותם והם אמורים באולותם אין לנו אדון ולא קונה ועליהם הוא או' כי עתה יאמרו אין מלך לנו. ולא יחשבו הכתילים כי אם ינהגו בזה הטפשות עם מליכיהם או יעשו באלו הכתילות והחולות עם שריהם כבר אבדום וכלו אוטם. והשלישי. התאות הרעה יוצר הרע השולטים על קצת הכתילים לחירות להם כל מאכל ומשתה ומכויחין אותו כדי שיכיר לעצמו כל ממון אסור וכל ערווה וכל טראה וזה הכתיל תמיד מפזר ומשתדל כדי לנתק מוסרות המציאות ולשבור על התורה ולהכשיר לנפשו כל מעשים הרעים בלי דעת וחכמה וכן א' הנביא א' נבל בלבו אין אלקם. ולא יבין כי אם ינהג בעצמו והמנגן בעצת תאותו הרעה בימי חילו ועצבונו ורעבו ושבעו כדי שיأكل כל מה שיחפש וישכבי כל מה שימצא היה משוחות נפשו ומאביד חותם. והרביעי. הקפדיות והקוצר רוח וצורת הלב מלשםו והבין את המדעים והחכמות כראוי וכহונן ולפיכך לא ימתין הקפוץ עד שישתכל בחקר החכמה ולא ישאה כדי להבין נצח המליצה ולא יאריך בחינתו ולא ישלים חפושו אבל הוא מאמין בפרטיו הראיות ור' קצת המליצות ואחר כך יאמר חפשתי ובדקתי ולא מצאתי יתר מזה ולא נגלה לי אמרת שום מדע ולא נתרבר לי חוץ מזה הקண וועל כמותו נא' לא יתרכז רימה צירוי פת' לא ישוג הקפוץ צרכו. ולא יבינו הפתאים שאין אפשר לנחות בקדפניות וקוצר רוח בשום מעש ומפעל לעולם כי בעשיותם כן בכל עסוקיהם יעשו רקם ורשם ולא יתemo כל מלאכתם. וה חמישי. הגנות והגנות הנמצאים בקצת בני אדם לפי שאין המתגאה. מכנייע עצמו למדוד חכמה ואין גנותו עוזבת שיזהה באמות ויאמר כי החכמה הוא נפלאה ממוני או זה המדע נסתיר משלבי ועליו נא' רישע כנבה אפו בל² ידרש. ולא יבין כי גנותו וגנותו לא יועילו לו כלום אם נצרך כדי לכתוב ספר והוא לא ידע כperf או לעשות נילוף חותם ואיך תתקן מלאכה בגנות רוח בל' לימוד

אם אין חכמה יתרה נמצאת שם לפיכך ישאר כל בעל גנות טפש בחכוקו לנאותו ואהבתו לנסתו. והשיי' בשבייל ראה את ששמע אותה מן קצת הפתאים וההדיוטים מן המחליפים ונתיפת בעינו ועודה בלבו ונקשרה באמונתו ונשתרנה במחשבתו ונעשה כל ימי חלדו מאמין בה ושומר אותה. ועליו נא' דברי נרנן מעתהם. ולא ייחס הפתיא שאלו היה האדם מתעסק כל ימי חייו בכל חפציו ובכל צרכיו במפעל אחד או במדה אחת כבר נעשה עני ונע ונדי. וגם לא ידע כי אם לא יאמין באמתת שני מודיעין ושני מעשים כבר אינו יכול להציג מן התחרמים והצנינים והחמים כדי שלא ישחיתו. בעבור ראה שבורה או קניין¹ נפסר ששמעו אותם קצת האנשים המתאמנים מן קצת התלמידים והקלו אותם בעיניהם ובכוו אותם עד אשר זללו בכל התורות והלעינו בכל המצוות. ועליהם או' זיהו משתקים עליהם ולא יבנו כי המשובח בעצמו אע'פי שאין אחר משבח אותו אין שבחוبطل. והאמת היודעת אע'פי שיבורו בה הכהופרים אין אמתתה בטלת והמש הנאה בעין השכל ולא יכערו הטנווף ולא תשמיצוו האותל מפני כי בגין מילתנן הנאים ולא יתסר מחרם מיעוט שבת הסرسורים, והשמינוי. בשבייל ריב והמתה שיחיו בין האדים ובין המיחדים ומעקשותו ופתול תלונתו תוציאו ההשנאה ההיא והאיבה לחרבות רעה עד אשר יעוז ברוך האמת והוחזד בשבייל המחולקת וכדי שיתהוו שנאותו לימותדים ואיבתו לישרים לפיכך יתעב מצוה בעבורם ויסכח האל למען איבתם ועליהם או' צמתתני קנאתי כי שכחו דבריך צרי. ולא בגין האoil כי אויבו לא היה יכול לעשות עמו כעשותו הוא עם עצמו לפיקי האויב לא היה יכול להפילו לתוך נהנים כאשר הפל הוא את עצמו.

II. א' הגאון הודיעו אותנו אלקינו יתברך שמו כי כל הממשים החדשים וברואים ולא מן יש אחר נבראו אלא יש מאין נוצרו כמו שני בראשית בראש אלקים ועוד א' הנביא אני יי' עושה כל נומה שמי. ואם ישאל שואל ויאמר כיון שתברך לנו כי כל הממשים כולם חדשים למה א' החכם דור הולך ודור בא. נשיב ונאמר לא בקש החכם בזה העניין להודיע כי הארץ לעלמי בעליים עומדת בלי חקר ותכלית. אבל בקש בוה הדבר להודיענו כי היא חדשה וברואה כמו שאנו רואים אותה נטפלת עם החדשנות ונסמכת לרבים עליה דור הולך ודור בא בכל יום ויום מתחדשים עליה אנשים וצמחיים וחינונים והוא מקבלת החדשנות והברואים וודוע ומברואר כי כל הנטפל לחדש הוא כמו שהוא חדש וכל המקבל בראיה כבר היה כמו שהוא נברא וכן הארץ ברואה בדרך הברואים הנבראים עליה. ואם ישאל שואל כיצד

יתחרש יש מאיין. נשיב לו אלו יכלו היוצרים לעמוד על זה הסוד לדעת Hari לא הבדילו השכל ליווצר הכל ובשביל שאון אדם יודע זה המשען ולא מבירו אוק יתחרש יש מאיון לפך הסגנו יוצרו יתעללה וכרו. ואם ישאל השואל ויאמר כיצד היה מקום הארץ קודם בראיתה. נשיבתו השואל זו השאלה אינו יודע حق המקום ולא אמרת המכון מפני שהוא חשוב שהמקום הוא מקום ישיבת כל המשעים לפך הוא מבקש מקום למקום ומכוון לעזין קץ אבל אמרת המקום לא כן הוא כאשר חשב מפני כי حق המקום ההוא גישת¹ שני גלים מתייחדים זה עם זה ונדרבים וזה בונה בין גלן מקומם לשינויים גובל זה מקום להו ונגבול וזה מקום להו דבוק וזה מלון להו ודבוק זה מלון להו ולפיכך נקרא שם גניעתם וזה בוה מקום מפני כי המושב מהшиб ישוב וקיים מהארץ לא. והוא גלים מצויים לפך אין שם מקום נוכב. ואם ישאל כיצד היה הזמן קודם מזה העולם. נשיב ונאמר השואל זו השאלה אינו יודע حق הזמן מפני שהוא חושב כי הזמן הוא דבר אחר חוץ מן השמים וכל אשר בהם ואין אמרת הזמן כאשר חשב אבל חיבר לידע כי מדורות עמיית העולם וקץ היויתם השמים וכל אשר בהם וימי הילדם נקרא זמן כי הוא עמידתם והויתם.

III. א' הגאנן רב' סעדיה הודייע ואותנו צורנו על יד עבדיו הנאמנים שהוא אחד מיוחד תי וקיים יכול ונברור ובועל כה חכם לב ובועל רעה ואון לו דמותו. אחד. שנ' יי' אחד. ועוד א' ראו עתה כי אני אני הוא. תי וקיים. שנ' כי מי כל בשיר אשר שמע קול אלקים חיים. ועוד א' ושי' אלקים אמרת הוא אלקים חיים ומלאך עולם. יכול ובועל כה. שנ' ידעתני כי כל תוכל. ועוד א' לך [ה] הגדלה והגבורה. חכם ותמים דעים שנ' חכם לבב ואמיין כה. ועוד א' (א) אין חקר לתובנותו. וכיון שידענו אלו הדברים מפי הנביאים נבחין אותם בדרך החכמה ונצרף אותם בכור השכל כדי לדעת אמרתם ולאלטר יתרברר לנו בקניצים חסיניט ולפיכך יתבטל דברי המחליפים. ואתחילה ואומר כל המהלייפים בו האמונה הם על שני פנים. אחד מהם ... [מקישים ישוטו לישות הנוצרית] ומשוין אותו ודמותו בדמות הנבראים. והשני יש מהם שהם מפרשים כל שם ושבה וספר שיש להן' בלשון גושמני כפתרון שמות הנושנים שהם כמשמעותם. בכן ראיו שאבאר ואומר כוון שנתברר לנו כי הך ואין זולתו. ואינו דומה ליוצרים אין ראיו שנדרמו ליוצרים. ועוד חיבין אנו שנדע שכשם שהחיצורים הרבה כבר ראיו מפǐרים השכל שייהו יוצרם אחד מפני שאלה היה יוצרם יתר מאחד אז היה נכנס תחת המணן ומתויך בתוך החשבון וגם היה המספר משערתו בכל הгалמים ובשער הנושנים. ויש מן הטעועים אמורים כי הך יתר מאחד לפי שמצוואו נעשה

אדם ולא ידעו ששפט לשון הקודש מבשרת לנדרלים שזיכינו עצם בלשון
רבים וاع"פיהם שהם יהודים כמו אולי אוכל נכה בו חלמא ופשרה
נאמר קדם מלכ"א. נעראה נא אותך וקצת מהם נתלו בענין ורא אלי
ר' ואמרו כי ה' הנגלה על אברהם הנקרא בשם ר' והוא שלשה כמו
שא' והנה שלשה אנשים. ואלו... אם המתינו פתרון סוף הענין כבר
התבוננו מפני שבסוף הענין כת' וילכו(!) משם וזה הפסקן מבאר כי
האנשים הללו להם ושכנית ר' עוד עומדת כבראשונה ואברהם קדם ראותו
עומד לפניו ר' אבל בתחילת גנלה השכינה לאברהם קדם ראותו
המלכים למן שידע כי האנשים הם שרים ומלאכים. ולפcken אמר
אברהם אם נא מצאתי חן בעיניך. ורוצה לומר אם נא מצאתי חן
בעיני מלאך ר'.

IV. א' הגאון ראיי שאבאר שאין ראייה נופלת על הבורא ואי
אפשר להסתכל בו ולראותו מפני שכלן המMESSים נראים במני המוראה
ובושא ההורגהה הם הצבעים הנצעבים בתאר הנלמיים והם הנזופים
לעין בעכע הקروم והכתם הרוקם באצלת האיר ובהתחרbam יתרה זה
עם זה ישנית הראיה את שניחתו. ובעפוף הראיה יתודע המראה ולמן
הראיה מפרשת בין הראיה לדוזה וכל הספורים הללו מקרים וערורים
ודבוקים וחבורים וכלם נעדרים מן היוצר ה' שאין רשות לעין לשור
אותו ולא באלו המדות ולא במדות אחרות. והרבה נשים תמהנו
על בקשת משה רבנו מני יוציאו הראני נא את כבודך. והוסיף בתמהונם
ニובך ותמהון מה שהשיבו צورو לא תוכל לראות את פני והכפיל עליהם
תמהון אחר וראית את אחרות. ואבאар זה הענין באומץ ה' יש
לצרכנו אויר מאיר שהוא מובהק ביותר המונחר מכל הנהורים ומגניה
יותר מכל הניותם ובזמן שיחפשו לדבר עם הנביאים יגלה להם את
האור ההוא ויראו אותו כדי שיאמינו בעת ראייתו אותו הנביא אמר
שיעוריים אותו ההוא מעם אלקיינו. וכיון שיראה אותו הנביא אמר
ראיית את כבוד ר' והוא מחשב לומר ראיית את כבוד. וכן א' הכת'
בעבור משה ואחרן נדב ואביהו ושםם מוקני יש'ר. ובסוף הענין
באר לנו מה היו זוראים וא' ומראה כבוד ר' כיakash אוכלת. אבל הנבאים
לא היו יכולים להסתכל בפני האור הנדרול ההוא ולא היה בהם כת
לראותו בראיו ולהשנית בו כהונן מפני קירינת פניו ועצם נהייתו וכל
שהיה מסתכל בו בראיו לאalter ה' גופו ואיבריו וрудים ועצמותיו
נפרדים ונפשו יצאתה כמו שא' פן יחרטו אל ר' לראי' ונפל ממנו רב.
לפcken שאל משה רבנו מי' כדי שיחזקוו ויאמיצו עד שיראה פניו
האור הנדרול ההוא כהונן והшибו ה' כי תחלת האור ההוא קשה
ועזומה מראותה ואין איש מבני אדם יכול לראות תחלתו ופניו ולא
יוכל להסתכל בו בראיו. אבל ה' עשה עם משה אותן ומופת ועשה
שאלתו וכסה אותו בענן עד שעברה תחלת האור כמו שא' ושכתי כפי

עליך עד עברו בשליל שרוב גנית כל מאור ונחרת כל מורה הוא בראש ויזחתו, וכיון שעברה תחולת האור הסור ישי את הען מעל משה עד שראה אחורי הבוד והיה מסתכל בסוף האור וכן א' והסיווי את כפי אבל ה' כי אפשר לראותו לא בחים ולא במוות. ואם ישאל שואל ויאמר איך תהיツב אמוניתו במחשבתנו ותתחצצ בלבנו והושותינו לא הרגינו בו ולא הרגינו בו הרשותנו. נשיבתו ונאמרו כמו שהתיツב במחשבתנו ותתחצצ בלבנו געל הכבוב ויפוי האמת ולא השיגתו בו הרשותינו אף לא ראו אותם. ועוד אם ישאל שואל פניו איך תאמין נפשותינו שהוא מצויכ בכל מקום ואין מקום בעולם פניו ממנו. נשיב ונאמר לו כיון שנתרבר לנו שהוא קדם מכל אקדם וטרם מכל מכון לפך אלו היו המוכנות מחלקים אותו כבר לא יצרים ואלו היו משנים יחידתו לא בראמ. ואלו המוכנות סותרין אותו ומשורט ישותו לא כוננו. הילך ישנו אחר יצירתם כקודם יצירתם בלי שני וחלוף וכסיי ונליי וכן אם יסתה איש במתארים. ואין ראי שנתמה מאלו הנפלאות מפני שיש נפלאות בעולם שאנו רואין בעינינו ואין אנו תמהיהם מהם כאשר תמהנו באלו הנפלאות הנוכרות לאלקינו ואפרש קצתם אלו ראיינו בעינינו שהקירות אין מונען את הקולות מהישמעו כבר תמהנו. וכן אם לא ראיינו את הוכחות שאין סותרין את המאורות כבר תמהנו. ואלו לא ראיינו את הטינופות שאין מטנפין את מאורי אוור כבר תמהנו. כן אלו הנפלאות הנוכרות לאלקינו חיבין אנו שנאמין במ א' פ' שלא ראיינו.

V. בספר ציוו ואזהרה והם מצות עשה ומצוות לא תשעה שחברה הנאנן. חבר המחבר וא'. הודיעינו אלקינו על ידי עברו הנביאים כי יש علينا תורות ותקים ומצוות ואזהרות וחיבין אנו שנסמור לעשות אותם. וכן מליצת הscal והחכמה ידינו שאנו מתייבים כדי להיות לזרנו לעלנו חיים ומצוות. ואודיע איך נתחיבנו מןscal עשית מצות ושמירות אזהרה. ואומר ראיי בעין הוראתscal כדי שיתיה המונעם משלם למנעים עליו ולטטיב לו כפי טובו ואימתי בזמנם שהמנעים צוריך לקחת מהמנעם עליו תשולם טבו וגמול ניעמתו ואם אין המנעים צוריך ליטול תשולם ונמולים כבר חייב המונעם לחת שבת למנעים תחת התשלומין והזהאה במקומות הנמלים. וכיון שהוא שבת והזהאה ראויים הם למנעים מדרך הטעמה אי אפשר שעובם צורנו ולא יתבעם ממןנו. וכיון ששבחו והודאותו ראויין עליינו מליצתscal ודרך הטעמה לפיכך צונו על ידי עברינו כדי שנהלהנו ונברכנו ונתפלל ונודה לו ונשתכחוה לפניו. ועוד ראוי מןscal כדי שלא נמעט בכבוד התחם ולא נזול ביקרו אלא נכברדו ונקרחו וכיון שהוא המעשה ראוי

והיבן מן הוכחה לפיכך הווינו צורנו שלא נספר לפניו דברי תירופין וגדרfine וצונו שניהה ורויום כדי שלא נמעט בכבודו ויקרנו. ועוד השכל מהיבן את בני האדם שלא לעשות [רייב] זה עם זה ושיאבבו זה את זה וכן צוה להם הק' והשכל ילמוד לאיש החכם כדי שיזכה את אחד מהעם לעשות מלאכה ולעכוד עבודה ולחתת לעבד שכר פועלתו ואעפ' שהנותן שכר מהסר את ממוני קל וחומר שם היה המעבד והמנוטן שכר איןנו נפסד ולא נחסר שום ממש ואעפ' שהוא מרבה שכר העבד והעובד נהנה ונשבר יותר מדי. ועל זה הסדר וערך החוק הזה צונו אלקינו וחיבנו בראשונה לדעת אמתת יהודו ואחרכך צונו לעבדו ולדבקה בלב שלם ובנפש חפצה וכן צוה המנעים את בנו ואתה שלמה בני רע את אביך ועכדחו. ועוד הווינו גניז פנינו בפנינו ולא נקשה ערפנו ממוצתי' ושלא נדבר לפניו דברי נדופים ותירופים ושלא נאמר בו דבר מום ודופי ושמיין. ואעפ' שאון הטעירין והתרופין משמיין אותן.

VI. וראו עלי שאבא רראשונה עלת חוקות מצות השכלות. ואומר השכל אסור על בני אדם שפיקות דמים מפני שם היו מותרים להרוג וזה כבר נשחת העולם ואבד ולא נשאר עד אשר יניעו אל כל הצלחותם ונם לא השינו נצח החפץ אשר בשבילו נבראו ונם לא יכולו לעשות המופקד והמושחר להם ואם כן בטלנה געימותם והצלחותם. ועוד השכל אסור הונאות והניאוף מפני שם הותרו כל העירות כבר היו בני אדם דומים לבמה ברבעם ובשים שם ונם לא היו מכירין איש את אביו כדי לכבדו וליקדו בשליל שהוא הולירו והוא גדרו ונם לא היה איש יורש את אביו או קרובו. והשכל אסור לנו את הגניבה מפני שם הייתה מורתה הגנבה לבני אדם כבר היו מבלדים מלאכתם ועסוקיהם והיו בותחים על הגנבה שיגנבו והיוה ומכללים עצם ועוובים בנין העולם והווער והקציר והנטעה ונם נטשנים את גינעם וקובען נכסיהם. ולא עוד אלו יבטחו על גניבת ממון וזה מזה כבר אבד כסף וזהב מן העולם ולא נשאר כלום שיגנבו. והשכל מהיבן עושות הדחק ודבק האמת ורתק משקר והcov. לפיכך כיוון שהשניה ההרגשה שום ממש בשום צורה אחרת בשכל הלוע מה שראתה והרגשה ותחבר מדע ראיית העין עם ריווי הנפש בחזרה השכל ויהיו ממיורים זה את זה ומחליפים זה על זה וייתלה מרוב תמורהם וחלופיהם במידע השכל ויבוה השכל את החלוף ההוא וישנאהו ויצוה את האדם להתרחק ממנו. וידעו ומבואר כי השכל שנא את החלוף ומבהה את השינוי ובשביל זה נעשה החקירה נבואה ונתבע מעין השכל. וראיתי אני קצת אנשים שהם חושבים שאלו החלקים ארבעה שפרשטי דפים ושמ齊ים אינם מותעים ולא מושנאים מפני שכך הם חושבים כי ה兜פי והשמיין והכיעור שבעלם הוא הדבר המכאי אותם והוצרך אותם והינה

שביעולם הוא המשמעות והمعدן אותן והמהנה אותן והאמין בו האמונה והמחשבה זו מהשכבה הואה מבטל כל היכיורים שהם בכלל הניאוף והרציה והגנבה והוא שבת אותן וכל המיפה המומים והיכיורים מהם כבר הוא בער וכטול ואין לעונת כטול כאלותו. ועוד אוסף להшиб עליהם ואומר גלו יודע שהכל יודע כי הרונית האויב היא משחתת את ההרוג ומכאבת ההרוג והגנבה משחתת הגנוב ומכאבת הנגב ממנה. ועל זה הדבר ראוי שיחיה כל שום מעש של איילו הדברים חכמה ואולת יהוד. יופי ודופי יהוד. מפני שימושת ההרוג והגנבו אולת דופי מפני שהוא מאנה ומכאיב ההרוג והגנבו ממנה. והיה זה הדבר דומה לרשות שנפל לתוכו סם המוות שאכילתו מעדרת והרונית. ולפי זאת היה אמוןתם מתייבת דבר אחד שהוא חכמה ואולת יהוד.

VII. והחלק השני מן התורה ומן המצוות והוא המותר אצל השכל אבל התורה אסורה קצטו והתורה קצטו ועובדת קצטו בתורתה הראשונית. כגון קדוש קצת הימים והם השבתות והחנינים והמועדדים. וקדוש קצת מהאנשים וכבודיהם ככהן ונבגא. ואיסור קצת המאלכות והמטעמים ואיסור קצת העיריות והריוחוק בקצת הימים מימי הטמאות. אילו אבות המצוות השמעויות ושאר המצוות נולדים מהם העלה הכללית הנגדולה היא מצות אלקינו. יודע כי כל המקדים מצות צרו נהגה ונשפר. והעלות הפרטיות קצת מהם ידענו ואפרשו. ואוי יש הנאות הרבה בשמיות השבתות והמועדות שהם הנחה ושקט לאדם. ויש לו בהן הנאת תלמוד תורה והגינו במקרא ולמדו חכמה ובינה. ויש בהם תוספת יראה ושיית ישרות ועשיות שלום מפני שבשבותות ובמצוות בני אדם נפנין מעסיק וושאlein זה בשלים וזה ובAKERON את החולים ודורשין בהן מדרשות ועוסקים בתורה ובתחכחות ומדעים ומליצות. וכן בקסוף קצת האנשים יש כמה הנאות והועלות כדי שנלמוד מהם החקמות והמליצות והפלפול ולמען שיעתרו לנו אל יי' מפני שאנו זריכין לתפלתם. ובבעור שיחרצו בני אדם וישתדרו ברב פיצור כדי ללימוד תורה ולעוסק בבינה עד אשר יתנסאו ונגעו אל המדרנית אשר הגע אליה החכם וינחלו כבוד בכבודו ובגណולתו מפני שכבוד החכם מוסף על הרבות תלמוד תורה ומוסיף תאות לומדי תורה למלדה. ויש באיסור קצת בהמות כמה הנאות אחת כדי שלא ידמה אותן לצורות מפני שהם אסורים ובזבזים ומפני שאין אפשר שיטיר הצור לעבדיו אכילת ממש הדומה לו וגם אין אפשר שיטמא התורה אשר הוא כדמותו וכצורתו ולמען אשר לא יעבד האדם את אחד מהן ולא יתפלל להם לפי שאין אפשר לעבד מה שהוא אוכל ונם לא מה שהוא מטמא. גם יש באיסור קצת העירות כמה הנאות ידועות וכמה הועלות עצומות. איסור אשת איש כמו שחודעתתי. ואיסור האם והאחות והכליה יפה מכמה פנים מפני שהוא תמיד מתהדר עמהם. ולמען אשר לא הרבה הקטנה והמריבה

בין האחים ובין הבנים שם הייתה להם אחות או אם יפה אפשר שיריבו עליה ויהרגו וה את וה בעבורה וגם אם היה מכוורת אפשר שתשרר עזבה ולא תינשא לא לקרוב ולא לרחוק. הקרוב לא ישאגה מפני כיורה וחרחוק יעוגנה מפני שעזב אותה קרובת. ויש בכך הטענות והטעורות הנאות הרבה כדי שיכנע האדם בימי טמאותו ולמען שתתיקר התפללה בעינויו כשיתפלל תפלו אחר טהרתו מטומאתו ולמען שריבת האדם בבדיקות עצמו בנקיות גוף. ועל זה הסדר וזה המנהג כל ומן ש אדם מחשב ומפלס ונודדק בעוני המצווה וענפה ימציא כמה הנאות והועלות.

VIII. וראי שאפresher דברי האומר מה צורך יש ליצורים בנביים וחכמתם ושכלם מבאים להם יופית היופי ודופי הכיוון. ואישיב ואומר אלו לא היו היצורים צריכים לנביים כבר לא שלח אותם היוצר מפני שהוא יודע וمبין כל הנולדות יודע כי תמיינות הצלחות הנביא תהיינה ולא בשבייל המצות השमיעות בלבד אשר אין השכל מבאר אותם אלא גם בשבייל המצות השכליות אשר השכל מחייב אותם הם צריכין לנביא מפני שאין אדם יודע ענפיהם ודרקיהם כהונן שבבשכלו ובינו לבין לפיקח החצר לצייר כדי שיבאר החוקה כראוי כנון שבבזרכנו והללו שהשל מחייבנו על רוב נפלוותינו ונעמיותינו. וכיון שידענו כי אנו מחייבים להללו ולשבחו כבר לא ידענו מKENNZI השכל כמה הודות אנו ידועה ולדבריך מידע. וכן כאשר אסר לנו השכל קצת העירות כבר לא הודיע לנו באיזה צד יותרו לנו הארונות להגשא בפיים וברצון או בעדות שני אנשים או בעשרה עדים או ברשות כל אנשי המדינה או בעשות סימני ואותות באשה או ברציעתה במרצע לפך הוצרכנו ללמידה אותם מפי נביי הצדק אשר ציינו על העירות והתירו לנו הנישואין על ידי כתבה ומחר וקידושין ועדים וחתפה. וכשאסר לנו השכל הנגבה כבר לא הודיענו כיצד יתויק אדם בנכסיו עצמו ואך תהיה החוקה שלו ואיך תהיה אחותו ואיך יקנה ממונו מאחרים ומה יעשה שייהיו מקחותיו ומעתו רשותו ובחוקתו. וכל אלה ידענו מפי נבייא הענש החוטא או בנדוי וקללה או במלכות ומכה שיעורם ומוניהם. והנביא הודיענו כל זה. הלך אלו והדורמים להם נעלמים מהתורת השכל וממליצת הבין ואלו בוחנו על שכינו כדי שיבאר לנו כבר

גלאינו ונואנו ורבה מחלקותינו. על כן הוצרכנו לשולח הנביאים למלך המחלקות מבינינו ולהודיענו חפץ אלקינו ורצוינו.

X. לאחר שפרשתי העיניים האלה אחזר ואבאר כיצד נתרורה שליחות החזום והנביאים אצל בני אדם. ואומר כיוון שתברור לנו ולבריות שהם גלאים וחלשים מהפוך את הטבעים ולשנות את הפתוכים לטבע אחר ולפתח אחר על כן ראוי עליהם להודות ולהאמין שככל אלו המעישים אשר הם גלאים מעשותם כולם או קצתם כבר בלם נעשים ונחיים בחפץ שדי שהוא כל יכול. וכיון שישעה הנביא האות והמופת לעיניינו חביבן אנחנו כדי שנאמין בנבאותו בהכרתו את המשמש לעשות מעש אחר חזין ממנו לנו עמידת מים הנגרים ומונעת האש מלשרוף והעמדת הגلن הסובב וכחפה מים לדם הם וכיוצה בהן, וזה הדבר אכן עיפוי שהוא ידוע וסביר דרך השכל כבר הוא מפורסם בכתביו הקדושים על דרך ויעש האותות לעני העם ויאמן העםומי שלא האמין בנבאותו הם התועים ונובכים. וכן הוכיח מי שלא האמין וא' לא האמין באלקם.

ואבליל עוד כלל אחר ואומר כי לא יעשה ה' מופת או מורה אלא אם כן הודיע בתחילת הנשלחה אליהם שהוא חפץ לעשות כזה וمبקש להפוך ממש ולשנותו מטבעו למען שיאמין בזמן עשית מופת ההוא בנבאות הנביא ההוא. ועוד אומר אי אפשר מದע השכל שיתהה הנשלחה מלאך או כרוב מפני שאין בני אדם יודעים אמתה כתוקף המלאכים ואiolותיכתם ואף אין יודען אמתה תשוש כחם וחלוש יכלתם וכיון שאין יודעים זה אם היו עושים לעיניהם אותן מופת' כבר היה היצורים חושבים בלבד כי אלו המופתים שהם עושים הם נעשים ברוב מה המלאכים ולא בציוי ה'. אבל כשהנביאים מקצת בני אדם אשר אנו רואים אותם גלאים וחלשים כמוינו ומעשיהם דומים למעשינו לפיכך בשעשוע ממש שאינו מלחמת כחם בעשות מופת נפלא לנו יודעים בהם ובנו שאנו גלאים לעשות כמווה ראיו שנאמין לאלהר שהוא מן מעשה אלקינו. ולפיכך השווה ה' בין כל בני האדם ובין הנביאים במוחותם ובחויותם כדי שלא יאמרו בני אדם כיוון שאינם מוחים כמוינו והם חיים לעולם בחולפנו ובחולוף טבעינו כבר אפשר שיחו האותות הללו מנהגנו ומדתמן. ולפיכך נעשו אוכלים ושותים ורוכבים כמוינו כדי שלא יפל בלבנו שם חשד במעשיהם ובאותותם. וכיון שלא יאמר אדם כיוון שפתחום וטבעם אינו צריך למאכל כבר מנהגן חלה מנהגנו. לפיכך ברם צורם בדמיות שאר בני אדם בעושר ועוני ולא מלט אותם מן עונשיהם ומקיליהם יותר מאשר בני אדם. ולא עשיהם יודעים כל הנסתורות והגעלמות בתמידות מעצם ונפשם כל ימי חייהם אף לא עושים המופתים והנוראים בתקירות כל חייהם למען שלא יוכל אדם לחשוד במעשיהם ונם לא להזהר בלבד שווה טבעם לעשות כזה אלא ממאמר ה'.

אליה הדברים הוא אשר שמעתי מקצת בני אדם הדרשו בלבם אלו מהחשותיהם ונם תען כמה תיעות וכן אמרו אי אפשר שומות הנביא ההוא או תלה וכואב כשאר האדם • וαι אפשר שיענש ויאנש וווחטם يولקה כשאר אדם • וαι אפשר שיטר ויפלא וועלם ממנו שם דבר כשאר אדם • לפיך הדעתית את כל מהחשות בטlotות ומופסדות כי מה שעשה צורנו בחכמו המשופרה עם עבדיו טוב ויפה מכל מהחסות המעוותות ונבהלות.

X. ואחר זה הדבר נתריר לי כי הנשלח היה [יודע] שהדבר אשר הוא שומע מעם י"י הוא • וכן ידוע וمبואר שהנביא צריך לדעת בתהלה שי' מדבר עמו קודם מביאתו וממן חזרתו אל העם ולפניהם שתהה מסדי ראותו עליהם היה מתברר לו מעצמו שהדורב אליו הוא י"י • וכן אופן זה המעשה הק' עשו אותן ומופת לנביא ההוא והוא אותן מתחילה לחראות ולעשות בתהלה הדבר הנשמע ובהגמרא הדבר ההוא יכול ליכלה האות ויתם המופת ההוא פעמים שהוא המופת ההוא עמוד ענן ופעמים שהוא עמוד אש ופעמים שהוא אור גдол ומנהיר לפלא מכל מאורי אור וכיוון שהוא הנביא ההוא רואה המופת מתחילה לחראות ולעשות בתהלה הדבר לאלטר היה יודע ומאמין שהדבר שהוא שומע מאת י"י צבא' הוא • ופעמים רבים היו העם רואין את המופת ההוא בדרך שהנביא רואהו כגון שראינו במעשה משה ע"ה במן שהוא יוצא ממקום לבא אל אהל מועד בשעה ההיא לאלטר הוא כל ישראל עמדים ונגבים איש פתח אהלו ובבאה משה אל אהל מועד לאלטר בשעה ההיא בעת ביתאת משה היה עמוד הענן יורד ועומד פתח האهل והיה שיעור עמידת הענן כשיעור הדבר שהיה מדבר אליו ובגמר הדבר היה מסתלק • וכשסודר להם מה ששמע מיש' לאלטר היו מאmins בו ואומרים אםת הוא הדבר אשר אתה או מפני שבעת צאתך מן האهل אנחנו היינו עמדים איש פתח אהלו והיינו מסתכלים בשמיים ורקינו נקאים וטהוריים קודם ביאתך אל אהל מועד וכיון שבאת אל אהל מוען ירד עמוד הענן והתייצב פתח אהל מועד והיתה שיעור עמידתו כשיעור וזה הדבר אשר אתה או והוא בלם מעדין על אמרת הדבר טרם ביאתו. וכਮעשה משה כך היה מעשה שאור הנביאים אשר אין במעשייהם כתוב כתה הספור מפני שקטת מהם חבורו עם משה ועם מופתיו והוקש לו בנסינונותיהם והם אהרן ושמואל כמו שב' משה ואחרן בכהניין ושמואל בקר' שמוי בעמוד ענן ידבר אליהם. וכיון שני הנביאים כך היה נבואתם כבר בלי ספק כן שאור הנביאים ואע'פי שאין כתוב כן בנביאם.

X. ואם ישאל שואל אם כן למה הוקשו החרטמים למשה בעשיית המופתים ואין עשו כמופתיו. נשיב לו כי בכל העשרה מופתים שעשה משה במצרים לא אמרה תורה שהחרטמים עשו כמו זה אלא בשלשה מהם ונם בשלשה לא הוקשו מעשיהם למשהו. אבל כתוב הק'

בתורה את מעשיהם עם מעשה משה כדי להפריש ביניהם ולהודיע אמתה מעשה משה ו惦קת נבאותו ובוטול מעשיהם ומופתיהם. וכן ספר כי כל מעשה משה היה בפרשיסיא גלי יודע בלי תחבולות ודמיות אבל מעשה החרטומים היו עשוין בסתר ובלתי ובתחבולות, כמו שבת' בעשיהם השלשה וייעשו כן בלשיהם. ופתרון לטיהם לשון סטור וכסוי והפוי, ודומה לו הנה הוא לוטה בשטלה, וילט פניו, והמלך לאט את פניו, לאט עמק, על כן חוכר הכת' והלשן להבדלים ממעשה משה ולחרטוקם, וכיון שהודיעינו כי מעשה החרטומים היו לטים ומכוונים ובתחבולות נעשו כבר אין אנו צוריכים איך היו תחבולותם בשליל שיש סמנין אדומיים נמצאים בעולם בזמן ישיליכו אותם לבירכת המים יאדימו המים ויש סמנין נמצאים שהם מעעררים את השרצים ויברחות וכיון ישיליכם למעינות מים יברחו האפרדעים. ובתחבולות הלו אי אפשר לעשותם רק בבריכות הקטנות, ומעשה משה רבענו היה בכל נהר מזרים מראשו ועד סופו שהוא מהלך ת' פרסאות כולם הפקה לדם. ולא עוד אלא שהמים שהפרק לדם לא היו עומדים במקום אחד אלא מגרים ונגולים. יודע כי המים המגרים לא יקלטו עין הצבע כמו מוגרים העומדים. ואם ישאל שואל כיון שידע ה' אחרות אשר תבאננה והוא חכם יודע איך יכשר אשר שלת את יונה והוא יודע בו שיברת משליחותו ולא יעשה ציוויי. אשיב ואומר אפשר שעשה יונה שליחותו וקיים מצות קונו כאשר נבאים כלם ואע' פי שאין זה כת' שהוביל(?). מפני שבזה הענן מצאנו בנבאות משה ע' שהיה ה' מדבר עמו וממצוותו שידבר לבני ישראל מה ששמע ממנו שבת' בראש כל ענן ודרבר י' אל מ' לאמר. ואין כת' אחריו ודרבר משה כן אל בני ישראל. אבל יונה ברוח כדי שלא ישלחו פעם שנית מפני כי הנבואה הראשונה שנשלחה בה נבאות תוכחה ואזהרה ולפcken חשב יונה בלבו וא' כיון שהוא הנבואה תוכחה ואזהרה בלבד ספק הנבואה השניות דברי פחד ואימה וחשש יונה שמא אולי יאימים י' ויפחדם על ידו ואחר כן ישבו הם מדורכם הרעה ויפחדו מנקמת י' ובכל ספק בעת שישובו יৎצם ויקבלם. ובזמן ההוא אפשר שיאמור קצת העם יונה דובר שקר היה לפcken ברוח יונה מן הארץ אשר היה י' נוהג ורוניל' לדבר עם נבאוו בתוכחה והליך אל ארץ אחרת שמא אולי לא יצטוח פעם שנית. ואע' פי שלא ידע כי האל עתיד לשלחן אלא היה מהרהור בלבו כזה. וזה הדבר מפורש שם כאשר א' אנא י' הלא וזה דברי עד היזמי על אדרתאי. לפcken מוה הדבר אשר אמרנו אין על יונה תרעומת מפני שהק' לא אמר לו שאני חפץ לשלחך פעם שנית לנון אל תברוח אבל יונה הוא בעצם ברוח לפי שהרהור בלבו שזה אפשר להיות וצورو התזיריו אל הארץ הנודעת בנבאות הנבאים אשר בתוכחה הוצר מדבר עם עבדיו. אלו דברי הנאון רבנו סעדיה.

XII. וא' ר' אברהם אכן עוזר ראש לחכמת זנור. אם מלא יונה דבר השם כאשר א' רב' סעדיה למה היה בורה והוא או על כן קדמתי לבירות תרשישה. ועתה אפרש הנה ראיינו שלא רצה משה ללכנת בשילוחות השם להוציא עמו ואף כי יונה שילך להשיב עם שהחשית עמו. וככה אמרו חכמינו זיל שתבע כבוד הבן שהנויות ציוו של הק' וקדם לברוח שלא לחיבר ישר' שאנש נינוח היה קרובוי תשובה ולא ישמעו לו ולא כן ישראל שהנבאים נבאים להם בכל יום ואינם שומעים. ועתה ארמו לך סוד. יש שעושה חרויים בתולדתו בלי' למוד ויש שהוא צריך למוד וכאשר יקבל ככח יוכל שלא יקבל ונקל האחרון מהראשון וכל הנבאים בלבד ממשה אחר עברו כבוד השם על פניו נבואתם במראות גם בחלום. וכאשר חפשנו בכל המקרא לא מצאנו מלת בריחת רק דביקה על מלת פני. כמו מפניך אברה. ויבורת יפתח מפני אהוי. והנה לא מצאנו בנבואות יונה שבירה מפני השם רק מלפני וכתוב חי' יי' אשר עמדתי לפניו. כי כל זמן שהוא מקבל הוא מלפני השם. וככה ויצא קין מלפני יי' על בן אחורי ומפני אסתיר כי פני האדרמה לפני יי'. ועוד כת' מפני פחד יי' וכת' לבא עמם תרשישת מלפני יי' ולא מפני יי' והמשיכים יבינוי. לשון ابن העור:

XIII. א' הנאון רב' סעדיה גלי' וידוע היה לפני היוצר ברוך הוא שתורתינו ועדותינו ראו' שתהיינה מותמדות וモתדרות לדורות עולם ועל זה הם צרייכים שייהו נתקדים בשमועות אמותיות וקבילות מוחלטות מדור לדור בעתקת אנסים צדייקים כדי שיועתקו ויסופרו עד דור אחרון לפकך שת אלקינו מקום בלב יצוריו לקבלת שמע האמת ושם בשכלם יכולה כדי להאמון בקבילות הנגידות ואילם כח לעשותות מצותינו ותורתינו ולהעתיקם לאחרים למען שיתבררו לאחרונים כל תורתו ועדותינו.

וראו' שאפרש מעט מקנני שמע האמת ואומר. אלו לא היו הנפשות מאמיןנות באמחת השמע והקבלת כבר לא היו מצפים היצורים ולא מיהלים לתקותם ותחולתם בעת אשר יבושרו ב��ורות טובות. וגם לא היו מוקים ומסברים לסביר וצזע בעת אשר ישמעו שיש הנאה שבר וטובת נועם נמצאים בסחרה פלונית. וכן לא היו מאmins שיש בשום מלאכה הועלה והנאה מפני שדרכו של אדם כן הוא שהוא משתדל למצוא ספוקן ופרנסתו והנאותו ממלאכתו וסחרותו. הא אם אין לבו מאמין בשמע ההוא שהוא שמע שיש לו הנאות ותחולות כבר לא יעשה אותן ולא יפחד מאיימת המהומות ומשגש הרהבים ומקול הכרבו אשר מבריז ומוחיר אותו מעשיות מעשה פלוני כדי שלא יונש. וכיוון שלא יפחד ושלא יקוה בעולמו בכל מעשייו כבר בטלו כל מעשיו ונפסדו עצותיו ותחבולתו. ואם לא היה בעולם שמע אמרת מצוי כבר לא קבלו בני אדם אמר מלכם ולא פחדו ממננו ומדברו אלא בזמנן שראו' אותו בעיניהם וכיון שהלכנו מנגד עיניהם כבר בטלו פחד מלכם והשליכו עליו

וסבלו מעל שכם ואם כן הוא כבר בטלו המוסרים וההכחות והעצות והתקוה והסבון והפחד ויכלו ייאבדו שאר העם. ואלו לא היו בעולם שמע אמרת כבר לא היה מתריר לאדם שהוא דירת אביו והוא ממננו וזה ירושתו ומני אביו ואמו והכת' מבאר לנו כי אמרת שמע האמת כאמת הרdue הנראה לעין כת' כי עברו אי כתים וראו וקדר שלחו והתבוננו. וכיון שא' ראו למה א' שלחו מפני הספק הנופל במדוע השמע יתרן הספר הנופל במדוע המראאה ולפיכך הוסיף במדוע השמע והתבוננו. וכיון שהחנןנו שני הדברים האלה בכורוascal ובמצרף החכמה מצאנו שספק השגנה והכוונה הנשמעים בשמע השקיר אינם נהיים אלא בשמע אשר העתיקו אותו היהודים מפני שאפשר שישיכמו היהודים על שמע שהוא יכול בשפטם שיתקלו על קובלות משגשות ואפשר שייעתיקו שמוועת מהן בהעתיקת הקובלות. אבל קחל עדת הרבים אי אפשר שישיכמו על רמיות ושגנות ואי אפשר שיתעלמו מהם בעבור שאלה הסכים על שגנות והתהברו על העתקת שמע שהוא נסתרו רמיות ושגנותם מן הרבים שביהם וכיון שניצל השמע מן שתי הعلامات האלה המפסידות אותו כבר אין עליה אחרית שלישית מפסידות אותו. וכיון שאין דבר ועלה מפסידים אותו כבר הוא אמרת זדקה. ואם יבחן אדם שמע אבותינו והעתיקתם וקבעתם ויפלשם בזה הפלם ימצא ישרים וברורים בלי דופי ושמץ.

XIV. ואומר העתיקו לנו אבותינו כלם בהעתיקת מוכלה ובקבלה שלמה כי הם למו' מי' כי אי אפשר לשנות החוקים ולא להחליף התורות לא להקה אחרת ולא לתורה חדשה עד עולם עולמים וזה דבר ברור בקבלה אמרת ושמע נזק אשר אין במו רמיות ותחבולות. ואם נחש את כתבי הנביא נמצא בהן ראות רבות על אמרת זה הדבר מפני שכן כת' ברובי המצוות ברית עולם. לדורותיכם. ועוד כת' תורה צוה לנו משה. ועוד ידוע ומובואר שעדרת ישראל היא אומה נכרת בתורה ובמצוות ובחקתי היא מסנגת לפך כיון שהק' קיבל לה שהוא עומדת כימי השמים על הארץ כבר בודאי ובאמת מצוותה ועדורותיה ותורתה מותדים לעד כמוות כתמידות השמים על הארץ. וכן א' כי אמר י' נונן שמש לאור יומם וגוי. עד אם ימושו החוקים האלה לפני נאם י' גם אני אמאס בכל רער יש' ועוד מצאנו שהנביא האחרון מוחoir על שמורת תורה משה עד עולם עד עד יום הדין ועוד ביאת אלהו שני וקרו תורה משה עבדי. הנה אנחנו שלח لكم את אלהו הנביא. והנה מצאתי אנשים מקניצים ראות מן השכל על שני החק הראשון השיבו אותו על החיים והמות ואמרו בשם שהוא ממית בחכמה ונעם מהיה בחכמה כך אפשר שיזכה החקים בחכמה וימיר אוטם בחכמה. וכאשר עינינו בזה הדבר מצאתי זה הקשין בטל. מפני שהק' יוצר היצורים

והחיה אוטם כדי שימיתם וויליכם לבית עולמים לפני כי המות הוא דרכ נסייתם אל חי העולם הבא מפני שבשביל חי עד גבראו ובעבור חי העולם הבא נוצרו שהוא מקום נתינת שכרם וגמולם. ואין נתינת החוק על זו הדרך מפני שאם היהת על זה הקשין כבר ראוי להיות כל חוק וציו נתונים כדי לשנות אותם ולהחליפם באחרים. ואם עלת נתינת החוק ההוא שינויו ותחליפו כבר ראוי שיתחלף הראשון בשני והשני בשלישי עד אין חקר ומספר. ולא עוד אלא שרואי שיהיה בחק הראשון תורף השני ודוגמתו אשר הוא עדין להחליף בו ובחק השני תורף חוק הראשון. ועוד הקישו ואמרו בשם שהעבדה אסורה בשבת ומותרת בחול. והאכילה אסורה בעשר ומותרת בשאר הימים כך אפשר שישתנה החוק מאלו הימים לימים אחרים. בחתני זה הקשין ומצאתו רועע מפני שאין אדם יכול כל ימות השנה להבטל ונם אין יכול להתענות כל מות השנה. ולפי שאנו יכול לעמוס בעול הזה לפcek לא צוחו יי' אותו. אבל עשית חוק אחד בכל הדורות אפשר לאדם לעשותו בכל השנים בלי לאות ועקב. ועוד הקישו ממנהג הכל ולהצלחה ואמרו בשם שהוא מורייש ומעשיר מוחץ ורופא ובחכמה הכל ולהצלחה כך אפשר שיצווה פעם אחת ויישנה פעם אחת (?) שנית וייה לחכמתה ולהצלחה. וכאשר עינתי בו התייחס מצאתו רחוק משני החק מפני שказת אלו המעשימים נעימות וקצת פועניות וידוע כי נעימות הם שלום שכבר טוב לשירות וקצת מן אלו הפורעניות הם גמול רע לבוגדים ולא באלה המזמות ותחקים מפני שניים דומים לא לגמול ולא לפורען ולא לנעימה ולא לנקמה בעבור שכלם מוצאות ואזהרות והنعمות והנקמות הם פירותיהם ואין טען יכול לטען זה הדבר מפני שהוא מפסיד עליו החוק הראשון וזה הדבר ישגנו הבחן אותו בהבחנה. XV. ועוד הקישו מادرמות התרמה אחר אשר היה ירока והדרמה לה מן הפורער וודעתו שהוא המשעה ממנהג העולם ומטבעו שפרוטו ומתקומות זמן מתadmota וזמן מורייקות ואין ראוי שיהיה החוק וכן ראי זמן מתחלף בקשין הפירות. ועוד הקישו ואמרו בשם שהיית העבודה והמלאה מותרים בשבת ובא חוק השמע ואסרים כך ראוי שיבא חוק השמי ויחזרם להתיירם. התבוננתי בו הקשין ומצאתו רועע מפני שהוא השעה או היה חייב עליינו וראוי בזמן שאם היה השכל הוא אסור את העבודה בשבת ובא השמע והתרה לכך אפשר לומר לנוין שהתרה שמע אחד את האסור כבר אפשר שיבא שמע שני ויתור את האסור כאן אבל השכל הוא היה מטור את העבודה והמלאה בשבת מפני שהשכל מכשיר את האדם כדי שישב ביום השבת או ביום אחר חוץ מן השבת לנפישת נפשו או לשום הנאה בעולם וכואת בא השמע והתרה לאדם מה שהתרה לו שכלו וא' לו שבות ונפישת ביום השבת כדי שתתנפש בוחה העולם ותמצא נחת רוח ונעימה בעולם הבא לפcek לא שנה השמע

מה שהכשיר את השכל ולא החליף את החוק. ואע"פ שההשmu צוהו אוטנו לשמר את השבת לדורות עולם כבר לא בטל את מועד השכל מפני כי השכל מכשיר להכם כדי שיצווה את עבדו לבلتוי עשות מלאכה ביום אחד לעולם למען שיתן לו שכר בטלתו לכל יום ויום ולכל שבת ושבת. וממצאיי אנשים משתגנים בדברי נבותא ירמיה ע"ה כאשר נבא הנה ימים בהם נאם יי' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותיהם. בכך אמרתי להם מה כת' אהרו כי כבר הודיעו שוו החדש היא התורה והמצוות כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אהרו הימים בהם נאם יי' ונקראה הברית האחרונה חדשה בשליל שלא תופר ושלל תשכח לעולם כאשר הופרה הברית הראשונה כמו שא' אשר הפכו את ברית אל תהי נראות בעיניהם באלו הוא חדש ולא יפכו אותה.

XVI. אחר הדברים האלה עוד מצאיו אותם מתחשיים עלילות מן המקרה כדי להתייר שני החק ותמורתו. אוכרי מقلלים עשר שאלות. אמרו בשם שהותרו בנות אדם להנשא לבניו ובא משה ואסรม כד אפשר שיפור חק השני בשלישי. תשובה אין שני החק מתחייב מזו העלה שבנות אדם נעשו כלותיו מחתמת הכוורת והאונס והדוחק לא מדרך התיתר בשליל שלא נמצאו זולתם ודומה והדבר למי שיוכל ביום צום ביום חליו וכבר קפחו מקובל לויצרו מפני שהוא יודע שמתמת חליו אכל ואין עליו עונש הצום וכיון שנתרפא אין קפחו מקובל אם ילעת כלום ביום צום. וככה אוכל נבלה במדבר בעבר אפיקות שם מאכל וכיון שנכנם לאין נשבת כבר בטל קפחו ונאסרה אכילהו. הקשין השני ממעשה קון. אמרו בומן שהורג קין את הבל אליו נגור עליו תמותת מיתהו בנע וננד ואחרכך נשתנה החק ונגור על כל הור נפש בנפש דם בדם. תשובה אין שני החק מזה הקשין מפני באשר צוה החק להרוג את ההורג על ידי עדים ושופט צונו להרוגנו ונם צונו שהיו העדים הורגין אותו בידיהם כת' יד העדים תהיה בו בראשונה. ובומן הריגת קין להבל לא נמצאו עדים ולא שופט לעשות משפט קון כראוי לפcken לא נתחייב קין הריגה אבל נפרע ממננו החק בנע וננד כפי הרואי בחכמו ואחרכך כיון שרכו בני אדם ופרו ועצמו נצטו כדין להרוג את ההורג כמו שא' לנח שופך דם האדם בא' דמו ישפך. השליש' מן הקרבנות. אמרו בשם שהיה הקרבן מותר לכל אדם ואחר כך נאסר לכל אדם אלא לבני אהרן בלבד כבר אפשר מזה הדבר התרת שני החק. השיבות ואמרתי אין זה משנה החק מפני שלא נמצא בכל המקרה שלב בני אדם היו רשאין להקריב קרבן אלא נשיא הדור לבדו שהוא דומה לאחרן או נביא שידמה לו בקדושתו אבל שאר בני אדם לא היה מותר להם להקריב לפcken זו המצויה נעשית כמו שהיה מקדם בלי חלוף. הרביעי. אמרו בשם שהותר קרבן בשבת אחר

שנאמורה בו כל מלאכה כך אפשר שישתנה החוק ותחליף התורה. השיבותים זו השאלה אין מחייבת שני החק אבל הוא מונענו וمبטלת תמרותו העבור כי מצות קרבן קודמת לשבת לפक' או אפשר שתבא מצות שבת ותשנה מצות הקרבן וכשבאה מצות שבת נאסרו כל המלאכות חוץ מעשה קרבן והሚלה שהוו קודמין מלפניהם מצות שבת' שכן לא אסורה אותן. החמשי. מעשה אברם כאשר א' לו הק והעלחו שם לעוללה. ואחריו כך א' לו אל תשלח ירך אל הנער ואמרו ידענו שוה התיר שינוי החקים. השיבותים אין זה הדבר מהייב שני החק לא אצלו ולא אצליכם מפני שככל מי שמתייר שני החק אינו מתייר אלא אחר עשיית החק ההוא הראשון ואחר שמייתו ואפילו שעיה אחת כדי שלא יהיה החק ההוא הנאמר לשחוק וללעג מפני שבשלב עשייה נאמר ואברם לא נצווה אלא כדי למסור את בנו למצוה הנורית עליו. והקום הבזוי הנור עליו בעריכת העצים ובהגש אש ובלקיהת המאכלה בידו והקרבת בנו ובשעה היה א' לו י' דץ וזה המעש אל תומך כי לא בקשתי ממק יתר מזה אל תשלח ירך אל הנער.

XVII. הששי. בעת שא' י' לבלם לא תלך עליהם ואחריך א' לו לך עם האנשים. הודיעתים כי גם זה אינו משנה החק ואני הפסוקים מחייבין זה את זה בעבור כי השלוחים אשר מנעו י' לכת עליהם אינם שלוחים אשר נצווה לכלת עליהם. וכן מבוואר שבת' ויוסף עוד בלק שלח שרים רכבים ונכבדים בגין גודע לנו כי השלוחים הראשונים כבר הלבון להם ובלם לא הlk בדבר י' עליהם. והשנאים שהן שרים נכבדים יתר מהראשונים הורשה בלעם לכלת עליהם שניגדל ויפלא בעיניהם וכיון שישתייתו י' יפלא יש' בעין בני ישראל ויאמרו ברוך י' אשר הצילנו מיד האדם הנגדל הזה. השבעי. אמרו ראיינו אשר א' י' לחזקתו צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה ואחריך א' לו הנני יוסף על ימיך ט' שנה. והודיעתים שאין זה שני החק מפני כי מدتALKינו כך הוא שהוא ומוכיה וэмיטיה וכולם על תנאי אם ישמר האדם המצווה ימצא גדלות ועוצמות ואם יעשה תשובה יסור מעליו האף והחמה כגון נבאות יונה על נגינה עוד ארבעים ימים ונינוח נחפה ונשבו אל י' וסרו מהם חמתו וכן חזקתו הוכיתו י' על תנאי כי מת אתה. וכיון שעשה תשובה סר ממנו הרוגו והאף. וכן מדת כל עושי תשובה. אלו דברי הנanon רב' סעדיה. ואני ברכיה המעתק מצאתו עד נאמן לדבריו בנבאות ירמיהו שנ' רגע אדרבר על גוי ועל מלוכה לנחות ולנטוץ ולהאביד ושב הגוי ההוא מרעתו אשר דברתי עליו ונחמתי על הרעה אשר חשבתי לעשות לו. ורגע אדרבר על גוי ועל מלוכה לבנות ולנטוע ועשה הרעה בעיני לבתי שמעם בקהל ונחמתי על הטובה אשר אמרתי להטיב אותו. הנה רואי לדבר הנanon ואעיפוי שאין צורcin חיוק. אישיב לדבריו. ויש שאלה קשה שהקשה אבן

עור אם הנזירות אמת איך יוסיף הצור או יגער. וההתשובה למדונה מדברי הרים שהתשובה עלתה במחשבה קודם בריאת העולם. והמשכיל יבין. השמנינו. מעין יאקה את הלוים תחת כל בכור. גם זה אינו שני החק בעבור כי זו מدت אלקיינו עם עבדיו נשים בעת שיזכו לפניו ויכנעם בעת שיביעו אבונינו כמו שעשה עם אדם הראשון השבינו בנן עדן וכיון שחטא הצעיאו והכנים אבותינו לאין והטיב להם וכיון שחטאנו גרש מארצם ובארצות הפיצם. וכל זה על דרך הפורען והגמול. התשיעי. אמרו כי תלמידו של משה עשה מלחמה ביום השבת ואין הדבר כאשר אמר כי לא נאמר כי הם בכל יום היו עושים מלחמה אבל נאמר שם שבכל يوم היו גושאים את הארון ותוקעים בשופרות ואלו המعيش מותרין בשבת. העשורי. אמרו בראשונה היה דבר התפלה פנוי (?) פאת התהנתנה אל המשכן ואל נכח המשכן היו מתפללים ואחרכך שנה אחת והפכה אל נכח בית המקדש וזה המעשה מתיר שניי החקים. השיבותים אין זה הדבר כאשר וממנו מפני שרבר התפלה הייתה ננד הארון וכן נצטו שיתפללו בצד הארון והארון הוא פנוי התפלה. הלך כיון שהיה הארון במשכן למלולו היו מתפללים וכיון שהיה הארון בגנול ושילה ננד וגבעון ותבורו וקרית ערים ובית עולמים הפקו ישרא' את פניהם למקום שכן בו הארון והתפללו לנndo בשבייל שהוא פנוי התפלה בכל מקום שתנה ונין ראיו מן השבל שתהיינה העליות הולכות אחר עליהם. אלו דברי הגאון. ואני ברכיה אומר כי זה מפורש בתפלת שלמה כי יצא עמק ללחמה על איויבו בדרך אשר תשלחם והתפללו אל יי' דרך העיר אשר בחרות בה והכית אשר בניתו לשמך. ועוד כי בדניאל מפורש ובו פתיחן ליה ננד ירושלם. לפי שהיה מתפלל בצד המקומ כאשר מפרש שם.

VIII. א' הגאון רב' סעדיה ז'ל מצאתי הرونנים עובו את התורה מפני שמצאו בה פסוקים שהם סותרין זה את זה כמו שכת' בספר שמואל ותהי (כל) ישרא' שמנה מאות אלף. ובדברי הימ' כת' ויהי כל ישרא' אלף אלף (!) איש. ופירשו כן המכלי ישרא' היו נ' מאות אלף איש כתובים בספר דברי הימ' אשר לדוד שהם היו שומרים את משמרתו ומשרתים אותו במלחוקות בכל חדש וחדש כ"ד² אלף איש וכן כת' לכל חדש השנה המלתקת האחת כ"ד³ אלף. ובספר שמואל לא נכתבו אלא הג' מאות אלף איש ובספר דברי הימים נכתבו הילך אינם סותרין זה את זה. עוד אמרו מצאנו דבר כת' שלא הילך והוא שיש כת' במקרא שבן גدول מאבו שתי שנים מפני שיוחרטם בן יהושפט מות והוא בן מ' שנה ומלה' אחיותו תחתיו. וכת' בדברי הימ' שביום שבת אחיה על כסא אביו היה בן מ' ב' שנה. וכת' במלכים

¹ פסוקים סותרים: MS. ס"ה. ² MS. ס"ה. ³ MS. ס"ה.

שאהוויה היה בן כ"ב שנה. ואפרש זה הטענה ואומר: המניין הראשון שבמלכים הוא לימי חייו והמנין השני לימי שני חי אבוי הלאך מנין כ"ב שנה לשנותו. ומפני מ"ב שנה לחוי אמו. מפני שבשבילה אבד וחלף. ואם יטען טעון ויאמר איך אפשר כדי למןות שני חי איש חי על ימי שני חי איש מעת שהוא קודם מן התה אשיב ואור' חפשתי בזה הדבר ומצאתו שהיו קצתן מ' יש' מבקשים מי' כן והוא גודרים נדר ליש' בשביולו קודם ביאתו ולידתו בכמה שנים והוא שואלים מהborא בעת נדרם נדר הבן החוזה ואחר הנדר ההוא בכמה ימים היה ה' נוטן להם בן וכיוון שנולד הבן החוזה כבר לא היו מונים לו מיום לדתו אך מיום שנדרו נדרן והכת' מלייע וזה הדבר ואור' ומה בר נדרי. וקצת טעו בשביב הקרבות ותקתיים ושתיות הבהמות וטנוף הדם וזהמת הבשר ואפרש זה הדבר היוצר ברוך הוא גור על כל החיים מיתה וכלל אחד ואחד מהם קץ קצוב וזמן ידוע. ושת קץ ומין חי בני אדם עד יום מותם וקץ ומין חי הבהמות עד יום שהחיתן ושחיתתן שם במקומות מיתתם אבל אם יהיה להם בשחיטתם כאב ועצב יתר מכאב המיטה כבר יוצרם הוא היודע בתוספת כאב ואפשר שנגמלם י' שכר טוב על הכאב ועל העצב ההוא.

ועלת שריפת הדם והחלב וזהמתו וטנופו כבר הודיעינו ה' עלותם בתורה כי עלת וויקת הדם כדי שנירא ונפחד מאלקינו מפני שנשנו שכנתם בדם בכ' כי נפש הבשר בדם הוא. הלאך כיון שנראה הדם נורק ונשפך נזהר מן החטא ונרחק מפשע ונורא מי' למן שלא ישפך דמיינו בדם הוא ושלא ישרפ' בשרגנו באש כבש הנשרף ונזהה כלנו צדיקים. שמא יזרהר מהרדר ויאמר למה שכן אלקינו שכינתו בין בני אדם ועובד את המלאכים הקדושים. ונאמר לו מי הודיעך שהק' עובד את המלאכים בלבד או ראי' כדי שהיה האור אשר בין המלאכים יותר מן האור אשר בין בני אדם בכפלי כפלים. ולא עוד אלא שהכת' או' אל נעירן בסוד קדושים רביה ונורא על כל סביבו. ופת' סביבו. סביבות שכינתו וסביבות אורו.

XIX. ויש שואלין מה הנהא יש ליווצר בעשית אהל מועד ומכסהה ומגורה ונורות ומחתה וקטרת ושלוחן והדומה להם. לך ראי' שאפרש זה הדבר ואומר. בעבור כמה דברים זהה י' את יש' אלו המצוות אחת מהן כדי לזכות אותם בעשיותם וכדי להטיב להם ככפל מעשיהם ולא מפני שהוא צורך לאלו המתוות אבל בקש ה' מעבדיו כדי שעיבדוו עבודה שלמה ויכבשוו במבחן נכסיהם ובטובי מגעיהם ובמשמען עdoneיהם. והטובי שבמנועיהם הם הלחם והבשר והיין והבשימים והשמן והגנון. لكن הם מביאין אלו המנוחות הקלות מנכסיהם וממוןם כפי יכלתם והק' משלם שכרם ונגולם בכפל כפלים כפי חסדו וכוונם טובו. כמו ש' כבב את י' מהונך וימלאו אסמן שבע. ובעבור

והדבר היה מצל אוטם מן הצורות והמהומות אשר אין וולתו יכול להצלם מהם. וכן א' זבח (!) תורה ושלם לעליון (!) וקראנி ביום צורה. ונם צזה אוטם כדי שיכבדו אור שכינה החונה בינויהם ויפארוחו בכיספם והובם בשש ומשי ורकמה ואבני טובים ומרגליות ושאר הכלים הנחמדים ולקרים למן שכבול שכרכם על רוב יגעם ועמלם וישמיים קולו מן המקום ההוא כמו שא' בעניין המשכן ונודעתי שהוא לבני ישראל ולמען שיעננה עתרותם במקומות ההוא וישמעו קריאתם ובקשתם כמו שא' שלמה בתפלתו בעת שבנה בית המקדש. והודיעו אוטנו שכמה שאלות ובקשות נוגנות במקדש. והשיבו ה' שמעתי את תפלתך ואת תחנתך. שמא יהרדר מתרעם ויאמר כיצד יקשר להיות הדבר הזה כיון שנגפו של אדם שלם בתמותו ובריתתו לא יהיה תמים וכיון שנגנו קצת נוגפו ונמולה ערלו יקרא תמים. ואומר ידוע ומבואר כי המשמש התם והכלום השלם הוא אשר אין בו לא חסרון ולא יתרון. והק' בראש חלק נוסף בגיןו של אדם ואבר עדוף בגיןו וזכה לחתחכו כדי לזכותו וכיון שהתחכו כבר נסתלקה התוטפת ההיא ונשאר האדם שלם תמים. שמא יהרדר אדם במעישה פרה אדרמה ויאמר כיצד נצotta שתהייה מטהרת הטמאים ומטמא את הטהורים ואפרשי ביאור זו השאלה אפשר ביבנת החכמה ובמדעת השכל כדי שהוא ממש אחד עשה שני מעשים מתחלפים בעת התהברו והתבדקו לממש אחר זולתו כגון שאנחנו רואים כי האש מקרשת את החלב ומתקחת הבדייל והמים אשר היא מלחה עצי ארזים ומרטבים ומזנק עצי תנאים ומיבשם ובמאכילות שהם משכיעות את הרעבים ומונקוות את השבעים. וכן הסמנים שלרופאות רפואיים את הכואב ומכאיבים את הברי והוואיל והשבל מכשיר את שני מעשים ממש אחד כבר אפשר שזו ה' אוטנו רק אחד ממשש שני מתחלפים והחכמה מכשרת אותו ונעשה פרה אדרמה מטמאת הטהורים ומטהרת הטמאים.

XX. קצת מהעם נתחרהבו ונתערבעו בעניין עגלה ערופה ואמרו איך תכפר העגלה ערופה על חטא אשר לא נעשה מפני שכח הקדים בראש הענן כי אין ההורג גודע כמו שני שאין גודע מי הכהו. ואפרשי ואומר בשם שואוי לענוש את מי שעשה מה שלא ראוי לו לעשותו כך ראוי לענוש את מי שעזב מה שואוי עליו לעשותו. על כן האנשים האלה המבאים עגלה ערופ' עזבו מה שראו עליהם לעשותו מפני שם העמידו שוטרים ונוטרים ומסכנים בשדה ובעיר כבר גודע מי הכהו וכיון שלא עשו כך הענים הכת' בהבאת עגלה ערוי בנחל ולא מחיר העגלה בלבד הענישם אלא מנעם מלזוע הבקעה ההיא להשיט אותה בתה. קצת אנשים עזבו התרות בעבור שעבור ישראל ודלותם ועניים וධוקם וארכיבות גלותם וריחוק ישם. ואמרתי להם אלו נתן ה' לעמו יש' מלכות מותמדת ונעימה מותדרת כבר הי

הכופרים חדשנים את ישר' ואומרים שבמעבר מלכותם ונעימותם עובדים את יי' ואלו שעבדם כבר היו כופרים בו. כמו שאמרו הכהנים על אודות אובי. ולא עוד אלא שהוו הכהנים או כי הם לא עבדו את יי' בשבייל שהוא דחקם והבניעם והשלים ואלו ערים ונדרם כבר היו עובדים לפך בטל הקי תרעומתם ונשאמם ונדרם וכיוון שלא עבדו אותו ביום מלכותם ונעימותם כבר בטלת תלונתם ונתחיהבו פורען מן החין. ועוד הבניית את ישר' וטוללם ושבדם וכיוון שעבדו את יי' בימי שעבודם ונחלותם כבר בטלו דברי מוחשידיהם. וכבר נתבררה אמונהם ועבדותם ונודע לכל שאין אמוןתם תלוייה בדבר אלא לשם שמים הם מאמינים מותק אהבה ולכך נכפל שבים ונעדף גמלום. וכן א' הביא לא נסוג אחר לבנו.

XXI. א' הנanon אעפ' שרבו היוצרים ועצמו הבראים כבר אי אפשר שישותם לבנו או יבוק שכליינו בעת השתלים כדי להזכיר איזהו המובהר מהם והנסיג מכל כל היוצרים לפי שיש ראייה טבענית והודאה שתוכית מבארות לנו איזהו המובהר והמוסיג מכל כל היוצרים והוא האדם בלבד. כי ידוע ומובואר שמנתג התבע והפתוח ודתו כך הוא שהוא מנתה כל ממש מובהר וכולם נסיג בתוך ומסביב סביבותיו כלומים ומשיים אחרים זולתם קלים וזולותם מהם. וזה הדבר נודע בכל ערי העולם וטביוו ומעשו. הראשון שביהם הוא הקל והדק שבועלם והם הצמחיים והעיבים ידוע וմובואר כי הם מתיילים ונצחים מן הרגע ולפיכך הרגע הוא עיקם ושרשם וממנו הם נפרחים וכיוון שהוא מצמיה צמחיים ומוגדל עשבים لكن הוא לעולם בתוך בפנימיות הצמחיים ובאמצע החדשאים ובמקצת העשבים ובתדרי הפרחים מפני שהוא מובהר ונסיג מהם. וכן האילנים אם היו נענפים ונפרחים מן מיניהם מככל כבר המין הוא מותך באמציאות והקליפים סובבים את המין ההוא מkapין אותו בשקרים ואגוזים וכיוצא בהן. ואם היו האילנים נפרחים ונעלטים מן הגערניין כבר נעשו הגערניין מתמציען באציגו העצים ונחרדים בפנימיות האילנות והמאכל נעשה طفل להם וסובב ומקיף אותם מפני שהוא עקר האילנים והגערניין שהם שורש ועקר בתוך גערניין התמורה והאפרסקין וכיוצא בהן. ובמדרגה השנית הקיימים הנאלמים מצאנו שעקר ילדותם ושורש כולם מן מש תיכוני אמצעי כהלוון ביצה התיכוני אשר ממנו מתילד העוף והוא שורש יצירתו. ובמדרגה השלישית הוא החי הנבני והוא האדם מצאנו המש הנבחר והנסיג שבו שהוא מצע הנפש ומקום הרוח ותדר החיים ומקור הדם הסגול שהנפש קשורה בו והוא לבו של אדם נתון ומתקון באציגו גוף של אדם וכן בת אשון עין האדם הרואה והנזהרת אשר בה הוא משגניה השנתותיו ומסתכל בכל מפעלו וו למפעלו אלקים שהוא נתונה באציגו עפעריו ובתוכ עיניו. וכיוון שראינו אלו הריאות

נמצאת בתיכוןו חורגו כדי להפוך אליו התיכון האמצעי הנבחר והנסגר אשר בכל העולם ומיצאנו כי הארץ תיכונה בתוך הנגלן וכל הרקיעים סביבותיה מקיים מכל צדדיות ובין שהוא אמצעית כל העולם כבר היא מושגנת וmobhorah מכל הנמצאים הנבראים אבל או אפשר שיויה סגלה מהמת עצמה עד אשר תהיה בchorה מכל המשים בעצמה מפני שהיא מתחרבת ונמנוגת במשם אחר והוא שיויה עלת סגולה ונדרלה בשבייל החיים אשר עליה ואי אפשר שהוא כל החים בכל עלת סגולה מפני שકצת מן החיים שאינם נבנים ממשמים לחיים אשר הם נבנים לנו ראי שיויה סגולה ועליה בשבייל החיים הנבנים הלא לא נשאר מכל כל העולם מוכלים אמצע וממש תיכון שהוא גודל וmobhorar וסגול אלא האדם והוא שורש חיי העולם ועקרן ובшибלו גברא העולם. ולא עוד אלא שאף בתקלת ההוראה המתלו היבורא וסדר כל הבירואים וכיון שנמר סדרום וכל עשייהם אחרכך א' געשה אדם בצלם ודומה למי שבונה ארמן ומיצפחו ומצעצעו ומרקם כתלו ואחרכך מכבד את הבית ומרבד אותו במני הטעבות ואחרכך מכנים לתוכו בעל הארמן כן עשה הק' עם אדם הראשון שככל כל מעשה בראשית ותקן אותם ואחר התקון הכניסו לנן ען.

XXII. וכיון שבארתי אלו העניינים אתחיל ואומר. הדיענו ה' על ידי עבדיו הנכאים שהוא גדל האדם ובחרו מכל בא יולים ונשאו על כל היוצרים ככ' וירדו בדנת חיים ובעוף השמים. וכמו שנ' במומור יי' אדוןינו מה אדריך שמק' מראשו ועד סופו. והואיל שהק' איל אדם וחזקו ונtan לו כח וחיל לעשות מאמרו וחתפו והרשה אותו על עשיית רצונו ולהשיג ולמלא חפי' אלקיו ותבמו כדי לעשות הטוב והישר כל ימי חייו בארץ למען שימצא חיים וחסד לפניו כת' ראה נתני לניניך (!) את החיים. וא' ובחרת בחים למען תחיה ואחרכך חפשתי לבני לדעת בשבייל מה נשאו ה' ובחר בו מכל היוצרים. וממצאי' שהק' גדו ונסאו בעבר השכל והחכמה אשר הנחילו אוטם ולמדו דרכם בכ' המלמד לאדם דעת. ובזו החכמה הוא זכר את כל העברות ושומר את כל החלופות ונוצר החולבות יודע הנחות ומחפש הננות ובודח העתידות ובני האותיות ובזה הוא משעבדר את הבהמות ומכריחם לעבורי להרוש לשדר ולעוק ולעמוס כליו וטפלו עך מרחקים ובזו החכמה הוא מוציא את הימים ממעקי הארץ ומושך אותם על פני תבל להשקות גנות ופודדים. ובזו החכמה יצבי א' צבאים ומעמיד חילים ומורו ותחנה לתחן בלי عمل ובחכמה יצבי א' צבאים ומעמיד חילים ומורו חולצים ומצליות במלכו ומנהנו במשלו ושותם עמו. ובזו החכמה הוא יודע חכמות מדע מה שבעלונים וחכמות מדע הרקיעים ומהלך הכוכבים ושיעור קומותם ומדע וריחתם ומסלול מסעם ועלת קדרותם. בכן אם יהדר מהרור לבנו ויחשוב שיש בעולם יצור אחד נדול

ומובהר מן האדם כבר נתחיב להראותנו מי זה הוא היצור אשר אלו החכמתו והמדיעים בכללים בו על כן ידענו כי אין זו וולתי האדם יודע כל אלה וכיון שהאדם הוא הנבחר והנסג'ן מכל היצור ברב חכמתו ובינתו לנו ראי שיותה הוא המצויה והוא המוחה והמופקד וראי לקלל עליו על התורה ולעומס ניר המצויה לעשות משפטים ולשמור העדות וגם הוא ראוי לקבל שכר גמול ונעמיות וגם הוא חייב ליטול מרות הדין והפרעון והנקמה מפני שהוא עיקר העולם ועלת כל הנבראים וכן כת' כי לי' מצוקי ארץ. ועוד א' וצדיק יסוד עולם.

XXXIII. וכיון שהתובנהו אלינו האיקרים והנולד מהם ונגלו לי אלו הקցים ותולדותיהם האמנוי כי אין בחירות האדם ונסג'ן הוא דבר שמצוינו מהרהור לבנו ומהשב סרעפניו או מחמת השקנו ואהבתנו לנפשנו או על דרך העונב והთאות שהעבנו ותאנו את סגול עצמיינו וגם לא היה דבר זה שאמרנו בשכיל הגנות והגנות אשר בנו עד אשר גדרנו עצמיינו ונסגנו נפשנו מכל היצורים אלא בחכמה ובצדקה ובמデעת אמרת ובshall בדור ידענו רוב גודל האדם ונסג'ן מפני שהק' גדלנו ונשאו כדי לתת עלי' חקו ולהעימים עליו על תורה בחיקם ובמצות לשמרם כפי רוב החכמה אשר בו ובגודל המדע אשר הנחילו. וכן כת' ויאמר לאדם הן יראה כי היא חכמה וסור מרע בינה. וא' הגאון כיון שנחבירו כי האדם הוא הנבחר והנסג'ן מכל הנבראים. למה נברא גוף קטן וגולמו ועיר ודק ולמה לא נעשה גושם גודל וגולם עצום. וכיון שהתובנהו בו ובחיבורו מצאתו אפילו גוף קטן כבר לבו ושכלו גדולים ורחבים יותר מן השמים ואرض מפני שעכשו ולכו מקיף כל חכמת מדע ידיעת השמים והארץ וכל מה שבhem וمبין כל תعلומותיהם. ושכלו וחכמתו מגיעין עד לרקע ויודעים מה מעלה ומבניים حق אמתה העלה המעדת הדוק והחלד והמתדרת נידתם וכן כת' נפלאים מעשיך ונפשך יודעת עד מאד. וידוע כי אין השמים והארץ ברב גדים ונבהם יודעים לא حق גוףם ועצם ולא حق גושם אחר ולחם כadam הקטן שהוא יודע حق גלמו ונולם וולתו לפיכך גנדל ונכבד האדם וא"עפי שנפו קטן. ועוד זמותי ואmortiy כיון שהוא גדול ועצום מפני מה נעשו ימיו ושותיו מעטים ולמה לא ארכו לעדר. וידעת כי הק' שם ימיו מעטים בוה העולם בלבד מפני שהוא העולם הוא מקום עולמו ודרית עבדותו ובו הוא שומר מצוחה) ותורה הרואין עליו לשמור למען שישיג זכר טוב אחר עשייתו אותם. אבל בעולם הבא אינו דומה לכמו שהוא בעולם הזה בעבור כי הק' עשה את ימיו בעולם הבא ארכיים ותדריים לנצח ולעדי עד מבלי הפסק וכן א' הכת' חיים שאל ממך נתתה לו.

XXXIV. ועוד הרהרתי מפני מה גלמו ונפו דל ותשוש ונלאה ומפני מה נתן גלמו מארבעה פתוים קלים שהם דם וליתה וירוקה

ושירוב. ולמה לא נעשו פתוכיו אזהרים ורעים ומשלימים זה אל זה. וכיון שהחנתי וההרהור וצՐפתי אותו בפלס החכמה ושננתי אותו בהשחות הבינה נתרבר לי שככל מהרור מה נברא האדם מאלו הפתוכים כבר הוא חף שיתיה האדם גוזר ועשוי ככוכבים או כמלכים שאין בהם אלה הטבעיים והפתוכים וגם אין יכולתם תששות וחילשות האדם. בשביל כי גוף האדם המנוכר והמיינע הוא אלו הטבעיים ומגולמים הפתוכים הנבראים והחדשניים ונגפו של אדם הוא המסקNEL והמובחר מכל הגולמים התחתוניים ואין בעולם גולם צח ויזון ומתואר ומהודר חזין מגולם אדם אלא שניים גשימים¹ האחד מלאך והשני כוכב. לפיכך האיש למה בראו צورو בטבע הזה מאלו הטבעיים והפתוכים כבר מבקש שישוהו האדם לא אדם ולא איש מפני שהוא לא נעשה האדם מאלו הטבעיים יהיה עשו או בכוכב או כמלאך או כאש או כשמים. והוא זו המחשבה כחוشب למה נעשו השמים שמים והארץ ארן. ועוד הרהורתי. למה יכאב וינגע ויתיסר באלו המכאות והגיגים הבאים עליו והשליטים בו ולמה לא נסתלקו ממנו ונבדלו אלו היסורים. וידעת כי גם הם טובים לו בשביל שהם מיטרים ומגנחים אותו לקבל האמת ולדעת הטוב והישר ומכנייעים אותו לעבודת יוצרו ומרחקים אותו מן העבירות ומכתלות ממנו את מחשבות הדעות. וכן הוא או' והוכח במכאוב על משכבו. ועוד הרהורתי. למה החום והקור מצערין ומאנישין אותו ולמה החיים הרעות טורפות ומחנקות אותו וכן הוחלים והצפעונים מנזקון אותו. וידעת כי גם הם טובים לו כדי שתיטיסר בהם ויכיר מדרות הפורענות וידע עצם נקמת קונו מפני שהוא לא טעם אלו המרוות ולא הכר אלו החליטים כבר לא הכר נקמת קונו ולא פחד אלקיו לפיכך הרגשו צورو באלו הקורות אותו. ולפיכך גם של הפורענות בהם ובלהב כדי הנה יומם בא בוער בתנו. ועוד הרהורתי על אלו המחשבות והצרים אשר מייעצים את האדם עזות רעות כדי להפלו למתה. וידעת כי היוצר יתעללה וכרו נtan אלו הצרים והמחשבות תחת יכלתו ורשותו נעשים כחפזו ונדרים בתחוםו למען שישם כל אחת במקומה הרاءו לה וכדי שייחשב בכל מחשבה בתקנה וכיפה ביפוי שכלו וכח מדעו המלמדו ומזהו כל עת זמן שיעשה כל מעשה כראוי. לפיכך אם יתאהה האדם למאכל שכלו מזחו שיאכל מה שדי לו לנדר גופו ולעדן גולמו. וכן אם יתאהה לשימוש זונתו שכלו מלמדו ישמש כמסת צרכו כדי להקדים צרכו ודיו ואו טוב לו ושכלו כפול. ואם ישנה מנגנת שכלו ויאכל וישמש את האסור לו כבר נתומף יסורי ונכפלה רעהו. מפני שכל

¹ מכאן יראה שהגאי סובר כי המלאך אינו שכל נבדל מוחומר: Marg. note:

הרודה את שכלו על יצרו ומכנייע אותו כבר נעשה החפשי ובן בריתו וגנודעה חכמתו וכל הרודה יצרו על שכלו כבר נעשה עבד ליצרו. וגנודעה אולתו אבל צדיק הוא החולק עם יצרו ותאותו בכושר ובישור. וכן כת' תאות צדיקים אך טוב. ועל הכספי נא' כי היל רשות על תאות נפשו. ועוד אמרתי כיון שנחברך כי האדם המסלג והמובחר מכל יצורי עולם למה ומנו לו פורענות גנרטזות ונקמות משומצות בלחתת עולקה ולחתת תפחה¹ וממצאי שיש לו כנגדם נערימות מזומנים וטבות מוכנות מתקנות בנן עדן שם מותמדות לעדר. כי' חיים שלל ממן נתהה לו אווך ימי עי' ועד. ובפוגענות א' אלה לחי עולם ואלה להרפות (א) לדראון עולם. ובשביל שאם יבושר האדם בנעימות ייטב לבו ואם יאויים בפוגענות יdag ושניהם (!) או טוב לו. ועוד אמרתי אם יש לו מקום מזומנים לנקיותיו ונעיםותיו מפני מה גנורו עליו בעולמו ארבע מיתות ומלכות וכברת. וידעתי כי בשיל הצלחותיו גנורו עלי ולא בשיל רעותיו. מפני שהשבל גנור על החולה שיחתך אצבעו למען שירפא כלו שכן ידוע ומכואר כי כל אדם שנחלה באצבעו והוא מתירא שמא יתפשט החוליה בכל גופו וימיתהו שטוב לו שיחתוך אצבעו בסם או בסכין למען שיתרפא שאר גופו. גם כן השבל גנור ומצוה את כל בני האדם שככל ומן שחוטא אהד יפסיד מעשייהם והשחתת העלהות ומחריהם שרائي עלייהם מגורת שכלם שיחרגו למן ינותו הנשרים ממנו וינצלו הנתרים מרעתו וכן או' והנשאים ישבעו ויראו.

XXV עוד מחברו הגאון. עוד אבאר ואומר אין ליוצר עסק במעשה בני אדם וגם אין פועל נכנים לתוך פעלים ואין חפיצו עוזר ומייע תאותם וגם איןנו מכיריה בני האדם לא על עבודתו ולא על מרד וסרךן ויש על זה הדבר ראות אמונות מחכמת המראה וחכמת השבל ודברי החכמים והנבאים. הראיה שהיא מחכמת המראה גלו וידוע כי האדם יודע מעצמו כי הוא יכול לדבר והוא יכול לשחוק והוא יכול לטול והוא יכול לעזוב ואין יכולת שלישית מונעתו מעשות אלו החפיצים וגם הוא רשאי להכנייע את יצרו בחכמתו שכלי לפcken הרודה את יצרו על שכלו נעשה בעבד כושר והרודה שכלי על יצרו יצא להורות חפשי. והראיה שהיא מחכמת השבל כך הוא גלו וידוע כי אי אפשר בקנץם חסינים להיות פועל אחד משני פעלים لكن האו' כי היוצר מכרית את יצרו על מצותו על עשיית פועל אחד כבר הודה והאמין כי פועל אחר נתקין ונפעל משני פעלים מפועל היוצר ומפועל היוצר. ועוד אם היוצר מכרית את יצרו על מצותו ותורתו כבר אין ראי מוחכמת כדי לצוותו ולהזהירו מפני שהוא מוכחה על המעשה ובל

¹ כמודמה לי שהגאון וכבר ב' מני להבות אש של גיהנום ואולי כיון א' לפוקנטזיאו
בלען. וא' לאינפְּרִינו בלוּן: Marg. note:

ספק המוכרת עשו מעשיהם וכירוחו بلا ציווי זיהור מפני שאין יכול לנצח מתחת רשות המכרית. ועוד אם היזכר מכירת החוטאים על כל מעש ומפעל כבר ראוי שניעום על הזריק ועל החוטא וגם ראוי שיתן שבר טוב למאמין ולכופר שככל אחד מהם עשה מה שהכריח עליו. וכן השכל מחייב את החכם המצוה את שני הפעלים אחד לבנות ואחד להרים כדי שיתן שבר ההרים לשכיר הבונה בשכיל שניהם עשויים בציוו וכמאמרו ועוד שככל מוכרת קפוחו מוקובל. ועוד גלו וידוע כי אין האדם יכול להלאות יכולת קונו ולהתישש גבורתו. לפיכך אם יאמר השכל אני לא עבדתי את ציווי ולא שמרתו מזותו מפני שלא ימולתי להכנייע יכולת קונו מפני שיכולתו היא הכרירה אותה על עשיית החטא כבר ראוי שלא יהיה דברו רצוי. והראיה שהיא מן המכתר מה שהוא ובחרת בחיים. ועוד מידכם היה זה והוא תחת זה (לכם). וגם הודיע שאיינו מסיע החוטאים על החטאיהם ונעם לא עורם על פעלת און. וכן א' הוא בניהם סוררים נאם כי לעשות עצה ולא מנין. וגם הודיע שאינו משלח את הנביים המוכבים ואני רוצה בהם וכן א' לא שלחתי את הנביים והם רצוי. וכדומה לאלו. ובדבריו קבלה הכל בידי שם חוץ מיראת שמים שני ועתה יש' מה יי' אלקיך שואל עמוק כי אם ליראה.

VII. ואם ישאל שואל אם כן הוא כאשר אמרתם שאין הק' המורוד איך חפץ במרוד יקשר שתהיה בעולמו מה שאין רוצה בהעשותו. נשיב ונאמר אע'פי שודוע שנגנאי לחכם היכול' שעוזב כלום מכוער ברישותו והוא אינו רוצה בו כבר אינו גנאי לחכם היכול אלא לאדם החכם בשכיל כי האדם אינו שונה ומתהעב אלא הדבר שהוא מנוק אותו ומשחית פועלותיו ומכאוב גנוו והק' אינו שונה דבר בשכיל עצמו ולא בעבור הפסד ושם שמספרדים אותו מפני שאינו אפשר שישלם עליו מקרה והפסד לרדרות בו. אבל הק' שם את אלו המעשים מתוועבים ושנוגאים אצלנו מפני שהם מפסיקין אותנו ומונקים גופינו בשכיל שאם נפרק על היהוד מעליינו ולא נזכירו כראוי עליינו נהיה כסילים וטפשים וכיון שהוא העניין כך לך אפשר שהיתה בעולמו של הק' מה שנשנאנاهו ומה שנבזהו ולפיכך נעשה החטא מכוער עדינו מפני שהוא מנוק גופינו ומשחית את גלמנו ומארב ממונינו ונכסינו. והק' הרבה הודיענו כי העון מכוער ומתהעב למען שתרתחק ממנו ועל כיוצא בזה א' האותי הם מכיעסים נאם יי' הלא אותם. ואם ישאל שואל כיון שנתרבר שהוא יודע את האותיות ובלא ספק הוא יודע שהאדם היה עתיד לחטא ולמרוד כבר אין האדם רשאי שלא לחטא מפני שאם לא חטא כבר בטל דעת המקומות והוצרך האדם לחטא בעבור זה. ונברא זו השאלת ונשב. נושא זו השאלה אין לו ראייה ולא קניין. שידיעת היוצר בכל ממש ובכל כלום היהיא סבת כוונו מפני כי אין המעשים נעשים בשכיל דעת המקום בשכיל כי

הויצור יודע מה שהאדם עתיד לעשות והאדם אין עשה בשביב דעת המקומ. וגם אי אפשר שתהיה דעת האלקים בנסיבות היא עלת היותם מפני שאם היתה דעתו להם היא סבת תקונם כבר ראיו שהיה כל המשימים קדומים מפניהם שהוא היה יודע אותם. אבל אין כך נאמין שהאל יודע כל ממש וכל מעש באמצעות תומת סוף היותם ומה שהוא עתיד לעשות באחרית כל מפעל ומחשב מה שהוא כחפצנו ומאמנו כבר הוא יודע בוחר בו ורוצה בו. והמתהדרש ממעשה הוא מכירו על תומת היותו וחקר תכליתו.

XXVII. עוד מצאתי קצת שאלים כיון שידע ה' כי הצדיקים מאמנים בו והם עושים רצונו למה צום והזהירות. ויש לו השאלה ארבע תשובות. אחת מהם בקש ה' להודיע את עבדיו מה שהוא חפץ מהם והשנית בקש כדי להכפיל שרבם ולהעדריך גמלם על عملם מפני שאלה היה הצדיק עשה כדי ועובדיו עבוריו שלא ציו או לא היה שברו כפול. והשלישית אלו היה ה' נותן שכר ונעימה בעלי ציו ואורה או היה ראוי כמו כן שפרק מן הכלופר ומן המזיד בלי אהרה וכשעשה כן שונאי של ה' מה חומסם. והרביעית בקש כדי שודיע על יד הנביא מה שאין שכלו יודע וمبין בעבור שיתחוך מדעיו יאמץ שכלו ולמען שיודע ביוטר וישמור חכמו הברורה. וכן א' ואטה כי הורותנו נזיך לבתי חטא צדיק והוא לא חטא היה כי נזהר. ועוד שאלים ואמרם איזה חכמה מחייבת שילוח הנביא אצל הכלופר אשר איןנו מקבל נבואה ולא מאמין בקונו. ויש לו השאלה כמה תשובות. אחת מהם או לא שלח ה' נביא אצל כופר ולא הוהירו ולא הודיעו דרך האמת והיחוד כבר היה לו לומר אלו שלח ה' את נביאו כבר היתי מאמין בו. והשני אם לא גלה היצור את הידע בחכמה על ידי פועל הפעלים ואם לא מסר את הנעלם מן האדם למשה האדם ולשכלו ולבינתו כבר היה השבר והפורע על דעת ה' ולא על דעת בני אדם. והשלישי בשם שהציג היצור בעולמו את יהודו וראיות אמתתו הנראים והנסיכלים ונלה אותן לאמינים ולוכפרים אך ראוי שידע את ראיות תורה לאמינים ולשאן מאמינים. ועוד כיון שהשווה ה' בין היצורים בשכלם ויכולתם ותכמתם אך ראוי שישה בינויהם בשליחות נבייאו. ועוד אומר ידוע ובואר כי העושה ללא חכמה הוא העושה מעש שאין בו שום הנאה והועלה לשום אדם שבoulos ושליחות יוצרנו לא כן הוא. מפני שכיוון שלח הנבאים אצל הכלופרים אכן לא האמין בו ולא נתוכחו ולא נתוטרו כבר האמיןנו המיתרים וננהנו הצדיקים בשליחות הנבאים והועלו הישרים בהם לפך אם אין הועלה לכופרים באורה כבר יש לצדיקים המאמינים בה כמו שהישרים זכריהם תמיד המבול ודור הפלגה ומעשה מצרים ומודים בהם ליזרים. עוד מצאתי שאלים כיון שמשמעות העבר להרגן ממעשה

יו' בפורהן ונכמה או על דרך היסור אם יחרגנו חומץ וועשך כאיזבל שהרגה את נבאיו יי' למי נחשב המשען החוא לעון. נשיבתו המיתה מעשי יי' והחרג מעשה איזבל לפיכך אם נתחיב ברת או מיתה ע"פ' שלא הרנו אויבו כבר הכרית יי' והמיתו בדבר אחר ויש על הרגע עונש הריגתו. וכן מעשה הנגב הגנבה למי שתתחיב אבוד ממון, אבוק הממון הוא מעשי יי' והגנבה מעשה הגנב שאם לא גנב אותו כבר אבדו יי' בנזק אחר ולפיכך גנש הנגב על הקדמוני לשעות הרעה. וכן השיבו שמעיה ואחיה המכונים פפוס ולולינום למלך אדום ואמרו לו אנו מהווים מיתה לשמיים ואם אין אתה הורגנו הרבה מזקין רשאן לפניו לנו.

XXXVIII עוד מצאתי שואלים איך נדון דוד על סרחוינו בעשיית אבשלם עון גדויל מען חטא אביו שע' כי אתה עשית בסתר. נשיב ונאמר יש בזה הענן אשר דברו נתן שני חלקיים חלק אחד הוא מעשה יי' בשליל שהוא אמר אבשלום וברו ופשט ידו. ועליו א' הגני מקים עלייך רעה מתוך ביתך (!). והחלק השני הוא מעשה אבשלם ותאות יצרו והוא שא' ושכוב עם נשיך. אבל בקש הק להזכיר את נפש דוד ולהעציבו בהקדמת זה הענן ובסיפורו לו כל אלו המעשים המכוערים למען شيئا' ותertiaו אנחתו ייסרו ושלום דינו. וכן שואלים על מעשה סנחריב ונובגד נצר כיצד קרא יי' סנחריב מטהו שנ' ומטהו [ומטהה הוא] בידם ועמי' ונבו' נצר והחזקתי את זרועות מלך בבל ונתתי הרבה בידו (!). נשיב ונאמר אמרם ואילם הוא מאת יי' וממשלתם והלוכם נקראו בשם שבט וסיף אבל ודון החמס והעشك הם מעשייהם וממעשה צבאים וחביבים על זדונם דין ופורען ובשביל זה הדבר א' אפקד על פרי גדל לבב מלך אשורי. ושלמתי לבבל ולכל יוшибו שדרים את כל רעתם אשר עשו בציון. ועוד שואלים ואומרם כיון שכח התודושים והערערו מתחדשים כחפציו לפיכך אם זקרה יי' לפני האדם דבר רע והצרכו מתוך הדבר כדי לשקר כבר קפוה האדם מקובל. ולזו השאלה שתי השיבות. אחת מהן ידוע וمبرואר כי כל המעניין כיון שעין בדבר אשר הכריח האדם כדי לשקר ימצא לו פתח פתוח מקום אחר שאלו הווזר בו האדם או עשה מעשו כהונן לעין במעשיו ולפשפש בראי ולהזהר כדעת ואו לא נוצר לשקר וכשלא עשה כן שנג בכינויו וטעה בעצמו ועל קווצא בוה' א' הכת' אולת אדם תמלף דרכו ועל יי' יועף לבו. והשנית ידוע וمبرואר כי השכל והධיה הגנטוים בו בזמנם שהוא עושה מעשיים כמאמרם וכחפצם כבר אין נוצר לשקר מפני שהוא יכול לומר דבר שהוא טעו שני شيء עלות אחת כוב ואחת אמת והוא הוא חושב בלבד מדת האמת ולא יחש אם יחשבו שונאיו בלבד מדת שקר כמו שא' אבורם בעבור שרה אהותי היא והוא מוחשב בלבד שהוא אהותי ביחסו ובברותו. וכן

מצינו שנקרא לוט אח על זה הדרך. ולפיכך אין על אברהם שום תרעומת שהוא חשב בלבו מורת אמת והם חשבו בלבם מורת שקר וعليهم בלבד נתלה החטא מפני שהם עשו עם אברהם שלא כהונן והעיציבו והיה ראוי עליהם שישאלו בשולמו בשביל שהוה נר וככל הבא מן הדרך מקדימים לו שלום ולא כן עשו אלא שאלו מה שהיה עמו ומה שהביא בידו ובקשו עליו תאנה לפיכך נענשו וננקמו וכן הודיע לנו רוע מעלייהם באומרו אין יראת אלקים במקום הזה.

XIX. אחר הדברים האלה חוץ אני להכליל רובי פסוקים אשר בהם ספיקות. הראשון מניעת המפעל וחשיבות מעשה. נדמה לקצת אנשים שהוא מסופק עד אשר דמו הנגע באורה. נמנע במעשה.

ויש בינו הפרש גדול והוא עניין אבימלך בominator שא' לו יי' ואחשה' גם אני את מהחטו לי. חשבו האנשים בלבם שהק' מנג' מאבימלך פועלו הנטבע בגולמו ובטל עשייתו הפתוות הנבקעת בגוףו ולא ירע' כי הק' מנעו מהחטא באורה ותוכחה ואיזום והודיעו שהיא אשת איש וגם הפהירו שלא יקרב אליה וא' הנך מת על האשעה ועוד א' לו אם אין מшиб דעת כי מות תמות והכל היה באורה ותוכחה ולא במעשה ולא במפעל שהוא יסור ומבה ועל כן א' לא נתתקן לנגע אליה.

ודומה זה לمنרש את אשתו שהוא נמנע מלחוור אליה מנעה אורה אחר הוותה לאיש אחר. וכן א' לא יוכל בעלה הראשון הלך הוא יכול לחזור אליה בדרך כל הארץ אבל הוא נמנע ממנו בצווי צורו וכיוצא בו לא תוכל לובוח את הפסח. עניין השני יש שכחוב בו כי היוצר העלים מקצת החוטאים עזת עשיותם והצלחותם בעולם ומגע מהם סברון תקוניהם וחשבו קצת אנשים כי זו מניעת וההעלמה הם נעשים מהק' בה כדי להעלם ולמנוע מהיצור שמירות דתו ועשית תורה וחרהרו בכלם שם האדם מוכחה בכל מעשהו מפני שכן מצאו כת' השמן לב העם הזה. אבל אנחנו כך נשיב ונאמר כך היא מדותו של הק' בominator שהוא מבקש לעשות נקמה עם קצת בריותיו ישגש דעתם ישבש שכלם ויפר עצם למען שלא להתייעץ עזה טוביה ותחבולת יפה להנצלן מן מהומה עד אשר יהיה נבוך וננהל מהסתור ביום רעה ויהיו דומים לעוריהם וכן כת' והיית ממשב בצריהם. ימששו חشك ולא אוֹרָה. אבל הרוגנים החבו בכלם שאלו המעשים נאמרים על קיום התורה ולשמירת המצווה אבל אין נאמרים אלא על הצלחותם. ובכן יהיה פט' ושב ורפא לו שישבו ממלחות האויב וונחו משעבודה וורפאתו ממכתו וכיוצא בו זה א' במלחמות והוא לא יכול לרפא להם. ויש עניין שכט' בו כי הק' אייל נפש קצת החוטאים וחוק את לבם כדי שלא יאבדו ויכלו במגפה אחת. חשבו קצת המתגלוים כי זה החזוק והאמוץ למען שלא יאמין למצווה ולא יאוזן אמרו התורה ולא עוד אלא שהוסיף על גלועם מה שראו כי זה החזוק והאמוץ נא' על לב האדם

שבו נשמת רוחו שכן מצאו כת' ואני אקשה את לב פרעה. כי אני הבהירתי את לבו ובעיטה סיחון כי הקשה יי' אלקי' את רוחו. אבל אנחנו כן נפרש כי ה' חוק ללב פרעה ואמץ את גנו'ל מען לא יאבד וימות במעט מכות, שכן חזק ואמץ עדר שהתמים כל הנזמות בו וכן והודיע' אותנו בתחלתו וא' לו כי עתה שלחתי את ידי' ואך אותן' ואולם בעבר זאת העמדותיך. וכן עשה סיחון אמץ גנו'ל וחוק ללבו מען שלא ימות ויאבד בתחלתו שמען את שמע' ישראל ועוצם פחדם ואימתם. וכן הכת' או' אשר ישמעון שמעך ורנו וחל' מפניך. וכן עשה עם יושבי כנען שחוק לכם לקראת ישראל עד שיבואו בני ישראל ויפרעו מהם כמו שנצטו'. וכן אמרה הכנענית ונשמעו וים לבבנו. ובשביל זה הדבר א' כי מאות יי' היהת לחוק את לבם לקראת ישראל.

XXX רבנו סעדיה עוד חבר ספר וקרו' מגלה וכיוות וחובות וראו על כל המשכילים שיתחכמו בזו המגלה ושיתובנו בה. התהילה מבארה. הודיענו היוצר ברוך הוא כי עבודות בן אדם כיוון שייעצמו וירבו נקרו' זכויות וצדקות וכיון שרבו וינדל' חבותיו יקרו' רשות ומרדות ושניהם שמורים וכמושים ליזורים אצל ה' וכן א' כי עינוי על (כל') דרכי איש. ואלו הזכויות והחוות נרשומות בנפשות בסימנים ונחרתים בשורותם ונצעבים בהם כהדים. החבות משחררים ומקרים אותם. והחוות מוחירות ומארים אותם. ואוט' לה' הדבר וסימן לה' הספר ונשא חטא. ונשא עוני. ועל עונם ישאו נפשו. ואני ברכיה אUIDה עד נאמן לדברי הגאון [כי] אם תכpsi בנתר ותרב' לך בורית נכתם עונך לפני וזה הכתם אות וסימן בנפש החוטאת ואע'פי שהם נסתרים מבני אדם כבר גלויים וחשובים לפני יוצר הנפשות וכן או' אני יי' חוקר לב בוחן כלות.

XXXI וא' הגאון כאשר ידעתך אלו העניים מביאור הנבאים חורת לפלסו בפלס השכל ולבחון במצפה החכמה. ומיצאיו שיש בגלי' אומניות עלילות ומלאות נעממות אשר נסתיר ידיעתם מבינות הרבה אנשים ומעותים המתוקן שבhem ומגנום את הנהה מהם עד אשר יצטרכו מרוב ספיקותם להוביל אומנותם ומלאתם אצל אומן הבקי' הנגן והמהיר מהם עד אשר יבחן אותם ויכונן עותם ויעביר שמצם כמו אומנות בוחינת הכסף ועובדות השולחנים שהם געלמים מהרויטי בני אדם ונברים לבקאים המכירים בין כספים צופים לבין הכספי' הסיניים. הלך כללו של דבר כל אומנות שהוא עמוקה ומופלאה כבר גנאה וויפה געלמים מעין ההדיוטים וידועים לעין החכמים. וכיון שנגלו אליו אלו העניים ונתבררו לשכל'י אלו הבירורים הנספרי' על אומנותי חוק ותכני' מחשבותי בעוצם אמוץ והאמני' בשכל' מיאל' כי כיעורי הנפש וגנאה הנעים מרוב החובות והוננות אע'פי שאינם גנלים לעין הבריות בשביל' שאין המראה יכול להשניתה כבר מומיה.

ושמציה נגלין לעין יוצרה יתעלה זכרו מפני שادرש עקר הנפש הוא עקר-שלבי נבני וזהר ונונה ומאייר יותר מוחדר אדרש הכוכבים והפלכים. ואין רשות לרגש מראה להשניה בה ובעקרה ובאדש שלֶה קל וחומר שנוכל להשניה בכתם הנכתם בגופה ובעצמה ואין לנו רשות ויכולת להביט לא באורה ולא באפלותה אבל ה' שהוא יוצר את הנגלן הווור ה' הוא הרואה אותם והוא המכיב בתארם ביטים ובקדרותם ולפיכך הכתם ממש אלה לשבים ולאירוע ככמה מקומות כמו ש' הן בעדריו לא יאמין ובמלאכיו ישם תחלה וכנה' ושמים לא זכו בעינויו. ועוד א' כי יוצרה מתחש ובודק הנר המPAIR אשר בארו יתפשט כל המסתרים ויראה הטמן במטמנים. וכן כת' נר אלקים (!) נשמת אדם חפש כל חדרי בטן. ועוד אומר מן המופלא והתימה הנמצאים בעולם דבר אחד. מצאנו האדם אוכל שני מטעמים אחד אסור ואחד מותר ובשרו מתעדן בהם ועוד משמש שני שימושים אחד אסור ואחד מותר ובשניהם מתעדן גוף ומרתען. ושם הוא חושב ששניהם עין אחד וכולם אחד. ולא ידע הפתן כי היוצר הודיע ועד הוא הבוחן הסימנים והכתמים הנרשימים והנכתרים בה מהמת אסור ומותר והוא המPAIR ערעורו הנפש והקורות הזרדים בעקרה. וכן א' כל דרך איש ישר בעינויו.

XXXII. ועוד ידעתני כי רוב היכולות והצידקות כיוון שירבו בנפש ויעצמו תair בה הנפש ותנה ותוחר. וכן כת' ותיתו באור תורה. ועוד א' לאור באור החיים. וגם תאפל הנפש ותחשך כיוון שירבו וישתרנו עליה החובות והזונות. וכמו שא' עד נצח לא יראו אור. וכן הודיענו ה' שכלל החובות והיכולות כתובים על ספר לפניו כמו שני בשליל הזכאים ויכתב ספר זכרון לפניו. ובעבור החיבים הנה כתובה לפניו לאacha. וכיון שבختני אלה הדברים אשר דבר אלקים מצאתי מותוקנים ומשבחים וכן מצאתי בנלי במעשה בני אדם שם בכח יכולתם וברב שכם הנזכר בהם יכולים לשמר מדעתם ומהשבותיהם באוטיות נכתבות וشرطות נשמות ועשין אותן מללים ואוט סימן וחוטאים ומקבצים כל האותיות והחרוטין ועשין אותן מדברים לשמר את השבניות ושאר צרכייהם יוצר הכל על אחת כמה וכמי שהוא חכם לב ואני כה והוא יכול לנוצר את כל וכיויתנו וחובותינו בלי ספר וכותב ושתטר. אבל הוא הודיענו על דרך המשל שהוא כותב כל מעשינו בעבור שיקרב הדבר למדע שכלנו ונכירתו כהונן לפי שהוא נוצר מעש כל איש עד בא' עת פקדתו לשלם לו כפרי מעגלי. ועם כל אלה לא עז בזה העולם ברותו בלי دونמת שבר לזכות ובלוי מעש פורען לחובה כדי שייהו אותן ודונמא ונסיו לכל השבר והנקם העתידיים להיות בעולם הבא ולפי זאת אנחנו מוצאים את כל הברכות הסדרות בעינוים אם בחתמי. וכן בקש המנעים מלאקיו כדי שניהלו קצת מהם בעולם הזה באות ובודנמא וכן

א' עשה עמי אותן לטובה. ואחר שהסדר כל הקבלות בעניין והיה אם שמעו תשמעו א' בסוף כלם והוא בך לאות ולמופת. הלך דוגמתם וקצתם נמצאים בזה העולם ורובם נצפים ונכמסים לצדיקים לחי עדר. וכן א' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. וכל החובות שמורות לרשותם וכמושים ליום הדין כמו שנ' הלא הוא כמם עדר.

XXXIII אחר הדברים האלה אשר הקדמתי פירושם ראי שאפשר בכמה מעילותם הם הצדיקים מצדתם והרשעים בראשם. כמו במקרא ובקבלה. ואבарам רראי. וכן אמר הוכאים והחיבים על עשר מעילות. וכייב. חסיד. ומוריד. צדיק. ורשע. וחוטא. ופושע. כופר. ובעל תשובה. והאחד עשר מי שמדתו שוה. וזה פירושם. יקרא וכי מי שרב מעשו כיות וצדקות. ויקרא חייב מי שרוב מעשיו חטאות והונאות. וזה הענין דומה לנוגן שביעולם שכל ממש ודבר שבו יקרא על שם הכלל אשר בו. וכן החכמים קוראין את אחד מן הממשים חום בזמנן שהחמיות יתר על הקירות שבו. וכן קוראין את חברו קור בשבי של שקריםו יותר על קירות חברו. וכן קוראין את הנוף ברוי בזמנן שהוא מחוסר חלאים. וקוראין חברו חולה בזמנן שהחמי יתר בו מן חברו. הלך על זה המנוג נתג הכת' את מנהגנו כדי שהיה קור את מי שוביותינו מרובין וכי באשר קרא יהושפט ויזקיוו זכאי ע"פ שיש בידיהם חובה כמו שנ' ליהושפט להרשע לעור ולשנא י"י תאהב. ועוד הובית את חזקיהו וא' ולא בגמול עליו השיב חזקיהו כי גבה לבו. ועוד קרא את יהוא חייב והוא בטול את הבעל. וי' קרא את צדיקיה חייב והוא הצל את רומיחו מוד שונאיו. וכן נתג הכת' עם עבריו שיחא משלם להם קצת עמלם בזה העולם עד שישאר הכלל והרב במעשייהם שומר להם כדי שיטלו עליו לעולם הבא שבר גдол וגמול רב. מפני שאפשר שהיה לצדיקים בעולם הבא בכל עת מעלה מתחשה יותרה על הראשונה בשבי של אחד ואחד מצא שברנו גמור במעלה אחת ובמדרגנה אחת בלבד שני אללא מותמדות ומוצמות לעדי עד וכן כת' אלה לחי עולם ואלה לחורבות לדראון עולם. והודיענו כי קצת מן הגמול והשלום יהיה בעולם הזה על קצת מהמעשים ומעט מהבעירות. והגמול והשלום הכלולים מתוקנים להם לעולם הבא לכל הוביות והחובות וכן כת' ודרעת (היום) כי י"י אלקייך הוא האלקים. וכת' ומשלם לשונאו אל פניו. ומודוגמת זה העניין כך מצאנו על משה ואחרון כיון שרטחו סרחותן אחד נשאו אלם בעולם הזה כדי שיוכנסו בעולם הבא בלי עון. וכן כת' יען לא האמנתם כי להקדיש. וכן נדר בן ירבעם עשה זכות אחד ונטול שבר בעולם הזה כדי שנתקם ממן היוצר לעתיד לבא על כל עונתו. וכן כת' כי הוא לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב. שכן על זה התנאי יש צדיק שעשה עונות הרבה ונתחייב עליהם שהוא כל ימי לoka ביסורין ויש רשע שעשה וכיות

הרבה ונתחייב עליהם שהוא כל ימי מתעדן בנסיבות, ועל זה נא' בקבלה כל שוכיתיו מרובין מעונתו מריען לו ודומה כמו ששרף את התורה ובכל מי שעונתו מרובין מוכיתו מטיבן לו ודומה כמו שקים כל התורה. XXXIV וזה הדבר נאמר למי שעושה זכויות וודנות ובomon שהוא עושה זכויות אינו נחם על העונות, ובomon שהוא עושה החובות אינו מתנהם על הזכויות, אבל העושה זכויות הרבה ומתנהם עליהם כבר אבדו זכיותו לפי שניהם עליהם. ועליו נא' ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול.ומי שעשה עונות הרבה והתנהם עליו ועשה תשובה כבר נתקפרו לו עונותיו. ועליו נא' ובשוב רשות מרשותו ועשה צדקה(¹). ועוד א' כל פשוי אשר עשה לא יזכיר לי. וכן נא' בקבלה בתנאי זה בתהא על הראשונות. ועל זה התנאי יש צדיק הצדוקות שמורים אצל יוצרו לו לעדי עד אהרכך ישוב על הצדוקות ויתנהם על זכיותו הצדוקות בוUlmo ובכך ינעם צורו עליו בזה העולם כדי לשלם לו גמולו הצדוקות מן המשפט כדי שיטול שבר זכיותו בעולם הזה ויאכל פרי הנה לפיכך יראו אנשים כיון שחור מוכיתו התחל למצוא בזה העולם רוב נעימות ועדונים נתנו מעשי המכוירים וחדר יגנו ועצב הנו ולכן נתפתחו במעשו הפתאים וכן חשבו לבם שאלו הנעימות הם פרי העבירות שהתחילה לעשיהם ולא ידעו כי הם אשר היו לו צפונים לעתיד לבא שהם שבר זכיותו החלופתו הצדוקות הראשונות העוברות אשר נתנהם עליהם ועובם. לפיכך הוא נוטל שבר עולמו בעולמו. וגם יש רשע שככל חובתו שמורים ליום הדין אחרכן שב מרשותו וחור מחטאו ועשה תשובה ונתחייב שלקה על ורונו בזה העולם ינקם ממנה בעולמו על אשמו כדי שיקרע נור דין. וכשਬ מרשותו ועשה תשובה התחלו היסורין באין עליו והנגים שלט אין בו ולפיכך תמהו מעשו כל רואין וחשבו לבם שמא אלו היסורין הם פרי הצדוקות שהתחילה לעשיהם נתפתחו בו השונים וטעו מזה הדבר אחריו הרהרט ולא ידעו שלאו היסורין שבאו עליו הם פרי העונות הראשונות שעשה אותן. וכיון שתנהם עליהם ועובם ועשה תשובה כברبطل מלשמור אותם לעולם הבא ונדרן עליהם היה הלך כיון שנגלו אלו הבארים כבר סרה מהן הות הספקות ושמי השגנות ונתחמזו לבות המשיכלים ואמנתם לעבודת אלקינו וכן כת' ויאוז צדיק דרכו. לפיכך אל יתרעם מתרעם ויאמר שהובאה אחת מפסdot ומכטלת זכויות הרבה מפני שאין העון עושה כן אלא בomon שיש עמו ניחום. בשבייל הניחום ולא בשבייל העון ההוא כי אין כה בעון אחד כדי שיבטל רוב זכויות. אבל כשהיה בעל אותו העון מתנהם על הזכויות שעשה לפיכך העון ההוא מבטל הזכויות. ואז אפשר שיאמרו כי זכויות אחת מפסdot ומכטלת חובות הרבה בשבייל שאינה עושה כזאת אלא בomon שיש עמה תשובה. XXXV ובשיבול זה הקדמתי זה הפירוש מפני שמצאתי קצר

אנשים מתרעומים ואומרים אם יש כת בחוב אחד כדי לבטל זכויות הרבה ולמה לא יכשר הזכות שיהיה בו כת לבטל חובות הרבה. ואם יש כת בצדקה אחת להעבור זדונות הרבה למה לא יכשר שיהיה בעון אחד כדי להעביר צדקות הרבה לפך הורעתו בוה העניין שהעון והזכות עושים כן ומבטלין את רובי עונות בזמנן שיהיה עם הזכות תשובה וכן העון מבטל את רוב זכויות בהיות בעל העון מתנהם על זכויותיו. ועוד מצאתי יסורי הצדיקים בעולם הזה מפני שני דברים אחת כמו שאמרתי כי הצדיק לוקה ביסורין על העונות הקלות הקטנות כדי שיהיה שכרו שלם לעולם הבא. והשני יש צדיק לוקה ביסורין על לא עון אלא כדי להרבות שכרו ולהוטף גמולו. אימתי בזמנן שהצדיק ההוא מקבל יסורי אלקיו בסבר פנים יפות מפני שאין בו הדבר שום הנאה ותועלה ושום כשרון מעשה. אבלippi האחכמה ושפר הבינה ורוב ההוואלה היו מתודעין בזמנן שלקחה הצדיק יושתו וישב ויסבול ויקבל היסור בהוואלה למען שידעו האחרים כי לא חנם בחר יי' בו ונגדלו. וזה ידענו מעניין אויב ומעשייו ודמיומו ביום הדין. אבל בשאהדם נלקחה ביסורין על עונותיו ואשמותיו וישאל מלאקיו למה יסרו ולמה גנעו והכאיבו יש מהנהנו של הэк להודיעו ומה הכהו יסרו וכן כת והוא כי יאמרו אליך תחת מה עשה כי אלקינו ואמרות אלהים כאשר עותם אותן ותעبدو אלקי נכר(!). ויש בזה הדבר הנאה לлокה מפני שאפשר לו כיון שימוש וידע למה נלקחה אפשר שישוב מרשותו ויעשה תשובה אבל אם היה אדם נלקחה ביסורין על לא עון אם ישאל מלאקיו למה הלקחו כבר אין מהנהנו של הэк להודיעו את הצדיק ההוא למת הלקחו. וראיה לדבר מהעשה משה בעית ששאל מלאקיו למה הרועתה לעבדך ולא פירש לו הэк. וכן שאל אויב הודיעני למה תריבני(!) ולא הודיעו. ויש בזה הדבר הועלה והנאה והיא כדי שלא תקל צדקה הצדיק בעניינים אחרים בשל שיאמרו כי לא האמין הצדיק ההוא באלקיו ולא קיבל תוכחת היסוריין אלא מפני שהודיעו אלקיו כי הוא עדיר לנשאו ונגדלו ולהרבות שכרו. ולא עוד אלא שאפשר שלקחה הצדיק הנגמר ביסורין על לא עון מפני כי גלו וידוע כי לא גרמו לו. עונות ולפקך בלי ספק היה לו נעימות חילפ' העצב והגען שהם כסמיינ' רפואות שהם מרים כדי להסיר חלי ונגע. וכן א' הכת' ידעת עם לבך כי כאשר יסר איש את בני. ועוד א' כי את אשר יאהב יי' וכיה. ואם יתען טווען ויאמר והלא הוא היה יכול להנעימים לו ולמגדלו בלי יסור ומחללה. נאמר לו כאשר אמרנו כי הэк רצה להרבות שכרו מפני ששבר העושא יתר משבר שאינו עושה וטובת. הנמול יתרה ממדת החסר הנעימה הנתונה אחריו יגע ועצב.

XXXXX אחר הדברים האלה אודיעו למה האריך פנים הэк לרשעים.

בועלם הזה. ואומר מפני ששה דברים. הראשון. יש מהם מי שידע רק שהוא עד אשר שב בתשובה ל'ג' שנה וע' פ' שלא הותה תשובה שלימה. והשני. מי שידע בו רק שעמידה לצאת ממנה בן לפך מאיריך לו עד שיצא ממנה הבן כמו שהאריך פנים עם אותו ויצא ממנה חוקיה. והאריך פנים עם אמון ויצא ממנה יאשיהו. והשלישי יש שמאריכין לו פנים ומণיעמים עליו כדי לתת לו שכר על מעט צדקות שעשה אותם. והרביעי יש מי שמאיריך לו פנים כדי להנעם בו מהכופרים ורשעים וכן א' בעניין אשר בוגוי חנף אשלחנו. וה חמישי יש מן מי שמאריכין לו כדי להוסיף על נקמתו וכדי להכפיל יסורי כאשר הצליל פרעה מן המכות כדי שינקם ממנה על חיים. והששי יש מי שמאריכין לו בשביב העתרות איש צדיק כמו שא' ללוט הנה נשאתי פnick. כל זה מחיבור הגאון רב' סעדיה. ובאשר חפשתי בספר הרבה ר' בחיי בר יוסף המכונה תורה הובת הלבבות מצחטי בו דברים טובים ונכונות ובראותו דבק לתחבור הגאון בדקדקי עניין לעניין. וא' הגאון רב' בתי העללה שעל יהודיה יסורי הצדיקים בעולם הזה וינוועתם הוא לעון או להטאת והברוא יכח דינו בעולם הזה כמו שנ' חז' צדיק בארץ ישלם. או להוסיף על שכרו בעולם הבא כמו שנ' להטיבך באחריתך. או להראות צדקו וסבלו בעבודת בוראו. או יהוה להטיא בני דורו ולפשעם על דרך אבן חלינו הוא נשא'. או לפ' שהצדיק יש כה בידו למחות במה שעושין הרשעים ואינו מותה כמו שמכיר בעניין עלי ולא כהה בם. אבל טובות האל על החוטאי תהיה לטובה שעשו והק' משלים להם שברים בעולם כמו שמותרנו בפסק ומשלם לשונאוי אל פניו. ומישם לשונאוי טבון דאיון עבדין בחיהון לאובדיהון. או על דרך פקדון יהוה אצלך עד יtan לו האל בן צדיק זוכה לטובות כמו שנ' יכין וצדיק ילבש. ואו ולחוטא נתן עניין לא[סק] ולכנו לחחת לטוב לפני האלקים או תהיה סבה לאבodo כמו שנ' עשר שמור לבע' לרעתו. או לתשובה שיעשה. או לזכות אבותיו. ואם אמר אומר רואה אני מקצת צדקים לא יבוא להם מזנותיהם אלא בינויה גדרולה והרבה מהחותאים יבא להם במנוחה בלי عمل. נאמר כי כבר שאלו הנבאים על זה הדבר כמו מודיעך דרך רשעים צלהה. מודיע רשעים יחו. תחריש כלע רשות צדיק ממנה. והנביא האחרון א' בלשון דורו גם בחנו' אלקים וימלטו. מותה לא השיב רק תשובה לשואלים. ואנו יודעים כי הצור תמים פועלו. ואשר שם לבו העלות שהוכרתי די לו להבין תשובה הדבר.

XXXVII. אשיב לדברי הגאון רב' סעדיה. א' הגאון כי רומייה שאל מאלקיו להודיעו על איזה פנים הוא מאיריך לרשעים ולא מתוק קפדרנות ותרומות באומרו מודיעך רשות צלהה. והודיעו הק' כי בשביב החמייש שוכרתי הוא מאיריך להם כדי להרכות נקמתם ולהכפיל

עצבונם וכן א' בסוף העניין עד מתי תאבל הארץ. עוד א' הגאנן. אל יתרה מז לב אדם ולא תבוק דעתו על דברי הכת' וחוטא אחד יאבך מזבח הרבהה. ועוד המשילו בocab אשר נפל לקיותן של שמן והבאיש ריחו כמו שני זבובי מות יבאיש יבע שמן רוקח מפני שיש לו פירוש וכן הוא. יש אדם שעוננותיו וכיויתיו שות בוגן שיש לו מאה עונות ומאה זכיות לפיך אם הוסיף עוננותו אחד על מאה נקרא רשע ואבדו טבותתו ואם הוסיף זכיותו זכות אחד על מאה נקרא צדיק ורבו נעימותיו ועל זה נאמרו אלו הפסוקים. ואפריש המדרגות הנשארות. ואומר. החסיד. הוא שנาง כל ימי חייו לעשות מצוה אחת ולקיימת כל ימיו. ואעפ' שהוא מוסיף ומהפר בשניות מצות אחרות אבל המצווה ההוא לא. חסר שמירותה מעודו בוגן מי שנาง בעצמו כל ימי כדי שלא לעזוב את התפללה או שלא למעט בכבוד אב ואם או כווצה בה. ועל זה האיש אמרו רבותינו כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומארכין ימי ונוחת את הארץ. ופרשו אותו בוגן שיחד לו המצווה לשוטחה בוגן כבוד אב ואם והדומה להם. אבל מי שהוא מתחפה בכל יום מצוה לשמר אותה ולוועב אותה איינו נקרא חסיד.

ומוריד. מי שהוא כופר למצוה אחת כל ימי ורבותינו קוראין אותו משומם. ופירוש זה העניין כך הוא. יש אדם שהוא גוזג בעצמו כדי להיות מהתר משמירת המצווה החקלה ומיקל למצווה החמורה כמו שיקשה בעיניו שמירות מצות רביות מפני שהוא חמורה או כמו מי שישנה מצות המأكلות בשליל חומרייהם ומיקל בשמירתם וזה האיש נקרא מורד. והצדיק. הוא העושה כל המצאות והמקדים כל החוקים ולא חטא מימי וזה נקרא צדיק גמור. ואעפ' שקצת בני אדם תושבים בלבד כי לא ניתן בעולם איש אשר לא עשה מימי חטא כבר אנחנו נאמר אלו לא היה כוה האיש אשר לא עשה מימי חטא כבר לא נצotta האדם שהוא יקיים כל המצאות אבל בין שנצotta כן אפשר שיהו צדיק גמור בעולם. ואם יטען אחד ויאמר אם כן למה נא' כי אדם אין צדיק בארץ נשב לו וזה הדבר נאמר על דרך הרשין והיכלות שכשם שאדם יכול לעשות טובה והוא מורה עשייתה כך הוא יכול לעשות חובה והוא מורה עשייתה. אבל הצדיק הוא הבוחר בעשיית הצדקות כל ימי והחותט הוא המקוצר בעשיית מצות עשה הקלות ומיקל בשמירותם. בוגן ציצית ותפלין וסוכה ושופר והדומה להם. והסורר. הוא העובר על מצות לא תעשה. בוגן גבלת וטרפ' והדומו להם וכלאים. ואעפ' שהם מן הקלות ולא מן החמורים ומהוכן ידענו שהן קלות hei או' מקלות פורענותם בזה העולם והוא נקרא עובר על מצ' לא תעשה. והפושע. הוא בעל עבירות והוא שנתחייב ברת בידיו שמים ומיתת ב"ד בוגן הנורא ומחלל שבת והאוכל ביום הכהפור' והאוכל חמץ בפמ' והדומה להן. והכופר. הוא כופר בעיקר ומכחש בצורו.

ועל נ' פנים יהיה הכהן. או יהיה עובד לאל אחר חוץ מיותר הכל
כనון בעל וצלם וירוח כמו שנ' לא יהיה לך אחרים. או
לא יהיה עובד לא לוי ולא לוותנו ולא יהיה מאמין לא בכוכב ולא
באמת כמו שנאמר בענין אחרים ויאמרו לא סור ממןנו. או יהיה
מסתפק ביהود צورو ושומר את תורתו בספק ובדמיון לא באמנת ולא
בצדק לפך הוא מפתחה בפיו ומהביל לבבבו באמנותו ועל מהו נא
ויפתו בפיהם ובלשונם יוכבו לו. ולכם לא כנון עמו.

XXXVIII וככל אלה החותאים כיוון שיעשו תשובה מתכפר להם
חוץ מי שנ' כי לא נינה, שאי אפשר לטלה עד שלא יפרע ממנה
ובזה העולם יפרע ממנה כיוון שיעשה תשובה למען שלא ישאר עליו פורען
לעולם הבא. והעשירי הוא העושה תשובה. ומרות התשובה ארבעה
חקקים. עזבה. ונחם. וידוי. וקבלת. וזה פירושה. תחולת התשובה. חייב
החותם שיעזב עמו ואחרכך יתנהם על כל המעשים הרעים אשר עשה
ואחרכך יתודה על חטאו ואחר וידיו חייב שיקבל על עצמו שלא יחוור
לעשה אותו עזן וארבעתם נכללים במקומות אחד בענין התשובה שנ'
תשובה יש' עד יי' אלקין כאשר שובה מלמד שחביב לשוב וזו היא
עויבת עזן. וכאשר א' כי כשלת למך אותנו שניה מתחנמים על העון
ונחשוב כי העונות היו לנו מכשול רע. ובאומרו קחו עמכם דברים למך
אותנו שנתקודה על החטא ונבקש רחמים וסליחות לטלהו. ובאומרו כל
תשא עזן וכח טוב. בוגנד שתמלח לנו נודך ונאמר טוב וישראל יי' על
כן יורה חטאיהם בדרך. ובארבעה הדברים הללו תחלה התשובה. ואין
אני מתריא מן בני עמי שישו עוביים אלא במדה הרביה והוא שאם
יקבלו על עצם שלא יחתאו אויל יעברו על זה התנאי מפני שאני
מאמין ובוטח בהם שהם ביום תעניתם עזבים את עונם ומתודים על
עשיותו ומתהננים עליו ואולי שם הפסים לעשותו פעם שניית. ולפיכך
למדונו רבותינו ביצד נעשה עד שלא נסיף לחטא. וכן אמרו חייב
אדם שיזהו מואס בעולמו ווכר את יום מותו וראה בעלבון נשׁו
מהරהר בעונותיו וידעו לחזו וחושב לבבו שמהר יתפרק איברו ויתפרק
עצמיו וובל לקבורות וישלטו עליו הרמה והתולעת. והוא תמיד זכר
שהוא עתיד לעמוד בדיין לפני מלכי המלכים ה'ק' ויחבר כל אלו
האנחות והיגנות בענין אחר כדי שיזהה קורא אותן בכל עת ומתאנח
לבו. וכיוון שיתאנח לבו או ימאם בעולמו וכיוון שימאם בעולמו ימאם
כל עונותיו במואסיו חייו וועלמו ותגמר תשובתו ולפיכך נהנו רבותינו
ההכרמים שהוו קוראין ביום הכהנים סלחנות מעגימות הלבבות ומאנחות
הנפשות כדי שכ��ו יציר הרע בקריאתם. ואפרש ואומר כי העבר
בזמן שיעשה תשובה וקיים מדותיה ונעשה לבו שלם עם אלקי בחזוק
התשובה כבר נתכפרו עונותיו. אבל אם ישוב מן זקטו ויעשה חטא
ואשם כבר אין דשען מפסיד תשובתו העוברת ואינה מבטלה. אבל

העונות הראשונות נמחקoot ונקתבות על העונות החדשות הנעות לאחר התשובה. וכן כל העישה תשובה וחזרה ועשה עכירה אף' כמה פעמים אין נכתב עליו אלא העונות הנעות אחר התשובה. וכן הבהירות מתכפרות ובלבך שלא יאמר אחטא ואשוב אלא יהיה בכל תשובה ותשובה מקבל על עצמו שלא לעשות עון וחטא ואע' פי' שבת' על שלשה פשעי יש' ועל ארבעה לא אשיבו כבר אין הדבר נאמר על התשובה אלא על בטול פורען וקלוק נקמה כגון מה אשר שלה כאן אל קנת אנשים שבו אליו ולא השיבו אנכי אשלח בהם הרבה ודבר ורعب. וכן ישלח אליהם נ' פעמים ואם ישבו מדרכם הרעה הפעם ראשונה שנייה ושלישית ישוב יי' מחוץ אפו ויבטל מהם הנורות הקשות אבל בשנהthem גור דיןם עליהם בפעם הרביעי אע' פי' שישבו מדרכם הרעה ועשוי תשובה כבר אין מועל כלום אבל גפער מהם בזה העולם. אלו דברי הגאון רבנו סעדיה ואני ברכיה הצער עדי לדבריו עד נאמן. מעין אלהו בן רבכאל בדברו על החולה והוכחה במקאוב על משכבו. או יגלה און האנשים ובמוסרים יחתם. עד חן כל אלה מפעל אל פעמים שלש עם גבר להшиб נפשו מני שחת לאור באור החיים. ולפי דברי הגאון התשובות והצדקות שעשו אחר שנחתם גור דין. יהיו מועלם לו לעולם הבא להצלו מדין גהינם.

XXXIX. א' הגאון אין התפללה נשמעת מי שיש בידו שבעה דברים. הראשון. מי שנחתם גור דין אין תפלתו נשמעת וראיה לדבר ממשה רבנו כיון שנגור דין שלא יכנס לארץ יש' אע' פי' שהתחנן לא נער כmo שא' ואתחנן אל יי' ולא נעשת בקשתו ועינה לו אל תומך דבר אליו עוד בדבר הזה. המתפלל בלי כונת הלב כמו בני ופתחו בפייהם וכלשונם יוכבו לו ולבט לא נכון עמו. והשלישית. מי שאינו מקשיב דברי תורה שנ' מס' אונו משמעו תורה גם תפלתו תועבה. והרביעי. מי שאינו מקשיב דברי העני כמו שנ' אמרו אוננו מועקת דל גם הוא יקרה ולא יענה. וה חמישי. מי הוא עוזך וגוזל ואוכל את האסור לו. כמו שנ' ואשר אכלו שאר עמי. או יזעקו אל יי' ולא יענה. והששי. המתפלל בלי נקיות ובלי טהורה כמו שנ' גם כי הרבה תפללה אינני שמע ידיכם דמים מלאו. והשביעי מי שנברעו עונתיו ועצמו משובתו והוא מתפלל מבלי עשות תשובה כמו שנ' כי אם עונותיכם היו מבדילים ביןALKIM וחתאתיכם הסתרו פנים מכם משמעו. ואוי' ויהי כאשר קרא ולא שמע. וואוי' שנדע כי כלל העונות מתכפרות בתשובה חז' משלש כי לא יכול לתקן את אשר עות בshortים מהם ובשלישית יכול לתקן כאשר אפרש. האחד. המתעה הרבם בהראה שהורה אתם שלא כתורה כבר אין עונו מתכפר מפני שאין יכול להזכיר מה שעשה וחטא הרבים תלויות בו וعليו נא' משגה ישראלים בדרך רע. והשני. מי שהוציא שם

רע על חברו ונגפו וחרפו בחרפה אשר איןנו חשור בה ולא עשאה מפני שאיןנו יכול להחויר חרפת חברו ועליו נאמר פן יחסך שמען ודבתך לא תשוב. והשלישי. מי שיש לו בידו עושק ונול ואינו משיב גוילתו לבעליה שאין עונו מתחכפר אלא אם כן השיב את גוילתו ועלו נא' יהיה כי יחתא ואשם והшиб. ועוד א' חבול לא ישיב רשות גולה ישם לפיכך אם מות בעל הגולה חייב הנול להשב את הגולה לירושי המת כאשר א' לא אשר הוא לו יתגנו ביום אשמתו. ואם אין לו יורשים חייב הנול להפרקיה ולעשותה קדש. ועוד אבאר העונות שאינן מתחכפרות אלא לאחר נקמה ופורען בזוה העולם דן ארבעה. הראשונה. שבועת שקר ובה נא' כי לא ינקה ייז אשר ישא שמו לשוא. והשנייה. השופך דם נקי כמו שב' ונקיתי דם לא נקי. והשלישית. הנוגף עם אשת חברו כמו שב' בן הבא אל אשת רעהו לא ינקה. והרביעי. המעד עדות שקר דבר ע"ד שקרים לא ינקה. אלו העונות העושה אותם אם יעשו תשובה יפרע ממן הק' בזוה העולם בפורען כל בשבייל שנ' במו לא ינקה. ואחריך ינצל מדינה של נהנים. אבל מי שהרע לחברו בקהלת או בגנוף או נזק אותו במקה או בדבר מכער כפרתו תלואה במחלוקת חברו וכיון שמחל לו חברו כבר מתחכפר לו עונו וכן כת' בעין אחוי יוסף כה אמרו לויוסף אני שא נא' וחיב החוטאת לחברו שיזודה לפני רעהו בחטאנו נ' פעמים חטאתי בפני שא נא ולפיכך אם מות הנזיק חייב המזיק לומר נ' פעמים חטאתי בפני עשרה אנשים ווודה בחטאנו עליו לפניהם נ' פעמים כשיועור מה שאם היה נזוק תי והשתטח לפני נ' פעמים ואע'פי שלא מחל לו הנזיק כבר מתחכפרו לו עונתו ומצא מחלוקת לפני קונו.

XL. ועוד אומר יש לי שלש זכויות יש לו שכר בעולם זהה ואע'פי שהעשה אותם כפר בעיקר. אחד מהם כבוד אב ואם כדכת' למען יאריכון ימץ אע'פי שהבן כופר ביזותו כבר יש לו נחת רוח בעולם זהה. והשני. המרchrom על בריותו של הק' יש לו חלק טוב בעולם הזה ואפילו הוא כופר שנ' שלח תשלחת את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. והשלישי. הנושא ונונן בצדק ואמונה יש לו נחת רוח בעולם זהה ואפילו הוא כופר דבר אבן שלמה וצדקה. ואלו הזכות נעשו כן מפני שנכתב בהן הטבה ואERICA ויתחבר לאלו הנוגרים כל גורה טובה שקבל ייז לעשותה לעבדו ואע'פי שאיןו ראוי לה הק' מקיימה לו בעולם זהה כמו שא' ליהוא בניהם (¹) ישבו לך על כסא ישראל ותיה הדבר ההוא בגורה גורה אע'פי שהחטא הוא ובניו נתקיימה לו טובתו הנוגרת ויש נ' מצות שנכתב בהן והיה בך חטא והם אחior שלום נדרים. והגמגע מלהלות את חברו. והשלישי המעכבר שכר שלחברו יצאלו לפיכך אין ראוי לאדם שיחרר ויאמר כיון שנכתב בהן ותיה בך חטא כבר נעשו למצות הנאמרים בהן לא ינקה ושם

העשה אותם מתחייב נקמה בעולם זהה לפक' אין ראוי שנחשוב שאין מתכורות בתשובה לפי כי איתור נדרים הוא לי' וכשר שיכפר איתהו כישלים נדרו. וכאשר יחוור אדם וילח לחרבו יתכפר לו וכאשר ישיב שכיר השכיר ירצה לו ולכך אין עליהם נקמה.

LX. ועוד אבא ר' ואומר כי חלקו התשובה על חמלה מעלה כל מעלה ומעליה יתרה מחברתו. המעלה הראשונה. מי שעשה תשובה בימי עולםיו ובuden יכולתו ובזמן שהוא שולט בעשות חטא ובעת שהחותבות מצויות לו כחפצו ובמקום שהוא רגיל לחטאו זו היא המדרגה העליונה שבתשובה ועליו נאמר להשיכם מעלייכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בי ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה. והמעלה השנייה. העשו תשובה בימי זקנותו ובזמן שאין יכולתו מסויע אותו ואין תאות יצרו כחפצו ובמקום אשר לא היה רגיל לחטאו. ועליו נא' שבו לאשר העמיקו סרה. והמעלה השלישית. מי שלא עשה תשובה עד אשר הוכיחו בתוכחה נמרצה וגערה אמצעה והפחדו בה אימהות מות והרגן כמו שנאמר לאנשי נינה עוד ארבעים יום ונינה נחפcta. והרביעית. מי שלא עשה תשובה עד שבאה עליו קצת פורענותו והשיגנוו מעת מנקמות צورو כמו שא' בבני ישראל שובו אל יי' אלקינו אברהם יצ' וישראל וישב לכם את(!) הפלטה. והחמשית. מי שהוא עשה תשובה עם יציאת נפשו ויתודה ויאמר חטאתי כבר מຕבר לו חטאנו ועליו נא' ותקרב לשחת נפשו. ויתחר אל אלה וירצחו. וכן נהנו רבותינו שהי' אמרין למת עם יציאת נפשו התודה ואומר פשעתי חטאתי עויתך תהא מיתתי כפרה על כל עונתי. וכןון שפירשתי כל אלו המדרגות אומר כבר נשאר מדרגה אחת והיא מדרגת האדם אשר מדורתו שוה שוכיותו לנגד חוכותיו. זה האיש מרוחם החשוב עם סיוע הצדיקים מפני שהסדי יי' ויעצם רחמו נוראים בשלוש מותות. אחד. שהוא שהוא ברחמיו מקבל תפלה השבים ומכפר עונם כמו שני' וישב אל יי' וירחמו. והשני. שהוא ברחמיו עונה בעת צרה ומעביר לחץ הנלצותים וכן כת' ברוג' רחם תוכר והשלישי. שהוא מרוחם את מי שעונתו כנגד זכויותיו ואת מי שאין לו לא זכות ולא עון וכן כת' חנון יי'צדיק ואלק' מרוחם. ופירושו רבותינו ורב חסד מטה כלפי חסד שאם היהת שוקלה מברעת לפק' אין עומדין אלא שתי כתות כת'צדיקים וכת' רשעים וכת' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשות.

LXX. ואבא ר' בסוף זו המגלה עניין אחד. יש מעלות טובות נסגולות ומשבחות יתרות מחרבותיהם ותמורתם רעות ביותר מחרבותיהם. וזה פירושם. עבדות הצדיקים וצדיקות חביבה לפני יי' יתר מרווחם וכן כת' רגנו צדיקים בי' וליש' גאות תלה. וחובת החקמים וחתאתם רעים וקשים לפני יי' יתר מן האוילים וכן כת' כי גם נביא גם כהן חנפו. וכן העבודה והתפללה נעשית המצווה במקום קודש יתרה מן

המצהה הנעשית במקומות מתקללים. וכן כת' כי בהר קדשי בהר מרים ישר, ותמורתו הפשע והעון והחטא הנעשים במקומות קדש קשים ומכוירים לפני יי' יותר מן החטא הנעשה במקומות אחר וכת' כי גם בביתי מצאת רעתם. והיראה והגוזרות והעוגהן מן הבחרורים טובים וופים לפני יי' יותר מן זולתם וכן כת' ומבחוריכם לנזירים ותמורתו הנאה והגאון שבזקניהם קשים ורעים לפנוי יי' יותר מן הבחרורים וכן כת' אבלו ורים כוחו והוא לא ידע גם שיבת זורה בו והוא לא ידע. והאמונה והישרות הנמצאות בעניים יפים ומשבחים לפנוי יי' יותר מזולתם וכן כת' טוב רוש הולך בתמו. ותמורתו הנול העשך והגנבה הנעשים מן העשורים רעים וקשים לפנוי יי' יותר מן העניים וכן כת' יביא הילך לאיש העשיר וכל הענן. ועוזרת השונא ועשיות הטובה עמו טובים ונאים לפנוי יי' וכן כת' וכי ימצא איש את אובכו ושלחו בדרך טובה ויי' ישלם טוביה תחת היום הזה אשר עשית לי. ותמורתו נוק האוחב וחמסנותו קשים לפנוי יי' מנוק האובי וזכר לדבר שלח ידיו בשלומיו. והעוגה הנימיות מן הראים והקרים יפה ונאה לפנוי יי' יותר מן ההדריטים כדכ' והאיש משה עניינו מאד. ותמורתו הנאה והגסות הנבזים הדרלים בני אדם וכן כת' כי ידעת רבים פשעכם ועצומים הטהתייכם צורי צדיק לזכות כפר ואבוניהם בשער הטו. וקשה ממן לעשות חם ואון עם הרבה אנשים כגון מי שנזול אלף כסף מאלף איש קשה לפנוי יי' מהגנוול אלף כסף מן ה' מאות איש מפני שהוא מרבה חם על הנחמיםים וכן כת' מרוב שעוקים יזעיקו. וקשה ממן לעשות פשע ואשמה ביום הגנבר הקירוש הנסgel לכפרת עונות וכן כת' הן ביום זיככם הצעאו חפץ. אבל עשות ذקה וחדסן מן העניים נאה ומשבח לפנוי כת' טוב מעט ביראת יי'. וטוב ממן המתענים הרים וכן כת' יצא חתן מתרדו וכלה מחופתה. ולפיכך צוה אלקינו. להחיותנו מקרים לפניו בכורינו וואשית תבאותינו. ומכהר ממונינו. וכי להתפלל לפניו עם הנין החמה מפני שאלו המעשימים והעבדותם הם מובהרים עדינו. וחשובות גנדיינו והם פאר הורדנו. בהביאנו לפניו ראשית אסיפתנו. כת' מבהיר נדריכם אשר תדרו ליי'.

XLIX. וכיוון שהשלמתי אלו העניים רואי שאבא אויהו דרך היפת במחשבות ואויהו רע בהרהוריהם. ואומר תחלת המחשבה וראשית ההרהור אם לטובה אם לרעה ולהובנה ולהעבורה מתחשבת כיון שעכב אותה האדם ומנע אותה מלחותסף על לבו יש לו זכות וזכקה על מנתו הרהורו וכן כת' יעוב רשות דרי וא' או' ממחשבותיו. אבל אם ימשך לבו אחר מחשבתו ויתיעץ בה באיזה צד יעשה הרעה התיא. אע'פי שלא

עשה הרעה אשר חשב לעשotta כבר ייש לו עליו חטא הרהור ואשמתה המתחשה ונין עליו עון המעשה בשליל שיש ביןינו ובין עשות החטא החוץ ומונען, וכן כת' תועבתת יי' מהשחתת רע. וכן בעולם עון שארם נתפש על חושבו עליו. ואע"פ שלא עשוו אלא עון הכהן והבחוש והכתוד כי' בעבור כי האדם אע"פ שלא עבד ע"ז אלא הרהור דבר מההכפרה או משום בטול יהוד קומו כבר נתחייב נקם על הרהור וכן כת' למען תשפ' בני ישך בלבם אשר סרו מעלה בגוליהם(!). ואני בריכה עוד הוספה עד נאמן על זה אע"פ שאון דברי הגאנן צריכין היוזק. ועתה שלמה בני דע אתALKי אביך ועבדחו כי כל לבבות הוא דרשן וכל יציר מוחשיות מבין זה והפסוק נאמר בענין ייחוד הבורא. ועוד אומר המורים והפוגרים על ארבע חלקים. יש מי שהוא מורה ופורר כהלהנה וכמקרה מעמיד כל דבר על בוריו וכל מקרה על אמרתוומי שהוא עושה כן כבר תורה עשויה בלבו באמת ישר וכבר התמים חפץ בוראו בעשותו כן בחמתו ויש לו שכר טוב מעם צורו ועליו נא' אם תבקשנה בכח וכמתמנים תה' או תבין יראת יי'. וכי שהוא משתדל ומפצר בכל מadio כדי לעשות מה שאמרתי אבל אין כת' בדעתו להשיג כל חפצוי הפלפל ולא במדעתו כדי לפרש מקרה והלכה בראיי כבר אין לו שכר ואין עליו חטא. וכי שהוא פותר את התרות ובודה מלבו דבר אשר לא דברו יי' כבר דומה לנביי השקר והחטא שכולו כננד חטאם ועליהם נא' הולכים אחר רוחם ולבלתי ראו. וכי שהוא מחפש ומדקדך ובוthon ומליין ביחס היוצר ובודה מלבו דבר סרה או טעות כבר הוא דומה למופרים ונידון כאנשים אשר בדאו מלכם כי מלאך אחד יציר את זה העולם בשליל שמצוות כת' נעשת אדם בצלמנו. ועליהם נא' אשר ימוך למומה נשוא לשוא עריך.

XLIV. ועוד אומר כל שופט שהוא מכיה וונש מלבו אם כדי לעשות סיינ' לתורה ונדר למצוות יש לו זכות וצדקה כמו שאמרו חכמי בית דין מכין וונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סיינ' לתורה. ואם היה מכיה וונש מלבו כדי להטוט משפט או לקחת שחד וגול כבר אבד את נפשו כי גם ענוש בידיים לא טוב. ועוד אומר עמי הארץ אשר לא קראו ולא שננו ולא שמשו אם אינם יכולין ללמד ולקרות והם שואלים פי החכם ונוהנים על דבריו ושומרים המצויה בציירו כבר אין עליהם תרעומת חטא כי שפתוי צדייק ירעו(!) רבים. ואם אינם עושין כן יש עליהם תרעומת עצומות וחוטאים ועליהם נא' לא יאהב לך הocha ל. ועוד אומר אין לעניינים פתחוון פה ולא קפוח מקובל לפני יוצרם על התרשלם בתפלתם והתצעלים בעבודתם וקיים מצותם אבל אם היו מושהביבים בקיום מוננותם ומתעסקים בכלולים כבר אין עליהם תרעומת חטא עד אשר יפנו ויתפללו ואם היה רישולם בשליל דבר אחר מוחמת עצולותם ועניהם ווחקם כבר גפרעים

מהם כראוי עליהם וכן כת' יהלץ עני בענוו. ועוד אומר אין רשות לחולים ואי אפשר לנכבים כדי שיתרעו ויזעקו ויקפידו את רוחם בימי חיים על קונם וכן להם רשות לדבר תועה על מדרתם ואם עשו כן כבר הם ננקמים ונודנים וכן כת' ולא זעקו אליו בלבם כי ייללו על משוכבותם. ועוד אומר כל הטעא ופשע שהשותים והשוכרים עושים כבר הם נודנים על הטעא כמו שאמרו שכור מקחו מכך וממכרו ממכר עבר עבריה שיש בה מיתה ממיתן אותו מלוקין אותו. ועוד אומר הנענישים ביד הגויים אין להם רשות לקוין בגולותם. והמשועבדים מישר' ביד גוי הארץ אי אפשר להתרעם על צורם למה מסרם ביד גויים אבל ראוי עליהם לשתק ולחריש ולעומום עולם בסבר פנים יפות מפני כי שעבודם להם חלף נקמתם ביום הדין וכן א' יתן למכהו לחי. כי לא יונח לעולם יי'.

XLV. ועוד אומר החוטאים ועשיהם תשובה ועוד מוסיף לחטא' כבר תשובתם קשה עליהם ודומה למה שנ' כבלב שב על קיאו. ועליהם אמרו רבותינו הא' אחטא' ואשׁוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ועוד אומר כל הבוטחים על כפרת יום העשור ואוי שיבינו שום העשור אין מכפר עונם מבלי לעשות תשובה כמו שאמרו חכם יכול לכפר על השבים ועל שאינם שבם ת' לאך בעשור. הא אין מכפר אלא על השבים. ועוד אומר המתעים והמשנים את הרבים לא העשה זכות על ידיהם ולא תשובתם תהיה שלמה ומכללה זכר לדבר מה תיטבי דרכך לבקש אהבה. ועוד אומר המורים כהלהקה והמלמדים כתורה והמישרים אותם אין חטא' נעשה על ידיהם ואני וכותם בטילה ואבודה וכן כת' באשרו אחותה רגלי מצות שפטיו ולא אמייש. ובכללו של דבר אני יודע שאלה השתדלתי יתר מזה וקבעתי עוד עניינים אחרים כבר גלאיתי מלכבי' את כל ההצלחות אבל עניינים הקבועים די לשמע אם יcinן לנו לדריש ווי' יוכנו לדאות ממשיכי' דרכי' אמת. כל זה שדקתי העניין מחיבור הגאון רב סעדיה.

XLVI. ועתה אזכיר מדברי הגאון הדין הנadol רב בחיי. א' הגאון רב בחיי. האדם מחבר מנפש ומגוף ויש בו שתי דרכים אינם משבחות לפיו שהאתה תמשך להשתתח חברו העולם הוא והוא כשימאנו ויoub היושב להפוך עניינו בו ולמקירו ופצעיו ולצאת ולהמלט בנפשו אל עולם השכל העליון. והשנית מושך להשתתח ענן האדם בעולם הזה ובעולם הבא והוא כשירודף אחריו עוננו העולם ושיטבע בתהום התאותה הבהמית ופתח יתרה השכל. והק' בגודל טובו וחסדו על האדם לצותו בדבר שיתכו בו דרכיו בשני העולמות בותה ובבא להיות [מבי'] בין השכל ובין התאותה וזה התורה הנאמנה והעדות הברורה מבחו' ומפניו שתנרש האדם מתאותו בעולם הזה ותשמר לו את אתרתו כמו שנ' הטע אונך ושמע דברי חכם' הלא כתבתי לך שלישים ב摩עצות

ודעת. עוד א' מי שמחסר את נפשו מטובה בעולם הוה ממאל ומשקה ולבוש וכסות ותשmisח ודבור והליך בדרכיו מונוטוי זה יחלק מהחקותים לשמיים או לעולם. מה שיש ממנה לשמיים שיתקרב ליראה את השם הנכבד והנורא בדרך מיאום העולם וזה משבח ויש לו חלק טוב על זה. ובו נא' לב הרים בבית אבל. ומה שיש ממנה לשום העולם והוא כדי לשמר נכסיו שהוא כל' ומחסר נפשו מטובה כדי שלא יחסר ממנה או שישבთהו בני אדם שיאמרו עליו כי הוא מואם בעולם ואין כונתו לשמיים זה מנונה וחומס נפשו כי כל זה עווה לרוב חקוי ואהבתו העולם. וא' התם מי שמאם העולם בעבר העולם דומה למי שמכבה האש בתבן. ורי שלמה ابن גברול כתב בעין אהבת עולם כי שבעה דברים חייב אדם לאחוב בעולם הזה. האחד ואהבת את י"י אלקיך. ויש לאדם הנלבב לאחוב את נפשו. כמו שנ' כי אהבת נפשו אהבו והיא שירחנקה מדבר שיזיק אותה להסתופף ביראת האל ובעבדותנו. ובקרוביו. על דרך וישראל אהב את יוסף ויאhab יעקב את רחל. ובארץ מולדתו. כי אם אל ארצי ולא מלודתי אלך. וברעהו. כמו שא' דוד ביהונתן נפלאתה אהבתך לך. ובביתו. כמו שני' אילית אהבים ויעלה חן. ובחכמה. כמו שנ' איש אהב חכמה ישמה אביו. ושאר ענייני האהבה גנות אל התאות. ומיל' שהמשיל שכלו בתאותו משבחין מעשו. והכם אחד כתב אל חכם אחר בעין הכרה התאות אל תוניע אל מה שאתה אהוב עד שתஸבול הרבה מהה שתשנא ולא תנצל מהה שתשנא עד שתסבול הרבה מה אתה אהוב.

VII. אשוב לדברי הגאנן רב' סעדיה ראש המדרשים. ואשים מגמתי לכתוב בקוצר אריכות עניינו ללא העדרות ואפיקות עניינו כי אין מלאני לבי פן יהוה למשא לקורא בו ואל ידונני על זה לכף חובה. כי כוונתי בו לטובה. הגאנן חבר מגלה ובנה אותה באורusk אמרת הנפש. התחליל מבאריה וא' הודיענו הך על יד עבדיו הנבאים שהוא יוצר נפש אדם בקרבו עם כלל יצירות צורות גולם והוא הך' חברם וזה עד קץ ותכלית וכיוון שהגמרו קציהם ויחקרו תכליתם בזמנ ההוא יפריש י"י ביניהם ויבידלים וזה מות ויהיו הנפות שמורים בנוצרי צורות עד העת אשר בו י מלא מספר הנשומות אשר הסכים זורנו בחכמתו לברא אותם ולעשותם. וכיון שיתם מפקד מספר הנשומות הנבראות בזמנ ההוא יתבר י"י אתם פעם שניית ויחזר הנשומות הם לנולמים ויביאם זה עם זה. והנה עשו לעניינו הנבאים על אמרת. הדבר הזה אותן ומוותים ונתחייבנו כדי להאמין בהם ולקבלם. והתחלתי לבאר וזה העניין בלטישת השכל וشنון הבינה בביואר מבואר. כי הרבה מצאתי מליצים ומבינים מתחלפים באמותת ישות (!) הנפש ומסתפקין במדע אמרתיה ומשם שלה וביניהם בזה הדבר חלוף נדול. והנה הגאנן בthan דבריהם וشكلם בפלם המרע' ומצא דבריהם על

אחד עשר אופנים וכולם הרוחורים בטלים. ואשר חשב הנanon שהוא מدت האמת ברורתי והעתתקתי.

XLVIII וא' הנanon נחבר לו כי הנפש ברואה היא ותודה כשאר הממשים הברואים והחדשים והוא חדש יש מאין בדקות ופליות כי אי אפשר להיות ממש קדמוני חוץ מן היצור וראוי שהיה כל המשמשים ברואים והנפש אחת מהן וכן כת' ויצר רוח אדם בקרבו. לפיכך הנפש ברואה והוא אדש נקי ומפש מריר ופשותה ודקיקה ונקייה ומஹירה יותר מן הפלכים והגמלים. ולפי זאת נעשית נבנית ושכלית יודעת אמתה וההרבר משני עקרים אדרים וחסינים. האחד מהן הוא השבל מפני שאנו חנו רואים סימני פעולה ומורוב חכמה ורחב עצותיה מאהרי פרוגר הנוף. ועוד שראינו הגושים ערום מאלו הדברים גלאה מעשות אלו הפעולות הנראות בעת התפרח הנפש ממנה ומטול על הארץ בלי חכמה ובינה מכאן ידענו שאלו החכמות והבינות מן הנפש ולא מן הנוף ולפיכך אלו היהת הנפש חלק אחד מחלקי הארץ (א) לא יכולה לעשות אלו המעשים ולא ידעה אלו החכמות הנראות. וגם אם היהת חלק מחלקי הנגלל כבר לא דיווה לא לבנות ולא שכלית מפני שאין לרוקעים לא ניב ולא ארשת ולא שבל. והעיקר השני מן הכת' האור כי הנפש הוכחה והישרה תair ותויהර כאור הרוקעים והכוכבים כת' וה旄שלים וזהו כזהר הרקיע. ועוד אומר כי הנפשות הרעות לא יארו ככוכבים כת' הה בקדושיו לא יאמינו. אף כי נתעב ונאלח. בגין ידעת שאון הכתוב מمثال אחד מהן ברקיע ואחד מהן בלבד מן הרוקעים אלא בשבייל שניהם אדישים ועקרים כן הוא ושני המשלים הללו מחזיקים ומאמצים מה שא' החכם העולה הוא למלטה היורדת היא למיטה. ועוד ידעת כי הנפש יודעת מעצמה ולא מחמת הנוף מפני כמה דברים. אחד מהן כי אי אפשר שהמדע והחכמה מתחמת גופה מפני שאין לנוף יכולות זו. ועוד מפני שמצאתי את הסוגיא או' כך ראיתי בחלומי. וכיון שאין הסוגיא רואה מלחמת גפו כבר ראוי שיחיה רואה מלחמת נפשו ובשביל זה הדבר טעו קצת הבוערים ואמרנו כי הנפש הוא חרצב ההרגשות וקשר החושים ומונגם ובחורים. ואין הדבר בדבריהם מפני שהוא שὴה הנפש כמנגן כל הברואים שאיןם להשניה ואי אפשר להיותה הוא כת החושים. ועוד ידעת כי אין הנפש יכולה לעשות כלום אלא בכלי תקון. החלק כיון שתתחבר הנפש עם יכולם לעשות כלום לא בכלי תקון. החלק כיון שתתחבר הנפש עם הנוף יצא ממנה שלש יכולות. יכולת התאותה. יכולת הבינה. יכולת הרוגנו. והבת קרא את אלו היכולות בשלוש שמות נפש. רוח. נשמה. קרא יכולת התאותה בשם נפש להודיע שיש לאדם חזק וענוב. וראיה לדבר כי תאותה נפשך. ונפשו מאכל תאותה. וקרא את יכולת הרוגנו בשם רוח להודיע כי יש לאדם רונו וכעס. וכן כת' אל תבלה ברוחך

לכעום. כל רוחו יוצאה כסיל. וקרא את הבינה בשם נשמה להודיעו כי יש לאדם דעת ובינה שנ' ונשمت שדי תבינים. ונשמת מי יצאה ממקה ומஹמת אלו היכלות אמרו קצת אנשים כי הנפש שני חלקים אחד בלב ואחד בשאר הגוף. זה דבר הגאון רב' סעדיה.

XLI. ולפי שבאר ר' אברהם אבן עזרא באර היטוב חברתו עם זה א' כי הנפש היא הכח הצומח שהוא בכבד וכל תי מישתף בכח הזה וממנו תאות המאכל ודבר המשגלה. והרות בלב ובו חי האדם שיתנווע ובצעת והרוח שהוא דומה לאיר מהגניה או ימות האדם זאת הרוח מתגברת והוא העכנית והנשמה היא העליונה וכחיה במוחה ועל כן היא מבקשת מה שיעילנה ללמידה מעשי השם ולפי דבריו אלו הגאנונים עם מה שלמדתי אני ברכיה מהכמת הספר שהעתקיי מלשין הגנים לשוניינו ידעתו ובינותי כי כן הוא כי עיקר הנשמה במוח שכונת על כן נברא האדם זקור בקומו לפי שהנשמה מבטה אל השמים לזכור ולראות את מקומה תמיד אשר שם גמורתו. וכאשר תמושל תאות האדם על שכלו לעשות מעשים אשר לא יעשו או יבא זכרון לאדם מabit הנשמה אל השמים להוירו ולמנעו מן מעשה ההוא ולא יעשנו כי אם תזכירנו תאותו. וכל משכיל ינחה גוף כמי צורך נשמו כי לכל הולכי על ארבע לא תננה אותה נשמה כי הם לא נבראו אלא לצורך האדם או לאכילה או לעבוד עבדות. ואם היה האדם הולך על ארבע או תהיה הנשמה מורה ונגאללה ומטונפת בהתאבקה בעפר הארץ וכל זמן שפועלות הנשמה וכחיה תורה במוח נקראת נשמה והמלה גנותר מן שמיים מבטה. וידענו כי כח הנשמה בכל הגוף ואם עיקר מקומה במוח לפי שבגוף האדם יש חבלים יוצאים מן המוח שירגשו יותר מן האחרים כמו העיניים והאונים כי העצמות לא ירנשו ומה שא' רב' סעדיה שהבינה נקראת בשם הנשמה אמת הוא אך לא פירוש הדבר ואני אפרשנו. ידוע כי חכמת האדם בצרות האוצרות באחרוניות מוח הראש והדעת היא המתחברת בנקי המוח על המצח מההרונות והבינה היא הצורה העומדת בין צורת הדעת ובין צורת החכמה ומלה תבונה גם בינה גנותר מן בין וכל אלה מהבלתי הנשמה. וזה הכליל יהיה בידך כי במקומות שתראהה מפעל הנשמה נקראת הנשמה על שם מפעלה כי כאשר תורה כחה בכבד תקרא נשף לט' שמן המקום הוא תAIL התאות ומלה נשף גנותר מן יצאתם ופשתם לש' ריבוי ודבר העודף. ואשר תורה מפעל הנשמה בלב כי הוא קבל כח הנשמה יותר מכל איברי הגוף על כן כל האברים משרותים לו אז תקרא בשם רוח לפי שתנוועת האדם ממנה. אשר בה יתנווע כל ימי חיי ועל שם התנוועה תקרא הנשמה בשם רוח ואלו הימים רוח ונפש כוללים אדם ובמה כי גם בכל הולכי ארבע תורה כחם על כן אם הכת' תוכזא הארץ נשף היה אבל עיקר נשמה אין להם כי אם תולדותיה

וענפיה אשר יובילו וינהלום למחוז חפצם לרעות בעשביים ולזבור המקום אשר שם באו ואנה ילכו ואין עיקר הנשמה רק לאדם לבחון אשר בו נפתחה הכרוא באפיו לנשمة חיים ותשים תחנותה במוות ושם תשוב אל האלקים אשר נתנה. כל אלה ביןותי מוחכמת הווונים אשר העתיקום הגויים לשינויים ואני טהורתים מיד בני נכר ושותמי' בספר.

L. אשוב לדברי רבנו הנגן. א' הגאון אהרי אשר מצאנו כי

השלשה יכולות לנפש אחת הוסיף' על השלשה שני שמות אחרים. יתודה. וחייה. היה מלמד שאיננה מתה כמו שchapzin יוצרה. יתודה.

מלמד שאן לה דמיין בכל הברואים לא בעליינים ולא בתתונות.

ודוע שהנגידים והabricים משתרגנים מן הלב ומהם ההרשות והנידות

או ע"פ שיש לאדם אברים משתרגנים מן המוח ואין תולדותם מן הלב

אבל הם נקראו מיתרי הגוף. ולפקח מהבר האבן את הלב לנפש

בכל מקום כמו שנ' בכל לבך ובכל نفس. וכבר הזכרתי כי הוכחות

מאירות את הנפש והחוות מחשבים אותה וכן א' הכת' אור זרוע

לצדיק. או רדיוקים ישמה. והבוחן והצורף אותה הוא הק' מפני

שהוא יוצרה והוא יודע את מעשיה ומבין כל הנולד ממנה והכת' מדמה

לה צורף את הכסף ואת הזהב כדי להעביר מהם את הסיגים ואת

הבדילים עד שייארו מזוקקים כמו שנ' וצרפותם לצרף הכסף ובתנתן

כבחן את הזהב. כך הנפשות נבחנות ונצרפות ביד יוצרם. הנפשות

הוכחות דומות להב מזוקק ומאירים ומזהירים עלינוים ונשיים וכן כת'

כי ידע דרך עמרי. והנפשות החיברות דומות לסיג ובديل קדרים

וחשובים נבויים ושפלים וכן כת' כסף נמאס קראו להם. ועוד אומר

הנפשות הקדורות בכל זמן שהם בגופותיהם אפשר להם להתברר

ולהאייר ולהתנקות ולפקח התשובה מתקבלת כל ימי האדם אבל כיוון

שתצא גפשו ממנה ותפרד מן הגושים כבר אי אפשר להתברר ולהתנקות

שברابر אבדה תקותם ונפסק סברם. וכן כת' במתות אדם חנן (!) אבד

תקווה. שכן אם יטען טווען ויאמר הלא טוב היה לה אם עובה יוצרה

מפורדת ומיוחדת או הייתה שוקתת ושלות מאלו האשים והטנפים

האלו. נשיב לו אם עובה יוצרה מפורדת ונבדדת או לא הגעה

לשום נעימות ולשם צלחון וגם לא השינה חי עד ולא תפנוקי העולם

הבא מפני שהוא נוחלת כל אלו הנעימות בזמן שהוא עושה זכיות

ובעת עשותה רצון קונה ואני יכולה לעשות כזאת אלא בזמן שהוא

מתחרת עם הגושים ובעת ההיא מתייחדת עם הגוף בשבייל שבחברו

יתמו כל מעשה ויתקנו כל פעולהיה כאשר שאין לה רשות להגולות

ולא לעשות מעשה אלא בזמן חברה למשssh אחר זולחה הلكך אם

נעובה הנפש לבדה מפורדת כבר לא הייתה יכולה לעשות כלום כל

וחומר לנוף שאינו יכול לעשות שום מעשה בהוותו בלבד.

L. אחר הדברים האלה יום אני לפרש כי הנפש והגוף שניהם

פועל אחד ועשה אחד ושותפים בכל מעשיהם וכמו שא' ויוצר יי' אלקים עפר מן האדמה וiphת באפיו נשים חיים ושניהם יחד שווין בדין ובשר וברגע אחד נבראו ונתחדשו והרבה אנשים נשתגשו בזה העניין והתהמץ לבבם. קצת מהם אמרו שהגמול והפורען הם על הנפש בלבד. ויש איז על העצמות בלבד. בשוביל שקצת מהם מצאו נפש כי תחטא. נפש כי תמעל. הנפש החטאת. אך חשבו כי כל המעשים נסגולים לנפש ולא לנוף ולא הבינו מה שהכת' או' ונפש כי תגע. והנפש אשר תאכל בשור. וזה הדבר מבודא על הנוף. וקצת חשבו שהמעשה נסגול [לנוף] לבדו מפני שאין יבא כל בשור. וברך כל בשור. ולא ידעו כי זה הדבר חור על עצות הנפש ומדעה ומעשה הנוף ופעלו. אך אין דרך הכת' פעם אחת יזכר הנפש בלבד. ופעם אחת הנוף בלבד ופעמים הוא מחבר פועל הנפש והנוף לאבר אחד כת' בבייה לא ישכנו רגליה. ותעש בחפהן כפיה. ובהמרותם תלן עניין. אם חci לא יבין. וכיון שפירשתי הדברים האלה מדרך השכל ראוי שאבארהו מדברי הקבלה. אמרו רבותי אם בא אדם לומר יכולין נוף ונשמה לפטור עצמן מן הדין. مثل למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרדים והושיב בו שני שומרים אחד חמר ואחד סוס מא וכל העניין. זה מהבור הגאון רב' סעדיה. ור' שלמה אבן פרחון כתוב בספרו. הנה היוצר ברא שלשה מיני בריות משונות. המלאכים. אדם. בהמה. למלאך נתן דעת בלא יציר הרע. ובכמה נתן לה יציר בלא דעת לפך איןנו נפרע מהן על כל מעשיהם. והאדם מעורב ומורכב משניהם באשר נתן לו דעת ויצר זכה עד אשר שם שכלו דין על תאותו (ישראל) הרי הוא חשוב כמלאך שהרי גבר ביצרו מה שאין המלאך צריך לפיק שאין לו יציר לא זכה פחות הווא מן ההבמה כי אין בה דעת ושכל לשומר מרע ובו יש דעת ולא הוועיל לו לשומרו.

III. אחר הדברים האלה ראוי שאפרש עניין קץ חייו וشنותו של אדם. ואומר הודיענו ה' כי הוא ברא חבר הנפש בנוף ביחס קץ��וב. וכן א' את מסטר ימיך מלאך. ועוד א' הן קריבו ימיך למות. כי ימלאו ימיך. ועוד אומר אפשר שיטוף ה' על הקץ והוון ההם ואפשר שיחסרוו. אבל אini אומר שהיתרון והחסרון הם נעשים על הקץ היוציא בחכמת' יי' ואינם נקיים על הזמן הקצוב אבל מפני שאין יתרון וחסרון נוגעים באמצעות מדע אלקינו אבל הקץ והוון המקבלים יתרון וחסרון הם קץ היכולת והכח אשר נתן לנוטו של אדם שבת הנוףחו וקיום. ופרש זה הדבר כן הוא. ידוע ומבודא כי ה' בתחלת יצירתו את האדם נתן לו כח ויכולת להיות בהן ימים רבים ומוסעים ושיעור היה היכולת והכח נמצאים וקיים הוא בזמן הנקרוא קץ היו של אדם וה' הוא יודע שהוא עתיד לאמץ ולחוק היכולת ההוא ולהסוף על קץ היהות עד אשר יתוסף חי האדם. והוא גם

הוא יודע שהוא עתיד להתשיש היכולת ההוא ולדיללה ולחסורה עד אשר לא תהייה ולא תקיים עד וממן גמירות קץ עוצם יכולת ויתחרר מוהה הדבר קפזו של אדם ובזה הדרך נאמין ביטרון הקץ ובחסרונו ונבין כי אלקינו יציר את האדם ונתן לו זמן והוא היה יודע שהוא עתיד להוסיף על חייו ולחסר מהן ולפקק קץ חי האדם אשר הוא חי וקיים והוא הקץ הנודע אצל קונו. ומשל לדבר כנון שיציר הקץ את ראוון ונתן לו כה לחיות בו ע' שנה. וنم הוא היה יודע שהוא עתיד להתשיש כת היכולת ההוא ולחסרונו עד אשר יהיה קפזו מ' שנה. או להפק כנון שננתן לו כה לחיותות מ' שנה והוא היה יודע שהוא עתיד לחזק הכח הזה ואלו עליהם עלו עד שהיתה ע' שנה ועל זה הדרך ראוי שנאמין בתטרון קץ ויתרון. והראיה שיש לקץ האדם יטרון וחסרונו מדברי הכת' יראת יי' תוסיפ' ימים. והוספתי על ימיך. למן יאריכון ימיך. ולענין הרשעים. זי' הכח כל בכור. ושנות רשעים תקצרנה. וייחיו המטים במגפה. ואלו מתו אלו הנזכרים כמנגנון המתים בסוף קץ שננותם כבר לא נתהייבו מגפה בשבייל חטאיהם ונמ לא נעצירה המגפה בשבייל פניהם. ועוד מצאנו או' כי אם זי' יגפנו או יומו יבא. ונמ אין או' כי כל צדיק נוסף על קציו ורחשע נחכר מקטנו אבל היטרון והחסרו נהורום בחפש היוצר ולחסperf' זכויות. לפकך כל צדיק שלא הוסיף על קציו כבר הוסיף על שכחו לעתיד לבא. וכן א' כי עת לכל חפש ועל כל המעשה שם. זה לשון רב' סעדיה: ואבאר הדבר הימב' עד אשר ישכלייל כל הקורא בו. ידוע ומבואר כי לכל איש זמן קצב ועת ודוע שוכל להיות כפי רוב החום ולחחת התולדת אשר מתכונו בו. אם לא יהפוך החום ההוא לאש וזה. ולהחלה תשנה ללחחה נבריה כי הם הפך התולדת והדבק ביראת הצור [ועושה] את רצונו יחוק החום ולהחלה במתוכנותם בכח הנשמה או יחיה האדם יותר מן הזמן הקצוב. וכן כת' יראת זי' תוסיפ' ימים. הנהו וסיפ על ימיך. ושנות רשעים תקצרנה. וככט' בחשי ימי' יעובנו. כי אם יגפנו או יומו יבא. והנה המת במגפה או במלחמה לא מת ביום זמנו הקצוב לו כפי תולדת החום ולהחלה כי מוחץ באו לו מקרים. וממצאנו למה תמותם בלבד עתק. פן ימות במלחמה. בינוותי מאבן עור.

III. אשוב לדברי רב' סעדיה. א' ראוי שאבאר כיצד תהיה יציאת הנפש מן הגוף. ואומר הודיעו אותנו רבותינו כי המלאך הנשלחה מלפני הקץ כדי להפריד בין הגוף ובין הנשמה נילה לאדם ויראה לו כדמות אש יrokeה מלאה עינים מאש כעין הח@email ובירדו חרב שלופה מאש אדומה ויראה את המלאך ההוא לאדם בעת מותו שהוא מבקש להכותו בחרב וכיוון שיראה האדם יחרד ויפחד ותפרה נשמו ותצא רוחו ויתפדרו עצמוני. אלו דברי רבותינו. וכשעינתי בדברי הכתוב מצאתי מסיים. בשבייל שכך הודיעינו אבותינו שהם ראוי בעת המגפה

בישר' מלאך עומד וחרב שלופה וכשהקрайב קרבן נא' ויאמר יי' למלאך
ושיב הרבו אל גדרה. ויש ראייה מצויה במקומות אחר שינוית המלאכים
מאש ויקרא כדכ' ורמות החיוות מראיתן כנחלי אש. וכל גויתם מלאים
عينים. שני מלאים עינים סביב. וראייה לדבר שהעינים כנון הפה
והכחול הוא בו. ואي אפשר שיחו העינים ויקראות בגוניה כבר לא היו
נראים וככה צבעם חלף צבע הגוניה לכך הם נראים בעין החشم.
ועוד ידעת שבמן שראו אבותינו את האש הנדולה נפלה עליהם
אמת מות כי כך אמרו ועתה למה גנותם כי תאכלנו האש הנדולה כל
וחום אם יראה אדם מלאך ממש ובידיו חרב אש גונעת בו אין תימה
אם יצא רוחו מהרו. כי דוד בעת שראה את המלאך ע"פ שלא היה
המלאך מתכוון להכחו כת' כי נבעת מפני חרב מלאך יי' ונעה רועש
ורוועד עד יומ מותו בכ' ויכסחו בגדים ולא יתחם לו קל וחומר אם
יתכוון המלאך להכחות את החוליה או הבריה שתצא נשמהו מהרה.

ואם ישאל שואל ולמה אין רואין את הנפש בעת יציאתה מן הגוף.
נשבחו ונאמר לו מפני דקותה ורकותה שהיא דומה לאיר בדקתו
וברקתו ובנהירתו כנון שאין אנו יכולים לראות את הרקיעים העליונים
מןפני נקיותם וטהורתם ונחרותם. וכשאני ממש ראייה לרקיעים ועושה
 להם משל ואומר כי זה הדבר דומה לנונע עשרה פנסים של זוכיות
זה לתוך זה ונונע לתוך פנס העשרוי הפנימי שבhem נר דולק. לפך
הראוות את הנר דולק מרווח מדמה שהוא רואה אותו דולק מרווח פנס
אחד בעבר שקרני או הרаш בוקעים והולכים ונראים עד סופם של
פנסים. ועוד אם ישאל שואל וכיון שתצא הנפש מן הגוף מה יהיה
טבה והיכן תהיה ואני תלך. נשבחו תהיה שמורה אצל בראה
עד עת בא זמן של יום הגוף והשבר. וכן א' וגוץ נפשך הוא
ידע. ותהיינה הבורות והזוכות שמורות ונוצרות בגביה של עולם
וחתייבות הקודרות יהיו שמורות בשפל ובמדרגה התחתונה כמו שא'
ומשכילים יהיו כוחר הרקיע. ועוד א' העולה היא למעלה. והיתה
נפש אדרני צורה בצרור החיים. וכן שאמרו רבותינו נשמנת של
צדיקים גנותות תחת כסא הכבוד ושל רשותים משוטטות בעולם. וזה
ההפרש שביניהם. אבל בתחום יציאת נשמה מן הגוף תהיה ומן אחד
מטולטלת ללא שקט עד עת כלות הגוף ויתלוע הגוף ויפרדו נתחי
ומתרמורת ומהמת יודיעתנה בכלות גופה כאדם שודיע שארמוני
יפה נהרס ונחרב ועליה בו קמשונים וחרולים ותהייה זו האנתה והMRIה
ביתר וחסר לכל נפש ונפש כפי הרואין לו. ובעברו זה הדבר אמרו
רבותינו קשה רמה למת כמחט בבשר חי וחסמיכו על זה שע' אך
בשרו עליו יכاب ונפשו עליו תאבל. וזה הוא שידעת מפרטן דין
וחבות הקבר.

VII. ועוד אומר שיעור היהת הנשמה והגוף נפרדים וזה מוח ערך.

אשר יתם וינגמר וימלא שיעור יצירות הנפשות אשר הסכים היוצר בחכמתו לבוראם וזה החומן יהיה עד סוף קץ היות העולם. אחרון יתברר כי בין הנשמה ובין הגוף ייביאם זה בזה וישיב גמולם להם בין טוב ובין רע. וORAIAה לדבר דברי החכם שכש שחדוריינו והרות תשוב אל האלק' חור ולמד אותנו כי סופם נדונים ביום הדין כמו שאם סוף דבר הכל נשמע. כי את כל מעשה האלק' יביא במשפט ללמד כי הנפש והגוף שניהם ביחד נדונים. על כל געלם מלמד שככל געלם ונستر ממנו מן ברירות הנפש וקדורותם כבר הם גליים לפניו. וכן יעשה הק' ביום הדין יביא הנפש מן השמים והגוף מן הארץ ויביאם זה בזה וידין אותם יחד. וכן א' יקרא אל השמיים. לנפש. ואל הארץ. לנוף. ברוך המלמד אותנו בראשיתנו מה הייתה בסופנו. ואבאר קצת חלוף המהlapים האו' היכן תהיה הנפש בעת יציאתה מן הגוף. יש אוי שהיא גושם כנושם האיר והוא אומר שהיא מקרה כולם מאמנים שבמן יציאתה מן הגוף תבלה ותבללה. ויש אוי כי רוח רואבן תכנס לנוף שמעון וכיון שתצא ממנה תכנס לנוף לוי ותצא מנוף לוי ותכנס לנוף יהודה. ולא עוד אלא שકצת מהן אמורים כי אפשר שתכנס רוח אדם לנוף בהמה ורוח הבהמה לנוף האדם. והרומה לאלו ההבלים והעונות הם מדברים ומעבתים ופלsty דבריהם בפלס הדעת וממצאי שארבע ספקות הרחיבו אותנו ושבשו מדעתם. אחת מהם שם תפיש שמת הרוחניים והלכו בדרכם. ו' الآخرונות היודע גמוסים כבר הוא ידוע שהוא עוף בנמוס השוניים והרוחניים. וכבר השבתי על דבריהם. ושתי הספקות אחרות אחת מהן שם נושאים ראייה. על דבריהם מתנו כי האדם. וכן אמרו מצאנו שתנו כי האדם דומין להנוכי הבהמות. יש בבני אדם שתנו טוב כתנוח הצאן. ויש שתנו רע כאריה וכדרוב. וחנוו רעבתן כתנוח הכלב. ויש שתנו קל וקלוש כתנוח העוף והדרומה להם. והקניצו אלו התנווכים הנוגרים שנפשות הבהמות נכנסו לנוגות האדם. וזה הדבר מלמד על רוב אולתם שהם חזובים כי גוף האדם מהפך הנפש מאמתה וממנגניה עד שתהיינה נפש האדם לנפש הבהמה ואע"פ שצורתו צורת האדם וזה הדבר פשוט ווהולות.

הספקה הרביעית שהם או' כי זה הדבר אשר אמרו הוא מדרך השבל בעבר שנתודע לנו כי יוצר הכל דין אמרת ושותט צדק ואין טוב לו לנוק הינווקים והועלילים ואי אפשר להכאים מפני שאם להם אשמה וכשאין להם אשמה ועון והם מתנווקים לפנק בלי ספק שנפשותם עשו אשמה ועון בעת היותם בגוף ראשון קודם שנכנסו בגופם. ויש עליהם תשבות הרבה. אחת מהן שמבטלין אפשר היה מעת יסוד שלט באדם על לא עון אלא כדי להכפיל שכר המיסור. ועוד שאנחנו שואלים אותם כיון שיצר היוצר את הנפש בתחלתה קודם משכגנה לנוף צווה אותה לעשות מצוה וחקה אם לא. אם יאמרו לא צוה אותה

דבר ולא חייבה כבר אין ראוי לפורע ממנה ואם כן בטלו הגמולות והפורענות. ואם יאמרו שהצורך העמים עליה חוק ומוצה והנפש עד כאן לא אשמה ולא צדקה כבר האמינו והודו שהק' גומל ופורע על מעשה שעתיד להיות. וקצת אמרו שמאמר נשוי ישובב מלמד שהנפש יוצאה מוגף אחד ונכנסת לחברו. זה ידוע בשפט קדרש שתוא כמו ותשב רוחו ויתה. כי כבר לא יצאה נשמתו של שמשון. וכן ותשב רוחו אליו. ונפש אדוניו ישיב. משיבת נפש. כל זה מדבריו רב' סעדיה.

LVII. ולפי שהניע העניין לדבר על הנפש עד כה אנלה אין מקצת העם אשר העתקתי מספר אחד לשלוניו להודיע לבני האדם אשר לא שמעו עד כה. ידוע בלב המשיכלים כי נשמת רוח חיים של אדם מכף רגליו עד קדקדו מקצת אל קנה עד צפוני ידו ורגלו ומהו נבין האמת כי אם יגע באדם כלום בגופו ולא ראות עיניו כמו היה או רmesh או שץ או עוף או אדם או בהמה או ברול או קוין או אש או מים קרימ או מים חמימים בין בגופו בין בראשו בין מבית בין מחוץ בין בעור בשרו בין בקצות ידיו ורגליו מיד מבין הנוף כל ימי חייו ומכיר אותו הדבר הנוגע בו על אשר מלא נופו מרוח החיים. ואחריו מותו אינו מבין מאומה לא טוב ולא רע. ידוע כי חושים הנשיים הם חמיש ולכל חוש מהם כח להציג מוחשו עד גבולו ולא ישיג זולתו רק חוש המוכן לו כי לא ישיג הנגן בחוש ראותו לפי שהוא מין השמע. ולא הمرة בחוש השמע. ולא הטעם בחוש המישוש וכן להפק. ובאשר יש לנוף חמיש חושים מכח הנפש יש לנפש חמיש חושים מכח השכל הנקרים חושים הנפשיים והמה הוכרזון. והמחשבה. והרעיון. והזם. והכרה שכלם מניע עד ענן אחד והוא השכל הנถอน להם כה להשיג העניינים ולכל חוש מהם כח להציג מוחשו ולא זולתו. ואתה בן אדם צריך שתרע בוראך ותזכיר מעניין החושים הנשיים והנפשיים.

LVI. בינוי אני ספר תחומי המתים שתבר הגאון. התחיל ווא' עיני ומצאתו והנה המון עםALKINO מאמינים כי היוצר עתיד להחיות מתים ביום האנלה ובזמן היישועה וכבר הודיע רוב שבת בני האדם וכי בשביבו נברא העולם כדי לשומר תורתו למען שיקבל שכורה לעולם הבא ואומרים כי תחומי המתים אינה קשה ופליאה יותר מעשות יש מאין ובריאת מצוי מנדרר וכן הודיענו צורנו שהוא מותם ביום האנלה בעולם הזה והעמיד על אמתת זה הבהיר אותן ונפלאות והרבה ראיות מKENZIM על זה מן המקרא ומהזקנים בדברי הקבלה. ואני כאשר למדתי מעט מן החקמה וקצת מן התבונה כבר ראיתי עלי שאכליל ואחר מה שידעת ואשימחו לעם יי' נס וKENZ וראיה במדע קבוע ושכל מפורש. ועינתי בדברי הא' אין תחיה. ואתנה את פני להסביר

על דבריהם מאربעה אופנים וארבעה קנאים. קני' הראשון מחלוף הפתוך ושבוש הטעים והפוך נוהג העולם. והשני. ממדוע השכל והבינה, והשלישי מKENCI תורתה וראיות המקרא. ורביעי מדברי הקבלה. הרראשון. קצת מהמכחישים אמרו אי אפשר שיתה האדם אחריו. מותו בכת פתו' ויכולת טבעו אחר שנפרדתו פתו' ונתפרקנו טבעו ואיך יתורו. כמו שהוו. והדברים הללו הם דברי הכהרים ועובדיו שתי רשותות כיוון שנתרבר לנו שהק' ברא יש מאין. ועשה את איינו. ישנו. והפק המטה לנחש וחמי' לדם והעמיד השימוש מנידתו כבר הוא יכול להחיות המתים ולהשיכם לקדמתם אבל הכהר בתחית המתים הוא כופר בכל אלו הדברים אשר הוכרכנו. והתכמים יודעים כי איןנו נלאה לעשות יש מאין ויצירות ממש מן געדן. ועוד שהחיה בין השונמית ובין הצרפת. ועוד חקרתי בזה הדבר וודקהתי בו שמא אולי יכול הכהר לטען ואעפ' שאנו מודים כי היוצר כל יכול כבר אי אפשר שנאמר כי יכלנו ואילו עושים מעשים מכוערין. שאוון רואים בשער. החכמה כמו החורת אטמול כדי שהחיה הוא היום או כדי שישים החמש יותר מעשרה באין הסרון ויתרונו מפני שלאו דברים בטלים ממדוע השכל כך אין ראוי שנגיד עליו שהוא מהיה מתים מפני שאין הכהר כשר בשער החכמה בשליל שכבר נתפרקו. איברו ונתפרקו פתו' ונתערכו הטעים שלו בארכע המינים שבועלם. הלת יתערב בלחות. והובש ביבשות. והחומר יתחבר בחמיות. והקר ימסך בקרירות. ויתערכו אלה הפתוכים הפרטים עם הפתוכים הכללים שבועלם. ואחרכך יתחבר גושם שני מן העיקרים והפתוכים המתפרדים והמתפרקים ההם ואחרכך. פעם שנייה התפרקו ונתפרקו וחזרו למלונם הרראשון. ובפעם השלישי יתחבר גוף שלישי מן החלקים ויתרכז מהם גולם אחר ואחרכך יתפרקו ונתפרקו וישבו לכמותו שבו נפרדים נמניהם. וכן ברביעית וב חמישית. וכיון שות הדבר כך הוא אי אפשר שהחיה הנושם הרראשון קדמתו לא בעירוב ולא במיזוג ולא בחבור. ואם כן בטללה תחת המתים. וכיון שהקרתי טענותיהם מעתאים בטלם. שאלטלא שכיוון שנתפרק הנושם ונתערכו פיו' כי בפתוכים אחרים ראוי שיתחבר מן החלקים ההם גושם שני היה וזה הכהר ראוי בזמן שאין פיתוכים אחרים חז' מן הפתוכים והחלקים ההם ובזמן שאיןמצו' כמושׁוּחַ חלקיים וטבעים אחרים בעת היא נתחביבנו כי חלקו הגוף השני הם פתו' גוף הרראשון ביל ספק. אבל כיון שנתרבר לנו כי שיעור קצב חלק קטן מן ממש חד דק וקטן מקצת מיני העולם ומווערי עיקרים וחלקו יתר. ועודף ונдол מלן הגופות והגולמים שיש בעולם התהтон כמו שבתנו המשיכים שמדדו. את מיני העולם וממשיו ומצאו שיעור קצת האoir הקרווב אל השמיים עם שיעור חלק מקצת חלקו השמום הסמוך לאoir. שיעורם כשיעור כל כל הארץ עפורה והרoria וכל מה שעלייה אלף ותשעה

ושמוניים פעמיים. לבן אפשר מזה הדבר כדי שיתחבר הגושם השני מן מיניהם אחרים פשוטים שלא נתחבר הראשון מהם וכן השלישי כמותם. וכאשר יתפרקו יתפרקו פתוכיהם יוצברו וויצפנו במלוניהם עד אשר יגיע ומן תרשותם ותחייהם יחוורו לתמונותם כקדמתם לפי כי הברואים שנבראו בכלל המשט אלפי שנה היה שיעור כללים חסר יותר חמשים דורות. וכשתקורתו ובינותי באלו הדברים נתישבה דעתינו וגתהקה אמונה ושבחתיו היוצר ברוך הוא שלו הכה והיכלה על כל מפעל.

LVII. ועוד חקרתי במידע השכל ועיינתי עוד בענייני המקרא למען שאמצאה היה מה שיבטל התהיה בזה העולם. וכשעינתי מצאתי דברים קלים במקרא וקצת מהמחיילים שמו אותם ראה עלי ביטול התהיה וכתבתים להספיק מלכ היישרים. ואלו הן. וזכור כיبشر המה רוח הולך ולא ישוב. אנוש בחזר ימיו כי רוח עברה בו ואיננו. כלה ענן וילך כן יורד שאל ולא יעלה. לא ישוב עוד לבתו. אם ימות נבר היהיה. ואיש שכב ולא יקום. וכשהבינותם לא מצאתי כתוב כי אלקינו א'. אין אני מחייב המתים אלא כלל עניניהם נאמרים על חילשות האדם ותשישותacho שאינו יכול להעמיד עצמו מקרים אחר מותו ונם אינו יכול להחוות את נפשו אחר פטרכתו. אבל מקצת פסוקים הם דברי כבושים ותחנונים שבני אדם אומרים לפני יי' עד שיתעתש יי' וחונן את עבדיו הנלאים והנהלשים אשר אין למו יכולות וכות. וכקצת מהן דברי הבורא שיריע בריותו חילשות וענינים מען שכנענו ויאמינו בו. וככללו של דבר כל זמן שנדרע כי האדם גלאה וחילש מלאחות נפשו בחפש עצמו בעת היהא יndl כה יי' ביוור בעינינו ו/orah שבחו. מכאן ידענו כי אלו הפסוקים על חילשות האדם אמורים ולא על הלאות היוצר. ולא עוד אלא שכל זמן שהרבו המשיכלים זכר תשישות כה האדם יתוסף שבת הקי' ונודלו. ועוד ראייתי מה שכת' כי מי אשר יתחבר אל כל החיים כי החיים יודעים שימושיו. גם אהבתם מונען את התהיה. וראייתי מה שכט' למעלה וידעת כי כל הענינים הללו אינם דברי נבואה ולא דברי החכם אלא דברי האoilים והרהורם הרע. והחכם הוא מבארם כמו שא' תחלה גם לב בני אדם מלא רע לנו. עד ואחריו אל המתים. וכיון שפרשם אולתם המתחרה בלבם חור וא' ואחריו. לכל מי אשר יחבר. וככדמת לזה הדרור דברת התורה דברי פרעה כמו שא' הוא בפיו ויאמר פרעה מי יי' אשר אשמע בקהל. וגם כאות הנגיד הנביא דברי האoilים. וכיון אשר כנה מעשיהם בשם רע ותולותתן לנו אין ראוי שנחש בהם ולא יכשר שיחו רצויים וראויים לשכנן בית יי' כאשע א' כי לא אל חף רשות אתה. לא יתינבו הוללים לנו.

LVIII. וכשקלתי דרך הישר ונשברו דברי המכחישים חזותי לדברי צורנו והחותקי במ' לפנים כהוגן. והוא מה שא' הק' על ידי יתוקאל הנה אמורים יכשו עז' אב' תקתוינו. וכן הנה וא' אליהם הנה אנסי פ' את קברותיכם. וכשהחיל וא' הנה אמורים ידענו שהק' ידוע מה שישר' עתידין להרהר כיצד יהיה העצמות אחר שיבשו ואיך יורטבו הפתוחים וילחלחו הטבעים ואיך אפשר שיתחבר ביןם ובין הנפש מאחר שנפרדו. וכיון שא' והעלית' אתכם מקרים' ידענו כי זה הווע' וזה בא' הבשורה תהיה לבני ישך' בלבד. וכן בארץ ישך' תהיה התהיה ובועלם זהה תהיה ולא בעולם הבא כאשר אמר והבאתי אתכם אל אדמות ישך'. ולא עוד אלא כיון שייחו המותים ויקיצו יהיו מכירין איש את עצמו ואיש את נפשו יידע כל אחד ואחד מהם כי הוא איש פלוני שמת והוא אשר היה יי' אותו' וייה יודע מיות עצמו ותחיהו ביום עמדו כאשר אמר וידעתם כי אני יי' בפתחי את קברותי. וכן הדיע עותנו כי התהיה תהיה בימי הישועה וייחו המותים ההם ימים אשר אין מהו הפסיק. כי' והנחת' אתכם על אדמותכם. וכן כאות התגננא ישעה וא' יהיו מתקין' וזהת הנבואה מסיעת נבואת יוחזאל ודומה לה. יהיו מתיק. בוגר בפתחי את קברותיכם. נבלתי יקוםון. בוגר והעלית' אתכם. הקיצו ורננו. בוגר וידעתם כי אני יי'. וכן ידוע כי כל הניעור משנתו ידבר ויספר כל מה שראה בחלומו. יידע ויבין כי הוא אשר שכב והוא אשר הקין' משנתו. כי טל אורות. בוגר יקש' עצמותינו. מפני שהוא עתיד שליחלה אותם וירטבם וכשא' אורות בלש' רבים ולא א' או ר' בלשון יחד ידענו שבשביל הנפש הוא או' מפני שהוא או' אחד ויש לה יכולות הרבה כלם יי'. זהה פירושם. ג' יכולות של מוח. ב' בלב. ג' של נשמה. ד' של גוף. וה' חשות. لكن א' אורות בלשון רבים למד על יכולות הנפש ורוב מעשיה. ועוד התגננא דניאל וא' ורבים מישני אדמות עפר יקיצו. וקצר דבריו בדברי התהיה בשוביל שהק' סיים את עיניהם על ידי ישעה יוחזאל. ופט' ורבים. הם הנסגולים והנבחרים ולא לכל הרבים ההדריטים כמו' ורבים מעמי הארץ מתייחסים. והם מעטים היקרים מעמי הארץ והם ישך' שם רבים מנוח' רבים נוי מנוח' נוי ולפקד יהוה זה הווע' לשך' בלבד. וכיון שא' אלה לחיה עולם לא התכוון לחלק את העומדים בימי הגאולה כדי שהיה קצת מהם בגין עדן וקצת מהם בנחונם. אבל חפץ להודיענו כי העומדים יהיו חי' עולם ואשר לא יקיצו יהיו לדראון עולם.

LIX. עוד בינוי בתורת יי' ועינתי בשירה אשר שם יי' לעד על ישך' שב' למגן תהיה לי השירה הזאת לעד ומצתאי כת' זכר תהיות המתים שהתחיה תהיה בימי הגאולה וכן המדריך אותה הנביא. בראשונה הודיע טבו של הק' וחסדו אשר עשה לשך' עמו כמו' שא' הלא הוא אביך' קנד' עד ודם ענב תש' חמרא. ובאחרונה פרנס

עונותם שנ' ויישמן ישרון ויבעת. עד מכם בנו' ובנותיו. ובשלישית וכבר הנקמות והפורענות הבאות עליהם לעתיד שנ' אראה מה אחריותם. וברביעית פיסם בתוכחות בזמנן שגבר שעבודם ועניהם שנ' לויל' כעם אויב אנור. ובחמשית הזכר זמן חמלתו על עמו שנ' כי יידין יי' עמו עד יהיו עליכם טריה. ובששית ברום בנהמת הגנולה ובשחתת היושעה שנ' ראו עתה כי אני אני הוא. ופירוש זה הפסוק על ד' אופנים. בנגד ד' כתות הכהרים והמכחישים. כת הראונה הם הכהרים בעיקר האמורים לא הוא. על כן א' אני אני הוא. וכת שנית אשר כחשו ביחסו ושתפו עמו אל אחר מהם השוני. השיב אותם אין אלקים עמדין. והשלישית הם אשר כובו בזמנן הנגלה והתוליה. השיב אותם א' אני אמיות ואחות. ובבעבור שהם מהרהורם שהוא ממית דור ומקרים דור בלי תכליות וסקחker. לכך א' מחצתי ואני ארפא. להודיעו שכשם שהוא מרפא את החולה מחלתו כך הוא מחייב את המת והוא מעמידו מעפרו. והכת הרביעית הם המשקרים בעולם הבא ומכוונים ביום הדין. השיב אותם א' ואני מידי מציל. ואחריך רצף וסדר וערך מה שהודעה בימי הפלות. וא' אם שנוטי ברק חרבוי אשכרי הרניינו. וככלם בזה העולם יהיו. ובדבריו קבלה מפורש בכמה שמעות ופרקם בעלי סך ושעור על אמתת התהוויה שהוא בימי המשיח. ואזכור קצר. א' הכת' הנה אנכי שלח לכם את אליה הנ'. ועוד א' והקימנו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם. שאלהו ובוינו מאן איינון שבעה רועים. אמרו לך למדנו מן הנביאים דוד באמצע. אדם שת ומשותלח מיינוי. אברהם יעקב ומשה משמאלו. ותנסיכים. הן יש' ושאלול. שמואל ועמוס צפניה ותוקיה אליה ומשיח. מכאן ידענו כי התהוויה בימי הנגלה תהוויה. ועוד אמרו כל שימוש שבע שנים של גוג שוב לא יהיה בתהו המתים. מפני שהוא הדבר בקבלתם דומה לזמן הסעודה. וכן פירשו מי זמן בסעודה הוא אוכל ומיו שלא יזמן בסעודה לא יסב בה. כן שבע שנים של גוג הם ימי זמן הנגלה לפך מי שמת באלו הימים שוב לא יהיה בימי הפורקן אבל יהיה בעולם הבא. וכן שננו יונק המת בשבע שני גוג לא חייא לימות המשיח. וסימןך דאכיל פרגנטותא אכיל משתותא. ועוד אמרו הכהר בתהו המתים אע' פי שיש ביזו מעשים טובים לא יהיה בימות המשיח מפני שלל הכהר בדבר לא יהגה ממנה. ראהו לדבר ממעשה השלישי שהיה בימי יהודם שכפר בנבאות אלישע ונגור עליו שלא יהגה מן השבע ההוא. וכן שנינו הוא כפר בתהו המת' ולפקך לא יהיה לו חלק בתה' המתים כל מדורתו של ה' מדה בצד אחד מדקה שנ' ויען השליש. ועוד שנ' בקבלה כי המתים יעדמו בתכרכיהם ולבושיםם. וכן שנינו עתידין צדיקים לעמדו לבושיםם. והדעת שופטת כי חדש לבושיםם איינו קשה מחדש גופיהם.

LX. ואם יהרהר מהרהור ויאמר כיון שםת אדם כבר נתערבו פתוינו

עם פתוצי העולם ופתוצי העולם מתערבע בפתוצי גלמים אחרים. וכיitz
יחבר הנושם ההוא בפתוצי הראשוניים. נשיב ונאמר גבורת אלקינו
ויכלתו הם שומרים כל פתוצי הנוף עד עת בא פקדתם מפני שאין
אלקינו צורך לבראת מפתוצי הגלמים הנפוזים גלמים אחרים חדים
 מפני שיש לו עולם ומלאו. וזה הדבר דומה לאדם שיש לו כל' כספ'
 מאלף כספ' ואין לו חז' ממה ל' שבל זמן שהם נשברים צורפים
 ומכוונים כמו שיהיו בלי תוספת ובל' גרעון מפני שאין לו כל'ם אחרים
 שכונן ממנו כל'ם חדשים. אבל מי שיש לו כספים אחרים חז' מן
 הכל'ם ההם כל' זמן שנשברו הכל'ם הוא עושא ומתקן כל'ם אחרים
 מכספים אחרים ועוזב את הנשבר מונה. וכן הק' כיוון שיש לו עולם
 ומלאו לפך כל' זמן שימוש אחד מבני אדם הוא מניה פיתוכו כמות
 שהן וברא גלים אחר ממשים ופתוצים אחרים. ואם ישאל שואל
 ויאמר אם יאכל אריה את אדם ואחריך יטבע האריה בתוך חיים ויאכלו
 אותו הדנים ואחריך נצדו הדנים ואכלו אותו אדם אחד ואחריך נשרף
 האדם ההוא ונעשה אפר דק מהיכן מחייה היוצר את האדם הנאכל
 מן האריה או מן הדנים או מן הגבים שאכל את הרנים או מן האש
 השורפת או מן האפר. וכן אני חשב שהוא אלו הדברים מעותים
 את לבות הבורים ומשבשים דעתם. על כן הקדמתי תשובה זו השאלה
 עניין בכלל. ואומר ראי עליינו שנדע שאון בעולם גולם מאכד גולם
 ולא גושים מאפ' גושים ואני כת' במשמעותו מושג. ולא עוד אלא
 שהאש שהיא שורפת את הגלמים כבר אין בו כח להאיפס את הגולם
 הנשרף וגם לא לעשותו נעדר מן העולם אבל הוא מפרדתו בין נתוי
 הגולם ואבירו בלבד. ובזמן שהיא מפרדתו בין אבירו הגולם בזמנם ההוא
 יתערבב כל חלק וחלק במיינו הדומה לו עד אשר ימונ החום והלה
 והקור שבגולם בשלשת עיקרי העולם וישאר החלק היבש לעperf אפר
 מונה. ולפיכך אין האש יכולה לכלות שום ממש בעולם וגם אין בה כח
 לעשות גושים אחר נעדר. ולא עוד אלא שאי אפשר שהיא ממש
 יכול לכלות את חברו ואני ראיו. שהיה כת' בשום גושים שבועלם כדי
 להיעדר גושים אחר מפני שהוא גבורת אלקינו ייכלתו שהוא מעדרת
 את כל הממשים ומכללה אותן והוא המתהדרת יש' מאין ואין כל בריה
 יכולה לעשות כוatta. וכיוון שהוא הדבר אמרת וראי בל' ספק כל' חיה
 שאכלת את האדם כבר אינה יכולה לכלות את האדם ולא לסלקו מן
 העולם אבל הוא מפרידה בין אבירו ופתוציו.

LXI. ועוד אברא וומר הדבר אשר הצריך את החיים למאלל
 ולטעם הוא שהאור מושך מנופם בכל יום ויום ג' חלקים החמימות
 והלחות והקרירות כי האור שואב ומושך את לחותם וקרירותם ותחמיותם
 לך הם צריכים למטעמים. וראייה לדבר אלו הנחנו כרך אחד בתוך
 הבית ימים רבים כבר מצאנו אותו יבש כי האור מושך ממנו ג'. פתוצים

ונשאר הפטון הדומה לעפר יבש לפיו ואת הזרכו נofi בני האדם למטעים תמיד כדי שיחוקו את עצם ויאמצו את תוכי גלם. מפני שלא לא יכולו ואבדו משאיות האור ומשיכתו את תוכי גלם. מפני שלא לא מצא האיר בಗלים פתוכים אחרים נauseם מן המטעים כבר היה האירמושך ושואב את תוכי הגלים וטבי הנוף אם כן כבר אבד ככל מה העולם. ואומר שנית ידו וմבוואר שאלות אל אדם פתוח אחד כבר אין האירמושך מגנו אלא כי חלקים החם והקל ויישאר בוגנו של אדם החלק הרביעי היבש הדומה לעפר והוא אשר יפלוט האדם אותו מגנו. וכיון שלא קיבל היוצר לתפות להחוירו לכמות שהיה לפך כיון שנאכל כבר נתערבו חלקו בתוכיו עם תוכי העצים ונמוג כל אחד ואחד בתבורי אבל האדם לא כן מפני שהיוצר ברוך הוא קיבל לו שהוא מהייר לכמות שהיא ולפקד הוא שומר חלקו באוצרו ומונחים שם בלי עירוב ומיזוג בתוכים אחרים. אבל יהיו נפרדים ונבדדים עד בא עת חברו. ולא עוד אלא שהחלק הרביעי הנ��ר הדומה לעפר ע"פ שאחננו רואים אותו כאלו הוא מתערב בעפר הארץ ואין רואין אותו נפרד כבר יוצר הכל מפרישו ומינויו מפוזר עד עת בא קזו כי לא יפלא ממנו כל דבר. הלך נתברר לנו מזה הקניין כי האדם הנאכל מן הארץ כבר אין בתוכיו געדרים ולא נאפסים מן העולם אך שמורים ונצורים כמו שהם או בים או במדבר עד עת בא קעם ובזמן ההוא יחברם יי' ואין זה הדבר נפלא מעשי יי' מפני שהוא בראשם יש מאין וקל וחומר שהוא יכול להחוירם ולהשיכם לקדמתם.

LXII. ובענין הזה כלל הנאון עשר שאלות ואכתבים בקוצר. הראשונה מי ומני העומדים בתקה. נשיב ונאמר העומדים והיים הם עם יי' כלם צדיקים ובעלי תשובה וראיה לדבר הנביא והעליתיהם אתם מקברותיכם עמי. הלך כל הנקרו עמי כבר הוא בכלל העומדים. ומצאנו צדיקים נקרו עמי בכ' ולאמר לציוון עמי אתה. אבל החוטאים ואנכם שבים אינם נקרו עמי כב' כי אתם לא עמי. וגם בעלי תשובה נקרו עמי כב' (ו) אמרתי לא עמי אתה. וכן שננו רבותינו בוה שהחלקו את החטאיהם ואמרו ארבעה חלקו כפירה הן עובר אדם על מצות עשה או על מצות לא תעשה ועל כתונות ומוות ב"ד וכי שתחללו בו שם יוכל שלא כפירה לו מיתתו ת"ל הנה אני פותח את קברותיכם עמי. למדנו רבותינו שככל מי שעושה תשובה ואפי' הוא כופר כבר עומד בתקה. ועוד אמרו חכמי כי המתים מישר' אינם [מתים] אלא מותוק תשובה ומעט מהם ימותו ללא תשובה. ונאמר עוד דבר שהוא בכלל כל החכמים והאמינים מודים ומעידים כי ה' מחייב כל מתים בעולם הבא למען שישלם כל אחד ואחד כפי מדרתו. וירוע ומבוואר כי כל עדת ישראל משועבדים ונצערים מכל בא עולם ואי אפשר

שיהיה משפטם במשפט הגנים אבל ראוי שיהיה לישר מדרגה יתירה
מדרגות הגנים וראוי שוסיף להם צורם שכיר אחר תחת שעבודם.
ואפשר שיהיה השבר הזה בעולם הוה קודם מביאת העולם הבא והוא
תחיותם ביום המשיח. ולא עוד אלא שהחכמה מהיבת זה הדבר
בעבור שהוא מדרך הצד מפני שהשכל מהיב כל גנווע ומענה ומשועבד
גמול ונעימה תחת עזבו ועינויו. וכן כת' בחנתנו אלקים. לפך ראוי
שיגמלנו טוב ותסד תחת עניינו ושבודנו. שאללה השנית. המתים
אשר יהיו בימי הישועה הייש להם מיתה אחרת אם לאו. נשיב ונאמר
אחר תחיתם שב לא ימותו אבל בעת ביתם יומם יובל לגעימות
העולם. וכן שננו חכמים מזמנים שעמידה הקי להחיות שב אינם מותים
וכיוון שהחפנסנו הכת' מצאנו אותו מקיים וזה הוועיד(!) מפני שהוא או כי
השם והארץ נבלים ונמלחים והישועה לא תמוש ולא תבלה כת'
שאו שם עינכם וראו לנו. ואנו יודעים כי אין התשעה ממש
באחד מן הממשים כדי שתהייה עמודת בפני עצמה. אבל הוא מבקש
לומר אנשי הישועה הרואים את ישועת ר'י. שאללה השלישית. כיוון
שיהיה ר'י את עמו ישר' איך תוכל אותם הארץ. נשיב ונאמר כיוון
שהחפנסנו מצאנו מיום שעמדו ישר' ויצאו לעולם ועד ומן הנאהה ג' אלפים
שנה ומאותים שנייה ושורים. סך כלם נשים עם אנשים שלשים ושנים
דור מאה ועשרים רבועה זכריהם עם נקבות. הלך אם אמרנו כי כלם
צדיקים ובעלי תשובה וכולם עומדים ביום המשיח כבר אינם אוחזים
מן הארץ יתר ממאה וחמשה חלקיים. שכן יהיה מושבם בארץ חלק
אחד ממאה וחמשים מכל הארץ מפני שכ' מספרם לכל דור ודור
ק'כ' רבוֹא יהה כלם ג' אלפים רבוֹא וה' מאות ומ' רבוֹא. שכן יהה
מושבם הנගול מאותים פרסה ארך ומאותים רוחב כל פרסה ד' מלדים.
וכל מיל אלפיים אמה. וכל אמה בזו האמה שתי אמות ומהצה ושליש.
לפיכך יהיה חלק כל אחד ואחד מהם למלינו ולמושבו ושדרו ומקומות
בהתומו ק'פ' ות' אמות. כבר אין הדבר נפלآل על קצת התלמידים.
שאללה רביעית. כשיקיצו יכוֹרוּ זה את זה אם לאו. נשיב ונאמר
כיוון יכוֹרוּ זה את זה. וראיה לדבר כי הרים והנגבאים והנסיכים
יהיו ידועים ונכרים מפני שכ' עם ר'י והוא יודעים את הרועים ואת
הנסיכים יכוֹרוּ שהוא פל' בן פלוני. וכן מפורש על ידי יוחוקאל בענין
ואלה שמות השבטים שיהיו מכורים איש את רעהו ואיש את קרובו.
ולא עוד אלא שהగרים המתוזדים יהיו מתייחסים לשבטו אשר הוא נר
בתוכו כרכת' והיה בשבט אשר נר הנר אותו.

III. שאללה החמשית. מי שמת והוא בעל מום איך יהה

¹ אם הגאנן זל קורא יומם עמוד ישראל ויציאתם לעולם כשןולד יוסף שטנו של שעו
ונקרת האומה על שמו נזכרנו דבריו לדבורי ספר הווור שבפירוש אמר שהתחייה תהיה
בשנת חמשת אלף' וארבע מאות ושמונה לציורה דוק ותשכח.

טב[ע] בימי הגאלת הירופה אם לא. נшиб ונאמר כי המתים ביום היישועה יעמדו במוון ואחרכך ירפא כדי שידע העור והפשת כל אחד ואחד מום של עצמו ויכור כי הבורא ברוך הוא רפא את מומו. וכן שניהם חכמים עומדים במוון ומת רפואיין, ולכן הקדושים אני אמיט ואחיה ואחרכך מחצתי ואני ארפאת, וכענין אז ידלן כאיל פסה. שאלה ששית.

כשיעמדו המתים יאכלו וישתו ויתארסו. נшиб ונאמר כי, וראיה לדבר בן השונמית ובן הזרפתית אשר חיו אחר מותן ואכלו ושתו ונשאו נשים. ולמדנו מענין נבואת תחקאל היתה עלי יד יי' וכל העניין, אשר מתו בגולת אי אפשר شيיחו בזה העולם כאשר חיו מותי בקעת דורא במספר ימי חי' בין השונמית ובן הזרפתית. אבל לעתיד חי' מותי היישועה בשתיו ייחיו לעדי עד. ואם ישאל שואל ויאמר כיון شيיחו המתים ויבקשו לארים ולקדש הדוד כל איש אשתו אשר היתה יי' אותה. נאמר לו תשובה זו השאלה כתשובה לשאילה מי שאל כל כיון شيיחו המתים יהו צרייכים מי נדה אם לאו. ותשובה שתי השאלות אחת היא. וכן אמרנו במקום שימוש רבנו ע"ה עומד אין לנו רשות שנורת הלבנה לפניו ובלא ספק כי משה רבנו ושאר הנביאים ייחיו ביום המשיח והם ירו לנו האstor והמותר יושיבו הם על אללו השאלות ונצלנו אנחנו מוה הספק. שאלה שביעית. איך יובלו לעולם הבא ואיך יכנסו לתוכו. נшиб ונאמר ראי' שנדע כי העומדים בתחיות המת' הם דומים לשאר הבראים ממנהם ושבתם וקיים וצרייכים הם למקומם וזמן כאשר אדם ולפיכך יחדש להם צורם מקום אחד ומם אחד והוא העולם הבא יוכנסו לתוכו. בלי יונעה וועל אלא בנותה ונפשיה כמו שיצא מארון אחד ויכנס לארמון שני. ומעט אשר יצאו עד אשר יוכנסו יכולת השם שומרת אותם. ואם איש יאמיר כיון שטבעם ומנהוגם כאשר אדם אוכלם ושותיהם איך יוכלו לחיות במקומות שאין לחם ואין מים. נшиб ונאמר ייחיו بلا אכילה ושתיה כאשר היה משה רבנו מ' יום ומ' לילה והיה טبعו ומנגן כשאר אדם. שאלה שנייה. כשיהם המתים הוויכלו לחתoa אם לאו. אם לא יוכלו לחתoa כבר הם מוכריםיהם ואם יוכלו לחתoa מה יהיה משפטם ודינם הימיות השם על עונם אם לאו. נшиб ונאמר תשובה זו השאלה דומה לתשובה שלש השאלות. הראשונה בשיל העולם הבא הוויכלו להוסיף על דברי ה' או להחר. השואל بعد הנביאים הוויכלו להוסיף על דברי ה' או להחר. והשלישית השואל بعد המלאכים הוויכלו למורוד בצוותם. תשובה ארבעתם. כיון שנתברר לנו בקץ השכל שהק' יודע כל האותיות והעתיקות לכך אמתתם כבר ראי' עליינו שנאמן שהק' יצר את המלאכים שהיה יודע בהם שאין מordan בו לעולם. וגם בחר בנביאים אשר היה יודע בהם שלא יסיפו על דבריו ולא יחרשו וגם הוא התקין נעימות חי' עד למי שיודיע בהם שם אהובי יהודו ועובדתו

ושונאים הדופוי ולכון בחר בהם מפני שידע שלא יתטא לפניו לעולם וכענין שב' ועמך כלם צדיקים. שאלה תשיעית. היה להם שכר טוב בעמלם אם לא. נשיב ונאמר כי יש גמול טוב על כל עבודה ועובדת כי אי אפשר שתהוו עבודה שאין לה שכר.

LXIV. שאלה עשרית. הדרור אשר תהיה הנואלה ביוםיהם איך

יהיה טbum. וכן הנולדים ביום היישועה ימותו פעם שנית אם לא. נשיב ונאמר. זה הדבר אינו כתוב בתורה ולא רשום בקבלה. וכיון שנצטרכו החבמיים כדי לפלפל ולבאר זה הענין מדרך השכל נחלקו בו על ג' אופנים. קצת מהם אמרו לא ימותו אלא יובלים י"י לעולם הנמול כאשר יוביל את המתים אשר חיו והקיצו וסמכו על זה המקרא ובעל המות לנצח. וקצת מהם אמרו יחיו ימים מעטים ואחרכך יموתו ואחר כך יחיו ביום היישועה כדי שיישו לקדמוניים שמתו וחיו. וקצת מהם אמרו יחו שנים רבות וימותו. ובמוף היישועה יקיצו ויכנסו לח' עד. וזה הטעם השלישי אמת ונכון וטוב מן השנים. כי החיים יראו את הנאלה וישמחו וחיו שנים ת"ק מאות שנה ות"ר מאות שנה וימותו. ואחרכך יקיצו בסוף היישועה כדי שכינסו לח' עד. מפני שהק' בשיר את המתים בגלות שהוא מהיה אותן למן שיראו את היישועה וישמחו אבל החיים אשר תהיה היישועה ביוםיהם כיון שראו אותה כבר אין פנים להיותם חיים עד העולם אבל ראוי שימושו בדרך כל הארץ ואחרכך יחיו. וראה על ארוכות ימי חייהם ביום היישועה מה שא' ביום העז ימי עמי כי יהו ימיהם דומים לימי אילנות. עד אשר י היה מי שמת והוא בן ק' שנה כמו שמת עכשו והוא בן מ' שנה מפני ימיהם היה ת"ק וכן כת' כי הנער בן מאה שנה ימות. ומי שהיעז פניו וחטא על בני אדם והוא בן ק' שנה יקלל וינזף בגערת דרך שמקlein את הנער קטן שנ' והחוטא בן מאה שנה יקלל. וזה החוטא הנזכר אינו חוטא על אלקו מפני שכל חוטא לאליך באלו אפילו הוא בן ק' שנה או בן כ' שנה משפטו אחר. אבל זה החוטא הוא חוטא על בני אדם ומנהג בני אדם כך הוא שם נושאים את בני הוקן ועוברין על פשעיו מה שאינם עושים בואה עם הבוחר. ובימי היישועה מי שהוא בן ק' שנה דומה בעיניהם לנער קטןומי שהוא בן ת"ק ות"ר שנה הוא בעיניהם ז肯. לפיכך אם יחטא איש והוא בן ק' שנה יקלחוו וינגנו בו קלות ראש ויקללוו ויזה דומה לנער שנופים אותו בגערת והאמנתו באמתם וחברתים ושותפים לעם י"י למן שהורו בדברים והאמנתו באמתם וחברתים ושותפים לעם י"י למן שהורו באמונתם ויבטחו על בשורתם וחיבין אנחנו שנאמין בתחום המתים כאשר האמננו באותות הנביאים הקדמוניים. ובשביל שכל הנבאים עתדים להזכיר יתר ביום התהיה ונשמהה בהם והיום אנו מתאים לראות אחד מהם. ונם יראה כל אחד ואחד ממנו איש את אהיו ואת

קרובו והבן יראה את האב והאב את הבן, ונאמין בגין ר' הטוב שנ' זה ר' קיינו לו נגילה ונשמה בישועתו.

LXV. עוד חבר הגאון מגלה וקראה ספר פרות ופורך. וכן התחליל. הודיענו הק' על ידי עבדיו הנבאים שהוא עתיד להחיש ישעינו ולכט נפטותינו להושענו מלוחצינו ויביאנו לארצו ונשכנן בעירנו ששים ושמחים וכן כת' כה אמר ר' הנני מושיע את עמי הארץ מורה ומארץ מבא המשם. ואעפ' שהנביים כתבו בענין היושעה ספרים רבים. מן משה רבנו למדנו עיקר הנחמה וככל' הבשורות וכן א' שב ר' אלקן את שבותך ורחמך. וחושת הפורקן ראי מKENZ השבל בכמה ראיות. הראשון מצדקת נבואת משה ומאמנת מופתיו והוא החל ובשרנו ביאת הנואל והצמתה הנואלה ומנבאות ישעה ומאמנת מופתינו. וכן שאר כל הנבאים אשר בשרו אותנו ובל ספק ידוע כי הק' מקים דברו ומחיש בשורתו כמו שנ' מקים דבר עבדו ועצת מלכנו ישלים. והשני. ידוע ומובואר שהק' דין אמרת ושופט צדק והכל יודעים שאנו לחוצים ומשוערים ונשפטים על עונינו וקצת ממנה בתוכחות בלי עון ואשמה וראוי שיהיה לה השעבור קץ ותכלית מפני שאין בעולם כלום שאון לו קץ וסוף. לפיכך כיוון שיתם והקץ יוכלה והשעבור יהיה געם ר' על המיסרים. וכן כת' דברו על לב ירושלם כי מלאה צבאה. והשלישי כי הק' צדיק בכל דרכיו ולא יפל מכל דבריו ארצה. וכן כת' ורבך אלקינו יקום לעולם. והרביעי ידוע כי אנחנו מקישים וזה הוודע הראשון ואנו מאמינים באמנת ביאת הנואלה האחרונה כאמת ביאת הנואלה הראונה שהיתה במצרים. וידוע ונלו כי בהיותנו ביום השעבור הראון אשר היה במצרים כבר לא קיבל ר' לנו לעשות עמו מכל התבות והنعمות יותר מאשר דבריהם אחד שהוא עשה את משפטינו ונוקם את נקמתינו ומושיענו מצרינו. והשני שהוא נתן לנו ממון ונכסיהם. אלו העודדים קיבל לנו בלבד וגם את הנוי אשר עבר דן אנכי. וכיון שנאלנו מצרינו הוסיף על הבשורות מהם הרבה בשורות ונחמות ונפלאות עצומות כקריעת הים וירידת המן ועמידת הרים פיני ומץ' וסוכן הענן והרומה להם.

LXVI. ובעכשו שקבל לנו נחמות רבות ובשורות עצומות שאין להם סך ושיעור אשר שם אותם חלף שעבדונו על אחת כמה וכמה שיטוסיך הק' אלף פעמים לפיכך בלי ספק עתיד הק' להוסיף עליהם כהנה מהני שאין חסדו חסר ואין טובו מתמעט ואין לו כלות וציקנות. והוא אומר מעט ועשה הרבה קל וחומר בזמנ שיאמר הרבה kali ספק שהוא עתיד להרבות ולהוסיף. וכן א' תחת בשתכם משנה וכלה רני חלכם. וכן בארץ משנה ירשו ולא עוד אלא שהוא מדמה

שעבדנו ולחצנו כחרף עין וכרגע אחד ונחמותינו ובשורותינו ברכמים עצומים וכן בת' ברוגע קטן עובתק וברחמים גדולים אקbez'. וכללו של דבר שהוא עושה לנו כמו שהבטיחנו והטיבך ותרבך מאבותיך. ובשביל זה הבטחון הוא מוכיר ברוב מקומות יציאת מצרים למן שנוכור מה ששמענו מאבותינו וראינו בעינינו. מכאן ידענו כי אם יותר כלום מן הנחות שלא נאמר בעניין פורקן האחרון כבר הוא בכלל בהה העוד כמו צאתך ממצרים ארנו נפלאות. ולפיכך אנו מקיים לביית העוד היה ושותאים לבשורה הזאת ואנו מתרעם על צורנו ולא מתאוננים עליו ביום גלותינו אלא אנחנו תמיד מודים ב贊יהת ישענו ומתחקים בתרותנו. וכן צונו אלקינו חזקון ידים רפות.

ועוד נא' חזק ויאמץ לבבכם. אבל הרואה אותנו ואנחנו מחשים בגנותינו ומיתחים לאלקינו ימי ענינו כבר הוא תהה ממנו ומתחעב חכמתינו ומבוה תקותנו מפני שלא נשא כאשר נסינו ולא האמין כאשר האמננו. והוא רומה בו הדבר למי שלא ראה מימי איש שהוא זורע חטים או נוטע אילנות לפיכך כיוון שיראה איש אשר הוא זורה את החטים בסדק האדמה או טמן זרעים בחורי תלמי שדה כבר הוא תהה מאותו איש ומשחק בו ולועג עליו. אבל ביום הקציר ידע האיש ההוא שעיל נפשו הוא שוחק ועל דעתו הוא לועג בשיראה לכל כור וכור שורע כורים הרבה בכפלים וכן הכה' מדמה את ישענו כוורע וקוצר הוורעים בדמעה ברנה יקצרו. וכן האיש ההוא דומה לאיש שלא ראה גומל יונק ומגדל ילד לפיכך כל זמן שיראה איש שהוא מצטרע בגודל ילד מלעוג על האיש ההוא ומשחק בו ואוי מה תקווה יש לאיש ההוא מודה הבן אשר הוא מצטרע בנדולו ואיזה טוביה יוכל זה הבן לעשות עם אביו תחת זה הצער שאביו מצטרע ממני אבל כיוון שנגדל הנער יוניע לפקר אנשים וייה מלך גדול או חכם גדול או ידע האיש ההוא כי במדועו הוא לועג. וכן הכה' מדמה ישעינו ופחדינו בילד וכבר וכי בטרם תחיל ילדה. ועוד ידוע לכל מגבורות אלקינו שהוא יכול להושענו. ואי אפשר שנחרה רבלבנו שם אינו יודע בעליינו או איינו מביט בלחצינו או שם אינו שופט בצדך או שם אינו מרחם עליינו. אין ראוי שנחרה כואת. וכן כת' למה תאמר יעקב. וכן כת' הן לא קטרה יד יי' מהושע. אבל ראוי علينا שנאמין ונוראה שהוא שות לעבודתינו שני קצים אחד מהן קץ התשובה והשני קץ הנאה לפיכך אייזה קץ קדם את חבירו לאalter יצליח צוונו משעבדיינו ויחיש ישען. הלך אם יש' עושים תשובה גנאלים לאalter ולא יתר אחר ישעם עד עת קץ. אבל יתקיים עליהם מה שכ' בתורה והוא כי יבואו עליך הדברים האלה הברכה והקללה והשבות אל לבך ושבת עד יי' אלקיך ושמעת בקולו. וכשנשמע בקולו לאalter ושב יי' אלקיך את שבותך וכל הענן. אבל אם נתמעה תשובה נחתרנו בגנותינו עד עת

קץ ממנה היו נפרעים מהם על עונותינו. וקצת ממנה מוסרים בתוכחות על לא עון. וזה הדבר ידוע וסביר שקצת בני אדם מנגעים בנסיבות על עונם וקצת בתוכחות על עונם. ולא עוד אלא שבימי המבול כך היו מפני שמקצת מהם לא היו ראויין לא לנכמה ולא לפרעון כוונקים ועלולים. לפיכך אל יתאונן מתאונן והוא אמר אלו היו בינוים הצדיקים כבר הושע יי' אתם. והלא משה ואהרן ומרום היו במצרים והוא בכל הלחוצים והמענים עד תום כל הקץ יתרמשמעותו שנה וכן אנחנו דומים בשעבדינו כאבותינו.

LXXVII. וכיון שהגעתי עד זה הענן ראי שאפרש עניין קץ הגלות. ואומר כשהבקש צורנו להנדי סוד הקץ לדניאל הראה אותו ג' מלאכים אחד מהם היה עומד ממול לימי חדקל ושנים الآחים אחד עומד על שפת היאר מזה ואחד על שפת היאר מזה ואלו הימים שהיו עומדים על שפת חדקל היו שואלים את המלאך אשר על הימים עד מתי תהיה הנאה וכיוון ששאלו כן הרים המלאך את ידיו אל השמיים ונשבע להם בחיי העולם על מدت הקץ. ואע"פ שלא בקשו ממנה שישב. וכן א' דניאל ואשמע את האיש לבוש הבדים וגנו. אבל המלאכים כיוון ששמעו ממנה מועד מועד וחזי ידעו כמה שנים הם והבינו פתרון מועדים וחזי ידי להם הדבר. אבל דניאל לא הבין כמה שנים הם. לפיכך שאל דניאל את המלאך אשר היה עומד על הימים מה פט' מועדים וחזי. וכן כת' מה אחרית אלה. לפיכך הנדי המלאך לדניאל סבת הדבר ועלתו אשר בשבייה סתום וחתם הדבר למען שלא ידעו האילים הסוד ויצר לבם ותקוט נפשם מפני שאין ה指挥部 כאשר סובלת ה指挥部 החכמים ואין מודיע עולם כמו הנבונים מפני שהחכמים אהובים חי עדר והאילים אהובים חי העולם הזה. וכן א' לך דניאל כי סתומים וחותומים הדברים עד עת קץ יתבררו ויתלכנו ויצרפו רבים והרשיעו רשיים ולא יבינו כל רשיים והמשכילים יבינו. ואחר שאמր לו זה הענן פטר לו פתרון מועדים וחזי והודיעו שם אלפת ג' מאות ול'ה כמו שבת' אשורי המכחה ויוציא למים אלף. ופתרון ימים הם שנים. ודומה לו ימים תהיה נאלתו. ואמר אחורי עד מלאת לו שנה תמייהה. ונפרש כיצד נעשה פתרון מועדים וחזי אלף ושל'ה ונאמר שמלה למועד היה טפלה ומשורתה את הדבר אשר נאמר אחריה ודומה לה למועד חדש האביב וכן למועד הכת' הנה משורת למועדים וחזי. لكن כלל קץ הגלות הוא מועדים וחזי. ויהיה פתרון מועדים שתי עותות מלכות ישר' אחת קודם בנין הבית ואחת לאחר בנין הבית וככלם שמנונה מאות ותשעים שנה. ת' לפניהם הביתות ות' שנה אחריו וחזיות תמא'ה שנים יהיה הכל כלם אלף ושל'ה שנה לא חסר ולא יתר. וכן שיעור ומעת הופר התמיד ולעת שקוין שום אלף מאותים ותשעים יהיה מניין והה קץ מיום שנעשה גורה בבית שני בתחילת בנינו והוא הימת

מהחר ש' אלף של'ה כמ"ה שנים ויהיה פ"ה עד ערב בקר אלפים ושלש מאות ונתקדק קדש. נחשב ימים ולילות יהוד כיוון שנחלק אותן ימות יהוה אלף ק"ז שנה ויהיה זה הקץ נחשב מאחריו אשר נאמר ק"ז הראשון שהוא אלף של'ה כמאה פ"ה שנה למען שיישו הקצים ביהדר ויהיה תכלית מניין בשנה אחת בלבד יותר. וכן עשה אלקינו בשני הקצים הראשונים כאשר עשה בני קצים הנחתכים והנגורים על גלותינו. וכן שת אלקינו לשני קצים הראשונים עשה בהם מדות משונות למען שלא היה ספק לבבנו שם [או] אין לו סוף וחקר. לפיכך כיוון שתברר לנו שהקצים הראשונים אמת היו. ואעפ"י שהיה בהם כמה ספקות וחלופים שהיו נמצאים בעתותיהם כך נאמין שהקץ הזה אכן פ"י שיש בו מדות משונות וחשובות מתחלפות זו מזו כבר כולם אמת ויש לנו סוף וחקר.

LXVIII. ואשוב ואומר כבר נתברר לנו שככל זמן שיישר עושים תשובה נגאלים מיד ואם אינם עושים תשובה ישארו משועבדים בגלותם עד תום כל הקץ. ואם יתם כל הקץ וישם הגלות ולא נעשה תשובה כבר אי אפשר שתבא הנאה מפני שאין ראוי שיוישר י"ז את הרשעים ולפיכך יהיה שעבודם בשבייל עונם. וכיוון שנותמיד לעשות העונות כבר אי אפשר שתהייה התשועה ואי אפשר שתאחד דבר י"ז ולפיכך אמרו רבותינו כל זמן שיתמו ימי הקץ ויישר הולכים בשירותם לבם התק' מביא עליהם צרות קשות עד אשר יכנעו וישבו מדרכם הרעה ושובו אל י"ז בכל לבם. ובשעה ההיא לאלהר יחש הק' ישבם ומחר גואלם. וכן שנ חכמים אמרו יישר' עושן תשובה מיד נגאלים ואם לאו גואלם. ופרשו ואמרו בסוף הקץ אם לא יישו יישר' תשובה הק' מעיר את רוח איש משפט יוסף מהגليل העליון והוא נקרא משית בן יוסף ויעמוד האיש החוזה ויקבץ מעט מישר' ויבא אל המקדש אל ירושלים ובימים ההם בימי באו תהיה מלכות אדם ממלכת על ירושלים ועל ארץ הארץ ישב בירושלם משיח ימים מעטים ואחרכך יעלה עליהם מלך מזרים ושמו ארמילים וילחם עם משיח בן יוסף ועם אנשיו ויהרגו הרג רב וישבו מהם שביה רבה וילחצם ויעשה עמם משפט נקומות ויהרגו את משיח בן יוסף ויהיה צרה גדולה לישראל אשר לא נהייתה מהיות נזוי והקשה בכל הצרות היא המחלוקת אשר תהיה בין יישר' ובין מלוכות הארץ עד אשר יעמוד כל המלכים ונגרשו את יישר' ויזכיאו מבתייהם ויברחו מן הערים אל המדברות וישארו שם רעבים וצמאים בוכים זנגאנחים ומרוב המהומות והצרות יפשעו אנשים רבים ויכפרו ביה' ויעובו את תורתו. והנשרנים המאמינים ביה' והבוחנים בשם הנזרפים בכור עוני ונבחנים במצרים המשפט בעת גודל צרתם ויעוצם דוחקם ורעבונם זטמאונם יתון י"ז וירחםם וינה להם את אלהו הנביא.

ובעת ההיא תצמיה הנגלה ותבא היישועה וישלח יי' את משיחו
וית:red ממלכות () צאנו.

LXIX וכיוון שמצאי זו ההלכה נתקת בפי החכמים חורתי
וחפשטי לה ראות וקנאים מן המקרא וממצאי לכל דבר ודבר ראה
ברורה. הראשון יש ראה מן הכת' כי מלכות אדום תשלוט על
ירושלם קודם באת הנואל שכן מצאנו כת' שישר' באחריות הקץ עתידין
לקחת את ירושלים מיד אדום ומיד בני עשו ויפשטו את ידיהם בכל
העולם וימלכו עליו מהחרי אשר מלכו עליו האדומים כמו שנאמר ועל
מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והי' ל"ז המלוכה. וזו
המלחמה וו המשפט שעתידין ישר' לעשותם באדום על יד בני רחל
יהיו שנ' لكن שמו דבר יי' אשר יען על אדום ומהשבותיו אשר חשב
על יושבי תימן אם לא יסתbos צערץ הצאן. ויהיו העם הגנבים
עם משיח בן יוסף הנלחם עם אדום אנשים מעטים בכ' ולקחתי אתכם
אחד מעיר ושנים ממשפהה. ומלך אדום הנלחם עם יהרגן מהם הרגן
רב וושבה שני ובן כת' הנה יומם יומת בחרב אדום ויאנהו
עליו ויספדו לו וכן כת' והבטו אליו את אשר דקרו וספדו עליו.

ובעת ההיא תזהה צרה גדולה כמו שנ' ובעת ההיא יעד מיכאל השער
הגadol העומד עלبني עמק ותיה עת צרה אשר לא נהיota מהות
גוי' ובעת ההיא ימלט עמק כל הנמצא כתוב בספר. ובזמן ההיא
תיהיה מריבה גדולה ומלחמה עצומה בין ישר' ובין אומות העולם עד
אשר יגשו אתם העמים מן הערים אל המדברות וכן כת' והבאתי
אתכם אל מדבר העמים ונשפטתיכם שם כאשר נשפטתיא את
אבותיכם במדבר ארץ מצרים. וזה ברעב ובצמא ושם יצרפס יי' ויבחנם
בעבדות יי' ועל זה א' אחריו והבאתי אתכם במסורת הברית. ומעצם
אלן הצרות יפשעו רבים מישר' וימדרו בזרום ותתמעט יראתם לפ'י
שיאמרו בעת בא הצרות הדם וזה היא אהירינו וזוז היא תקוננו אשר
קוינו וזה שכרכנו ונמולנו וכן כת' אחורי וברותי מכם המורדים והפושעים
ב'י' מארץ מנוריהם אוציא אתכם ואל אדרמת ישר' לא יבואו. אבל
הנסאים מהם הברורים והצופים המיתלים לי' והמקioms לשיעוטו יתנס
יי' וינהם וישיב את لكم כ' הנה אנכי שלח לכם את אלהו ונוי'
עד והשיב לב אבות על בנים. בון נתברר לנו שכל אלו המעשים
שאמרו רבותינו כבר קדmons הנביאים ופרסום לנו. וברוב רחמי שדי
עלינו והודיענו איך תקרינה אותנו אליו הצרות מטרם היוותם למען שלא
ישיגנו פתאם ונתיניASH מישענו. ואל ביאתם א' הנביא שהצדיקים יהו
או' בעת ביאתם מכונף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק לפך אם אין
ישר' עושים תשובה יתהייבו באלו הצרות ואלו המהומות בימי משיח

בן יוסף. ואם ישראל עושים תשובה יגלה משיח בן דוד להם פתאם ויראו אותו מבלתי ביתאת צרה. ואם קדרמו משיח בן יוסף במעט ימים כבר הוא יהוה כציר וכשלית המסקל הדריך והמנגה האורה והמייפה את מעשה ישר' וכן כת' הנה אנכי [וננו] הנני שולח מלacci ופנה דרך לפרק פפניו. ויהיה משיח בן יוסף כצורך באש לבני העונות החמורות וכמוכבב בבריות לבני עונות הקלות כמו שא' אחורי ומיליכל את יום בויאוומי העומד בהראותו כי הוא כאש מצפה וככ' מכובב'. ואם לא יבא משיח בן יוסף יבא משיח בן דוד פתאם אל היכלו ואל עמו וינגן עמו אנשים מישר' וייעלו כלם אל עיר הקדרש אל הר י"י אם ימצאו שם מלך אדום הנקרא ארמילום הרגוזה ויתפש המשיח את ירושלים וננקם באדריהם נקמות גדלות וכנ' כת' ונתני את נקמתי באדרים ביד עמי ישר' ואם הויה ירושלים ביר מלך אחר מארמילום כבר הוא מادرום יהוה. ובזמן ההוא יبشر מלך המשיח את עמו ישר' בברשות גדלות וינחים אותם וידבר על לבם וירפא את מכתם. וכן כת' רוח י"י עלי יען משיח י"י אוטי לבשר ענויים שלחני לחשב לנשברי לב וננו. עד לנחים כל אבלים ויראו בעיניהם ההוד והכבוד והשמחות והישועות והגבחות אשר שמעו באוניהם כמו שא' אחורי לשום לאבל' ציון להת להם פאר תחת אפר [ו] שמן שנון תחת אבל. ובעת ההיא יבנו הערים התרבותו וישכנו שם בכ' ובני חרכות עולם.

LXX או בזמן ההוא ישמעו אנשי גוֹן ומגנוֹן אנשי ארץ אדום את שמעו משיח בן יוסף ואת שמע תפארת. ארצם זגעיםם וטובתם ושלותם ואת רוב נכסיהם וממוןם וישיבתם בעלי' חומה וברית ודלתים וויתענו לועלות עליהם למלחמה וכן כת' בענן גוֹן ואמרת אלה אל(!) ארץ פרות. ויקבזו עם עמים רבים וגויים עצומים מכל גוֹן ואומה וינגן אותם עד ירושלים בכ' ובאות מקומך מירכתי צפון אתה ועמים רבים אתך לפcek יהיו העמים הנקבצים עם על שני כתות. כת' אחת מהם הם הכהנים והפושעים בי"י שהם חייבים כליה ואבדון. וכת' אחת מהם הם הוראים את י"י החפצים לשמרו דת יהודית. הילך החטאיהם והפושע' שביהם שנתחוובו בלילה הם שני' בהם וחוודתיהם אל עמק יהושפט ונשפטותיהם עם על עמי ונחתי ישר' אשר פורו בנויום. שלחו מגל כי בשל קזיר וגנו'. עד המונים המונים בעמק החרויז. והוראים את י"י הם אשר נא' בהם או אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם י"י. א' הנanon המגפה אשר יגף י"י בה את הרשעים שבhem על ארבעה חלקיים. קצת מהם ימטר י"י עליהם דם ואש וגפרית ואבני אלגבייש עד אשר יאבדו ויכלו בכ' ונשפטותיהם בחרב(!) ובדם וגשם שוטף ואבני אלגבייש. וקצת מהם יחרגו איש את אחיו ואיש את רעהו בחרב בכ' וקראי עליו לכל הרי חרב. וקצת מהם ימס בשרו וימק שארו בכ' וחתה המגפה אשר יגף י"י את כל הע' אשר צבאו על ירוש'. ווישלח

איש את ידו לאחיו את יד רעהו בידו ורמס ותפול ככ' והיה ביום ההוא תהיה מהומה רבה בהם והתויקו איש את יד רע' ועלתה ידו על יד רעהו. והנשאים בהם ישים יי' בהם אותן וסימן ותבורות ופציעים ומכות ונגעים קצת מהם תשחת עינו וקצת יתרך אפו וקצת תיבש זרועו וקצת מהם תפל אצבעו ויצאו כלם מארץ ישראל וילכו אל קצוות הארץ וינידו לכל העמים את הנפלאות והሞותים אשר ראו בעיניהם ככ' ושמי בם אותן ושלחתי מיהם פלטים אל כל הגוים.

LXXI. והישרים שבם על ארבעה חלקים. קצת מהם ישרתו את ישראל בbatisם ובחצריהם והם הגדולים שבם ככ' והוא מלכים אומנים. קצת מהם יהיו חורשים את השדות וمعدירים הגנות ככ' ועמדו ורוי ורעו צאנכ' ובני נכר אכרים וכורמים. קצת מהם יהיו עוסים מלאכת המדיניות והעריות ועליהם נא' ולקחום עמים והבאים אל מקומות וחנתן בית ישראל על אדמתם לעבדים ולשפתם. והנשאים ממהם ישבו אל ערים ואל ארץ ויהיו עובדים את יי' ואת מלך המשיח יונור עליהם מלך המשיח להזין את חן הסכונות ככ' וזהו הנזהר מכל הגוים הבאים אל ירוש וגנו'. עד ולתג את חן הסוכות. וכל אומה ואומה אשר לא תחן את חן הסוכות בומן התיא לא' ורד עליהם הגשם ככ' והיה אשר לא יעלה מאת משפטו הארץ אל ירוש וגנו'. הלך אם יאמרו אנשי מצרים אין לנו צרכין לנשך לפך לא נחוג חן הסוכות מפני שנחר שחוור משקה שדורתינו וכברינו לפך הודיעינו כי בשנה אשר לא יחנו בה ייבש שחוור שלם למען שייעדו כי יי' חוקה היא ובחיות הנפלאות בימים ההם יהיו כל העמים מתקרבין לשורת את המלך המשיח ונם מבאים אליו את ישראל אשר נשארו ביןיהם ויבילם אליו במנחה ובדורון ככ' ולקחום עמים והבאים אל מקום ולפקח תהיה כל אומה ואומה עם ישראל כפי השנת ידה ועשרה. העשירים מהם יביאו את ישראל בכבוד ובחדר בסוטים וברכוב ובכל ופי ככ' והביאו את אחיכם מכל הגוים מנהה וגנו'. והדלים שבאותם יהיו גושאים וסובלים את ישראל איש על שכם ובכתפיהם ועומסים את בניהם בחיקם ועל ידיהם בכת' והביאו בניך בחצן. והנשאים מישראל באיזים יביאו האומות בספינות אל מלך המשיח עם כסף זהב ככ' כי ל' איזים יקוו ואנויות תריש וגנו'. עד כספם וגנו'. והנשאר מדם מעבר הנهر יביאו הכספיים באניות העשוויות מגמי ושם עד אשר יביאו אותם אל ארץ מצ'ן. ומפני מה באניות של גמי מפני מפני מצרים סלעים גדולים עומדים בתוך הנهر ואין אנייה עשויה בנהל מצרים יכולת לעמוד שם שמא תשבר וسلحמי תכוף ככ' הוא ארץ מעזים יכולת לעמוד שם שמא תשבר וسلحמי תכוף ככ' הוא ארץ צלאל בנקים אשר מע' לנهر כוש השולח בים צירם ובכל' גמא על פני מים וככ' בתורה כל יושבי תבל יושב ארץ כנסא נס הרים תרא ועוד א' או אהפק אל עמים שפה ברורה. עד עתרי בת פוצ'י יובילון מנהתיו(!).

ואשר ישאר מהם במדבר ו אין אדם נושאו ולא מובילו אל ירושל' בעת ההיא יביהו יי' ב מהרה כל העב נושאו שנ' מי אלה כעב תעופנה. או כמו שתורתם מביאו שנ' אומר לפון תנ' ולתימן אל תכלאי. אחרכך שיתקנו כל החיים מכל ישר' או בעת ההיא ייה יי' את המתים וייה בכל החיים משיח בן יוסף וילך בראשם מפני שהוא צדיק ואינו רואין ראוי לנכמתות אבל הוא כאשר צדיקים המגנעים על לא עון שיש להם שבר טוב על יוסורם וכן הוא עתיד לקבל שבר גנעו בימי משיח בן דוד. וכיוון שיקנוו הhayim ויחיו ית:red אלקינו בנין ירושלם ככ' כי בנה יי' ציון נראה בכבודו ובונה אותה אלקינו בהיכלות ואולמות ותאים וחצרים וערונות ולשכות כמו שמא' ביהוא בעניין צורת הבית. וכן פירוש ישעה וא' ושמתי כרך שמשותיך. ואחרכך יבנה את כל הארץ וישבל את כל הערים עד שלא ישאר בארץ מקום חרב ולא מדבר אלא אגמים ונחלות ככ' והיה השב לאנם וצמאן למוביע מים.

LXXII. בזמנ ההוא יהיה א/or שכינת יי' מאיר על ירושלם מהארץ ועד השמיים והא/or ההוא יהיה מוחיר מכל מאורי א/or ככ' קומי אוורי' והלכו גנים לאורך. ובעת ההיא יהיה כל מי שאינו יודע דרך ירושלם יהיה חולך לנוגה הא/or ההוא מפני שהא/or ההוא משוך ונטוי מן השמיים אל הארץ בעמוד אש. ובזמן ההוא יהיה דבר יי' ונבאותו נמצאים בפה כל ישר' בכ' אשף רוחיו על כל בשר וגנו'. עד ונם על העבדים ועל השפחות אשף רוחיו. וכיוון שלך אחד מהם אל מדינות העמים ויאמר להם מבני ישר' אני יאמרו לו הגנים ואם אתה מהם הגד לנו מה היה למחה ומה עתיד להיות או ישאלו ממן שנד להם דבר סתום ונסתור וכיוון שידיעם או יכירו וידעו כי הוא מן עם יי' בכ' ונודע בגנים ורעם וצא' לעי' כל רואייהם יכiron ונו'(4). ותהיינה נעימותם ומשלחם מותמורת עדי עד לא תסור ולא תחלה ככ' ישר' נושא' ביי' תשוע' עולם לא ימושו ולא ייכ'(!) עד עולמי עד ובכל עניין הנאה לא הזכר עד עולמי עד אלא בזה העניין להודיעינו כי התשועה קיימת לעת למען שנאמין ונקה ביאתה ויטב לבנו ותשמה נפשנו ונם כדי לבטל דברי האומרים כי יש לשועה סוף לפיכך הוסיף עד עולמי עד. וنم הודיענו זרנו שבמים ההם יהיו כל ישר' הפיצים בקיום המוצאות וייהי מתרחקים מן העונות כמו שמא' בעניין ומלי יי' אלקיך את לבך. ועוד א' ונתתי לך לב בשער. ובשביל כמה דברים יהיו בחורים בעשייה הוכיות יהיו כלם צדיקים מפני שהם תמיד וראים אור השכינה ומפני שכלם יהיו נבאים ואין אדם בעולם מזוקם ואין עניות שלטה בהם. וגם הודיענו כי כל המכובדים והגנעים וחתליהם יעדרו מביניהם יהיו שמותם וששים עד אשר יחשבו בכלם מרוב שמותם שם אולי נתחושו שמים וארץ חדשים בעבר כי אינם וראים יוננות ואנחות

כאשר ראו ביוםם הראשונים כאשר מפ' בעניין כי הנה השמים החדשים ונוי(!) כי אם שישו ונילו עדי עד אשר אני בורא. כי אני בורא את ירושלים נילה ועמה משוש. ואשרי הדור הזוכה לראותיו. אשרי העם שכבה לו.

LXXXIII אחר הדברים האלה אזכיר קצת אשר שמעתי בני אדם אמרין כי אלו הנחמות והבשורות כבר עברו ובבית שני היו ויש להם על הדבר זהה מליצות ופלפולים רועיים אשר עליהם יסדו את קניזתם וכן אמרו כל הנחמות על תנאי הם אמרות כמו לא יבא עוד שמשך ונוי לא ינתש ולא יהרס עוד לעולם מלם על תנאי הם אם ישמרו ישר את התורה ומצוות קוגם יתקיימו עליהם אלה הנחמות ואם יחתטו יבטלו. והנה בדקתי קניזתם ובטלתיהם מכמה פנים. אחד מהם רأיתי והנה כלל הנעימות אשר א' משה אינם נאמרים אלא על תנאי כמו אם שמר תשמר את כל המצויה וההוריש יי' את כל הגוים. ועוד אמר כי אם שמע תשמעו בקולו. והוא עקב תשמעון. וכדומה לאלה. אבל באלו הנחמות אין שום תנאי בעולם אבל הם בשווות מוחדות ומופרדות. ועוד שאנו מקישים על הנחמות על הנוראות הנוראות אחר המבול כי הוא נשבע שלא להביא מבול פעמי שניות וכיון שנשבע כבר בטלת הנוראות הדריא ואוי אפשר להיות פעמי שניות אבל אם יחתטו בני אדם פעמי שניות כאשר חטאו קודם בית המבול יהו נדונים בדבר אחר. וכן אמר באמצעות הנחמות כי מי נח זאת לי להודיענו שכשם שהוא עושה עם באי עולם כך הוא מקיים לישראל כאשר נשבע לבאי עולם שככל עת שיחתטו לא יהו נדונים בימי כך אם יחתטו ישראל בימי היושעה לא תסור מלכותם אבל יהו נדונים בדבר אחר וכך אשר נשבע שלא יהיה מבול כך נשבע שלא תמוש היושעה ולא תמות הנאללה. ועוד הודיענו הק' שכלם יהו צדיקים וחסידים והוא יודע האותיות קורות היוותם לפיכך או' אפשר שהיה ביןיהם חטא ועון וכיון שאין להם עונות נמצאות כבר אלו היו כל הנחמות על תנאי אמרות כבר לא היו תוששים מן התנאי הזה מפני שכלם צדיקם.

LXXXIV וכיון שתתבררו אלו הקניזים אשוב ואшиб עליהם ט"ז תשובות. חמיש מהן מן הכתב. ותשמש מהן מן הקבלה. ותשמש מן מראית העין. מן הכתב. הראשון מהם כך כת' באלו הנחמות כי כל ישראל יקובצו מרבעה כנפות הארץ לבא אל ירושלים ולא ישאר אף אחד מהם בארץ נבריה. כמו שנאמר וכנסתים אל ארמתם ולא אוטור עוד מהם שם ונוי. ובימי בית שני לא נקבעו אל ירושלים רק כתוב כל הקהל כאחד ארבע ורבע אלף שלש מאות (¹ששים). והשני. נאמר בהחמת ירושלים שכלי ישראלי יקבעו ביום היושעה מיי' היום שנאמר [ו]מעילם [ו]משגער [ו]מחמת [ו]מאי

היום. ובימי הגלות הראשונה לא גלה אחד מישראל לאי חיים ואיך יוקבצו מהם. ולבניין בית שני לא רצוי שתבנה החומה אפי' על ידי ישראלי. אלא תמיד היו נלחמים עם בעבו הבניין שנאמר באחת ידו עשו המלאכה ואחת מחזקת בשלה. והרביעי. כת' בנהמות ופתחו שעריך תמיד. ובימי בית שני כת' (אשר) לא יפתחו שעריו ירושלים עד חם השמש ועד הם עומדים יגיפו הדלותות. והחמיishi. נאמר בנהמות כי הגוי והמלוכה אשר לא יעבדך יאבדו. ובימי בית שני כת' הנה אנחנו חיים עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו לאכול את פרייה ואת טובה הנה אנחנו עבדים עליה. וחמש ראותיהם מן הקבלה.

הראשון. כך אמרו הנביאים שבימי מלך המשיח יהו ישראל דולקים את עצי השלוח של נוג ומונוג. ובשבע שנים לא יצטרכו לחטוב עציים מהערים אלא יהו דולקים מעצי הבשך ושלה. של נוג וכן כת' כי בנשקי יברעו אש. והשנית. אמרו הנביאים כי בימי מלך המשיח ייבש שיתור נהר מצרים במקום אחד ונחר פרת יודרב וייבש בשבוע מוקמות למען שתהייה דרך לעבר גואלים שנ' והתרים יי' את לשון ים מצרים והיתה מסלה לשאר עמו. והשלישית. אמרו הנביאים שבימי מלך המשיח יבקע הדר הותים מהציו מורת מורות ומערבות ויחלק לשני הוצאות/חציו האחד יהיה לרוח צפון והחצי אחר יהיה לדרום וביניהם יהיה נחל גדול הולך ושותף שנאמר ונבקע הדר הותים מהציו מורתה יימה וגנו. עד והוא ביום ההוא יצא מים מירושלים.

והרביעית. מפורש ביהזקאל שיבנה הבית ביפוי ובצורתו ותוכנתו. וחמשית. יצא מים חיים מן המקדש כמו שפרש שם משה על שפטו הנחל מפה ומפה עץ פריו יהיה למأكل. ובימי בית שני לא היה מכל זה כלום.

V. והחמשה מראה העין. הראשון נאמר על יד הנביא כי כל העמים יהיו מאmins ביי' שנאמר והיה יי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי' אחד ושמו אחד. ועכשו הגוים הולכים בדריכיהם הרעים כימי קדם. והשניות נא' על ידי הנביאים שישראל יהיו בשקט ושלום מעול מלכות ומשעבודם ולא יאכלו עוד את לחים ואת יגעם ולא ישתו אויביהם תירושם שנאמר נשבע יי' בימינו ובזרוע עוז אם את דנק עוד מאכל לאובייך ואם ישתו בני נכר תירושך ועדין נוטני מם ונושאים עול. והשלישית.

אמר כי לא תהיה עוד מלחמה בעולם ולא חרב ולא חנית כמו שנ' (ו) לא ישאו נוי אל נוי חרב ועדין נלחמים זה עם זה וטורן איש חבריו. והרביעית. הודיעונו הנביאים שירעה הואב עם הכבש יהיה האריה אוכל תנן בכבר לפי ששנאתם תפ alk. ותוונק משחק עם הפתן שנאמר ושעש יונק על חור פtan והם מזוקים

כבראונה. ואם יטעון טוען שוה הדבר נאמר על רשיי הארץ וחומסיה שישלימו זה עם זה ויעזבו חמסה. נשיב ונאמר הלא הם היום חומסים וגוזלים יותר ממה שהיו עושים בראשונה. והחמשות אמר הנביא שארץ סדום תבנה לכמו שהיה בראשונה בכ' ושבתי את שבותם את שבות סדום ובנות(!) ועוד אמר ואתותך(!) סדום ובנותיהם והتورה אמרה שמיי סדום יהיו מותקים ויהיו שותין מהן ומשקם השdotot כמו שנאמר וישא לוט את עיניו וירא את כל כבר הירדק כי כליה משקה ועוד אמר בן יי' בארץ מצרים. כגון ונחר יוצאת מעדן להשקות את הגן. והיום מודיעים שככל הנחמות עתידין להיות. בסוף ספר הזה אמר הענינים מודיעים שככל הנחמות והבשורות הם על ט' אופנים. בכלל הראשון קבוץ גליות. השני בניין [הבית]. שלישי. ההורת מלכותם לעם. רביעי. ההורת נבואה. חמישי. תחיית המתים. ששי. הרבות החכמה והנבואה. שבעי. הכנעת אויבם והרבות היהוד בין העמים. שמיינ. הסרת כל מהלה ורוכב רפואות יהוה. תשיעי. אריכות ימים לעד ברב טוב ונעימה בכ' יש' נושא ביי תשועת עולמים.

LXXVI עוד חבר הנאון רב' סעדיה ספר וקראו ספר גמול ונעימות ופורען ונקמות. החל ואמר הק' גלה און עבריו הנבאים שהוא בראש דירה מוכנת לתשלomin והכין תבל מזומנים לגמלים ושת זמן ומועד מוכן. ובזמן ההוא ובדירה החיה יבריל הק' בין צדיק לרשע ובין זכאי לחייב ובין עובד לבונד שנ' והוא ל' אמר יי' צבאות [ל]יום אשר אני עושה سنולה וגנו עד ושבותם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקיים לא עבדו. ואפרש סימני הזמן ותקי העת היהיא ומשפט העולם הבא. ואומר. נתברר לנו בראיות וקנציות אשר פירשנו כי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה והימים וכל אשר בהם נבראו בעבר בני אדם וכשנברא האדם נברא בתוך העולם ונעשה תיקוני באמצעות הרקיעים ובתוכם הממשים ונעשה שאר הממשים הגלמים והעקרים מקיפים עליו וסובבים אותו. ולזאת הנקנו הדוד זרחות הממללת והנפש השכלית והגבנית. פירוש וייחד האדם לנפש חייה לרות ממללא. ולזאת נתחייבת הנפש היקרה על שמירת התורה וקובל המנות אשר הם לה מלם ומדרגה לרשות בה נעימות הנמול. ובאייה מן ימزا האדם אלו הנעימות. הוא אומר בזמנ שיתם כלל הברואים וימלא חקר הנפשות אשר הפסים יי' לברווא אותם וחפץ לעשותם ובזמנ שיגמרו וימלאו ויתקרו תכליתם יעתקים צורם מזה העולם וישראלים לדירה אחרת והוא העולם הבא. שם ישלם לצדיקים ולכופרים לכל אחד ואחד כפי מעשיו וראויה לדבר קנצ' השכל וראיות התורה והקבלה.

LXXVII וכיון שתברר לנו אומץ חכמת הק' ואטיותעו כבר אי

אפשר שתהיינה הנימיות והגמולות המומגות לזרקים מעם צורם. הם אלו הנימיות הנמצאות פה מפני שכן מצינו בזה העולם תמי' שככל נימיה מוצמדת לשמה. וכל הצלחה מוצמדת לאנחתה וכל רנה משתפת לאנינה וכל שמחה מעומת לנצחוה וכל טובה מזומנת לעצבה ותכלית כל גנון דראון. ואחריתו כל שמחה תונה. וסוף כל הנחתה דאנה. ולא עוד אלא היגנות מבריאות את הששנות וכיון שהנימיות הנמצאות עמנו על זה המנהג נהוגים ועל זה הסדר סדרוים כבר אי אפשר שתהיינה אלו הנימיות הנתונות לצדיקים הם אלו המתחפות והנפנות אלא ראי שיחיה ליראי יי' מקום מתוקן ועולם מוכן טוב ונאה מוה העולם והוא היעל הבא כלו אור ורוע כלו נימה ועוזן ושנות ארכבים והטבות אינם נפסקים. וראי אהית ראייה והנה הנפשות הנמצאים עכשו אינם שליים ושקטים בזה העולם ואני רוץים בזה הדירה ולא הפנים בה ולא די להם אלו הטבות והנדבות הנמצאים בו. אלא תמיד הם מבקשים מעלות אחרות מועלות על אלו וכל גדלה שתשיג אותה הנפש פה הוא מבקשת יותר ומדרגה טוביה ממנה. ומאות ידענו שהוא נכספת למלعلا мало המועלות וחשכות גדלות ועוצמות אשר אין להם חקר ותכלית ואין צמיד להם לא צער ולא תונה. וראי אהית מצאתי והנה יצר האדם מתאות וחושך לעשות מעשים והם אחרות מצאתי וזהו שכל זמן אדם הולך אחר תאות יצרו ועשה מכוערים אצל השבל ושמוציאים במדוע הבין בגין הנגבות והוננות כיוצא בהן. וידוע שכל זמן אדם הולך אחר תאות יצרו ועשה כתאותו כבר סופו מתנהם ומשתומם ומתאנח על מעשים האלה. וכי נרם לו להשתומם אלו לא ידע שיש עת זמן לכל חפץ אשר שם קיבל כל אחד מנת מדו ונורלו.

LXXVIII. ועוד יודיעו בנפש ברורה כי ה' קבע בשכל האדםIFI האמת וגעל הcovב שפירות הצדיק וכעירות השקך חביבת הצדך וشنאת רשות והוא חפץ תמיד להטיב לטובים ולהרע לרעים להובית התועים ולשבח הצעדים. ידוע וסביר שכל זמן אדם מוכית את האיל כבר הוא שומע ממנו דברים קשים ופערמים רבות ילקחו ויפצע את מוחו ואנו יודען כי ה' נוהג עם כל יצוריו במשפט ובצדקה בגין ראיי מדרך השבל והמשפטesk בעקבו של אדם אהבת הצדך וشنאת החמס והוא מצטער מהם כבר ראיי שישלים לו צורו שבר פעלתו בגמול טוב וחלק טוב על כל הצרות והעצל הקורות אותו בעולם אחר שהוא מלא הור וכבוד. וראי אהית ראיתו בעולם הזה חומרים ונחמסים גזולים ונגולים החומרים שמהים והנחמסים מהתאנחים הגזולים מתענים והגנולים דואנים ומיתת שניהם שוה וה' אוחב משפט שהוא. בכך ראיי מדרך חכמה שיכין להם צורם מקום שלום כל מעשה גמול על כל מפעל. ובו יפרע מהחומים כנגד אדונו ונעים לנחמס כפי יגנוו. וראי אהית מצאנו בזה העולם את הכהופרים מתחפנוקים

והמידורים מתאנקים ואין לכופרים מכפירותם עוצר ולא למיחדים על יתודם עוזר. וזה הדבר מורה ומלמד שיש עת ומקום מוכנים ומוסנים חוץ מזה העולם לשלם לכל אחד כפרי מעליו. וראה אהרת ראיינו שכל הורן נפש אחד יומת מיתה אחת. וההורן עשר נפשות אין לו רק מיתה אחת וכן הנושא. וזה המעשה יורנו ולמדנו שהשופט באמת הדין בצדκ הchein מקומ אחר זומן לשלם זה המשפט. והוא העולם הבא. ומכתבי הקדש מצאנו שלשה קנאים. הראשון מעשה יצחק אבינו שומר עצמו לשחיטה למען עשות רצון קונו. למדנו מזה המעשה שאלה לא היה יודע שיש לו חלק טוב בעולם הבא לא פשט צוארו לשוחטה. ולא עוד אלא שאלמלא לא הייתה דורת שבך ומוקם גמול עליה.

כבר לא הטריוו הקי למסור את נפשו על לא שבך. והשני. ממשעה דניאל שומר עצמו לאריות לבתי עוזב את התפללה. והשלישי מהנניה מיש' ועו' שהפילו עצמן לכבשן האש על קדושת השם ואלו לא היו יודען שיש להם שכר טוב על שריפתם לא מסרו עצם למותה. אלו העணנים והדורמים להם מבאים כי כל הנבאים היו מאמינים ביום הדין יודען שאין העולם הזה מקום הגמול אלא העולם הבא.

XLIX. ואם יטען טוען ויאמר לא מצאנו כת' בתורה וכרך העולם הבא ואין מפורש בה חוק התגמול של יום הדין. נשיב ונאמר כי הקי לא עובנו כלל ביאר חוק יום הדין ולא העלים ממנה דת' העולם הבא אבל רוב נבותה הנבאים ואזרחותם ואיזומם נאמרו ביוור על עסקי צלחון העולם הזה ועל נילתוו ועל תלאותו ומתחמת שני דברים עשו זה. הראשון כך דרך התורה ומנהג הנבאים כל פרשה וענין שיבקשו לבאר אותם ויודה ביאורם נמצא במדוע השכל ובעין החכמה לא יתעסקו בפירושו ביוור אבל יסמכו את התלמידים על למוד הענן ההוא מתרת השכל ומהוראת החכמה. וראהו לרבר מענין מעשה אדם בעת שהתחילה התורה לפרש ויצו יי' אלקים על האדם לא' מכל עין דגן וננו. לא א' אני יי' אלהיך. לא תרץ. לא תנאף. לא תנגב. מפני שהשכל מורה עליהם והחכמה מלמדת אותם לפיכך עובה אותם. ופירוש מעין הדעת טוב ורע. מפני שאי אפשר לדעת אותם ממדוע השכל. כך עשו הנבאים הנידו לנו עסקי העולם הזה וטובותיו ותלאותיו מפני אשר הם נודעים לדעתינו ונברים לחכמתינו לא השדרלו לבארם ביוור והסבירו על למודם ממדוע השכל. והאוף השני כך וסת הנבאים ומנהג החווים כשבחו לפרש עניין צרכי בני אדם ועסיקיהם ומעשיהם כך ייעשו יפרשו להם את פרי צדקתם וחטאיהם הנעים במאהה ויבאו את המעשים והעסקים הצריכין לאלטר ובעת ההיא מפני שהם צורך בני אדם ביוור. והעסקים הרחוקים שאין בהם צורך

בימים יבואו ברמו ובדרך קצרה لكن בעת שנכתבה התורה היו ישר' במן הוא צריכין לנשム ויהו צריכין להכנים לארץ וחפצים לדעת טבת הארץ וענני הקותיה ונבולותיה לפך החל משה רבנו כל נבאותו זכר את כל עסקי הארץ ורוב נבאותו היהת מבארת את حق הארץ ובחלה נבאותו החל בענין המתר ככ' כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשותה לא בארץ מצ' היא. והוא בשר נעימות העולם ולא נחל מכל טובות ונעים אשר בשר את ישר'. מפני שבשרם. ונתי גשמיים. והשני. ונתי שלום. ופנוי אליהם. ואכלתם ישן והוא לא נטל כלם מכל זה שלא נכם לארץ המקדש ולא ראה שום דבר מנעימותיהם. הלאו היה וזה העולם דירת השלום ומוקם הגמול כבר היה משה הצדיק גוטל חlek בראש. וכשנפטר מוה העולם بلا חלק ונחלה ידעו כי נורלו וחלקו ומשכורתו מוכנים ומונחים בעולם הבא עם יתר הצדיקים. וראה את הנגה אליו התפלל אל יי' بعد כד הקמה ופ' השמן ובשבילו ברך יי' ברכה מופלאה וננהנו מהם אחרים והוא היה רעב וצrik פת לחם. וזה ראה על חי עדר. וראה את הרבה מאלישע הנביא אשר היה יי' את המת אשר גנע בקבריו והוא לא היה. لكن ידעו כי אלו היה העולם הזה מקום קובל שבר כבר היה אליו ואלישע במקום שהוא מתפללן על המתים שיחיו והוא מתפללן על עצם שלא ימותו. וראה את הרבה מאנשי סודם ועמ' בשחתתו פרע ה' מתם והפך את ארץ והטיר עליהם אש וגפרית וזה היה נקמתם ופורענם הלאו היה זה המקום מקום הדין שבו רשותם נדונים כבר שאר רשותם נדונים כמות הנה. וראה את הרבה מעשי אבותינו בעת שחטא דן אותם ביד אבותיהם וולתו המשתחווים לבעל והחותאים היו שובים את אבותינו והם אינם שבויים והגלו אותם והם אינם גולים. ואלו היה כל הפורענות שהק' עתיד ליפרע מאבוטינו. וראה את הרבה הפורענות כבר היה פורע מצינו כאשר פרע מאבוטינו. ואנו אמרנו שכך דיין אמרת ושופט צדק ונם אנחנו שמענו מה שעשה אילדי המבול ווונקי איש מדין בעת שחטא אבותם כליה יי' אותם ואבויו בניםיהם עם. וידוע כי הבנים לא חטא אבותם מפני שלא בא לעונת החטא ולא הגינו לפך אנשים הלאו מדרך הבינה להמציאם שבר חלף כלו נס ואבודם בעולם הבא.

LXXXV אחר הענינים האלה אזכיר עוד שבע עניינים אחרים כתובים בכתב הנקאים לכל חד וחד רמו. הראשון קרא הכת' שם הנמול והטוב אשר מהם מוכנים לצדיקים חי עד שנ' אשר יעשה אותם האדם וחיה בהם. וכינוי שם פורען רשותם מות שנ' הנפש' החטא דהיא תמות. ועוד א' כי מצאי מצא חיים וחותמי חומם נפשו. כן צדקה לחיים ומרדף רעה למותו. ארוח חיים למעלה למשכיל למען سور משאול מטה. לו לא האמנתי לראות בטוב יי' בארץ החיים. תודיעני אורת

חיים. וכיון שאי אפשר שיהיה זה הדבר נאמר על חיי העולם הווה מפני שהצדיקים והרשעים שויים בהם כבר למדנו כי הם חיים הבה הנצפים לצדיקים. והשני. הודיעונו הנבאים כי יש לפני יי' שני זכרונות וכר טוב לצדיקים. כמו זכר צדיק לברכה. זכרה לי אלקינו לטובה. ולך תהיה צדקה. וההלך לפני צדקה. וברשעים הוא או' זכרה אלקינו לטוביה ולגועידה(¹). והשלישי. הודיעונו הנביא' שיש לאלקינו ספר ושתר כת' בהם כל זכויות הצדיקים וכל עוננות הרשות כמו שא' משה מתני נא מספרך. ימחו מספר חיים ועם צד' אל יכתבו. ويكتب ספר זכרון לפני. הנה כתובה לפני. למהו הנבאים שיש להן יום הדין ומועד שלום שביהם ישלם לכל אחד ואחד כפי מעשיהם שנ' הלא אם חטיב שאות. את הצדיק ואת הרשות ישפט האלך. והחמייש. הודיעונו הנבאים כי יי' אלקינו דין אמר שופט בצדק משלם לבני אדם כפי דרכם שנ' הצור תמים פועלו. וו' לעולם ישב. והוא ישפט תבל בצדק. למשפטיך עמדו היום. تحت לאייש כדרכיו. כי עיניו על דברי איש. והששי. הפתיחו לנו הנבאים מיום נקמת יי' ויום הדין שנ' קרוב يوم יי' הגדול קרב ומהר מאד. התקוששו וקושו. כמו עבר יום בטרם לא יבא עליו חרון אף יי'. והשביעי. הודיעונו הנבאים כי גמול הצדיקים ושברם הצפון נקרא טוב והרשעים נמנעים מן הטוב החוא שנ' למען ייטב להם ולבנייהם לעולם. מה רב טוב אשר צפנת ליראיך. כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלקים שיראו מלפניו. וטוב לא יהיה לרשות. שלמו אלו הענינים הכתובים בכתביו הקדש.

והענינים אשר העתיקו חכמים בזה הדבר רבו מלמןות. אבל אספרא מהם קצת ואומר. אמרו חכמים למדנו מן הנבאים כי העולם הווה דומה לפני העולם הבא כלשכה וחazar אשר לפני ארמן המלך. וצריך האדם קודם שיבנים לארמן ויבא לפני המלך שעדרה עדוי ותוקן את גוףיו ויקשת את עצמו ואחרכך יכנס לראות את המלך. וכן שננו העולם הווה דומה לפרוודור בפני העולם הבא התקן עצמן בפרוודור כדי שתוכנס לטרקלין. ועוד אמרו לעשות תשובה בעולם הזה טוב מן העולמים הבא ונחת רוח בעולם הבא טוב מכל מעدني העולם הזה. וכן שננו יפה שעיה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. יפה שעיה אחת של קורת רוח לעולם הבא מכל חיי העולם הזה. ועוד שננו העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ולא רבייה ולא משא ומתן אלא צדיקים עומדין ועתרותיהם בראשיהם וננהנים מזיו השכינה. ועוד שננו מי שאנו מאמין בחיי ערד וכופר בהתחית המתים ובניתת התורה ואפיקורוס אין להם חלק לעולם הבא.

LXXXI. אחרי אלו הדברים כלל הגאון רב' סעדיה עשרה אופנים בענין אחד ובאר אותם באර הדוטב. האופן הראשון. כיצד הם הנמולים והנעימות. וכי ציד הפורען והדין. והשני. באיזה מקום יהיה

הगמול וכיצד יהיה המקום הזה. והשלישי. באיה ומן יהיה וכיצד יהיה הומן. והרביעי. כיצד תהיה נעימות ונקמתם בשיעור אחד אם לא. וה חמישי. על כמה מעלה ומדרגן יהיה הצדיק' והרשעים. מי החיבין אלו הנקמות ביום הדין. והשביעי. היתחברו הטובים והרעים ואם יראו אלו את אלו. והשמיני. היה על הצדיק בעולם הבא על מצוה ואם לא. והתשיעי. האפשר שעשו על המצות יימרו בקונם. והעשירי. אם יעשו בתורה וכמצוה מה יהיה שכרם היה להם תוספת ונעימות על מעשיהם.

LXXXII האופן הראשון מה יהיה הגמilog' וכיצד יהיה. א' הגאנן הגמול הטוב והגמול הרע הם. שני מינים דקים ונפאלאים ועתיר החק לברא עין אחד ומש Ach. וכן המשח התואר והעין התואר יתפרדו שני מינים הגמול הטוב והגמול הרע יהיו נתונים לבני אדם לכל אחד ואחד כפי מעשיו. והעין התואר והמשח התואר נקרות (!) לצדיקים ושופתת את הרשעים וכן הכת' מפרש ואור הנה יום בא בוער כתנור והוא כל זדים וכל עושי רשות קש וגוו. וורתה. لكم רראי שמי שם משץ' זדקיה ועשותם רשותם (!). ולפיכך מדמה הכת' אותן לשמש וממשלים לחמה הורחת מפני שאור היום יהיה בה וחמיותה תהיה ממנה והזטור והחומר ממנה מתילדים ואין נפרדים וזה מוה אלא בבת אחת ממנה נעשים ומתפרדים. וכן יהיה על זו הדרכ' היום בוער ומשץ' זדקיה ומרפא כלום' אחד ממש שכל אלו נעשו ממן ומיין אחד הם יוצאים. ולפיכך בכמה מקומות נקראת המשטב בשם יום כמו שנ' והיום רד מאד. רפה היום לעורוב. כך עתידי החק' לחדר משץ' אחד בו יגעם על הצדיקים וכו' ינקם מן הרשע' וכן מדרתו של החק' בדבר שיטיב בו לצדיק' ינקם מן הרשע', כמתה משה שבו היו המכחות לפרטעה וכו' יצאו מים מצור לפיכך וה המשט רומה לשמש באורו ושריפתו. אבל יש בין ובין המשט הפרש מפני שאור המשט וחמיותה מתילדום ביחיד ומטעברים זה עם זה ומctrפין זה בזה ואינם מתפרדין וזה המשט לא כן הוא אלא לעתיד לבא יבדיל וי' את אורו לצדיק' ויפריש את חמיותו לרשות' לצדיקים יהיה אור בלא חמיות. ולרשע' חמיות בלוי אור ובנים ובמוסות יבדיל בין האור ובין הלהב כמו חזק מצרים שהיתה אור ליש' כי האור המאייר הוא האור המחשיך. וכיון שנתרבר וזה הענן כבר אפשר לומר כי גמול הצדיק' וגמול הרשעים אש כמו שנ' בגמול הצדיקים באורך נראה אור. אור ורועל לצדיק'. אור צדיקים ישמח. ונור רשעים יידע. לאור באור החיים. וברשעים והוה החסן לנערות. תחרו חשש תלדו קש. אף אש צדיק' תאכלם. כי ערוץ מאתמול תפחה. ואש אכלה אחלי שחדר. ויתרם אכלה אש. תאכלתו אש לא נפה. יטפר על רשע' חיים אש ונפרית.

LXXXIII ואם ישאל שואל איך יהיו גופות ונשמות בלוי מאכלות.

נאמר לו כאשר היה משה רבנו ק"ב ימים בלבד מ' יום נ' פעמיים. אבל נשפטו היהתה מותקית מותקית בינו לבין באור המובהק אשר העמידו י"ז וכסחו על פניו ומן האור אשר על פניו היה נהנה ומתוקים שנ' ומה שלא ידע כי קרן. ושם י"ז את אותן והמוחת ההוא רמו ודונמא לבמול הצדיקים לעתיד לבא למן שנאמין במדוע שבכלנו כי הצדיק לעתיד לבא אף הם יתו ויתקימו בעדרן זיו שכינה ובאור הצומח בלבד מ' מ' משתה. וככגד זה א' הכת' גנד כל עמק אעשה נפלאות. ובענין הצדיק או' ומעולם לא שמעו ולא האינו עני לא ראתה אלקים וולתך יעשה למתבהה לו. ואם ישאל שואל כיצד יתו הירושים ויתקימו ולא יוספו מן הפורענות. נשיב ונאמר כיון שהפשנו ולא מצאנו להה הדבר דומה להקישו אל מעשה הקדמוניים כאשר הקשנו את מעשה הצדיק מעשה משה ולא מצאנו להה העניין דמות ומשל בשילוב זה הדבר הפריזה הכת' ויתד לו מקרה אחר וא' בענין הכהנים ויצאו וראו בפניהם האנשים הפשע' כי תועל' לא תם' ואשם לא תכבה. ובלי ספק שהק' שומר את נפשם בגופם בדבר אחד ובעמש אחד דק ונפלא בלבד מן הלהבות ההם השורפות עד אשר יהיה הלהב ההוא נקמה למו ונפשם יהיו מותקיות במש Achad למן שלא יאבדו במהרה בלהב הנдол ההוא ויחיו עד אשר ישאו את נקמתם. וכן ראוי שישמור אלקינו את נפשות הצדיקים במש Achad חוץ מן ממש האור ההוא למן שהיה האור ההוא לנעימה ובכך ראיינו כל זמן שיוחצנו המלכים לנוקם מאיש אחד יהיו שומרים גנו במאכל ומשתה ומטעמים ומרומים אותו עד אשר יתמימו כל הנקמות אשר רוצחה לעשות עמו. ומה אם המלכים הקלים שהם עושים כואת כדרך טבעם וכקוצר ידם קל וחוי מלך המלכים ה' שהוא כל יכול אפשר שיקיים אותו בלבד מאכל ומטעמים למן שיתם חפצנו בהם ולפיכך נקרא גמול טוב גן עזן שאין נאה ממנה בכל דירת העולם. ונמול רע גהינם ותפתה וניא בן הנם שהוא מקום רע ומטונף. ואין מקום גדול ומשמעות מגן עדן שנ' [הראשון] כnen עדן [הארץ] לפניו. VII. XXXVII והאוף השינוי. בצד היה גמל המונעים והמנוקמים ואיך היה מכונם. נשיב ונאמר כיון שאלו הנגעמים והנגנים גנות ונסמות מחוברים ומודבקים כבר אין וגוי להם מקום ומושב ואי אפשר שתיהה בלי מקום ומכוון וצדיקים הם לדוק וחוג. חוג שיבשו עלייו ודוק שהיה מקוף אותם. ולפיכך נקרוואו בשם שםים וארץ למן שכירם שבכלנו מפני שאנו מכירין אלה השמות וכן הוא או' כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה. ואוסף זה הדבר אמריך וחוזק. ואומר ומה חכמת אלקינו בזה הדבר ומה ראה שיברא להם ארץ חרש ושמים חדשים חוץ מיאל ומן מה לא שם מקום גמולם בו הארץ. ואומר מפני כי הארץ הזאת נבראה לצרכי הבריות ולפיכך יוצר בה הק' שדות לזרעים וערוגות לדשאים. וגנות לCREMENTים ופודסות לאלונות ולפרחים

ומעיניות להשקות העשבים וכל צורך הבריות למזוא בהם מון ומתחיה ולתקן בהם מטעמים שאין גנו להם מהם. והעולם הבא חלף העולם הוה מפני שאין בו לא אכילה ולא שתיה ולא משא ומתן לפך אין צריכים לא לגנות ולא לפרדס ולא לגנים ולא לנחרים והדומה להם אבל צריכים הם למושב ומכון שישכנו עלייו יושבו בו. ולא ידמה פתרון כי כאשר השם החדרים לפתרון כי הנני בורא שמי חדש וארץ חדשה. מפני כי הבשורה הזאת תהיה ביום היישעה והוא בשורה לישר' על דרך המثل להודיע כי בעת אשר ית:red' יי' להם את השמות ואת הששנות יהיו סבורים בזמנ ההוא ואומרין בכלם שם אولي נתחדרו שמות אחרים ואוצרות אחרות חדשות. וראהו לדבר מה שא' אהרו כי הנני בורא את ירושלים נילה ועמה משוש ואין חפץ בות הדבר שהוא עתיד לחדר יצירות בית המקדש אבל הוא מודיע שהוא תפוץ לחדר שמות ונילות אשר לא נראו מעולם ומרוב השמות הום יהיו סבורים וחובבים שמא צורם יצרם משמה ונלה. ופת' כי כאשר השם. על אופן אחר מפני שהוא אמר ביום העולם הבא בענין הנמול והוא נאמר על מדור השבר ומושב התשלומים עתיד הק' לחדר אותו לעבדיו ולהשכנים ואחריך יכללה וזה המושב בכלה' לפנים הארץ ישדרת ומעש' ידיך' שמות המה יאבדו ואתה תעמד בני עבדיך' ישכנו וורעם לפניו יכנון. וכיון שא' ישכנו בלשון עתיד ידענו כי הארץ הזאת תבלה ותתחדש ארץ. וראהו אהרת מלמדת על מדור הנמול שאיננו דומה לעולם זהה. ידוע ומובואר כי הק' שם את האיר שבין זה והדור והחלד כדי שיהיה מושך וושאב מנופות הבריות הלה והרוטב שהם כשיעור קצב אכילתם וכמלה שיקיים ובעברו זה הוציאנו לטעימת המأكلות כדי שתתקיים גופנו ותחייה נפשנו. ובהעדר המأكلות ממנה ימס בשרינו וכלה גולמיינו וכל הבריות כן מתהנו בותה העולם. אבל עתיד לבא נחבר לנו כי אין לדיקום לא אכילה ולא שתיה כבר אי אפשר שהוא שרים בתוך זה האיר. וראו מדור החכמה כדי שיהיה להם אויר אחר חדש חז' מזה האיר אשר אנחנו חוננים בתוכו למען שלא יאבדו הצדיק' יוכל ממשיכת האיר וכשם שאפשר שייחדש למו אויר אחר חדש כך אפשר שיהיה להם דוק ותוג' אחרים חז' מן השם והארץ הללו.

V. XXXVIII והאופן השלישי. כיצד יהיה זמן הנמול. אבא רענני הזמן ואומר. הומן העתיד להיות לזריק' יהה כלו אויר וותר מוחיר בלי חשך ובלי אשמורת לילה ובלילה עתווי יום לא יום מתאשمر אחר הלילה ולאليلת מתאשמרת אחר היום אלא כלו אויר ווורת פושה מפני שבשביל כמה דברים השכין הצור את היזרים בפתח הארץ הזאת במקום שיש ימים ולילות נהיין בוריחת השימוש מפני שהם צריכים ללילות ימים ולמען שהנהנו מהם וכדי שיהיו הימים ההם לתועלת

מעשייהם ליצאת לפועלם ותكون עסוקיהם והליך אורתותם, והלילות לשקט נפשם וניפוית עצם ומרנוע שנותם וגופם. ולמגען שידעו החבון החדשים והשנים והימים ייכרו עתות מעשייהם. וההעלם הבא כיון שאין בה מכל העניינים האלה איןם ציריים ללילות וימים אלא שאפשר שישם להם אוט וסימן בזמנן ההוא לעגנון שידעו גם החק עבדותם וממן תושבוחותם. האופן הרביעי. שהוא חתימת העובודה לאזריקום והתרת הנקמה לרשותם אפרושים בקנזי השכל. ואומר. כשם שאפשר שחייב החק את עבדיו לעבדו והעתים עליהם עלו כן אפשר שיגדל להם טובו יותר מدائיו וראו שיעצים עליהם הסדו בתמידות כימי השמים בלי הפסק. וכשם שעשיות התורה בתמידות לעולם ולעולם עולמי' כך גמולם. ולא עוד אלא שאלו לא תמיד החק את גמול הצדיקים כבר היו הכהרים אמרים אלו תמיד הצור את גמול הצדיק לעתיד והיטיב להם בטבות מותמדות ונעימות מותמדות כבר לא היו כופרים בו. וכשישו שכלל עליהם קצב מהנעימות והפסק את טוב גמולם ולכון עובנו תורהו ולפcken שם נעימות הצדיקים בלי הכלית וחקר. ולא עוד אלא שאלו שת גמול הצדיק אלף שנה אפשר שייהו הצדיק או' אנחנו מרданו בעבור שהווצר שת לגמול הצדיק שיעור קצוב מפני שככל דבר קצוב השכל מכשור שיש לו תוספה יתר מן הקצוב ההוא וכיוון שם אותם בתמידות בלי הפסק בטללה כל תלונה. לפcken ראיינו מדרך השכל שלא יהא סוף ואחרות לגמול הצדיק לעולם הבא. וכן פורענות הרשעים אי אפשר שייתה להם הפסק ואין בזה דבר שמי ליווצר הכל. ועל חתימת שני מינין הללו הכת או' אלה לחי עולם ואלה לחרפות (ו) לדראון עולם. ועוד א' עד נצח לא יראו אור.

ל. **LXXXVII** האופן ה. מצד תחיה נעימות ונקימתם אם היה הצדיקים כלם שווים למעלה והרשעים כלם שווים במדרגנה אחת. תשובה. נחברו לנו בשם שאין הפסק לגמול אלף זכויות כך אין הפסק לגמול זכות אחת. וכשם שאין סוף לפורענות אלף אשנות כך אין הAKER ליסור אשמה אחת. ואעפ"י ששניהם מותמדים כבר יש לכל אחת ואחת מעלה ראייה למדרגה יודעה לכל אחד ואחד גמול ושכר כבעלו בחסר יותר וכי יש לו זכות אחת יהיה לו שכר אחד מותמד בגין עdon ומוי שיש לו אלף זכירות יש לו אלף שכר בתמידות בגין עdn. וכי יש לו אשמה אחת או אשמות רבות נקמתו ומשפטו מותמדים בלי שיעור. ודוגמא לדבר מה שאנחנו רואים יש אנשים שהם אוכלים ושותים בשמחה ויש אשר ילבשו מלבושים נאים ויש מהם מלכים ושליטים כך לעתיד בעולם הבא יש צדיקים בנעימותיהם שנ' لكن שמה לבי יונל כבורי אף בשרי ישכן לבטה. וכן על דרך זה החוטאים. במקום אחר חבר הנגן. הנה מצאנו כת' אתה הוא ושנותיך לא

יתמו. ובסוף הענין א' בני עבדיך ישבנו. ולמדנו מוה הענין בשם שאין קץ לשנותינו של ה'ך בך אין קץ לח'י עבדיך הצדיק' ואין תכילת לשנותיהם. ואם יטען טוען כיון שאפשר שהיה ה'צור עם ה'ווצר באחרית בili תכליות וחקיר כבר אפשר שהיה ה'צור נמצא עם י'צ'רו מוקדמי קדרמוניים. אבל השבל מהיבש שהעשה היה קודם מן העשי'. וכיון שנתודע לנו שה'ווצר קודם ל'צ'רו והוא יכול להחיזתו ולהמיתוascal מקשר שיצילחו צ'רו צלחון שלם ויאירך שננותו לעולמים על מנת שה'וא יכול להמיתו. הלך אם י'צ'רו ל'צ'רו שהוא מתמיד חייו ומאריך שננותיו כבר אין השבל מוגע וה הדבר ואין לבורות אלקינו בוה' ה'רב' לא רישול ולא חישול. ועוד אם יאמר המשיב אם כן מה הפרש בין ה'ווצר וה'ווצר. נאמר לו אלו דברם בטלים ואינם ראוים לתשובה לדמות גוף בווי' גולך שמיון ה'צ'ר' והגער ל'ווצר המרומים על כל ברכה ותהלה אשר בידו נפש כל חי.

LXXXVII. כמה מעילות יש ל'צ'יך' בנן עדן וכמה מדרגות לרשות' בנהנים. נבואר הדבר. יש לנדיקים שבע חופות צפונות מלאות ה'וד וככבוד יש מהם אשר אוור הופטו זורה כורחת אוור השמש ועלו' נא' ורחחה לכם יראי'שמי. ויש מהם שיש לו עדן מן האור ההוא ומשתעשע בו שני' ומרפא בכנפה. ויש מהם שאור הופטו בהיר ונחריר בשטל החוק ועלו' נא' אוור ורוע ל'צ'יך' וקצת מהם שעיר אוור הופטו כוור ה'רקייע שני' והמשיכים יהרו כה'ר הרקייע. וקצת מהם אורו' ככוכבים המאירים בכ' ומצידיק' הרבים בכוכבים לעולם ועד. ויש מהם שאור ה'פטו בכלל השימוש והורה שני' ואהבו' ביצאת השימוש בנבורותו. וכזה הדבר עשה ה'ך עם משה שהק'ין את פניו והוא מלאים ה'וד והדר והיה ה'וד פנ' יהושע חסר מאור משה מפני שה'ק' צ'הו' בדי' לחת' קצ'ת מה'ודו' עליו' שני' ונתת מה'וד' עליו' ולא כל ה'ודך. וכן פורענות הרשעים על שבע מעילות של אש. יש מהם שפניהם נכוים ונצרבים מן האש ועליהם נא' פנ' להבים פניהם. ויש מהם שפניהם יו'שחו' וויקדרו' בלחתבת אש כשחורות קדרה ועליהם נא' כל פנים קבצו פארורו. ויש מהם שיצילה ויתבשל בלחתבת אש ועליהם נא' הנה יום בא בוער תנורו. ויש מהם שיישרף באש כאשר ישראפו העזים ועלו' נא' כי ערוץ מאטמול תפחה וגוו' עד מדורתה אש ועציים. ויש מהם שתאכלו אש ותעקר שרשו כאשר תכליה את האברים והעפר ועליו' נא' ותאכל ארץ. ויש מהם שהאש תשחק עצמו ותרק גלמו' כאשר תעשה אש וחצץ היורד מן השמים לעומק הארץ תחתית שני' כי אש הוא עד אבדון תאכל וכמותה זה עשה בנקמות מצרים שה'וה מביא עליהם מכיה וכל אחד לוקה במכה ההיא כרוע' מעליו' אבל היה שוקל המכיה ההיא בפלס ומשקל' בכ' יפלס נתיב לאפו.

XXXVIII האופן ח'. מיומי המתחייבים אלו הנקמות. נאמר כי הכהנים והשונאים והמנושים ועליהם הוא או' ויצאו וראו בפנרי האנש הפשעים בו. ובעלי העבירות חמורות החייבם מיתות בית דין וכרת אם יכרתו מוה העולם ללא תשובה יכרתו עוד לעולם הבא אף מבין הצדיקים ואם יעשו תשובה יתכפר להם עונם וימנו בעדרת הצדיקים ובעלי עבירות הקלות יתכפר להם עונם. ואם ישאל שואל באיזה מעש יכפר להם עונם והם לא עשו תשובה. נאמר לו כי אלו בעלי עונות קלות כל זמן שלא יעשו העונות חמורות כבר הם עושים תמרותם וכיוון שלא כפרו כבר הם מתייחסים. וכיוון שלא פשעו כבר הם מאמינים וכיוון שלא גנבו ושלא הרגו ושלא נאפו הם עושים אמת וצדקה ומשפט והם מבני העולם הבא. האופן ט' הזיכלו הנ נעימים לראות הנקמות. השבחתי בלבוי זה הדבר וצרפתني אותה בפלס הדעת ונתרבר לי שהצדיקים יראו את הרשות כשם מצטערים ונשרפים ומשבחים בהם אשר הצליל אותם משריפת גיהנום וזהו שמחם על מפלת הרשעים שנ' ויצאו וראו בפנרי האנשים. ואלה היוזחים לראות הם הצדיק.

וכת' בשבי הרשעים פחוו בזכין חטאיהם ויהיו הרשות תמהיהם בעת אשר יראו כי הצדיק שוכנים אצל האש הנדולה ואין נשרפים ממנה ויהיו מתאנחים ומטעבבים ואומרים איך נמנעו ממנה אלו הנ נעימות והטובות אשר נחלו הצדיקים וכן הכת' מדרמה אותן לטעודה אשר הם נועדים שם בשמה כמו שאוי הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו. והרשעים ממשל באנש דמים אשר הובאו כדי להקלותם. וזה ההפרש בין הצדיק ובין הרשות. הצדיק אם תהיה מהיצתו קרובה למחיצת חברו יוכל לראות. אם רחוקה ממנו לא יראהו. אבל הרשעים לא כן אם תהיה מהיצתו קרובה מהחיצת חברו או רחוקה אין יכול לראותו מפני צערתו ועבגוני. האופן עשרו. דיש לקומם עליהם על ועובדת. אישׁ ובומר. ידוע לאנשי השכל כי אי אפשר שיחיה אדם נבון וחכם בעלי עשיית מנות ואחרה ישרה כי אם יתכן כן לא צוה יי' אותו דבר בעולם. וכיוון שהוא הדבר ראוי מדרך השכל כבר ראוי שהצדיקים בעולם הבא מאמינים ביוצרים ומודים ביהודה ומשבחים אותו בעוצם יופי השבח והדומה לאלו המצוות השכליות יהיו תומכים גם בעולם הבא. ושנו הכם כי הצדיקים לעתיד לבא אינם ביטלים מן העבודה. ועוד אמרו תלמידי חכמ' אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בע' הבא. אלא הרשעים אין להם حق עבודה בשבייהם שהם נשרפים או בשבי של אתקל נקמתם בעשית העבודה. והגביאים בארו לנו כי לעתיד יהיה מקום קדוש בארץ אשר ילכו הצדיקים אליו ויהיו העתים שלהם דומים לשבותות ולהדרים ומשתחווים שם כמו שני והוא מדי חדש בחדרשו וכאשר יצאו משם יהוו נקם הרשות. יוזדו לצורם וכן או' ויצאו וראו. ובראשונה אי'

יבא כלبشر הזכיר להם ביאת ואחרכך יציאה. מיכן למדנו שהם יוצאים ובאים.

XDXXXT בסוף זה הספר פורש הנאון מפני מה לא הנידו לנו הנביאים שיעור כל מצוה ומצוות מה שכרה. ומפני מה לא הודיעונו מדרת נקמה כל עבריה ועבורה. וא' אלו הודיעוינו הנביאים כן כבר היינו בוחנים בשכר העזום וועוביים השבר הקטן והיינו משתרבים ומתעסקים יותר מרדי וועוביים את מתוינו ותקון מעשינו. ועוד שלא יכבד עליינו על החכמה ונלאה מלעומסו ולשאת אותו וללמוד את כללו וכדי שלא יאריך הענן וירבה הדבר. ועוד ידוע וمبואר כי בימי גלותינו עינינו תלויות לראות היישועה וזונינו יודע כיצד תהיה צורת נפשינו ומצוקת לבניינו ביום שעבדינו ולפיכך הרבה החווונות והרחיב הנבואות בעניינו הנחות ומיון שהחסרו אלו הינו נאות וישכחו אלה הצרות. וינו נחות הנחות ומיון שהחסרו אלו הינו נאות ויראת יי' בעת ההיא יתגנאו הנביאים על מעשה העולם הבא וידיעו אותן תרבה החכמה ותנ德尔 העבודה ויהיה לבננו שלם עם אלקינו ותהי נפשנו מצפה לחיה העולם הבא. וכן בשורונו הנביאים כי בימי המשיח יהיו כל העם נביאים שנ' והוא אחריכן אשפוך [את] רוח על כלبشر ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלומות יהלומן. וכיון שידעו אלו הענינים ברוח נבואה יתן להם יי' אותן ומופת על אמתם שנ' אחוריו ונתני מופטים בשמים ובא'. והודיעוינו כי אלו המופטים קודם ביאת יום הדין הנadol והנורא. שנ' המשמש יהפק לחש והורח לדם לפני בא יום יי', הלך כל הלומד ועשה יהיו מן המשיכלים. וכל המלמד את הבריות ומרקbn ל תורה יהיו מצדיק הרובים. לפיכך ראוי על החכמים להורות את העם דרך התובה. והק' הבין ליראיו טובו ואורו הצפון שנ' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

XC. וזה ספר אחרון מן המגילות שחבר רב' סעדיה מכאר איזחו הדבר שיכשר האדם לעשותו. א' הנאן כל דבר הנמצא אם תעין בוגף תמצא בו חם וקר ולחת ויבש. ובhabitz באילנות תמצא בו שרש וענף ועלים ושאר הנמצא בו המתחבר לאלה. ואם תסתכל בגולם האדם תמצא בו בשער ועכמות ונגידים ותחסומים ושאר מה שימצא בו עם אלה. ודבר זה אין ספק בירושתו מרים ומפעליו עצומים כמו שנ' מה רבו מעשך יי'. והנה היוצר שם בלב האדם אהבת דבריהם רבים ושנאת דבריהם עצומים כמו שנ' רבות מחשבות בלב איש. וכאשר לא יתקיימו הגופות והגולמים על ידי שורש אחד מארכעת הראשים ולא גולם האילנות בחלק אחד מן החלקים שוכנו אף לא האדם בבשר לבדו או בעצם לבדו אף השמים לא בכוכב אחד יאורו ככה לא בדעת אחד

ובלב אחד ובדרך אחד ראיו לאדם להנгин את עצמו כל ימו. لكن הוצרך לחבר את דעתו ואת מנהגו מדברים רבים ולוקח מכל דבר ודבר כפי הצורך והתועלת לקיים גופו ולתורתו כי או תשלט מלאכת מנהגו בטוב בשנותיו דבר מהדברים במקומות שראייו לעובו ובאהבו אותו במקומות שראייו לעשותו. או היה כמו שבא אל התחם להרתו מה עשה ותחם למדחו והרתו והוא עשה ככל אשר הרתו שני יכלכל דבריו במשפט. ואו יחשב כמה שקל את פעלו בשקל כמו שני פלס מעגנון רגליך וכל דרכיך יוכנו. והטעם שבubbo החולות וזה הספר לפי שראיתי אנשים שעלה בדעתם שראייו לאדם להתנהג בדבר אחד כל ימו ולא ילייפנו באחד ולא ימירנו בזולתו ושאר הדברים וולתי אותו ישילכם מעל פניו וימאים בהם ויישנאם שנאה שאין אהירה אהבה.

XCI. וכשבהנתי ואת הדעת מצאותה משובשת מכמה פנים.

האחד. אלו הייתה אהבת דבר אחד יותר טובה מהאהבת כל הדברים כלם לא נטע הבורא בדעת האדם אהבת שאר הדברים. ועוד שלא לו רעה הק' בוה היה בורא את האדם משורש אחד מארבעת השרשים והיה יוצר אותו חתיכת אחת וגורה אחת. ועוד הלא תראה מQUITת הדברים שאין מתכוונת עשייתם לדבר אחד. שהרי לו רעה אדם לבנות בית לדבר אחד בלבד תערובת דברים אחרים לא יהיה בנין של קיימת בכך יוצרו לו עם האבנים חול וסיד. וען למן יקום בנינו על מכונו וכן יאמר במאכל ומשתה ולבוש וכל דבר שהוא לעבודת האדם. ואם בכיה יאמור בכל החלקים אשר הם לשratio ולעבדו כל שכן בעניינו עצמו והנгин דעתו. על כן נוצר האדם ללמד חכמה ולקנوتה שתוליכו בכל עת בדרך הישרה כמו שא' הכת' בהתהלך תנחת אוטך. ושורש הדבר ויסודות הוא שיותה האדם מושל על רצונו ושולט בתאותו אם לאحبת אם לשנאה יען יש לכל דבר נאהב מקום ולכל דבר נמאם עת זמן ראוי לעשותם במקצתם ולהניגם בזול[ת]ם. ובראות כל אחד מהם מוקומו הראו לו ישמש בתאותו הרצון להוציא ממנה לידי מעשה כשיורו ראיו עד עת בווא אל הדוי ואל הספק. ובראותו מקום הראי לחסום בו ולמנועה ולכלאה יחסמנה ויכלאה עד שיüber ממנה המקרא אשר למן חסמה כמו שנא' טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוד עיר. וכבר הזכרנו כי יש לנפש שלש כוחות. והם, בבח התאות. בבח הכו. וכח ההכרה. בכח התאות אדם מתחאה למأكل ומשתה וופתח לבו ויונחו במראות היפות ובמוחות הנאים וברוח טוב הערב ובמושש הרך הגעים. ובכח הכו. ימלאנו לבו לעשות כל רצונו להשתרר ולהתגאות ולנקום משוננו ולהען פניו ולבנות מה שדומה לו. וכח ההכרה מושל על שני הכוחות האלה במשפט ואמת לישרם ולתקנם ולמנעם במקומות הראו למונעם. ובבא אל לב האדם לעשות אחד משני הכוחות הראשונים או מענפיהם ותולדותיהם ינסחו בכח

הכרה ויבחנהו בקורס הדעת ואם יראה לו שראש הדבר ואחריו ניצלים מכל פגע ומכל גגע או יתר את רצונו לעשותו ויעשה וכל שכן אם יראה שסוף המעשה משבה ואחריתו לטובה. אבל אם יראה שיש בגבול מגבולי ובקצת מקצתיו שום נזק רע אסור על נפשו ומאסנו מראשו.ומי שעושה כן ומשים את שכלו דין על אותן הנקרא מלמד במוסר החכמה והוא הנא' בו יראה כי מוסר חכמה. ואם ישם את אותן הנקרא איש מוסר כסילים ועליו נא' ומוסר אוילים אלה.

XII. וראי שادرוש עוד על זה הדבר ואומר. הנה החכם שלמה נשא ונתקן בדבר הות ודקק להודיענו מה הוא הדבר הטוב בעשיותו כמו שא' ראיינו את כל המעשים שנעשה תחת השם והנה הכל הבל. כאשר הכל הבל לא רצה לומר שכל המעשים בהתחברם יחד שהם הבל לפי שהווצר עתדים והעמידים ובראמ'. ולא יאמר החכם במפעל היוצר שהוא הבל. אבל רוצה לומר אם יבא אדם לעשות איזה אחד מן המעשים שביעולם לבדו כל ימיו ללא התחרויות דבר אחר עמו יהיה במעשה הזה סכנת נפשו וידמה הדבר ההוא לוזה שאין בו ממש. ומה שא' אחר זה מעות לא יוכל לתקון. לא אמר אלא בהפרד הדברים איש מעל אותו שלא יוכל לבא לידי יושר מהמת עקמותו ולא לידי מנין חסרוןנו ורעונו. וראייה לזה הפירוש שהוא אמרת שהרי זכר בפסוקים האלה שלשה דברים מדברי העולם הנאהבים על הלב ומתקבלין על הנפש והפרידם בוצירתו זה מזו. וא' על כל אחד ואחד מהם שהוא הכל כשהוא לבדו. ובתחלת שלשה הדברים זכר את דרישת החכמה לבדה שאם יהיה אדם נפרד בחכמה בלבד ויעזוב שאר העסקים לא יהיה לו בה תועלת אבל תרע לו ותזיקו. הוא מה שא' ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת הוללות וסכלות. ונתן טעם לדבר שכל מה שתגנדל חכמתו תרבה עצתו וכל מה שתוסיף בין לבו יוסיף מכוכבו כי יתגלו לו מומי הדברים ויראו לו דפי העניינים ויאננה עליהם ויתאבל. והוא היה קודם שבא לידי חכמה בשלה ובמנוחה בשקט ובבטחה ועתה נפשו עלי' נאנחה הוא מה שא' כי ברב חכמה רב כעס. ושנה במתעסך בשמחה לבדה כי אם ישים בה האדם לבחון לשם כל ימיו גם בוה תהיה סכנת נפשו. הוא מה שא' אמרתי אני בלבי(!) אנסכה בשמחה וראה בטומן ונתן טעם לזה כי האדם יראה את עצמו בשעת שמחתו וטוב לבו בקהלן ולולו כי תסור ממנה דעת האדם ותכנס בו דעת הבהמיה. הוא מה שא' לשחוק אמרתי מהollel. ושלוש במתעסך בישוב העולם בכנות הבתים וגטו האילנים וא' על העוסק בכך שהוא מסכן הוא מה שא' בנוי ל' בתים נטע' ל' כרמים ומה ספר ממעשי עדר כלות הפרק. ונתן טעם שראוו לאדם להניח כל זה ושלש להתעסך בו שהרי יניחסו לאחרים ותליך יגיעהו לחנוך הוא מה שא' ושננתאי(!) את

כל עמל שעני עמל(¹) שאנחנו לארם שהיה אחורי.ומי יודיע וגנו'.
ובשלשות הדברים האלה הינה שאר דברי העולם ולא זכרם ובאמצעית
הדברים צוה את אלה השלשה להשווות ושיקח האדם מכל אחד בשער
מה שראוי לקחת הוא מה שא' תרתי בלבו למשך בין את בשרי ולב'
נוחן בחכמתנו גנו'.

XCIII. ועלה בדעתי להזכיר שלשה עשר דבר שרבינו אהבו כל
אחד לבדו ולא תערובת דבר אחר עמו. והשליכו אחריו גnom הננות
והדופי הנמצא בו ולא שמוו אל לבם מחתמת שאהבו הדבר ההוא.
הראשון מן י"ג. במאות העולם ובונות היישוב. השני באבול
ושתו ושםות. השלישי באהבת משכוב הנשים. הרביעי בחשוך
הבריות ובהבתם. התמישי באהוב הממן ובכנות החון. הששי
באחוב רוב בנים. השביעי בישוב בתיה העולים ובנות יופי מללים.
השמיני באחוב ארץ ימים ובמלאות הזמנים התמיימים. התשיעי
באחוב העוז והמשרה ובורודף אחר הגדולה. העשירי באחוב נקם
נקם מהאוביום ומשמעותה למוריום. האחד עשר באחוב החכמה
ולמוד הערומה. השנים עשר בעבוד את יי' בלתי התחבר לו עסוק
אחר. השלשה עשר באחוב המנוחה והמרגוע. בכל עת ובכל שעיה.
ואשוב לפרש כל אחד מהם כפי הצורך.

XCIV. הראשון. במאות העולם. ראייתי אנשים שאמרו שהובת
על אדם לשוטט בהרים ובגביעות וללכט כל היום באפיקים ובגניות
לכבות ולהתאבל על העולם שהוא עולם של תהו עולם של כלין עולם
המתהפק על האדם ואני מתקיים בידי כי בעוד שהוא שקט ושאנן.
ושלו ורענן. תהפק שמחתו להבל. ושורתו לאבל. וכבודו לקלות. ועשרו
לדלות. כמו שני עשיר ישכב ולא יאסת. ישאהו קדים וילך. ואלו
נתחזק האדם בכל כחו להתחכם בו לא חסור מעליו אולתו ואלו
נתאמץ לטהר. לבלoco יעדיו. וצחנתו תנידיו. ואם נשתרל להבריא
מסיכתו תחליאנו ואם בא להצדרק לשונו יחתיאנו כמו שב' אם אנדק
פי ירישענני. ואני אדם שבעולם שוכל לדעת מה יבא עלי' מן הבעיות
והתחליאות וההפסד והגעיות כמו שא' הכת' אל תתחל בום מהר.
וכל מי שידמה להיות בעולם הזה רוח הוא יהיה צמא והסbor לאחיז
בחבליו בידי' נפסקו. וכל התופש במיתריו באצבעותיו נתקו. כי כן
א' הכת' אשר יקוט בסלו. ישען על ביתו. וכל ימי אדם לא יוכל להיות
כי אם בעושק ונלו בכחש ובכוכב ובעון. וכמה גבורים בו נחשלו.
וכמה אבירים בתוכו אשטולו. וכמה מלכים בו זלו. לכל זה אמרו
אנשים האלה שראו לאדם למאות בעולם ולעוזו מבלי בנות בית
ונטו ערם ושות נטעה ולא ישא אשה ולא יהו לו בנים ובנות אבל
יהיה מושבו בדר בהרים ובמדרונות ויחיה מעשבים וירק דשא עד ים
מותו. וכאשר התבוננתי בדבריהם מצאתים אע'פי שרובם אמתו שננו

מדרך הנכוכה ועובו נתיב היזור כי רצוי לעזוב את היישוב ולהגניה מה שאי אפשר מן המזון והמכסה ולהבדל מן הנשים שלא להולד. ואם יהודת הדבר הוה טוב והוא עושין אותו כל בני העולם היה האדם נברת ובטל מן העולם ובבטולו בטל המזמה ויאביד אדם מן היישוב ותהייה נפשו בסכנת אריות ועקרבים ונחשים ואו תשתבש הדעת לשוב בדעת הבהמות ווישתגע האדם יعن כי הוא חסר למאכל הטוב ולמים קרים הערבים והטובים ווישלט עליו כח המורה השורה ויתוק עליו כח הרם ובבעל כrhoו יצטרך להרפה מיד בעלי היישוב ושם ימצא מרפא לחלו ושם לא ימצא ואבד בעינוי ויהיה האדם הוה נכרי מבני אדם עד שידומה בעינוי שאם ימצאו יתרכזו וישנא בני אדם מחתמת שיתוקם כרשעים וכפננים עד שאלל מצאה ידו את אחד מהם או הרבה מהם היה הרגנן ולא ידמה בעינוי שם אישור בהריגתם ואו תהיה נפשו לשאול ואבדון עם שאוו ונלו. אבל טוב על האדם למאום את העולם במקומם שראוי למאום והוא כшибוא לפניו מאכל טוב והוא אסור מן התורה שיקוץ בו וימאסנו ויראה לו שהוא מזוהם ומגואל וכшибוא לידי דבר עבירה במשכבר נשים ובולוטו יברח ממנה ויעזוב אותה וכшибוא לידי ממון שאין שלו שלא ישפט ידו בו וימשול את רצונו. וישים את יראת קונו לנגד עינוי. בכל דבר שקרה לפני כמו שנ' בכל דרכיך דעהו והוא ישר אורחותך.

XCV. והשני. באכול ושתות ושותות. אמרו מקצת אנשים שראוי לאדם להתחזק במאכל ובמשתה יعن כי הוא קיום הנפש והעדרת הנוף והנהה לנDEL גוף ויתקים ורווי ועמדו נצצאו. ויען כי בשיטתנה האדם יחולש בחו ווישתנה מראהו ויחשיך אור עינוי ויכבד שמע אוניו ווישתגש לבו. והרבה פעמים תזכיר נפש האדם מן הרעב עד שכיעום ויכפור. והמדרינות הנדרלות אין אלא על נהרות המשכין ובמקומות חראי לנطיה ולוריעה למאכל האדם ולהנאותיו וכל מטי המלכים ואנרגיותיהם אינם אלא כדי שייא להם מה שיתנו למאכל לצבאים וללחם שלחניהם. וספריו הקדרש מבתיחים את הצדיקים בהזמנת מأكلם ובמנוי משתיהם כמו שנ' ועבדתם את יי' אלך וברך את לחמך ואת מימיך. ואו' ונתנה הארץ פריה. ואכלתם לשובע והרבה באלה. ובכל השמות אשר בעולם אינם אלא במאכל ובמשתה כמו שנ' לשחק עושים לחם ויין ישמה חיים וחברת החברים והאהובים אין לה שורש ועקר אלא על ידי מאכל ומשתה. עד כה דברי המשבחים את המאכל והמשתה. וכשהתבוננתי בדבריהם מצאתי משבחים לפי שהכירו טובותיו והנאוטיו ולא הבינו רעותיו ותלאותיו כי ברוב מאכל ומשתה ירבה הדם בגוף ויחלה חלי המסוכן בשללו ויתמלא ראשו ועינו וכבדו עליו ויחלש איבריו ויתאותה למשכבר הנשים יותר מדי וולד לו מזה כבד הלב ועל ידי רוב מאכל יהיה האדם דומה לכלב שאנו שבע

כמו שני והכלבים עז נפש לא ידע שבעה ויהיה כאשר השורפת את הכלב וכשלחתת המלחמת מה שתמצאה כמה שני ויהי העם במאכלה אש. וכשיהו מלמד בכך יקשה בעינו מי שיأكل מלחמו ותרע עינו מותת מפתחו לשום אדם ואפי' הוא עשיר. ואם יעבור עליו מי שהנה משלו בעל ברחו יהיה כמה שני כי כמו שער בנספו בן הוּא. וכשהיה דעתו על זה הענן שיהיה בילי ונבל ימאשו גדוֹלִי העם וירוחתו מאליהם ובבעל השכל מהאליהם יען כי יראו אכילתנו במדהיות ובמרוצת עינו על מקום שיראה שם פרוסה יפהיה ומהנה גדולה ווישט ידו וקתה ובעה בכפו יבלענה והוא המכנים ידו בקורה ראשונה ומלקה באחרונה ועל בוצצא בהו א' הכת' כי תשב ללהום את מושל. ושמת סכין בלעך.ומי שהוא רגיל בהו מלמד את עצמו לשחות בישיבת הכסא ולהחיק עצמו כדי שיתפנה וויכל לשוב ולאכול פעם אחררת מהמת שהוא שוקק לאכול ויעשה גוףו כמשפק שמכנים בהו ומוציא מזה ועל בוצצא בו א' הכת' כי כל שלתנות מלאו קיא צואה ואו יצטרך להבניהם אצבעותו בונונו למען יקיא מה שבבטנו מרוב [מאכלן] שלא יבליחו מעיו שני פרך אכלת תקיאנה. ובמרבויות מאכל ומשתת יקשה הלב ויעזב את תורה י"ז. כמו שני במרויות ישבעו וירם לבם על כן שבחוני. והמשבחים את היין לא וכרו רעותיו שהרי הוא מיבש את המוח אם ישתחו תי. וירטבו אם ישתחו מוגן. ועל ידו תאבד הדעת ותשנה החכמה כמה שני כל שונה בו לא יחכם. ויתלשוו האבירים וירעו הדרים והרגלים ויתחזק הדם והקדחת ווילד בנוף האדם הס�טוות והמורסוטות והשתוינם וינררו בני מעיו ויאחוו כאב הכאב כמו שני למי אווי ואני גנו. עד למאחרים על היין. והוא ייפה לו כל דבר כעור ויתיר לו את האסור ועל ידו תהרננה הנפשות ועל בוצצא בו נא' כי ללחמו להם רשות וין החיטים ישתו. ויפוי המאכל וטוב המשתה לאדם אין אלא בשיקח ממנה כפי צרכו לחיות את נפשו ולפרנס את עצמו בשער הצורך והספק כמו שני צדיק אוכל לשבע נפשו ובראותו כי אכל די מהסרו יאסר את רצונו ומשוך את ידו. כמו שני דבש מצאת אוכל דיך.

XXCVI השליש. באhab משכוב הנשים. עליה על דעת אנשים כי הדבר הזה ראוי להרבות לאדם מכל דברי העולם כי הנאותו יתריה מכל הנאות כי כלשאר הנאות שבעולם תמצא להם חלפן ותמורה שעמדו במקומן בשלא ימיצו ויישו בהם ורבר זה לא תמצאה הנאה שתשתה כמו ויש בו תועלת שהרי הוא מוסף בשחתת הנפש ומרוחת אותה ומכל מלאת הגוף ומסיר כובד הראש והמוח ומשכק את חמת האדם ומסיר מליבו מחשבות רעות ומועיל לחולי הנקרוא מלקוניה. ונודל היתרון שבו שהוא גורם להיות האדם החכם וביאתו לעולם וחברת בני אדם אינם אלא על ידו ואלו היה דבר שאיןו טוב היה

הק' מונע הנבאים והחסידים מעשיהם והנה מצאנו או' הבה את אשתי' ואקרב אל הנבאה ולא התבושש. וכשקרתינו בדבריהם מצאתיים משבשים בניוים על יסוד רעיון ועל כל זה שהנינו רב נקיו ושלחו רע עסקיו שהרי הוא מחשך את העינים מהלחל המתנים מאבד את התאהה כמעט את הכה מחלת האדם. מכאב הכסלים ורפין (!) הבטן הרום הנוגף מפרק את האדם ולכון הוודיר החכם אל תחן לנשים חילך. ועל ידו יהיה לב האדם טועה כמו שן' זנות [רין] ותירוש ייחך לב, ומישםתעסיך בו לא יכבה להב האש הבוער בו אלא בעשותו את חפציו ואחרוכן חזרות ויזקdot כתחלתה כמו שן' כלם מנאים כמו תנור בוערת מאופפה. ואו יהיה האדם מגואל מטונף מצחן ומלוולך. ואם הוא בן דעת ויש בו הכרה יראה עליו שיתעבבו נהגידי, ובעל הדבר הזה סבור שכל העולם עורים מראות געל מעשייו וחרישים ממשמע רוע זכרונו וקלונו והוא גליי ומפורסם לכל כמו שן' נאופיך ומצדולוחך (זמת זותך וגוי). ובעל זה הדבר משים את ביתו ומשתית דרכיו ומתעב מהלכביו כמו שן' ואשביע אתם יונאפו ובית זונה יתגדרדו. ומהו יבא שלא יהיה לו מאשתו בן כשר כי יעשו אחרים מה שעשה הוא בנשי אחרים כמו שן' אם נפתחה לבי על אשה וגוי עד תחתן לאחר אשתי'. אבל ייפה הק' את התאהה הזאת והרכיבה בו לקיים ודע כמה שן' ואתם פרו ורבו. וראו לזו להשתמש ולהוציאה למעשה בעת הרואי לו ועם מי שראוי לו. וכשלא ימצא לו זה שימנענה ויעזרנה ויכלאה ויאסנה.

XCVII. הרביעי. בחשוך הבריות ובחבתם. השער הזה כעורה זכרתו הרבה, וממצאי אנשיים שראו בדעתם כי החשך יותר טוב מכל מה שיתעסיך בו האדם ובחבתה יותר מעולה מכל חפץ כי הדבר יקל את הרוח וירקיק את מסיכת האדם עד שתחוור הנפש קלה וקלושה למעללה מן הגוף כגון הדבר הנמס בקהלתו והגמיש ברכותו. כי זו העניין יש לו דקות ורכות להרבה מאד. ואומרים כי הדבר הזה הוא בטבע של אדם כי יש בו כת הגמיש אל הלב. ועקר וזה הכת מראה שיראה בעיניו ויבא ממנה לידי מחשבה שהחשב ויוצא לידי ממשלה שתמשל עליו ותשולט בו ואחריך נספחים עליו כחות אחרים עד שתיקיים הדבר בלבו לנMRI. עוד הוסיף בדבר היה אלה האנשים והגביהם אותו עד שימושו תלוי במעשה הכוכבים ואמרו כי כל כוכב שהוא מול לאדם אחד שיחיה בשווה עם מול אדם אחר. עוד הגביהם את הדבר ותלווה במעשה היוצר ברוך הוא ואמרו כי הוא ברא נפשות הבראים עגולות וסגולות כדורי וככפיו ואחריך חלק כל כידור מהם לשני תלקים ושם כל חייו כידור מהם באדם אחר וכשתמציא הנפש השומה באדם זה את חייה המושם באחר תקשר בה ותחבר אליה ולכון יתחברו שני בני אדם ויאחמו זה את זה אהבה שאין לה די ולא סוף. עוד הגביהם

הדבר הזה עד ששמהו כמצוה וכ торה, ואמרו שהשליט ה' על
הברואים כת האתבה והחשק להוויהם איך יחשק האדם את עבדות י' ז'
ואיך יתענה למי שהוא אהוב וישתعبد לו כדי שישתעבדו ויתענו
הברואים לנגד רצון הברוא ויעשו. והנשים האלה טועים בדבריהם
ב' ה' איןנו מנסה את יצוריו במה שהווים שלא לעשותו כי הוא
האמת וכל מעשיו ישר' כמו שנ' ואלו לא ישים תפלה. ואוי כי לא
אל הפץ רשע אתה. ומה שאמרו בכח הכוכבים בהשווות שני המולות
וחלקי אהבה אלו היה כדבריהם כשהיא אהוב את שמעון באותו
מדה ובאותו שיעור שהוא אהוב שמעון את ראובן ואין
אנו רואים כן כי מעולם לא נשקלת אהבה לנגד אהבה אלא פעים
תויר ופעמי תחסר. וגם הרבה פעמים שאדם אהוב את חבריו וחבריו
אינו אהבו כלל. ומכח החשך ירבו רעות על האדם כשהדרה הוה
מושל עליו כמעט את כלו ואת גומו עד שם גוף. ויחלה בשרו
ויעלה הלהב מלבו ויתעלפה רוחו ויהיה גונחה מלבו ולא יעוצר ברוחו
לשיקוט הוא מה שא' הכת' כי קרבו בתנו לם בארכם. ויעלה אל
המוח עד שיתלש מראה עיניו ופעמים שייצא מדעתו. בראותו את
חשוקו ויתעלף והפרה נשמהו ותתעלם בגופו כדי שעות ושם יתשבחו
קרוביו ואהבו שמת ויקרבו בתיו. ושם א' ביט אל השוקו או
ישמע את זכרו ויתאנח ויתגנח וימות באמת ותצא נשמו ויהיה העני
הזה כמו שהולך בשבי וכמי שם את נפשו ודרתו במשכן לא יכיר
קונו ולא את עניינו ולא את עולמו ולא את אחריתו וימות מתוך דברים
הלו כמו שנ' וחנפי לב ישימו אף לא ישועו כי אסרים. תחת בגער
נפשם. ויהיה רוב לילו עד בלא שנה מקין בלי תנומה יוצא בלא
דעת על פרשת דרכם ותתעלם מעני אדם פן ימצאוו בלא עת מצוא.
וזאת תמצוא יד החושך ביום אחד מן הימים את רצינו או יכיד וידע
בדעתו כי והוא הדבר שהתרה את נפשו בעברו ונתקנן הרבה פעמים
בשבילו ונתבישי הבושים בגללו ויתחרט על מה שעשה וישנאתו
שנאה שאין לה סוף ומשטמה שאין לה שיעור כמה שנ' וישנאה
אמנון שנאה גדולה וגנו. אבל ייפה ה' את החשך ואת אהבה
בדעת האדם למגן יחשק את בת זונו הנופלת לנורלו ויתחרט עמה
חברו הנה לקיים העולם וישבו כמה שנ' אילות אהבים ויעלה חן
דודה יורך בכל עת וגנו. וצריך להראות את בת גנו השקו ואהבתו
בדעת וביראת שמיים ויעזרנה מכל מקום בלבתי זה המקום לבדו. כל זה
מחבור הגאון. ור' שלמה אבן גברול א' כי החשך מרכיב בטבע האדם
ותיא מתייחסת אל חוש השמעומי שרצה להיות גביר ואדון ורחיק המדה
זהות כי היא מן מדרות הגຽומות. וכבר ידעת כי לא יגמרו מעלי החקמים
עד שתמשל נפשם בתאותם. ועל כל פנים מי שמתעסק בעני ה학מה
והמוסר יהיו מבדילים בין ובין התאות. נשוב לדברי הגאון.

XCVIII. חמשה. אמרו קצת אנשים כי הטוב שיעשה אדם בעולם הזה הוא שיטרה לקבץ הון ולאוסף הרבה יין כי המאלל והמש. והנאת תשמש עם הנשים אשר הם תקוני הנוף בהמון הכסף תהיה ייו משנתם להם וכן הנקניון והמוכר בהמצעו הם נמצאים ואפי' המלכים והמושלים בעם לא יעלו לממשלה גדולה בלתי בו ולא יתנו העם את ידם תחת מושליהם כי אם למענו. ובו יכiao המלכים את צבאותם ובו ישלו על המדיניות והמודלים בצרים ועליו יחפרו בני אדם המקורות. ויבדקו העפרות להוציא מהם כסף זהב. ומיו ובקש כי אם בתיה העשירים ועל מי ישאל כי אם על אהלי הגנדים. והאהובים אל העשיר מקרבים כמו שנ' אהבי עשיר ריבם. ועוד נא' עשר בראשים ימשל. ועובד לה לאיש מלזה. נסתכלתי בדברים אלה וחקרתי באמרות ולא מצאתי בהם טוב יותר מאשר שיבא לידי האדם בלבד טורה ובלא דרישת אבל מי שמשום את פניו לבקש ולודשו בכל חזו כל הימים יהיה במחשבות ורוחו נלהה ונפשו נעה זבללה ללא שינה ובוים בלבד. ומאננה תבא שועת היתומים וצעקת האלמנות ורמעת העשוקים הנחתה. אלא בשביבו ומקבץ העשור ומאסף הממון לא יבית בדמעות ולא ישנית עליהם עד שתורתה אף יי' בו ויפרע ממנה. כמו שנ' והנה דמעת העשוקים. והיכן המריבה והקטטה והשנאה והגניפה והדחיפה אלא עליו. ועליו יקום אדם על חבירו ובו תשבר האמונה ותגלה הדעה הטמונה. ועליו ינתן (¹) הזמנים הכהנים ומועדים שאינם נאמנים ובverbו תמצא שבועת שוא ושקר עד שלא תמצא האמונה ותעדור הירשה. ויש אשר יבטיח בעורשו ויסכח שם יוצרו ויכפור בו ובזכרו כמו שנ' וכסף זהב יರבה לך רם לבך ושכחת. ופעמים רבות ימות אדם על עשרו וזהרג על ידי נכסיו ונגם זה רעה חוללה כלעמת שבא כן לך ואם ישאר עשרו בידי עד יום מותו ישא האב עון הממון האסור כמו שנ' אביו כי עשק עישק. והניחו לבני מורשה ללא ברכה כמו שנ' נחלה מבhalb הראשונה ואחריתה לא תבורך. אבל געשה הממון חביב על האדם כדי שישמור מה שהננו הק' ממנו בהither כדי שלא יאבדנו. כמו שנ' ברכת יי' דיא תעשרה. אלה דברי הנזון. ונמצא בארץ רומי ابن כתוב עליה השליך על בוראך יהבך ואל יביאך רוב תאורת לחטווא ואל תנתן אל לך דאנת يوم שלא בא ואל תהמה על קבוץ ממון כי כמה בני אדם מכביצין לבעליך נשותיהן והמעמתה האדם על עצמו רבוי כאוצר זולתו. ואל תקבע לנפשך העונות ולבני ביתך הממון כי כאשר תמות תשא עונותיך אל קברך ותניא ממונך לבני ביתך. אשוב לדברי הנגן.

XCIIX. הששי. אהבת רבוי הבנים. ראו אנשים לתור אחר הבנים ולהרכות ילדים ואמרו כי יש בדבר הזה הנאה לנפש ותאות לעיניים ומחמד לבב ולולי הבנים לא נתקים העולם וזה האוצר של אדם לעת

זקנתו וזכרנו לאחר מותיו. והיכן הרחמים והחנינה אלא עליהם והכבוד אלא מהם וכל נביא גדול וכל אהוב לאלקוי דרש אותם וփגע בהם. כמו שא' אברהם הן לי לא נתה רוע. ויעתר יצחק. הבה לי בנים. ולחם ילמד האב את תורה יי' ואת יראתו אשר בהם ינהל העולם הזה והע' הבא כמו שנ' אב לבנים יודיע את(!) אמתך. התבונתי בדבריהם וראויתם שהם אמרתם כשותן היוצר בנים טובים ונאמנים. ואלו טעו שאמרו כי דריש הבנים בלבד היא מה שיצטרך האדם לעשות ולא דבר אחר. ואומר איזה תועלת תבא מהם כשהיהו חסרי בית ואיזה טובה כאשר תהי בהם לא דעת ולא תבונה והאב המרתם עליהם כסילים מוסף בטרחו ובגינוו ולא יוכל להם כבוד ומוראה בשלא יהיו בהם מרות הטבות. וצער התרין והלדה בשビルם ופעמים שתמותן מן הלדה כמו שנ' ויהי בצעת נשפה כי מתה. והיכן عمل האב ויגעתו כי אם בשבייל לחם בניו והיכן צער גדול בנים וסבל חלייהם ותקון רפואים. ואם יהיה ויהיו בני קיימת ויעשו מה שייעשו הזכרים יסור התנומה מן העפיפום כמו שנ' משדר אב מבירה(!) אם. ואם מה שתעתשינה הנקבות יפחיד הלבבות כמו שא' בן סירא בת לאביה מטמונה שוא מפחידה לא ישן בלילה. ואם יגדלו לתרבות שאינה טובה או חכאנגה בבית האבות ויבטלו שברם ויגדל שברם כמו שנ' דור ابو יקלל ואת אמו לא יברך. אבל נעשה הבן חביב על האב שירצה מה שיתן להם הэк' ולא יתנסה מהם כמו שנ' הנה נחתת יי' בנים שבר פרי הבطن.

C. השבעי. אהבת ישוב העולם ובניינו. ראו אנשים כי ישוב העולם יותר טוב מכל עסוק שיתעסק בו האדם וישוב הבתים דבר צדיק למادر כי לויל היה לא יהיה לאדם לא שמה ולא נילה ולא היה מתרחב לבו כמו שנ' ויתרין ארץ בכל היה. ובישוב ובבנינים יתנסאו המלכים והשרים כמו שנ' עם מלכים וווע' ארץ הבונים חרבות למו. ובו הבטיח את המאמינים בו כמו שנ' ובתים מלאים כל טוב. הסתכלתי בעצם זאת ומצאי שהרעו הרבה כשאמרו לעוב כל דבר ולהתעסק בו העסיך לבדו ואיך יתעסק בבניין ובישוב אלא בעל חכמה ותבונה וכשלא יהיה כוח לא יוכל להניע אל רצונו. ואם בא אדם להעסיק עצמו בו נפל בטורח גורל ובינוי מרובה ובאנחות ובហזאות כל ממוני וממון אחרים לפי שרוצה להשלים מה שהחל לבנות כמו שנ' هو בונה ביתו ללא צדק. ובהשלימיו מלאתנו אם יראה בה דבר שלא כרצונו תהיה בעיניו كالו אינה שוה כלום ואו יאנח ותזכיר נשוא ותצר רוחו שם תמצא הקנאה וחרון אף המלכים כמו שא' הכת' בתוי גוית בנותם ולא תשבו בהם. ואם יהיה היושב הזה ישוב השדה והגנות ולא יצמיהו כפי מה שישער בעל הקרקע או תמצא האנחה בלבו ועקרות האילנות וגנטיעתם יכפיל את הדאגה ובעל הקרקע דואג בהעוצר השמים ובירקון.

ובארבה ובשיטף ואם תרבה התבואה וורכו הפירות יהיה מחשב להפקיע את השערים ולרמות את הבריות ויושמה בעותות היווק כדי שיווכל להונאות את העניים כמו שנ' לknות בכסף דלים ובחמס המלכים ובגול השירותים יעשקו התבואה מבעליה אבל חבב ה' את היישוב לאדם לקחת ממנו כפי צרכו כמו שנ' יוושב שם רעבים ויכוננו עיר מושב וירעו שדות ויטעו כרמים.

C.I. **השミニין אהבת ארוך ימים.** עליה בדעת אנשים שמה שיצטרך אדם לאחוב בעולם הזה שיאיריך ימים יען כי באricsות ימים יגע האדם לכל מה שרוצה מדברי התורה ומדרבי אהבת העולם. ואם יניח אדם לאחוב אריכות ימי מה זה הדבר שיכול לשמר אחר מותו ובה הבטיחו הכתובים למן יאocrineין ימיך. למן תחיו. ונרגמת החיים וסבת אריכות הימים אצל אלה האנשים שיאכל אדם תמיד וששתה ושימעת בדרך ארץ ובmeshab הנשים ושיתעסק להטיב את לבו ולשמה את نفسه ושלא יכנים עצמו במקום הסכנות והפחדים. ובאמת אלה הדברים הם תקוני הנוף אבל אין נרגמת החיים וסבתם כי הרבה ראיינו שהתחטסקו באלה הדברים והיהם מעיטה ואחרים מתעסקים בחלויפתם וחיים ימים רבים ואן חוקי הבניין בגוף נחרטים בהירה ונשברים פתואם ואחריהם חלשי איברים ודלי בשירים מתקיימים לארך ימים. ואם הדבר כמו שאמרו אלה האנשים היו המלכים יותר נמשכים לפי שידיהם משנת יותר למאכלים טובים ולתענוגי הנוף בחיים. ועם כל זה הגני זכר מה שנעלם מעיני האנשים המשבטים את החיים. ואומר כי האדם כל מה שארכו ימי ושנותיו רבו אנחותיו ותוגותיו ומצוקותיו ויתוספו אשמי וחתאותיו ורבה מספר שגיאותיו וככלו הם מתחדשות בכל יום כמו שבן אכן השכימו השתיו כל עליותם. ובעודנו נער הוא בסיל ולא ידע כמו שנ' אולת קשורהقلب נער. וכשיבא לידי הבדחות יבא אל הקלקלים וההפסדים כמו שנ' ונער משלה מביש אמו. וכשיכנס לימי השחרות נכנס אל הטווח והعمل. כמו שנ' נפש عمل עמלת לו. וכשיגיע לימי הוקנה מואס בכל חמדה וקץ בכל טובה ונעשה כמו שהוא בעל ברחו כמו שנ' עד אשר לא יבוא ימי הרעה ואו יסור או רפוי ויחסר מראהו והרגשתיו וכחו ונעשה כען אשר גול ממנו המתר ונגרו ממנה הימים ונשאר אידו היבש ועשנו הנלאה אשר אין בו תועלת. כמו שא' אחרכך עד אשר לא תחשך השמש וגוי. ושאר הענן. וכי שהוא אדם טוב יאהב חי העולם הזה לפי שהוא מעלה שיעלה בו אל הorld הבא. אבל לא יאהב חי הorld הזה בעבור חי הorld הזה וצוה ה' לך לאחוב את הorld מדרך שלא יתרוג את עצמו אם יפל בצרה כמו שנ' ואך את דמכם לנפשותיכם וגוי.

C.II. **התשעי אהבת הסורתה.** ראו הרבה אנשים שטופ מבל עסקי' להתנסא ולהשתרר ולהתרומם ואמרו שהנפש הולכת מהלך

הנoba והשרה והרבה יקשה עליה השפלות והכניעה תחת ידי אדם אחר וכשיכול אדם למצוות את אחרים ותעשה מצותו יערב לה ולולי השורה לא היה העולם מתקון ולא הוה אדם עושה כי מה שלבו חפי מכל דבר רע. וממלכים עוסקים בשימור העולם והאנשים ישפטו בין האנשים הדלים ושוטרים יחוקו ידי השפלים ובדבר זה נתרכו מקצת הבדיקה כמו שנ' יעבדך עמי ווישתח' לך לאם. ואומר כי מה שאמרו מדרך השמור והמשפט והישר אינו דבר שנדחת אותו אבל הוא דבר שנודה בו שהוא אמרת והם גולוחו ממנה לעוזר את טענותם לפי ששמור העולם הוא מזוי בחכמה ובידעו והסירו את המעליה הזאת מיד הtribuna נתנו לשורה ונדולה. וראוי שאזכיר מה שגעלם מעיניהם מנוקי הנדולה ומהפסדי השורה והגאות. ואומר כי האדם כشيخה וירום לבו יצא מגבונו ויזוק את הקרובים ואת הרחוקים ויראה את עצמו כי אין כמותו בעולם ויתלוצץ בכל אדם ויבוא בכל עצה ויחלק על הוקנים בדבר שבגשו כל ימיהם ובחנו כל שנותם שהוא אמרת שלא ספק ולא קיבל מהם לא מוסר ולא מצוה כמו שנ' דרך אויל ישר בעינויו. ויבא לו מהו שילען לאומנים על אומנותם עד שיחזקוהו כקסיל ויבוהו. עוד יבא לו מהו שיחלוק על המלכים ועל השרים ולא תיטבנה בעינויו מועצתם ולא תישrna בעניינו תחבולותיהם הוא מה שנ' חכם עצל בעינויו. עוד יבא לו מהו שיתלוצץ על החכמים ויסבור לשבור חכמתיהם ולהפסיד טוב טעמייהם עד שיזהו הקסיל השומה טוב ממנה שנ' ראית איש חכם בעינויו תקופה לכקסיל ממנה. ורבה עליו הדבר הזה עד שיחלוק על חכמת החק' ויבא לידי אפיקורותם כמו שא' ה' בכמהו ואמרו איך ידע אל ויש דעתה בעילון. זיכנים עצמו בכל סכנה ובכל מכשול וסביר שדעתנו תמלטנו ותחבולתו תציגנו והם יכשלו והכל רע יפלוhow כמו שנ' מפר מחשבות ערוםם. ואם נתקיימה הממשלה בידו או יקומו משנאיו ויתעוררו מKENAIו וاع' פ' שלא הרע להם כמו שנ' בלי עון ירוזין ויכוננו. ולא עוד אלא אפילו קודם מלכו בשיראו כשיראה לשור עליהם ולמשל בהם יתפשו אריך ימתוhow ויחזרו איך יחרנוhow כמו שאמרו אחוי יוסף ועתה לכו ונחרנוhow. ובכל עת יצטרך לאכול בסתר ולא יישן אלא בשמירה כמו שושוב תחת החרב ההדרה ויתהוו עליו מריבות אנשים וכבדה עליו יד האלקים על שהנית הדרכים הטובים שנ' ובית המלך האוינו כי לכם המשפט. אבל ברא ה' אהבת השורה והגונה בלב האדם יען אהבת הטוב והצדקה שבו ישור(!) בעולם הזה כמו שכח' ה' לצדך ימלך מלך. ויאהבנה להיות עליון ליום אחרון כמו שנ' לא יגער מצדיק עניינו ואת מלכים לכסה ווישבים לנצח ויגבחו. אלה דברי הגאון רב' סעדיה. ור' שלמה בן גברול כתוב בספריו. המשמש בשורתו שלא כראוי ומתייר בעזת עצמו דומה למי שנ' בו בכל תושיה יתגלו. ועל ביווצה בו נא' מפר מחשבות ערוםם.

ויריך שיטובייש הנוגע במדת הוצאה ויזכור בלבו כי כפי תאותו תבואתו השפלות וכפי גבוחתו תבואו הדלות בהתאם וכשא' החכם גנות אדם תשפלונו. ואמר אריסטופטולו כאשר נعمות הזרה אור הגוף. כן נעימות המdotות אור הנפש.

CIII. העשרי. אהבת הקנאה והנקמה. ראו אנשים שייתר טוב מכל דברי העולם שהוא אדם קנוו ונוקם לאויביו ולשונאיו. ואמרו כי הנקמה תסיר החמה והאף והמשטמה ויסור הינן מן הלב ותנה הנפש במאה שהיא רואה באובייה ותבטל מהשכחה הרעה והאנחה יותר טוב מכל מה שב' לצדיקים האמנים הוא מה שא' הכת' הן יבשו וכל הנחרים בך תבקשם ולא תמצאים אנשי מצותיך. התבונתי בדברים וממצאים תועים מדרך השכל כי כל מה שתמצא הנפש נקמתה לא תשפל ולא תכנע ואע"פ שיבא לה הנעם בלבד רצונה וכשתפל הנפש במחשבתיך איך תקום מאובייה או נפלת בעמקי מים השווים וכל יום יתחדשו מחשבותיה מחשבה אחר מחשבה כמו שב' אשר חשבו רעות בלב. ויתזקח חרי נקמותו ומשטמו עד שלא יקבל חנון אדם לו כמו שב' נש רשות רעה. ויפסיד כל הונו כדי לקחת נקמותו בעין שב' הנני מעיר את מדי אשר כספ' לא יחשבו. ואם לא ישון הריגת אויביו אלא בהריגת אלף מאוהביו איןנו חושש ורוצה בהריגת אויביו בעבר אויביו כמו שאמר האומר המת נשוי עם פלשתים. ואע"פ שלא ישין הנקמה אלא בעובו עבדות הך ובנהיו יראתו ירצה בה ויתפוץ אותה כמו שא' ועריצים בקש' נשוי ולא שמ' אלקים לנדרם. ושמא יפהוק עליו הענן וישוב עליו הרע שחשב לעשות כמו שב' כורה שהה בה יפל ונולל [אבן] אליו תשוב. ואם השיג רצונו באובייו הפל עצמו בהרין אף הך' שלא יוכל להציגו ממנו. שום אדם אלא מהילת מי שהרע עמו ויסבור זה האיש הנוקם ממנו לנצח את הומנימים ואת הוכבים כמו שב' יתזקו למו דבר רע. ויקרא לו מזה שישנאוהו הבריות יודאנו על טבותיו וישמו במפלתו כמו שב' ויכשלחו עליימו לשונם ולא ימצא עצב לאידו ולא שמח למפלתו כמו שב' אין כהה לשברך. אבל גששית הנקמה חביבה בלב האדם כדי לנוקם מן המשיחיות את דרכיהם לפני הך' לתקון הארץ ולטובת בני אדם כמו שב' לבקרים עצמות כל רשי ערך.

CIV. אחד עשר. אהבת החכמה. אמרו אנשים מתלמידי חכמים שאין לאדם להתעסק אלא בחכמה לבדה ואמרו כי בה ייעץ האדם לדעת כל מה שבועלם מן היסודות והמסיכות וחק השמים מן הוכבים ומן היכירותיו ויש בה הנאה לנפש ונועם לנוף כמו שב' ודעת לנפשךنعم. ורפואה מהכטויות כמו שב' רפאות תהיל לשך. ומזון לנוף. כמו שב' ושקוי לעצמותיך.ומי שאינו בן בינה אינו מבני אדם ואין לו שם מקום בינויהם כמו שב' כי לא יבינו אל פעולות יי'. מצאתי אלה

הדברים שאמרו על החכמים כולם אמורים אבל יש להם מקום בטעות כי אמורו שלא יתעסק אדם בעולם אלא בה לבדה, לפי שם לא יתעסק אדם עמה לטthora במזונו ולבנות ביתו ולעשות שאר חפציו לא ישיג אליה ולא תתקיים בידו לפי שאי אפשר לקניין חכמה אלא עם שאר דברים הצריכים לעולם. ואם השליך עצמו על הבריות שיפרגנו אותו בשבייל שיפנה הוא לעסוק בדרישת החכמה יהיה מואס בעיניהם וכבד עליהם ודרכיו למשאaban מעסמה כמו שנ' וחכמת המסקן בזוויה וד' אין נשמע'. ואם הניתן מגענמי מכך בשבייל דרישת החכמה ועובד הנאת משתוי בשבייל קנית השכל או נפסחה מסכת גוף ודקות בשור ואבדה דקות החכמה כמו שנ' תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבר על אפנויו. כי הנה ישראל אכלו את המן ארבעים שנה במדבר שהוא דק ונעים למן לימרו החכמה. והנה בנו לוי נתן להם מן התבואה חלק אחד מן שלשה עשר¹ לפי שהם אחד ושלשה עשר שבטים וגנתנו להם המעשרות למאכלים למן יכולו ללמד את תורה ז'. ואלו היו עושים כל העולם מה שעלו עושים היהת החכמה מתבטלת בחיות האדם בלבד ווע ובלא נישואין ואם נתעסקו בחכמת העולם לבדה היהת מתבטלת חכמת התורה שלא נתאהבה חכמת העולם אלא להיות חוק לחכמת התורה כדי שתתהייה כל החכמה טובה ומטיבת כמו שנ' להודיעך קשת אמרו אמת.

CV. השנים עשר. אהבת עבודה ז'. מצאי הרבה אנשים אומרים כי הטוב שיעשה אדם בעולם שיעבור את ז' בלבד וצום ביום ויקום בלילות להלל הק' ונינה כל שאר עסקי עולם כי הק' יעשה לו חפציו וזמן לו צרכיו ולא יתרס כל. והנה אנחנו מוצאים לעבודת ז' הנאה גדולה כמו שנ' כי נעים גאות תלה וגילת ותודה. כמו שנ' עבדו את ז' בשמחה, אלה האנשים כל דבר שאמרו בעבודת ז' אמת אמרו כי כל המרות כלום לא תנעה אליה כי היא גדולה מכולם. אך איך יוכל לשובלה بلا עסק אחר שם לא יתעסק בפרנסת לא יתקיים גופו. ואם לא יתעסק בבנים לא תתקיים העבודה כי כל בני העולם אלו שוו בוה הדעת היו מותים بلا זכר והיותה העבודה מטה עמהם אבל העבודה נתנה לאבות ולבנים ולבני בנים כמו שנ' למן תירא את ז' אלקיך לשמר את כל החוקי ומץ¹ אתה ובנק ובן בנק כל ימי חייך. ואיך יקיים התורה מי שיפורד מבני אדםומי שאינו לא שוקל ולא מודד. והק' א' מאוני צדק אבני צדק. ומה יעשה מי שאין לו עם הבריות לא משא ולא מתן ואין יכול לא לצדך ולא לנוקות ולא לזכות. והتورה אמרה לא תהה משפט. ומה יעשה בטומאה ובטהרה. והכח' א' להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וכן בדבר המעשרות והנדירים וכיוצא

¹ השבטי כי על לcket שכחה ופהה הקודמי למשר אמר חלק אחד מן זג: Marg. Note:

בהן. ואם תאמר שלמד אלה הדברים ווירה בהם את אחרים ויעשו מה שיאמר להם אם כן אותן האתרים יהיו עובדים ולא הוא. ומה שאמרו שהם בוטחים על יי' בהכנת מזונותם ובתקון גופותם כמו שאמרו אבל יש להם להבון שהק' שם כל דבר גלגול וסבה ולכן יש על האדם לקחת כל דבר מסבתו ואם אמרת הוא מה שאמרו היה המבטחה כוללת את כל דבר וכן יהו כל הבוטחים בי' יבטחו עליו להגעה לכל שכר טוב אלא שום עבודה ואם אין אמרת שהרי סבת השכר הטוב ונרטמו היא העבודה גם כן אי אפשר ללא קניין ובלא נישואין ובלא טרחיהם שהם סבה ונרמה לתקוני האדם. ואע"פ שיעשה הק' מallow הדברים במקצת פעמים שלא על ידי אדם. ואוthon המעשה הוא מדרך נס ופלאה ומופת ונוראה אבל לא מנהג בכלל עת ובכל שעה. ולכן אין אדם לספיק על מעשה נס.

CVI השלשה עשר. שברו אנשים כי המנוחה טוביה לאדם מכל דבר כי היא תנירום לו לבדיקות נשזו להגעים מאכלו ולהרכות גופו ולגדל את גושמו ולחזק את איבריו וכל טורה האדם ועמלו [אינו] אלא למצוא לו מנוחה באחריתו. והלא תורה כי המלכים הם נחים מכל האדם ולולוי שהמנוחה טוביה מכל דבר לא נתנה להם והנה התורה האמתית נמשלת בה כמו שנ' ומצאו מרגווע לנפשכם. ודבר ה' על שבתות וימים טובים במנוחה לפי שם מבחר הימים. השקפתו על דעת אלו האנשים וממצאים סכלים. כי מה שאמרו לא ידועו. ומה היה המנוחה. כי המנוחה לא תמצא אלא לאחר הטורה ותקון המלאכות והעסקים כי או' ינות האדם וישקוט. וכמו שא' הכת' הכן בחוץ מלאכתך וגוי. אבל מנוחה מבלתי זו אינה מנוחה אלא עצלה אשר העניות וכל הרעות שבעולם הם תולדותיה כמו שנ' מעט שנות מעט תנומות וגוי. וכשיותעצל האדם לא ימצא לו זמן ומקום וסתור ואו' יתחר כלו טובות וכל ימי במכאות וכשלא תמצא לו תארו ולא יודמנו לו צרכי יהרגנו כמו שנ' תאות עצל תמיתנו. ובעל ההנאות והמנוחה יניח העבודה והחפלה והצום והעמידה והישיבה בתורה ובכל טוביה וכן תמצא בכתב הידר' העצל בוגד הידק' לפי שענין העצלות נופל על הרשות כמו שהזכיר בפסוק סמוך לזה. כל היום התואה תואה וצדיק יתן ולא יחשך. ובמנוחה תכבד הנזיה ויתנפח הבטן ויבא חלי התתונות והפדרנות שהם חלי הרגלים וכאב ניד הנשה והחלי הנקרא חלי הפיל. ואפי' לו למי שיש לו כל צרכיו אין ראוי להתבטל ולגוז כי כן שבת החכם האשת הצדקנית צפיה הליכות ביתה. ומה שתמצא שהנפש רוצה במנוחה לפי שהבורה שם אותה למזכורת על מנוחת يوم האתרון והעולם הבא שהיא מנוחה והבטחה כדי שירצה האדם לנקות אותה מנוחה כמו שנ' והוא מעשה הצדקה שלום. ושב עמי בנות שלום. וכבר נזכר לכל מי שיקרא בספר הזה כי הבוחר

בדבר אחד נפרד לבחיר אליו דברים אחרים נעות רצונו וסר ממנה הנעת תאותו אבל בשיקת מכל הדברים השיעור שראיינו לתקנת התורה והחכמה או יהה הדבר כחמתה שהיא טובה ועריבה ומתקנה ושמנה כי יכח האדם הדעתן ממאלל וממשתה ומהמשכבה מה שהוא טוב לו ולזרען. וכשמצוא לו דבר מותר בלא אישור ישילט בה את תאותו ואם דבר אישור ימנע אותה ויכלאננה ואם אין יכול לעוזר או ישלה רצון מאיסט העולם עד שתתאמס התאות בכל דבר רע ויישמור מה שנתן לו בוראו מן הבנים והமמון בחוק אהבתם וישב מן הארץ בשיעור מה צריך לו ואם בא להסיף על הצורך ימושל על רצונו ויאחיב את חייו מלחמת העולם הבא שהוא מקום מעמד נפשו ובית מלכותו ולא ייחפוץ בשורה ולא ירצה בנקמה אלא להעמיד את התורה ולקיים את הוראה ולא יאהב העצלה.

CVII. בסוף הספר חבר הגאון ואמר. הגני מתנדב לפреш מוגנת ההרגשות אלה עם אלה כדי שיזהה תוספת למשול משל ולהיות מלאיצה למה שהקדמותי ממיונת הרינו וההתואה. ואומר ידוע כי ההרגשות על ה' עניינים והם הטעם והרaira והמיושש [ונג'] אנית השתיים מהם שם המשיש לפיה שיאנו נתן הנהה לאדם אלא מדרך אחד והוא הריבות. וכן הטעם. לפי שהוא מרכיב מרבים כמו שיעשו מני מטעמים. ואשים דבריו על שלישת הרגשות אחרות. ואומר שהמראה שהוא מופרד מלובן או אודם או כרכום או שחרות תיליש את מראה העין כמו שתעמד העין מכח מראה השלג וכמו שתכאב מכח מראה האודם ותחלש הנפש כшибוט האדם במראה השחרות ולא תבא לו הנהה מראאה אחד לבדו. אבל בשיתערב זה עם זה יהנה האדם וינעו הרבה מה רגשות הנפש למשול ולעוז ולהשתרר והכריכום המתערב בשחרות ובאדם ובזובן ינעו כה הדרם ויראה בנפש כה המלהכה והשלטנות וכשתתחרר הראה היוקרקט בכרוכות ינעו כה המורה (!) השורה ויראה מן הנפש החלשות והאביות. וכי מה שייחסר או יוסיף מן האחד על חבירו יארע לנפש להראות הכה בתחר וביתר. וכן הקולות הנפרדים והגניות והתנוונות ינעו מכח הנפש דבר אחד בלבד והרבה הוא מזיך לאדם. אבל בשיתומונו יתעוררבו יראו לנפש תקון וחזוק. וכן התנוונות שהם מן הקולות מזונתם על העין ההוא לפי שעורם מן הגנון ולפי נוחם וניעות ינעו המורות (!) והדרם והמלכות והשלטנות פעמים אל הגבורה ופעמים אל השפלות ופעמים אל השמחה ופעם אל האנחתה ומנתג המלכים להמוג את אלו התנוונות זו עם זו כדי שיהיה מה שיניע מרצונם בשמעם את הגנון להנהייג את מלכתם במסקל ולא יהו

bijouter רחמנים ולא הרבה אכורים או למادر גברים ולא יותר מדי חלשים ולא יתפרק שwonם. ולא ירבה את דאנטם. ועל זה הדרך תמצא הרית כי יש לכל דבר גותן רית כה נפרד בשואה לבדו וכשותערב בחביו יקנה ממנה כפי רוב המזינה ומיועטה ונחותפה הנאה למרייה בהם. ולאחר שתברר כן בכל ההרגשות קל וחוי שעריך האדם למומן את רצונו ולתקנן את תאותיו לאכול ולשתות מן המותר לו כפי צרכו ווניה יותר על צרכו וכן בכל עסקיו. והחכם רמו זה בשלשה מקומות. האחד אין טוב באדם שייאל ושותה. הוא שער המחהה. ומה שא' בעמלו הוא שער הקניין. ומה שא' מיד האלקים רוצה לומר מן המותר שנแทน לו החק אבל לא מה שיקח בחזקה מן האסורה. ומה שא' והראת את נפשו טוב רוצה לומר שבעה דברים שוכר בספרו שהם טובים. והשני וגם כל האדם שייאל ושותה טוב בכל עמלו מחת אלק' הוא. גם זה כולל ד' עניינים. המחהה מכח מה שא' הכת' שייאל ושותה. והקניין מכח מה שא' בכל עמלו. וההיתר מכח מה שא' מחת אלק' הוא. ומה שא' וראה בתוב רוצה לו' שבעה עניינים. והשלישי. הנה אשר ראיינו אני טוב אשר יפה וווי'. יש בו ד' עניינים שוכרנו והוסוף עליהם אשר יפה רוצה לומר שישמש אדם בכל רצון ובכל תאהו בעת הראיו להשתמש בה אבל לא בלא עתה כמו שמא' בראש הספר את הכל עשה יפה בעתו. והשבעה דברים הם השבח הטוב והמחלל כמו שנ' טוב שם משמן טוב. זוכירת המות כמו שנ' טוב ללכת אל בית אבל. וחرون אף להוציא לעצמו כמו שנ' טוב כעם משחוק. ושיראה את הנולד כמו שנ' טוב אהירות דבר מראיתו ושלאל יהיה מהיר כמו שנ' טוב ארך רוח. ושיתחבר עם החכמים כמו שנ' טוב לשם גערת חכם. ושיהיה האדם הטוב סובר שאי אפשר לו בלא חטא כדי שיהיה שפל לפניו כמו שנ' טוב אשר תאהו בוה ונוג מזה אל תנח את ידיך. ויש בדברים הללו ספק ווי'. ונתברר כי החכם כנסתא את כל דבר העולם רמו אחד עשר דבר וקורא השבעה מהם טוב. ואת השלשה טובה ואת האחד יפה והוא שיעשה כל דבר בעתו וכל תאהו בזמניה. ואלה האחד עשר דבר ראי שחו נקודות מדבר של הרטה. א' הנאון בסוף הספר אחר שהצעתי אלה הכללות כמו שיכולתי אומר כי כל הספר יועיל למי שהשלים את לבו ונכח את נפשו מכל מום כמו שנ' אם אתה הכננות לבך. וראי לחיות הלב שפל וחרוח נכנעת לכבוד אלקינו כמו שנ' יען רך לבך ותכגע. הלא תראה כי הנראת והגשמע והנאכל והנשנה ממה שנעשה בכוננת הלב ובכחפו הוא יותר טוב مما שלא נעשה בכוננה וברצון טוב. נשלם הספר.

CVIII. א' הנאון בראש הספר הייבין אנו לדעת שורש השבל ועיקר החכמה ועין המליציות שלשה מדעים. הראשון מדע המראת והוא מדע החושי הנמצא תחילה והוא החכמה הידועה בחמשת החושים.

בראה ושמיעה וריתה ולויטה ומישוש. והשני מדע השכל והוא המדע אשר יכירו האדם בעצמו בלי אמצעית חושים ובלא שתוּף הרגשות כגון נציבות יופי האמת ונועל הcov במחשבת הלב ושרוף הבינה בלי מראות ורמות. והשלישי מדע הכרחי שאדם מוכחה על דעתו יודעתו מוצרכה כדי להכיר ושריפויו היינו להבין באמצעותו מפני שם אין אדם מאמין במדוע זה כבר הוא נזכר לבטל השכל ולעוזת החכמה. ותורף הדבר כך הוא שאנו יודעים שיש לאדם נפש אע"פ שלא ראיינו אותה אבל אנו מודים בה מאמותת מעשיה וצדקה פעלותיה. כמו שנראה עشن עולה ונע ונדר נאמין שהוא מתעשן ממש בוערת. וכשנשמע קול צוח וגדר שעשו קול הצעק והרוויים להם כל אלו מכריחים הדעת להודות בהם.

CIX. דברי ברכיה אשר היה בנוקדים. דור חולך ודור בא. והשכל אשר בלבות נתבא. אם לא יכתב לוכרון. לא יספר לדור אחרון. ראשית חכמה ייראת י"ז על כן אמרו רבותינו כל שיראת הטענו קדמתה לחכמתנו מתקיימת. ועוד אמרו יפה תלמוד עם דרך ארץ. והנה האדם אשר השליטו אלקם על כל הארץ וכל אשר בה נתן בידו והוא תרומות נבראיו וסגולת נמצאו כפי גבורתו. על כלו תקנזר ידו להחזיק בחכמה ודיה כאשר ירים השכל את ידו ונבריה החכמה ובאשר ינית ידו ונבריה התאה על כן ישיב כל נלבב אל לבו לדעת כי הנפשות תאوتם הולכות ומתגבורות להשיג אל ענפי הרעה ותולדותיה ועל סעיפי הגאות ומוסדותיה ומתעצלות לשקו על דלתי המומה ומלכת בדרכי החכמה והערמה אך הולכת תמיד בדרכי השחוק עד אשר פרצו גדר עברו חוק. ואם נראתה אליהן מראה התאה סומכות טענותיו ובודאות דברי שקר לנוטות אליו ואם יאור להן גר האמת בודאות דברים בטלם להמנע מנוטות אליו וסתורות עניינו להפריד תבورو. אבל האיש אשר חפש ביקרו יאסור את התאה ויכלענה וברמן הצדיק יבלמנה ובאשר יחשוב לעשות טוב אל יאחר. ואם השיאו לבו לדרך אחר. יהיה לו מוכיה מזומנים מנפשו ושלטונו גובר או ישא ראשו ללבת ביראת האל כי יש תקהה. ומצוות גורת מצוה. ואני הצעיר חברתי אלה הדברים. וربים מעמי הארץ מתהיריהם. אשר התגברת התאותם. ונעלמו דרכי טובותם. ומרוב הונם. יכסו את עונם.¹ ומה אריך לדבר בהם ולבי קאם. כי חכמתם קדמה ליראת הטעם. ואם אמרתי לכלכם יבונני. תחת אהבתני ישטנוני. אשיב לדברי הראשון. לא יכול פה ולשונו. ולב להחשוב ולא יד כתובת. איך תאותינו אורבת. ומתגברת עליינו מנעורינו. ומתגברת על שכלינו. והאדם אשר בין צלעיו אויבו. ואת ישיב אל לבבו. להרחיקו מעליו פן יטהו אל תאות הבהמות.

1 עbor כי יות להם יות. דברו משפטות: In the Margin:

ויתבען בפלאי בוראו. אשר מאין בראeo, ושיקבל עליו יהודו. בכל נפשו ובכל מדתו. בכל עבודה שעבוד ובסכל דרכך שילך גם במחשב הלב כאשר א' דוד לשלהמה בנו בכל דרכיך דעתו. ומצאנו כי ה' א' לדוד הטבות כי היה עם לבך. ואמרנו רבותינו ולחשבי שמו. אף' השב לעשות מצוה ונאנם ולא עשה מעלה עליו הכת' כאלו עשה. ולבubar כי התאה איזיבת הלב ציריך שערמה אותה הלב יומאס בעולמו ויזכור כי מהר יובל לקבורות ואחר יעמוד בדין לפני פנ' בוראו. על כן חבורו הנගונים את ספרי היחוד שיתוכנו בו הקוראים ושישבו אל לבם שימוש המוסר והכמת המצפן בחמת ספר הגאון רבנו סעדיה וספר ר' שלמהaben גברול וספר שחבר ר' אברהם אבן עוזר אשר הם מאיריים השכל ומהדרים את הבינה ומזרויים העצל ומורדים את הפתני כי המיקל על עצמן מלחקור סתרי הבין ומקפיד על רוחו מלדרוש נתיאש זה האיש מן רזיעותיו וצלל בגבci תיעיותו. ועל כוונא בו נאמר לא ידע ולא יבנה. ועל החכמים הבודרים נאמר כל יודע מבין והם העודדים על דרך האמת והולכים בתניב יושר ושמחים באמונותם לפ' שידעו מסלת הצדק בכל דבר.

CX. ואמר הגאון אשר חבר תורה הלובות כאשר נסתכל בסיטמי ה학מה הנראים בכל העולם עליונו ותחתו קפאיו וצמחיו ובעלי חיים אשר בו. יורנו כי כלו מלאכת בורא אחד. והוא שאנו לנו מוצאים אותו על מהלקיותיו בשရשו ויסודותיו ואותות הכותמות הבורא נראות בקמיי היצרות וגודליהם מעידות כי הם לבורא אחד ואלו היה העולם ליותר מבורא אחד היהתה צורת ה학מה מתחלפת בחלקי העולם ומשתנה בכליו וחלקו. ועוד כי אנחנו מוצאים אותו שהוא ציריך בקיומו ותקונו קטתו אל קטתו. ואון חלק ממנו נגמר אלא בחלק אחר לצורך קשיש שרין ואברי גוף האדם ושאר המוחברים קטמת אל קטתם. כאשר תראה צורך הרוח והכוכבים אל אור השמש וצורך הארץ אל השמים וצורך האדם אל הכל ותקנת הכל באדם. והחכמה נראות בקטני הבריות וגודליהם כי כה החכמה הנראית ביצירת הפיל וכי גודל גוף איינו יותר נפלא מכח החכמה ביצירת הנמלת והחולעת לפי קטנותם. אך כל אשר תקתן היצירה תהיה כה החכמה והגבורה יותר נראה בה. וזה יורה כי ככל מחשבת הושב אחד ובורא אחד כמו שנ' מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית. ואוי מה גדרלו מעשיך יי' מאד עמקו מחשבותיך. וא' חכם אחד מוצאים אמתת הנפש מבלתי נשיג ממנה צורה ולא דמות ולא מראה ולא ריח אע'פי שפעולותיה נבראים בנו. וכן השכל שפעליו וסימניינו נראים ונבראים לא נשיג ממנה לא דמות ולא צורה ולא גמשילתו ברעינוינו כל שכן יוצר הכל. וא'aben גברול אם הדברים גנעים בענין הנפש כל וחומר בענין היוצר. ועוד אמר אם נטרת להשין השימוש מצד אורה וניצחיה ורוחק האפל ממנה נעמוד על מציאותה וננהנה

מןנה ונגניע אל עניין המבוקש ממנה.ומי שיטרה למצאה מצד עגולה תכהינה עינו ולא יהגה ממנה. וכן יקרכנו לשנשיג מציאת הבורא יתרברך מצד אחותיו והכמותיו ויכלתו בכל ברואו נשביל ונبنין עינו או יאור שכלו בודיעתו. ואם נטריה שכליינו להשיג ענן עצם בכבודו ולהמשילו ולדמותו במחשבתנו ולא נשיג שום דבר מן הידוע לנו על כן נשתדל להשיג מציאתו מצד חכמו ונגורתו ורוחמנותו ורוב השגחתו על ברואו ואו בשיג ממנו האומץ והעור לדעת אמתה עינו כמו שנ' סוד יי' ליראו.

CXLI. ויזוע ומובאר כי הועלת אור השימוש כוללת כל בני העולם ומצענו אותה מתחלקת לשישה חלקים. האחד. למי שעיניהם מאירות ונצלות מכל חלי שהם גנים מן השימוש ומשתמשין לאורה ומגעים בכל הנאות מהם ממנה. והחלק השני. העורים אשר נעדר אור עיניהם מכל וכל אין השימוש מועילה אוטם ולא מוקת להם אבל תועלם מהם תהווה על ידי שליח. והחלק השלישי. בני אדם נחלשו עיניהם מה השתמש בהם כנגד השימוש והשתמש מוקת אוטם אם לא יסתירום מאורה שאם ימהרו לרפאת עיניהם בכחלים ובבריות ובתקון מאכלם עם שמורות עיניהם מה השתמש בהם לאור השימוש אפשר שייהנו בשימוש שהיתה מוקת להם ואו יגעו לביראים. ואם יתעכבו לרפאת עיניהם יגעו אל כת העורים במחירה ייעדר מאור עיניהם לנמי. ועל הדמיון הזה יחלק עניין יראת אלקיינו ויחודה לקהלה המדברים. הכת הראשונה אנשי השכל הצלול והשלם כשיימו לבם להבini בו יכנינו הייחוד בלבם בכת הבנות וזכות שכלם עם מה שיראו כתוב בספר להוכרים דבר שהתعلמו מהם. והכת השנייה אינה יודעת ספר תורה האלקים כל שכן הייחוד אשר בו והם שומעים את שמעו וains מבינים את עניינו. והכת השלישית שمبرינם הייחוד אשר בספר תורה האלק קנית הבנה ואין בכת הכרתם להבין עניינו ולעמוד על אמתתו ואם יורם מורה עניינו על דרך המופטים האמתים והראיות השלכויות יתברר להם עניינו ונгла להם סודו ויגעו לכת הראשונה ואם יתעלמו מחקר ויתרשלו מעין במה שיוחזק הכרתם וילטוש שכלם ירדו אל מדרגת הפתאים. וכבר המשיל החכם הכספי בעור והחכמה באור והסכלות בחשך באמרו יודעתני אני שיש יתרון לחכמתם מן הסכלות כויתון האור מן החשך. וא' החכם עניינו בראשו והכספי בחשך הולך. וא' והערום הביטו לראות. כל וה בגיןתי מספר הנאון רב בחיי וסדרתו.

CXII. מדרגות בעלי החקמה בהערת התורה וחקיקה נתחיבו בלבבות ובמעשה. והמצויה תחולק לשישה חלקים. עשה ולא תעשה ומורה. מצות עשה שני חלקים מהם מסורים לבם והדברים ששתלמו בכוונות הלבבות בלבד כמו ייחוד האל והבטחון עליו וליראה אותו ולהשופט בဏפלוותו ולהתרצות בדרינו והרבה במותם שלא יספרו מרבים. ומהם

חוות הלב וחוכת הנוף ביחיד כמו הוחוד בלשון ובלב והוגות כתבי האל ותלמידים והתפללה והצום והצדקה והמנוחה בשבותות ובמוסדים והדومة להם. ומצות לא תעשה כמו כן שני חלקיים מצות הלב וממצות הנוף. מצות הלב כמו השתוף בבורא בסתר.ומי שומרה לבני אדם שהוא צדיק ואין כן.ומי שאוהב אשר שנא יי". והגאון והלצנות והמבות בני אדם והקנאה והחמוד והתחברות ברשעים והרבה כמו אלה. אבל המצוות של הנוף שהם ולא תעשה כמו השתוף בבורא בגלי ושבועת שקר וושא ורכילות ואכילת איסורים ושכיבת הנשים שנמנע מביאתן ושפיכות דמים והרבה כמו אלה. והomore תחלק לשלה שלושה ראשיים. צרך. ותוספת. וחסרון. פירוש הצרך שאדם מכלל בעולם הזה את דבריו במשפט ומכוונם מה שיש צורך בהם על כל פנים ואין יכול לעמד זולתם כמו מאכלים ומשקים וכוסות וקובור שהצרך אליו ותשמש ושותה ותונעתו בכל מעשיו שיקח מהם לפי הצורך כdot וכמשפט אשר בהם תקון עניינו כמו שנ' טוב איש חנן ומלווה יכלל בדבריו במשפט.

הרשות השינוי. תוספת עדים ומלבושים ולהתוחיב בניינים ומשכנות ללא צורך והרכבות במאלול ומשתה. וכבר הוחור הכת' על זה אל תהי בסבאיין בזוללי בשר למו. ובדברו. ברוב דברים לא יחדל פשע וบทשミש. אל תתן לנשים חילך. רועה וונות יאבד hon. וא' במלך לא רובה לו נשים. והרין לבצע לרבות עשר נא' אל תינע לה העדר. וא' במלך וכסף ווותב לא ירבה לו. כי כל זה לפי שהם ממשיכים תעוני הנוף ואחריתם מריה לפי' שמכיאין האדם אל דרך אשר שנא השם. והראש השלישי מן המוטר הוא החסרון אם יתסר נפשו למעט מהגנתו לבעבור שיתקרב ליראה את שם הנכבד או טוב לו. ואם בעבור שלא יתסר ממוני הוו מגונה. וככאשר נחפש המותר לקחת ממנו הצרך מצאנו שצוה הק' פרו ורבו. הנה נתתי לכם את כל. לכם יהוה לאכלה. והנה הצרך מהמאכלים נכנים תחת מצות עשה על כן אין צרך באדם לצאת מן עשה ומן לא תעשה. ופירוש זה כי כל העשויה מעשה מצות עשה הוא צדיק.ומי שנמנע לעשותו והוא יכול הוא מונע את נפשו מטובה ומקוצר במעשה. וכן מי שעכבר על מצות לא תעש' ועשה הוא חוטא ומי שנמנע מעשותו הוא צדיק כשהמנע ליראות שמים כמו שנ' אף לא פעלן עליה בדרכיו הלאו. וא' הגאון ר' אברהם ابن עוז. חפשתי ומצאתי והנה כל ברת ומיתה על מצות לא תעשה כי הוא מכבים יותר מן המתנצל לעשות מה שצוה ולא מצאתי ברת למצות עשה כי אם במילה. לפי שהיא לאות ברית עומדת בוגוף כל ימי חייו ופעם אחת הוא חייב המצווה ותחזוק על אבי הנולד או אב בית דין רק אם גדול ולא נמול יש עליו ברת וככה ברת על מי שחדל לעשות הפסח כי זכר יציאת מצרים עיקר לכל המצוות על כן כת' אחריו אלהי מסכה לא תעשה לך את חן המצוות תשמור. ונכון הוא.

CXIII. ועתה שים לבך כי אין טורה במצוות לא תעשה לאשר יש לו לב להבין כי הבורא נתע בכל שכל שיוול אדם בו להשמר מכל נוק. ותמשל כרופא שאמר לאדם שאנונו יודע המאכלים שיוציאו לו וכי תולדתו אל תאכל כל מה שאזהירך וכל איש דעת לא יתאהה דבר שיוציאנו רק יהיה נתבע בעינינו ואעפ' שהוא שמע שהוא מאכל ערבי והנה ישים עיקר מאכלו לחיות ולא יבקש החיים בעבר שיאכל כי כן דרך הבהירות שאין להם נשמה שתחיה אחרי הפרדה מעל הגניה. על כן אמר אחד מהמשכילים כי העונש באربע מיתות בית דין על לא תעשה וכן כרת ומיתה בידי שם והשבר על מצות עשה. א' אחד מהגנונים מה שנתחייב האדם בעבודת האל כדי שיתמם טובותיו עליו הם עשרה עניינים. האחד שלא ישם עליה וסבה לחטאותיו ולהיבטים בוראו כי מרוב עסקיו ברוב הטובה ידרשו הרבה שבחה ועבודה. השני שיזכר טובת האל בלשונו וירבה השבח בלבבו. השלישי שלא יכפר בהם ויהיו טובות האל מעט בעיניו. הרביעי שלא יאמר כי מזולתו באים לו אם באים אליו על ידי שליח בינוני ושבח לאשר יקח מידי וינוי שבחרו. החמישי שלא יתפאר ואמר ידי עשה לי את החיל הזה או אני ראוי לכך. השישי שלא יעלה על לבו שהוא יכול להתחמד הטובה עליו בוריוותו ושהייא תאבד ממנו בשעת הרשותו. השביעי. שלא יבזה מי שלא השינה ידו כאשר השיג הוא ויתהשוו שהוא יתר ממנו לפני בוראו כי אולי אותו שלא השינה ידו דין מהבורא לו להראות לבני אדם רוע מחשבותיו הנסתרים ויקל מעלי דין גנונים והוא או כל דל וכל נכאה יותר טוב מאשר השינה ידו כי יקל מעלי כובד משאו. השמיני שיכין לבו לשמים ויכנע לפניו אעפ' שלא יוסיף במעשהיו על אשר היו קודם הטובה. התשיעי שישים עינו תמוד למי שהוא תחתיו בעושר ובוטה לא למי שהוא עליו וכמו כן יתן לבו ועינו תמיד במני שהוא גדול ממנו ביראה ובעובדת ישיג את עצמו אולי יגעו אל יביט למי שהוא קטן ממנו בעבודה ויראה. העשרי מעלהו וללא יביט למי שהוא קטן להכעיסו. אלו העשרה עניינים כשיראה כי ה' ארץ אפים שלא יהשוב להכעיסו. אבל העשרה עניינים שכורתי לשם שמיים להתמדת הטובה עליו. א' הגאון מי שהכעים ה' ק' בטובותיו שהטיב לו נפל מדרכנת המדברים ויתרונות וישב בשפל מדרגת החיים הנאלמים כמו שנ' ואוביי יי' כיקר כרים. ודינו בעולם הבא קשה מאר כמו שנ' רוחכם אש תאכלכם. ובעולם הזה יסורי קשים כמו שנ' הוא אשר דבר יי' לאמר בקרוביו אקדש. וא' רק אתם דעתני מכל משפחות האד על כן אפקד עלי. וכל מה שהנוסיף האל טובה לאדם נתחייב הוא להוסיף עבודה וראיה לה מעשרות התבואה שנ' בו עשר תעשר את כל התבאות ורעד. מי שיש לו מאות כור נתחייב במעשה עשר ומ' שאין לו רק עשר לא יתן אלא כור אחד

וכן מי שיש לו בן חייב אותו למול. והברוא חייב לעלות ברגנל ולא כן החוללה ונכח רגולם.

CXIV. בני בריתנו נתחלקו ונתכוונו בתורה ובעבודה על עשר מדרגות. בראשונה, אנשים נשים פתויות כמו חוק ומהג לפוי שגברה תאותם עליהם על בזוי התורה וחשבו אותה כמו חוק ומהג לפוי שגברה תאותם על שכלם לעובי תולדותם ולא האמינו כי נתנה על ידי שליח ולא האמינו בה על אמתתה ולא הכריזו לבם לאשר כתוב כי לא נמשכו בחבל השכל ובקשו הנחות לעצם ורוחות לטפס ועליהם נא' לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלותם לבו. השנית. אנשים שהאמינו באותות ובתורה אבל אמרו כי לא נהנה אלא כדי להנגן בה בעולם הזה לשער אורחותיהם ומעשיהם והערים הנביא בתורה לעלה זו ולא לעלה אחרת. כי ה' מרוב אהבתו לישר' הראה אותן על ידי הנביא כדי שיאמינו בדבריו ויתכנו מעשיהם בעולם הזה ולא לצורך עולם הבא. השלישי. אנשים האמינו בתורה וחשבו כי היה חסיד מהאלקים לתקנת בריאותו בה בעולם הזה. וקבעו בלבד לא לכבוד עולם הבא ולא ליטורי נחינם והשנה אותן מה שמצוין בספר הנביאים להטיב לטוביים ולהרע לרעים בעולם הזה. וכבר מצאו בדברי הנביאים חזק לנין עדן ונחינם בעולם על הטוב ועל הרע כמו שכחתני בספר שלמעלה מזה שחבר הגאון רבי סעדיה. הרביעית. אנשים האמינו בתורה ושכר גן עדן ונחינם לעולם הבא אלא שתאותם הטהרה אותן באhabit העולם הזה וחראו לבני אדם שהם מחזיקים בתורה כדי שיצדו אותן במצוותם וליכודם בראשUrמותם ודברקו במצוות בראה ולא בנסתור בלשונות ולא ברעונות ועל כווצא בהם נא' בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו. החמישית. אנשים האמינו בתורה והאמינו בנין עדן ובנהוגם לעולם הבא אך דברקו במצוות לשני פנים לקבל מהם שכר מהאלקים ושישבזו אותן בני אדם ושיחו מכובדים בעולם הזה בעבורם וזה שער משעריו העינים והוא השתוּף הנסתור (?). הששית. אנשים היהთ כונתם לקבל שכרם בעולם הזה בלבד וזה מרוב אהבתם העולם ותענוגיו וסכלים בכבוד העולם הבא וمعدנייו. השביעית. אנשים האמינו כל מה שוכרכנו אלא כי כונתם היהת תוחלת ותקוה שניחלו כבוד העולם הבא ושכר בוזה העולם וסכלו בעבודה ויראה שהוא לשם ישתי דרכם. התשיעית. אנשים האמינו בתורה והאמינו כי עליה שכר על טוב ועל רע בשני העלומות אבל כונתם היא בעבודה לשם ושלאל לקבל פרם אלא לא נשמרו מן הדברים המחייבים והמשחייבים היראה והעבודה ובאה להם הchallenge ולא ידעו. כמו ש' זבובי מות יכ' יב' שמן רוקח (יקר). ואו' והוטא אחד יאביד טובה הרבה. העשרה.

אנשים האמינו התורה והמצווה והאמינו השר בר בוה וביבא ואעפ"כ החוויה בעבודה וביראה לשמה והעירו שלם ונשמרו מהדברים מהמחבלים היראה והעבדה ורצו לעבד הברוא לנဂולתו ורב חסדו שהתחדר עמהם עם כל העולם והכיבו בוראם ועבדו בלא הרשות. וזה היא המדרגה העליונה. ודוגמא לו א' התסיד ר' שלמה ابن גברול בתפלתו. הנה דברתי בקוצר על היהוד ותורה מה שלקטתי מאתרי הקוצרים ולדבוק העניין ולהברר מצתי נוכחות מלבי לישיב החיבור.

CXV. ועתה אדבר על דרך ארץ אשר אסתה לי מן המקרא ומן התלמוד כי יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ ועוד אמרו חכמים אם אין דרך ארץ אין תורה על כן כתבתי זה המעת מדרך ארץ אחריו הספרים אשר תקנתי וכתרתי על דרך היראה והיוזה. ואומר אני ברכיה כי החכם והגבון אעפ"י שככל מנותות תרומות נמצאו בו אם יפלא ממנו דבר אסור או יותר או דבר המשפט או כיווץ בו שאין לו להתחביב אם ישאל אותו דבר ספק לקטן ממנו כי הנה איוב בספרו מעלותו וערשו א' ורב לא ידעתי אתקרחו. עוד אמרתי מדרך ארץ לשמר פתחי פינו מי ומי המוציא דבה פן גער משיטמות וחמות זה על זה ופן תנלה רעתם בקהל אבל המדבר טוב יש לנו לגלותו מי הוא. שהרי מצאנו כתוב ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות ועתה לכו ונחרגתו ולא הזכיר מי הוא אשר אמר זה אל אחיו ואחרין כתוב ויאמר רואבן לא נכנו נפש. והזכיר יהודה שא' מה בצע כי נחרוג [את] אחינו. הזכיר רואבן ויהודיה אשר דברו טוב עלי' והסתיר סוד אשר הלשינווה להרינה. וכן מצינו בדור שא' לשאול הנה היום הוה ראו עיניך את אשר נתן יי' היום בידי(!) ואמר להריג ותחמס עלך ולא הזכיר בפסוק וזה אמר להרונו. ועוד אמרתי למדנו דרך ארץ בפסוק וישב משה את דברי העם אל יי'. וכי מה צורך היה לו להסביר למי שידע הכל אלא למדנו שמשיבין דבר לשולחים. וזה למדתי הרבהותינו. וכן והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. למדנו רבותינו שלא ישנה אדם ממנהג הבריות. ובמקום אחר למדנו רבותינו אל תה עמד בין היושבים ולא ישב במקום העומדים. ואומר אני כי מה ששאל הק' לאדם איך ולקן اي הכל אחיך ולבלעם מי האנשים אשר באו(!) ולחזקיה מה אמרו האנשים האלה זמאן יבאו אליך הם וכיוצא בהם לדונם לפי השבת טענותם. מן הירושלמי למדתי שהדיין צריך לשנות את טענות בעלי דין כmo שא' שלמה ואת אמורת [זה] בני חי ובנק המת. מן התלמוד למדתי כאשר הק' לנח כי אתה ראיתי צדק ולא הזכיר לו תמים כאשר הזכיר לעלה שאומרים מקצת שבת האדם בפניו. עוד למדתי מן התלמוד לפי ששםואל אמר לשאול ונתקה לרעך הטוב מפק ולא הזכיר מי הוא וכשהשאול שאל

באוב או גלה לו מי הוא וא' וגנתה (!) לruk לזר לפי שהיה ירא ממנה, ולמודתי מן הפסיק כי דרך המדבר באסיפה עם מקום מבין היישבים ולדבר דבריו כמו שמצוינו ויקם דוד [המלך] על רגלו ויאמר שמצווני אחוי ועמי, ובעוורא. ויעמד עורא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר. ובאיוב קמתי בקהל אשוע. חכמיינו דרשו מן לאלה בקרוב עמה. הפרש בין אדם המתנוול במקום שנבר למתחנוול במקום שאינו נבר.

CXVI. למדתי מדברי רבותינו שאין כוללין הנזכר עם קטן ממנה בין ברבים כמו שמצוין כמ' מכ' כל אובי ומיד (!) שאל והלא שאל בכל אובי. וכן תשעה עשר איש ועשאל (!) לפי שהיה שkol בנהר כלום הוציאו מן הכלל וכן אותו ואת פנים. וכן וראו את הארץ ואת יריחו. וכן והמלך שלמה אהב נשים נדירות [רבות] ואת בת פרעה, שם היא היתה בכלל הנדירות. מצינו שא' יעקב לעשו בראות פנ' אלקים ותרצני. כדי שיתיירא ממנה הוכר לו כן. אמרו חכמיינו כי האשוה נתנה לאישה מן הפְּרוֹ שaculaה שלא תמית היא והוא ייחיה ישא אחרת. עוד מדברי רבותי פְּרוֹ העז שאכלו לא נתרפסם שאין הק' חפץ להזכיר העז ולហבות הבורות שיאמרו זה הפְּרוֹ שלקה העולם על ידו. וזה דרך ארץ פן נוכית לחבירו חרטתו. כמו שמצוין בדבורי החכם ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תנל. כי כן פשטו גם כשתירב עמו אל תנלה חרטתו. סמך מצאתי לאומר בודקון לכוסות ולא למונות מדברי החכם שא' מנע ברקבחו לאם וברבות (!) לראש משבר. אמרתי בלבוי עוד אני ברכיה כי אין לדאג על העתידות כמו שא' בן סירא אל תצר צרת מהר. אחורי. שידוע כל גוזר שטוף למותו שהרי שאול אצל עגל מרכיב אחד ביום שנתבשו שמות למחורת. ומגאננו שאע' פ' שטף הק' כל העולם ומהה וכרכ' א' לנח ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ולא א' לו שיצמצם מאכלו על הלחם לבדו. למדתי מן הפסיק שאיל יתיאש אדם להמלט עצמו מן הסכנה שהרי דוד היריד ריר על זקנו ויישנה את טעמו כדי שננצל. ראיותי כי רבותינו אמרו כי עשרה נקראו מנין וڌחקו את עצם להוציא הדבר מן עד מתי לעודה הרעה יצאו יהושע וככלב. ואומר אני כי מן הפסיק נוכל לדעת עשרה מנין חשוב באומרו לא אשחת בעבור העשרה ועל פחות מעשרה לא בקש אברם מן הק'. ומצוינו בבעו ויקח עשרה אנשים מוקני העיר כשרצה לעשות קניין. ובתלמוד מצינו אימא להו באפי עשרה המוכה לעובר לא קנה. למדתי דרך ארץ מדברי רבותי שאמרו מתוך גנות בני יעקב למדנו שבתחם שא' ולא יכול דברו לשולם. שלא דברו אחד בפה ואחד בלב. ועוד למדנו דרך ארץ מוטב לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשו האש ואל ילין פנ' חברו מוחיא מוצאת. ועוד אמרו מותר לשונות בדברי השלום כמו שדרשו באביך צוה לפני מותו ולא צוה יעקב בן שלא נחשד יוסף בעיניו.

CXVII. ואומר אני אע"פ. שאמרו הרים מהנiffin לרשותם בעולם הזה ומפקיה לה מן ולא יאמר עוד (?) לנבל נדריב. אע"פין או' אני שאין להתפלל עליהם שהרי דוד א' הקיצה לפקר כל-הנינים אל תחן כל בוגדי און. שפירושו מאוהה עם שיזהיה אפילו מישר אם יהיה בוגד לא יהיה בחניתה, ועוד א' תננה עון על עונם. ועוד א' אך טוב לישר' ואחרין א' כי לא התפלל רך לבורי לב מהם. וורימה א' אראה נקמתך מהם. ועוד א' והנירים על ידי חרב. עוד אמרתי אין להתחוה אם ישקר האדם כדי למציא חן או להטוב לו רך שלא ימציא חטא בדבר כי נס הנבאים שלא במקום נביאות מצאנו כן. הנה נתן הנביא השיב לירוד כאשר שאל לו היישר לבנות בית לוי' ונתן השיבו כל אשר בלבדך עשה ווי' עמק (?) וביליה ההוא א' הק' לנタン שיאמר לדוד כי הוא לא בונה הבית. . . ומיכיו א' עלה והצלחה, ודניאל לנוכד נצר מר' חלמא לשנאך (?) ודוד בלבל דבריו עם אחימלך באומרו המלך צוני דבר והוא היה נביא כמו שא' רוח אלקים (?) דבר כי, ואברם א' לבנו ונשתחוה וגשובה, אע"פ שלא היה כן דעתו והוא א' על שרה אהותי היא, וכן יצחק. עוד אמרתי כי הצורך קרוב לכל נשברין לב ולנרדפים ומיצאו חן בעינו והמשל כי לא צוה להקריב לו אריה ושותל וכפיר ולא מכל מן החוקים הטורפים אך השפלים והנרדפים נצאן ובקר. ומן העופות לא צוחה לו להקריב הנץ ולא מן הדורסים אך התורמים ובני יונה שהם נרדפים. ועל זה הדרך אמרו רבותינו פרק החובל לעולם יהיו אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים שאין לך נרדף בעופות יותר מתרמים ובני יונה והכשרון לבני המותח. למדו הרים דרך ארץ ואמרו אין אוכלין בשר לשובע ומפקיע לה מן בתה יי' (?) בשר לאכל וללחם בפרק לשבע ולא הוציאר שביעה לבני בשר למדת תורה דרך ארץ. ואני מוסיף לפyi שהוצרך לומר בהרחבה גבול בכל אות נפשח האכל בשר שנ' כי רוחיב יי' [אלתיך] את גבלך וגנו' למדונו רבותי לפי שא' משה תקריבון אליו ושמעתינו נעלם ממנה דין בנות צלפחד. ולפי שא' שמואל אנכי הראה שנה באומרו מאליאב אך גנד יי' משיחו וא' לו הק' אל תבט אל מראהו. ועוד א' לו כי לא אשר יראה האדם. שפירושו אע"פ שקראות עצמן רואה כאן אני מודיעך שאינך רואה. ומכאן למדונו דרך ארץ שאין להתפאר בפני עצמו בחכמתו רך דרך ענוה כמו שא' יוסף הלא לאלקים פתרוניים ספרו נא לי. בלבד אלקים יענה את שלום פרעה. ולא א' אנכי הפטורי מצאתי בירושלמי מותר לומר לשון הרע שנ' ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך. ואוי אני לפי שידע הנביא כי לא הייתה לאדוןיהם משפט המלוכה כי כבר נבא המלכות על שלמה. אסור לחשוב על רעה שנ' ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלביבכם. כי מחשבת הלב הוא עיקר לכל מעשה כמו שא' דוד לבנו דע [את] אלקי אביך ועבדהו בלב שלם כי כל לבבות הוא דוש. ואוי חופש כל חורי בטני.

CXVIII. אומר אני אע"פ' שא' החכם הכל הבל אחר שאמר הגדלתי מעשי בניתו לי בתים יש לו לאדם לבנות לפני זרכו כמו שנ' יוכננו עיר מושב. רק בזידוק יהיה ולא כמו שנ' הו בונה ביתו בא צדק. כי גם בעת שהטולות באו ללבוד ירושלים צוה הק' לירימת לknות שדה בענחות. ובגלוות בבב' נאמר בנו בתים ושבו אע"פ' שלא התעכבו שם רק שבעים שנה. עוד אמרתי באשר א' הק' ליהזקאל בוגלי צאת אדם תגעינה לעיניהם והחליפם בצעפיו הבקר בעבר שא' אהה יי'(!) נשוי לא מטמאה הובר לנו כי זה נקי מותה. אמרתי לך ארץ שיש לנו להשဖיל עינינו מראות ברע' כמו שספר זה במעלת החסידים וועצם עינינו מראות ברע'. ועוד א' עינינו לא נשא אל גללי בני(!) ישראל. חכמים אמרו מן התקוששו וקושו קשת עצמק ואחר כך אחרים ומצתאייו צויצא בדבר שובו והשיבו מכל פשעיכם. חכמים אמרו אחר שקהל אדם אחרים תיזיב לבך ברכה כמו שנ' והשיב יי' רעה(!) והמלך שלמה ברוך וכן ושבו דמייהם בראש יואב ובראש זרען [עלולים] ולודוד ולבודתו ולכטאו היהו שלום. או' אני כי גם לנביאים יתכן שעולם מהם מעשה הווצר כמו שא' אלישע וי' העלים ממנני. ויעקב א' אם יבא עישו. וויסוף נעלם ממןנו. וזה על דרך מבלי אשר לא ידע את המעשה אשר אלקיהם עשה בראש ועד סוף. או' אני הנה דוד החידר מיתה עם החכמים ואבדה עם הכסיל כמו שנ' כי וראה חכמים ימותו יחד כסיל ובער יאבדו. והחיה יתן אל לבו והמשכיל יבין. או' אני כי בסבר פנים יפות יש לאדם לקבל חפץ בוראו שאין שכינה שורה על עצבות שלא שרתה עם יעקב כל זמן כשהתאבל על בנו. וכשא' הפסוק ותהי רוח יעקב מיד שרתה עליו וכן בנגן המגן ותהי עלי רוח אלקיהם(!) וכן מצינו באמרת החכם בשוחcir עשרים ושמונה עותות שהם עת לדות ועת למות עת להרג וגוני. וכל הענן. א' באחרונה את הכל עשה יפה בעתו ופירשו כל שניוי העטים שהזכיר אם לטוב אם לרע הכל יפה לאדם בשינוי עתו או אני דרך או' משא' משה מהטהורי על כן לא יdag האדם בשינוי עתו או אני דרך או' משא' משה לפרטיו כבל עבדיך נכבד אע"פ' שאינו מבני עמינו כמו שא' משה לפרטיו כבל עבדיך והוא בעצמו קם כמו שנ' ויקם פרעה לילה. ודניאל א' לנבי נצר מר' חלמא לשנאך(!) דרך כבודו. וחכמוני אמרו שישתדל אדם לראות פניו המליך ולברך עליו ברכה אע"פ' שהוא נכרי. אומר אני מצפים עת וזמן לשאול שאלהו ולבקש בקשותיו מאוהבו הלא תראה כי אסתור לא גلتה שאלהה ביום הראשון שא' לה המליך מה שאלתך לפני שלא ראתה עת זמן שתשאל למלך להרוג שר ונכבד כהמן ויקר בעינו המליך על כן אמרה למלך להזמיןו למחור אולי תמציא סבה עליו ונפילת מולו ובראותה כי נפל מולו וكم מול מרדכי לבוש וסוס או אמרה תננתן לי נפשי בשאלתי האם לא בן למה לא גلتה למלך ביום הראשון והיא הייתה

בצורה וכל ישר). או אני דרך ארץ מפסק והוא שוכב [את] משכב
הצדורים כי שנת הצדורים ה'ק' דיא לפי שה' של הצדורים מבורתה. ואכילה
מבודר יום כנגד הלילה שהרי החכם האשים את העשיר ו'א' כי מרוב
עסוקיו לא היה אוכל ביום ורק בלילה כמו שא' נם כל ימו בחשך יאכל.
אומר אני כי יש לכל ישרי לב לשום על לבם תשובה האיש אל
יواب כאשר האשימו יואב למה לא הרג את אבשלום והוא השיב או
עשיתי בנפשי שקר וכל דבר לא יכחיד מן המלך אתה תעמד (!) מנגד.
או אני כי אין לדודך אחר השורה אבל האדם אשר מעת הק' נתנה
לו מה יעשה אם לא ישתטר.

CXIX. עוד אמרתי אני ברכיה ידו גלווי ומפורסם שאין לדודך.
אחר השורה כאשר נודיע לבני השכל בראשות גמורות מן המקרא וכן
הקבלה ומחכמת המדע ועל זה לא אשבר את עמי ולא אטריה מבטי
כי הרבה הארייך רבנו סעדיה בספר הזה אשר כתבתי וקצתתי לאדוני
אך טרחתי לבי ואשאב ממוקור שכלי קט עד אשר לא יrotch תבל
הדרלי וכתבתני דברים אשר לא שמעתי ובמצרף החכמה אותם צרפתני,
וסבת דברי זה לפי שהצזר הקרה לאחד העם הכבוד והמשרה ואצל
אליו החכמה וمبחר המומחה ויתערב הצדק במתבוארי לבו ויומוג הושר
בחדריו קרבו ותחזרב האמת בענפיו וירחף השכל בסערפיו ונפשו
קשרורה בנפשי ובוכורי זכרו אשא ראש וא' דברי השורה ביצירוף זמי
ובלטישת להג נאומי. ואומר אמןם הם אשר נגה לבם בקרבם ויצאו
מנבול דעתם לדודך אחר השורה הם הטבועים במצוות האולות ובנבכי
הפטיות לפי שתברוח מהם כאשר אמרו חכמי כל הרודך אחר השורה
שורה בורות הימנו. אך האיש אשר אינה האלקים לידו. ואצל לו
מכבodo ומהוודו ובחור בו מהמונן עמים רבים וישראל ויעמידו מדרגה
למדרגה עד אשר שמהו לראש ולקצין והוא לא ערב את השורה ולא
מבקש דעתה ומה יעשה אם לא יעיר רוחו ובאמצי כוחו ישתרר לנדור
פרץ. ולהעמיד במשפט הארץ. להכricht הנבלים. ולהגביה השפלים.
ויהיה מידו נושא צדיק מטה לפני רשות. הנה שמתי אל לביו כי האנשים
אשר לא עלתה על לבם השורה אך באה אליהם פתואם ולא מאכחותיהם
ירשותה היו יתד במקומות נאמן וישתררו באמץ כותם. והנה ידענו כי
שאלול הילך לבקש האתונות ובאותו הדרך מצא המלוכה ובספריו הדרבים
לדורו הניד לו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הניד מרוב
ענותה אשר בו ואחריך התחוק ברעיזינו וישנס את מתניין ויקח צמד
בקר ווינתחו ווישלח בכל גובל ישר(ו) אשר איננו ויצא אחרי שאל ואחר(ו)
שמעואל כה יעשה לבקרו. והנה גדרון כשהבא אליו המלך והוא היה
חוות חתומים וא' לו המלך והושעת את ישר' ומרוב ענוה השיב הנה
אלפי הדרל במנשה ואנכי הצער ומייד כשרה כי מי' היהת לו עשה
את גבורותיו. והנה יפתח שגרשו אחים מנהלתם ונלה מארין מולדתו

וכשמשמוו לראש ולקצין אמרו לו ונלחמת בני עמן והייתה לנו לראש לכל יושבי גלעד ככה רצו לעשות עמו תנאי בין נצחין בין היה נזחית ישימוחו להם לראש רק ילחם בני עמן והוא מרוב ענותנותו לא רצה לקבל השרה כי אם בתנאי שאם יתן יי' את בני עמן בידו שיחיה להם לראש ומיד **כשינצחים ידע כי מאת יי' היהת לו והוא נצחם או הניד מלך בני עמו מה לי ולך כי באט אליו להלחם בארץ הכוח ארצי כאשר היהת לו יורשה מabayotio. והנה דוד הקטן מאתחו והוא היה רועה צאן מאחר עלות הביאו בוראו ומשתחו למלך ואחריו המשחו לא נבה לבו כי אהrikn הביא חמור לחם וננד אין וגדי עוים למלך מאת אביו ובכל על המזוקות ונגרש מהסתפה בנחלת יי' עד אשר הינו יי' על כסאו וביבאו להליהם לא היה כמו שהוא לעוז ולהשתדר ומלחת איש הבニア באומרו כי בוקר אנכי ובולם שקים ויקחני יי' מאתרי הצאן ויאמר אליו [ה] לך הנבא אל עמי ישך לאללה מקטני עם הין ואמצם ותמכם בוראמ להשתדר על עמו לבבורה כי ידע הצדקה והטוב שבלבם ובם ישרו בעולם זה על דרך שא' הכת' לא יגער מצדיק עינוי ואת מלכים לכטא וישיבם לנצח ויגבשו. ואדוני הנדי שיחיה אשר מומות בין בסרעפו ישתרנו וחבל השלל בסעיפיו נארנו יוחזק ידי השפלים אשר בין שכיניהם למרים. וישנאום שנאתם חמס. וכבר מצאת כתוב בספר החכמה מה שהגיד אריסטופולוס אל אלכסנדרוס משלו בעם בהטהתק להם ותגע אל אהבתם מהם. וכשתנהיג בני אדם תנהי נדיי עם בנחת וכבוד והנבלים בהכנעתי כי הנדי שכתוב בתקנה לנבלים כי אם בהכנע ובבזון. ועור זהה א' שלמה החכם בדברים לא יוסר עבד. ואני אמרתי כי על כן א' הפסוק וכי יכה איש את עבדו או את אמו בשפט כי זה השפט שהוא רגיל להכותו בו לפי שבדורים לא יוסר. אם הארכתי בעניין. החכם בחכמה ובמנין. ידע פכת דברי. ועלת אמריו. ברמו שורותיו. ומאשר יקרתי. בעינוי נCKERתוי.**

CX. הנה דברתי עד כה בדברים אשר לא שלת יד איש במ ולתי. עתה אשוב לדבר מילים נכוחים אשר לקטנים מגאנן וגאון איש על דגלו. המושל בכל אשר לו. צרייך שנדע כי הבונה והתועלת במצוות הלבבות שיהיו נליינו ומצפונו שווים כי (אם) מצאנו כת' במי שאין תוכו כבורי ופתחו בפיים ובלשונם יכוו לו כי אם חולק הלשון מן עדות הלב והאברים לא תהיה עבדתינו שלמה מפני שבוראיינו אינו מקבל עבדה מזוייפת כמו שב לא אוכל און ועדרה. שונא נול בעלה. הנה שמווע מזבח טוב. ומפני זה תהייה מצווה אחת שכולה כנגד הרבה מצות כפי הלב והכונה. ועכירה אחת שכולה כנגד הרבה עבירות. ואפשר שתהייה מהשבה כמעשה והcosaף לעשותה מיראת אלקים

שוקלת הרבה מוצאות וולתו כאשר א' ה' לדוד יען כי היה לבבך (!) לבנות בית לשמי הטיבות כי היה עם לבך. ואוי ליראי יוי ולהוציאי שמו. ואמרו רבותי ולהוציאי שמו אף' חשב לעשות מוצאה ונאננס ולא עשה מעלה עליו הכת' כאלו עשה. והנה יהוד האל בלב שלם הוא שיחיו הלב והלשון שום יחד ביהוד הבורא אחר שיבין בדרכיו הרניות בירור מציאתו ואמתת יהודו כי יש אשר הרגילו בה הרבה בלשונם ובמלותם והם משתמשין בה בחרותם לצורה גודלה להגדילה ולהפליא ענייה ואין מחשבים להבין אמתת העניין מה שיעבירו בלשונם מפני הסכנות והעצלות והם מחשבים כי עניין היהוד נגמר להם כאשר גנמרה מלתו ולא ירנישו כי לבותם רקים מאמתו ומצפוניהם גנדרה מעניינו. כי יש אשר יהוד האל בלבו ובלשונו על ידי הקבלה ומפני שהוא מאמין بما שקבל מהם ואני יודע אמתת העניין מצד שכלו והוא בעור הנמשך אחורי פקח ואפשר שיקבל מקובל כמותו והוא חברה עורות שם כל אחד ידו על שכם הבורו עד שנגיעה אל פקח שבראש החברה המהיגנים אותם שם יפשע וההפקה בהם ולא יותר משמרותם או אם יכשל אחד מהם ויפול או אם יקרתו מקרה אפשר שיפול בבור או בגומי. וכן המყיד מצד הקבלה אין בוטח בו שלא יבא לידי שתוף. שאם ישמע דברי המינין וטענותם אפשר שתשתנה דעתו ומפני זה אמרו רבותי هو שקד ללמד תורה [ודע] מה שתшиб את (!) אפיקורוס. על כן هو וזה שתהיה מאנשי היהוד אשר העמיקן בחכמה והבינו עניין הבורא והנברא.

OXXI. חכמת התורה מתחלקת לשני חלקים. האחת לדעת חובת האברים והיא חכמת הנראות. השנית לדעת חובת הלביבות והם המצפונים הנקראים חכמת הצפונה. וחובת האברים יחלקו לשני חלקים. אחד מהן מוצאות שמתחייב בהן השכל אפילו לא חיבקה בהן התורה. והשני מוצאות השמע שאין השכל מחייבן ואין דוחה אותן כאיסור בשר בחלב ושעטנו וכלאים והדומה להן. וחובת הלביבות כל שרישין מן השכל ויש בהן מוצאות עשה ולא תעשה. מוצאות עשה שנאמין כי יש לעולם בוראו מאיין ושאין כמוו ישנקבל علينا יהודו ושנעבדתו לבנוו ושנתבונן בפלא יצירותיו ושנבטה עליו ונפחד ממנו ושנכוף לרצינוו ושנאה אב אותו ואהבוו ונשנא את שונאיו והדומה להן. ולהלן שבחותה הלב הפך כל אלה ועוד שלא נחמוד ולא נקט ונטר ושלא נחרזר בעכירות ושלא נתואה להן כי מה שהוא במצפון האדם לא ישקוף עליו כי אם הבורא שנ' אני יי' תוקר לב (1) בותן כליות. וב' ונר אלהים (!) נשמה אדם חופש כל חרוי בתן. א' המחבר חפשי ספרי הקדמוניים ולא מצאתי בהם ספר מיוחד מוחיד בחכמת המצפון שהוא חכמת מוצאות הלב עד שדקדרתי מוצאות הלביבות וממצאתיה מן השכל. וכן הכתוב. ומן הקבלה. ומן הכתובם שהם יסודי כל המוצאות

ואם יארע להם שם הפסד לא תתacen לנו מצות אברים. מן השכל, כבר נתברר לנו כי האדם מוחבר מנפש ומגוף ושניהם מטובת הבורא עליינו האחד נראה והשני איננו נראה. על כן אנחנו חיבין לעבודו היוצר ברוך הוא עבודה גלויה וUBEODA צפונה. האברים כמו התפללה והצום והצדקה, ללימוד התורה וללמודה, סוכה, לולב. ציצית. מזוזה. מעקה. והדומה להם. ממה שיגמר מעשו על ידי חושי האדם הנראים. העבודה צפונה. היא מצות הלבבות. שנייה אל כל לבבינו מה שיגמר במחשבת הלב ובמצפונו מבלי איברי הגוף הנראים ממנו כמו אותם שוכרתי למעלה. וידעתו דעת ברורה כי מצות האברים לא תשלמנה אלא ברצון הלב וחפש הנפש לעשותן מפני שאין מעשה נשלם אלא בחפצם. וכיון שנתברר כי הבורא חייב את אברינו למצותיו לא היה נכון להניח נפשנו ולבנו שהם מבהיר חלקי גופינו מלחיבם מעבודתו כפי יכולתם שביהם גמר העבודה ועל כן נתחיבנו למצות גליינו ומצפונו כדי שתהייה העבודה שלימה ונמורה.

CXXII. וכאשר נתברר לי חובה מדרך השכל בקשתי עוד וממצאי כתוב בספר פעמים רבות. מן הכתוב. ואהבת את יי' אלקיך בכל לבך ובכל נפ' ובכ' מא' והוא ה'ך הא' על לבך. לאהבה את יי' אלקיך' ולעבדו בכל לבבם. אחריו יי' אלקיך' תלכו ואוטו תיראו. ואהבתם את הנר. והיוראה והאהבה מצות הלב. וא' בלאיין שבhn, לא תחמד. לא תקם ולא תטר. ולא תשנא את אחיך בלבך. ולא תתי אחרי לבבכם. ולא תאמץ את לבך. והרבה כאלה. ואחרון השיב העבודה אל הלב ואל הלשון שנ' לא בשםים היא. לא מעבר לים. כי קרוב אליו הדבר מאד בפיק ובלבך לעשוו. כאשר נתברר לי חוב מצות הלב מן התורה כאשר נתברר מן השכל עיינתי בדברי קבלה ואמורו חכמים רחמנא לבא בעי. ואמרו עוד לבא ועינה תרין סרסורי דחתתה. ובמסכת אבות הרבה. ואמרו למי שעשה מצוה ולא נתכוון לעשותה לשם שמי שאינו מקבל עליה שכר וכיון שיקוטב מעשה על כונת הלב והמצפון ראייתי שתהייה חכמת מצות הלב קודמת בטבע לחכמת מצות האברים. וכשנתברר לנו מצות הלב מן נ' עניינים. או נתחיבנו תמיד בהם בלי רפיון בכל עת ובכל מקום ובכל שעה. ייקץ הישן ועיר שכלו הפתוי ויבחון הסכל אמתת חיבת היראה ובורה יתברך עם הרαιות הנכחות והעדויות הברורות וא' הכת' بما שהתרשל על. נפשו ולא נסתכל ביראת ה' הלי' תנמלו זאת עם נ' ולא חכם. א' אחד מהחסידים לתלמידיו אלו לא היו לכם עונות היראי מתריא ממה שהוא יותר רע מהעונות. אמרו לו ומה יותר רע מעונות. א' להם הנאות כמו שא' הכת' תועבת יי' כל גבה לב. הדבר והשינה הממעט בהם משבח. הדבר כמו שנ' על כן יהיו דבריך מעתים. ועל השינה א' מעט שנות מעט תנומות.

CXXIII מי שבתון וראה טובת האל עליו שנתן בה יתרון לעמו אשר בחר מכל העם דבק בעבודת האל במצוות השמיה מה שאין כן באומות. וכן בן מי שבתון וראה טובת האל שנתן בה יתרון לשפטו מה שלא נתן לכלם שבתי עמו כמו הכהונה והלויה דבק בחוביו המצוות שננתנו לשפטו ולזה תמציא מחות הכהונה עשרים וארבעה כנגד עשרים וארבעה יתרון נתן האל בהם לכהנים והוא כד מתנות כהונת. מי שבתון וראה טובת האל יתריך שנשתווה בה עם כל הנבראים דבק בעבודת האל בכל מי השל. ועל זו הסברא נתחייב כל מי שננתן לו ה' יתרון שלא נתן לו לוחו מכל הנבראים לשבח ולהודות ולעבוד יותר כפי כחו ויכולתו. השגתו נמצאת על אחד משלשה צדדים. האחד מהם הרגשותינו כמו הראות והשמע. והטעם והריה. והמשמעות. והשני בדרך שכליינו והוא שער הרואה על הדבר הנמצא מסימני ומעשי עד שיתקיים לנו אמתת מציאותו וענינו ממנה כקיום השגתו בהרגשותינו והוא הנקרה בספר דעת ומוסר השכל. והשלישי ההגנה האמיתית והקבלת הנאמנה. ומפני שנמנעה השבת הבודא יתריך מצד הרגשותינו לא יכולנו להשינו אלא מצד ההגנה האמיתית ומצד ראיית מעשי בלבד. על כן כשא' כה אמר לבני ישך' אהיה שלתני חסוף לבאר אלקי אבותיכם נראה אליו אלי אלי אבר' אלקי יץ אלקי יש' (¹) לפי שידע כי השם הראשון לא יבין העם אמתה ענינו.

CXXIV החכמויות מתחלקות לשישה חלקים. חלק הראשון הכמות היוצרות שהיא הכמה טبع הגופות ומרקיבות היא הדריכה לעניין העולם והיא הכמה התחתונה. והחכמה התיכונה היא הכמה השימוש שהיא הכמה המניין ושיעוריהם וטעותם הכוכבים וחכמת הנגנו. ושתי החכמויות האלה יסודות על כל סודות העולם ותועלתינו והאנטינו מהם לפי שהם מורות על ענני המלאכות ומוני התהבותות הדריכות לנוגות ולקנינו העולם. והחכמה השלישית היא הכמה אלהות והיא דעת האל יתריך ודעתי תורה והמצוות המושכלות בנפש ובשלל. וכל חלק החכמה הזאת לפי מחלוקת ענניה פתחים שפתחים ה' להשיג בהם התורה והיא הכמה העליונה ואנחנו חייבין ללמד אותה כדי להגיע אל תורהינו אך לא להגיע להנאת העולם שלא יאמר אדם אקרא שיקרוני חכם אשנה שיקרוני רבינו אשנה שאהיה זון ואשב בישיבה אלא למוד מאהבה וסוף הכלבוד לבא. ואמרו. עשה דברים לפعلן ודבר דברים לשמן ואל תעשם עטירה להתגדל בהן ולא קרדום לחותך בהן. ואמרו. אשרו איש ירא את י' במצוותו חפץ מאד. אך אליע' במצוותו ולא בשכר מצותו כדרתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרם. חפשתי על מצוות הלב במספריהם ופרקיהם ומצאותם לרוב מאד עד שחשבתי כי מה שא' דוד לכל תכלת ראיתי

קץ רחבה מצויה מאד שוה נאמר על מצות הלב כי מצות האברים
יש להם מספר ידוע תרי"ג מצות אך מצות הלב רבות למאן עד כי
אין לתולדותיהם מספר. ואנשי דורנו רוחקים מהם אלא הוריו
הפרושים. אך השאר כמה הוא צרכיהם להעיר ולהזרות אותן כי הם
ולזו בחכמת מצות האברים קל וחוי במצוות הלבבות. והאל ברחמי
ידריכנו בנתיבות טובות.

זה ספר יסד רבינו ברכיה והוא נקרא

ספר מצraft.

זה הספר קראתי מצraft לצרף וללבן דיעי וריע ריעי עם אשר
חברתי בו מן העולה על רוחי כפיathy. מן המעת אשר בדעתיו אצלתו
מחברת גאוני הדור אשר בינותי בספריהם ונכובו בשמות. ואעמיד
איש איש על דגלו המושל בכל אשר לו. נשקפני באשנבי התבות
ושתמי מגמתי לפלם בפלם אשתונו מזימנו' נמנוח מאור נר האמת למלול
פנוי. ומונגה גנדנו שוטני ורעווני. לכלכל במשפט דברי. וכן אסור מן
הדרך ימין ושמאל. קו הצד ינטה מסעפי אשר למלול עיני אשר
אהבו ביד ימינו. ויבוש[ן] מקנאי אשר פיזרנו. כי איך יחשוב להמלט
מדיבית שכיננו וריעו. הלא גם איבנו נר בין צליעו. אשר מדרך הטוב
ידרפינו. ומהריסיו ומחיריבו ממנה. עד אשר דרכו בחקלקי ואפיקלה.
לחטא ולשוב עד לכטלה. את כל אשר באולתה שונה. לו יונה. והנה
חילק[ת] ז' והספר לששלה עשר חלקיים שער היסוד א'. שער העון ב'.
שער הלב ג'. שער הגדר ד'. שער הצד ה'. שער הנגדף ו'. שער הנפש
הרש ז'. שער הבודה ח'. שער הסיפור ט'. שער המדריגות י'. שער הנפש
יא'. שער התקווה יב'. שער התהיה יג'.

II. שער היסוד א'. תחת הוכחה ייראת ה'. ע"ב אמרו רבוינו
וז' כל שיראת החטא קודמת לחכמתו חכמו מהתקימת וכו'. ועל דרך
זה נמציא ייראת יוצרינו יתברך קודמת בפסוק. ואחר כך האהבה כמו
שנאמר מה ה' אלהיך שואל מעמך ליראת (!) את ה' ללבת ברכיו ולאהבה
אותו וגנו. ואומר את ה' (!) תירא (!) אותו תעבוד ובו תרבך. ודביקה זו
הייא האהבה על דרך ויש אהוב דבק מאה. וע"ב אמר המשורר דבקה
נפשי אחריך. ואמר יהושע עליו השלים כי בה' אלהיכם תרבקון (!). ופי'
את ה' אלהיך תירא שלא לעשות מה שהזהירך מן האזהרות כי הירא
מאורנו שומר אהירותו. והוא תעבור לעשות ככל אשר נזק ממצות
עשה. ובו תרבך באמנות הלב שתחשוב בלבד כשתשומר אהירותו
ותעשה מצותיו כי אם לבבורי הכל. ואו בשמו תשבע. כי אם ימצא
בק מדות הללו או לא תשקר. ואם כי יאמרו אכן (!) לשקר ישבעו. ועל
דרך זה פסוק רבי שאול (?). היראה פ' לא תעשה (מצות). כי מצות

ה' ברה. ואחר כך ייראת השם יתברך תורה. המצוה הוא מצות עשה והוראה היא מצות לא תשעה. וכן סור מרע ועשה טוב. ואחר שתתחבר ותתקשר יראתו ואהבתו לבבינו או נחיה מוכחים מדרך השבל לחשוב בעצם גנולתו ובשפלותינו. ואיך מוחומר קורציננו. אשר חורש מהרשיא ארמלה. ועם חיבר הנשמה. אשר מעלה פגולה אל כל עוצר [אוצר I.] שבועלם. ואיך בטרם ברא את האדם סדר כל הבראים מיום ראשון דבר ים ביוומו. ובוום שגמר סידורים וכלל עשייתן אחר כך אמר נעשה אדם ודומה למי שבונה ארמן ומיפויו וממציעו ומרקם כתליו. ואחר כך מכבד את הבית ומרבד אותו במורבד' ובחטבות. ואחר כך מכנים לתוכו בעל הארון. כך עשה הקירוש ברוך הוא עם אדם הראשון לאחר שגמר כל מעשה בראשית ותיקן אותם והכניסם לנין עדן והודיעו לנו על ידי עבדיו הנביאים שהבר את האדם מכל באי עולם. ונשמע (!) כל יצורי. ברכתייך וירדו בדעתם. הים ובouce' השמי' וגנו. וכן שנאמר במומזר ה' אדרוני מה אדר שמק בכל הארץ מראו סופו ברכתי המשילחו במעשה ידין. ושם פה לו לדרב. ושאר הרגשות כל אחת לפועלותיו ונתן לו כח לעשותות מאמרו וחפצו כדי לעשותות הטוב והישר כל ימי חייו למען שימצא חן וחסד לפניו ברכבת. ראה נתתי לפניך את החיים כי הוא ראוי לקבל שכר ונמול וגנימות. וגם הוא חייב לקבל מידות הרים והפרעון והנקמה מפני שהוא עיקר העולם וסיבת כל הנביאים כן כתוב כי לה מצוק ארצה. ואמר צדיק יסוד עולם. מפני שהקדוש ברוך הוא גדל⁸ ונשאו. להעמים עליו על תורתו. בחוקי ובמצות כפי רוב החכמה אשר שם בלבו. לנודל המדע אשר הנחילו. וכן כתוב ואמר לאדם הן ייראת ה' חכמה וسور מרע בינה. ואחר שנתרבר לנו כי הכרוא יתרך הפליא בזה חסדו עמננו יותר מה שאין הפה יכול לספר. וככל מושבי' בשבט ספר. ולאו לחוק בספר נפלאותיו עמננו. מי ימלל גבורות ה' ישמע כל תhalbתו. וכי יכול להעלות במחשבה ולהזהר אפילו כהרף עין דמות האל הנadol הגיבור והנורא על דרך שאמר הנבואה מאין כמוך ה' ונגדל שמק בגבורה. כי גם משה רבינו ע"ה שהיה ראש לכל הנביאים ודבר עמו פה אל פה בקש מלפניו לראות את כבודו כמו שנאמר הראי נא את כבודך והשיבו כי לא יראני האדם וחוי. ומה שאומר ישעה ואראה את ה' לא ראה דמות פניו אלא דמותם כבודו מעל הכסא. ושוליו כשלוי המעל. וכן משה ואחרן נדבר ואביהו ושביעי זקנים. אף על פי שכותב יוראו את האלקי כתיב ויראו את אלהו ישראל לא ראו אלא הכבוד שתחת רגליו כמו שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספר. וכן יחוּקאל אף על פי שראה חיות ואופנים. ומה שראה כדמות אדם בדמות שהוא נוהג

לראות שלא יתבהל ולא יתפחד כי מי יוכל לראות האור הנגדל שהוא بلا שיעור. ותקצר [ולא תקצר!] נפשו למות, כי גם המשמש שהוא אחד ממשתיו אי' בעין כה לשלוט בו. וע"כ נראה לאדם הראשון ולקון ולהבל ולהנוך ולאברהם בדמות אדם רכתי' זהה הויה עד דכויסין רמי' ועתיק יומין ותיב', ופעם נראה באש. ופעם נראה בענן. ונתרברר לנו שאין ברייה יכולת בעולם לדמות לו צורה ודמות כמו שנאמר ביש' כי לא ראייתם כל תמונה. ואל מי תדמיון אל. ואף על פי שימושים כתבי הקדש עני' ה' יד ה' הדום רגלו פי ה' לשון כל וזה להמשל ללשון בני אדם. וכח'א ירכתי ארץ. ותפתח הארץ את פיה. טבר הארץ. ירכתי ים. לשון ים. וחיבני אנו להאמין שהוא אחד בעולם בעצמו ללא רבו'. ובלא מיעוט ובלא חיבור ובלא פירוד ובלא שניין. וכל זולתו יתרבה ויתמעט. ואין לו ראש וסוף. ובוראיינו יתברך וכורו ראשון ואחרון. ואין מבלעדיו. דכת' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ורבו לנו ראיות מצד השכל. כי אילו היה בורא העולם יותר מאשר תהיה מתחוקת ביניהם בבריא' הבריות ולא תהיה מהם נגמר יצירת העולם כי לכל אנשי ביתה נודע כי כל הנמצא והידוע מהצמחי' של האדמה וכל בעלי חיים נסדו ונוצרו מדר' דברים הללו עפר מים רוח ואש. והיסוד נראה בהן ונבחן. ידענו מבניתינו. כי יוצר האדם יצרים ולא נוצרו מעצם לפי שיש מהם מתגבר על חבירו. ומפסידו ומבליעו כמו הימים מבין האש. והרוח מייבש המים והוא מפזר העפר וכן כל אחר את חבירו עד שנפסידן ושבין לאין. וכן גלגל העולם מודיעים כי יוצר אחד יצרים ולא נוצרו מעצמו או יתברר לנו כי יוצר העולם ובוראו אדון כל בליך ספק. והוא הצור שלא יערכנו דמות ותמונה. ובאיilo הראיות תתקיים בדעתינו ויתברר כי הצור נמצא בזמנן שאין לו תמונה ואין לו דמיון. ואין להבטח זולתו וזהר בכוח כאשר פרשנו למלחה. ומפני שהוא קרוב לעניין אף על פי שאינו דומה לדבר בזמנן שאנו נכננים לבית. אף על פי שאין הבנאי מצוי שם ידענו כי בנאי אחד בנאו בלי ספק. אף על פי שלא ראינו הבנאי. ואילו היינו מסכימים על דעתינו דמות הבנאי וצורתו וקומו וצבע לבשו וכל עניינו לא היוו משיגים. ומماחר שאין אנו יכולים להשיג כל זה בבני אדם כמונו. קל וחומר שאין אדם יכול להשג עניין יוצר הכל יתברך. והראינו זאת הראייה שתבא בלבנו כי לכל מלאכה עושה מעודותי מלאכתبشر ודם מעדרו. כמו שהכרנו כי זה המושל מקרוב הדעת כתיב הלא ידעת אם לא שמעת אלהי ישראל (א) וגנו. אמר רב סעדיה גאון שם של הקדוש ברוך הוא שם כל השמות מן הפרשה כל אחד נזכר במקומו. שנקרא במעשה בראשית אלהי שם ממשותיו. ונקרא ה' בכינוי מעשה שמים וארץ שהוא שם הנגדל אדוני האדונים. וכן אמרו רבותינו שהזכיר שם מלא על עולם מלא. ונקרא אל שדי עת שאמר שימול ואמר לו פרה ורבה (ב) כי אני

בעוריך). ונקרא אהיה אשר אהוה עת שרצה להוציא נינוי בנים של עשר מכות. בנגד עשרה מאמרות. להודיע נברות מעשי בעניין הוא היה ויהיה. ונקרא אלהים חיים עת שהשמי קולו לבני ישראל ולא מתו רק חין והאר עיניהם שנא' מאירת עינים. ואמר כי מי כלبشر אשר שמע קול אלהים חי' וגוי. ונקרא ה' צבאות. בעליות לבית הקדש שנאמר ועלה האיש להשתחות וליבוח לה' צבאות. ונקרא רם ונישא. לפ' שבגה לבו שנאמר ובזקתו גבה לבו. ועל זה נצטראע. ונקרא אדון בפרק שבגתו יישראל שנאמר כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלים משען ומשענה וגוי. ונקרא כרוב בספר יוריה ויחזקאל. והוא אלהים ולא צבאות. ולא למחוקת ישראל ושנאות הנם. שנאמר חלק לכם עת' יאשמו. וכאשר שבו והיה לכם לאחד בבניין בית שני והוא השם נקרא ה' צבאות על ידי חני זכירה ומלאכי. ואין שם אלא אחד ה' אלהי ישראל כי שנא' שלח (?) והוא עניין יחיד ורב יחיד. ועוד הדבר על שם ישראל לפי שנצטווה על זה. ונקרא מהשנא עדニア ומניה כי נשתנה מלכות בית ישראל בשיעבו. ונקרא מהעדת מלכין ומהקים מלכין לפי שפר' צדקה ממלכו ומלך נבוכד נצר. ונקרא יהב חכמת' לחכימין. לפי שתנתן לדני אל חכמה על חכמי הכהדי. ונקרא גלא עמיקת' ומסתרתא. על שגילה חלום נבוכד נצר לדני אל. ואומר וברך את ה' אלהי (!) הגדול. לעניין שנאמר גדול יהיה כבוד הבית האחרון זהה (!). וכן שמות המלכים נשתנו בעניין השליחות אשר יצוה בא המלאך לבשר את שרה נקרו אאנשי'. ולפוענות נקרו מלכים. ולעווייתו (!) לכוטנו בנחלת נקרו שרים שנאמר ויעופ' אליו אחד מן השפדים. אלה דברי הגאון. ואני הוסיף על הדרך הזה. כי נקרא שמוי פלא על שם שהפליא עמו בימות סנחרב ועמו ובעניין המשמש נקרא יועץ שנוצעו לכלת בדרכי הש' כי אבי היה רשע. אל גבור שהגבירו על איביו. אבי עד שהוסוף על שנותינו כי שנות עדי עד בידו הם והוא אביהם. ואחר שבאנו עד תכלית וזה השער במא שנוכל לחבר בקוצר (!) כי לא נוכל להניע לתכלית בדבר שאין לו ראשית ותכלית. כאשר אמר החכם לשואל לו וענה לו הדיבור אשר לא ישוג אולת. והמעשה אשר תיגענו מהחשבה חטא. ע"כ חיבורתי זה השער.

II. שער העין ב'. לבעבור כי העין ראש ואדון לכל שאר ההרגשות כי מעלה בגוף כמעלת המשמש בעולם. וראיתי לחברו אחר שער היסוד. וידוע לבני adam כי העין והלב ישתחפו יחד ברוב מעשיהם הן לטוב והן לרע. כי העינים רכילים הם ללב להגיד אשר ראו בחוץ. ופעמי' יבחר לחברה עמה' ופעמי' ימאן על פי אשר ימצא בו אם לשכל אם לטסכל על דרך שאמר איוב אם נפתח לביו על אשה ועל פתח ריעי ארבתיו. לא גבה לביו ולא רמו' עניין. ואמרו רול' ליבא

ועין סرسור' דעכורה. اي יהיבת לי ליבך ועיניך אנא ידע דעת דילוי. על כן תן לי ליבך ועיניך⁽¹⁾). ולב כל חכם יבליג שכלו להחיק במשעול החכמה ובשבייה המזימה. אם עינינו יורו לו נתיבות העונות עת אשר ירים עיניו ויתאהה לדבר רע עיניהם רמות ישפיל ויגבר שכלו על סכלוי. ויבנה גדר הבינה נגד התאהה הבאה לו מצד העין ישפילה וושנה עד אשר יברית בכת מזימתו את תאותו וממנה את לבו שהוא אחד מן השני עד אשר יעמדו לננדו. ויש' יראת צרו לננד עיניו לבתי יהטה באשר אמר החכם אין דבר חוץ בפני התאהה בעצמת העינים. ואיש נוכב ילכט לבחור מזראה הטוב אשר יבחר לנפשו מכל להתגאל. כמו שאמר הנביא עצם עיניו מראות ברע וגנו. וכדברי ר' אל הסתכל בנשי' בשעת שעומדות על האכבותה. ועוד אמר הנביא ועיניו לא נשא אל גוללי בית ישראל. ומה שאמר החכם ולא תשבע עין לראות לפי שודע העין תלוי ברוע¹ הלב ובמספר² מדות הנפשות אשר חיבר הנanon ר' שלמה אבן גבירול אשר חכם בחכמת נשמי אמר השמר מהوش העין כי מביא [אל] מני רהבי והנה העין חוש ההרגשה שמרניש מן העין. כי לפערמי העין מעידה עלך בקצת התנוועות בנanon וכנאהו וכגהה. ובמקצת העונה והשלפות. על כן הדבק אל מבחר התנוועות והרתקן מן המגנה שביהם. ועוד אמר כי העין ראש תחש³. הגאה והשלפות העונות והבושת מה שאנו רואים מן הגאה לחוש שבין הוא הרבר הנלווי. ועוד כי אתה רואה נבהות עיני הגאים ואשר נפשותם נבהות. והפק והבפל נפש ובענויים. ואמר עיני נבהות אדם שפל ועini נבוים תשפלנה. ואומר לא רמו. ובענויים טהור עינים מראות (ב) רע. ברית כרתי לעיני ומה אתבון על בתולה. ע"כ תראה הבויישן קופף עינו כדי שימצא חן בעינוי ה' יתריך והאדם. כמו שנאמר ולענוי יותן חן. וכאשר מונה החכם שיש הנה שנא ה' ובכללים עינוי ומוות⁴ כי המראה שיראה בעינוי יבא ממנו לידי שחשב וויצא לידי ממשיל עליו ואחר כך נספות עליו כחות אהורות עד שיתקיים הדבר בלבו. אבל שכל הלב יכירה את העוני. וב公报 זה נחלקו חכמי ישראל בדרך טובה שידבק בה האדם ואומר רואה אני את דברי ר' אלעוז בן ערך שאמר עין טובה ואחר כך לב טוב. ע"כ אמר חכם זיל ובבעור תהיה יראתו על פניכם לבתי תהמאותו. שכל המתביש אין חוטא. ואמר מי שיעט מעיל הבושת יעלמו מומי מبني אדם. והחדר והכבד סמויכי לו שנאמני ולפנוי כבוד עונוה. והענויים מגיעים אל רצון הבורא יתי ולמדים בבושתם את דרכיו. שנאמר ידרך ענויים במשפט. ולמד ענויים דרכו. וכמו שצרייך אדם להתביש מבני אדם כן צריך להתביש מעצמו ועל דרך זה אמר ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו כשהאמרו לו ר'

¹ ניל' ובידי Margin adds: ² MS. ושפה. ³ MS. לעין ישראל חושי. ⁴ MS. ראות.

ברכינו. אמר להם יחי רצון שיהא מורה שמיים עליהם כמורא בשר ודם. וסימן הבנים הכספי הבודש הנראה (בושת) על פניה. ולפי שהבושת תתייחס לפתחת העין כתבנו בו קצת. ובפנטיקתא אם עברת על עיניהם קיים והוא לוטפות בין עיניך. אם עברת על לב חורש מהשבות און קיים והוא הדברים האלה על לבך.

III שער הלב נ' לא נעלם מעני הנגנים כי מחשבת הלב הוא עיקר ליסוד לכל מעשה אשר יעשה הן טובה הן רעה. על כן הראשונה מעשרה הדרבות. אנכי ה אללהך שיהא וה מאידיק בלבך. שהשם הוא שם העצם שהוא אלהו שהוציאו ממצרים והשנית לא יהוה לך אלהים אחריך על פני שפי עי' שיתוף על דרך את ה' הו יראי' ואת אלהיהם היו עובדי'. וע' אמ' הכמי' זל. רחמנא ליבא בעי. וע' המצות על שלשה דרכים. האחד שהוא ראשונה אמונה הלב. השני בפה. השלישי במעשה. ופי' ה' בפיק ובלבך לעשותו. כולל אילו שלשה דרכי בפיק ידוע. ובלבך באמונות הלב. לעשותו שתעשה מן המצות במעלתך [במעשה?]. וכן אהבת את ה' אללהך. ואהבת לרעך. לא תשנא את אחיך בלבך. לא תחמוד. ולא תקום. ולא תטור. לא תתו רוחך אחריכם. לא תאמץ את לבך. ואהבת את הנר. בכל לבך ובכל גוףך. כי היראה והאהבה מצות הלב. וחכמים הוציאו מפה ליראי ה' ולהושבי שמו. שאם חשב לעשوت מצוה ונאנם מעלה עליו כאילו עשאה. ונם אמר העוצה מצוה ולא נተכוון לשם שמיים שאינו מקבל עליה שכר. על מצות הלב קודמת בטבע כל חכמת מצות האברים. ונם ציריך שיעשה בלבך. על דרך עבדו את ה' בשמה. תחת אשר לא עבדת את ה' אללהך בשמה. ובדבריו רבוינו זל ר' זורא קא מבודה. אמר תפליין קא מנהננא. ועל דרך זה אמר דוד לשלמה בנו. ועתה שלמה בני דע את אלהי אביך. ועבדיוו בלב שלם (!) כי כל לבבות הוא דורש. וכל מהשבות הוא מבין. ושלמה אמר חופש כל חורי בטן. ידעת היום והשבות אל לבך. ועוד אמר ה' אמת חפצ'ת בטוחות. ומשה רבינו עליו השלום אמר בפיק ובלבך לעשותו. וזה הפך בלב כל ידברו. ואומר בני תנח לבך לי ועיניך דברי תזרנה (!). למי שתוכנו כבשו. והולך תמיד ופעול דרך ודבר אמת בלבבו. אבל מי שאין תוכנו יופתו והפיהם ובלשונם יכולו. והקדוש ברוך אמר לדוד התבות כבשו. כי היה עם לבך. ואליהו בן ברקאל הכוו. אמר יוישר לב' אמריו. והנה גם מצאנו. ועשה הטוב רק [לא] בלב שלם (!). וכוריה הנביא אמר כי היה את רעת רעה אל תחשבו לבככם. מכל אילו הראות וכיווץ בהם (ה) נברר לנו כי כל מעשה שנתקונו בו הם [שהוא?] לטובה ציריך שיהא מיסודה על אשיות ברירות הלב. ואם הלב לא יסכים בדבר הצדקה שעשו אביריו שאים מתחוננים רק שיהיא אהוב לבריות ונכבד בעיניהם. שיאמר וזה הוא חסיד או תהיה עבדתו מזוייפת שאין בה כוונת הלב.

ואם יש בה כוונת הלב תהיה מזוקקת ומיצורפת. הלא תדע כי הנראת והנשמע ממה שעשו בכוונות הלב ובחפציו הוא יותר טוב ממה שלא עשה בכוונות הלב וברצון. והנה מצאנו כתוב בתורה וידעת היום והשבות אל לבך פ"י וידעת היום בעוד שאתה בחיים. כי לא תדע יום מותך. כי כל מצות האמורויות או המקובלות אף על פי שרוכם במעשה או בפה יסודם לבך. כמו שנאמר הטيبة ה' לטובים ולישרים בלכחותם. וזה פ"ק ז"ה. לב חורש מהשבות און. וע"כ היתה העולה כליל על דבר העולה היה על רוח בני adam דבר שאינו נכון. ועל כן אחד לעולה ואחד לחטאת. שהאחד על המחשבה. והאחד על המעשה. וכן נמצא במדרשי למדנו ר' שמעון בן יוחאי אומר העולה באה על הרהור הלב. שנאמר והוא כי הקיפו ימי המשתה וגוו. העלה עלות מספר כולם. אמר אליו חטאנו בני וברבו אלהי בלבבם. וזה על דרך והעולה על רוחכם היו לא תהיה דיחוקאל. וזה פ"י ומולתם אתUrlet לבבכם וראיוי להיות הלב שפל והרוח נכנעה לכבוד אלהינו. כמו שנאמר עין כי רק לבך ותനע ובהפכו נאמר והסירוטי את לב האבן. כי לא תועיל פתיחת עין אם הלב עיר. והנה חקרנו לדעת איך הלב דומה לאבן. מכל איברי הגוף צירק שיישתמש בו כמו יד למשימוש ורגל להלך. אין לשמע עין לראות. לב להבini. וכל אבר ואבר מקיים מלאכתו². ואין אחד מאיברים נזקק ללמידה סדר המעשה הנתון לו ולא להרגnil. כי הלב לבדו אשר אינו רגיל לקיום הדבר אשר נברא. והלב דומה בעניין זה לאבן אשר אין בו כת לווז ממקומו ולא להחלף צורתו כפי רצונו. כן הלב אין בו כת למושול באחר. ולא להאר עינינו כי' פ' לפי דרך האדם שמניגנו. מצאתי כתוב בספר חותם הלבבות אשר חבר ר' בחיי. חיפשתי כל מצות הלב במספריהם ומציאותיהם לרוב מאד בהთולדם עד שהשבתי כי מה שאמר דוד לכל תכללה ראיותי קץ רחבה מצותך מאר שהוא נאמר על מצות הלב. כי מצות האיברים יש להם מספר ידוע כמו תרי"ג מצות. אך מצות הלב רבות מאד ואין לתולדותם מספר. ואנשי דורינו רוחקים מהם הווען מן הוריזום והפרושים. אך השאיר כמה הם צוריכים להער ולהורות אותם כי הם זולו בחכמת האיברים ומשיעיהם כל שכן במצוות הלבבות. ואחר אשר מצאנו חוב מצות הלבבות מן התורה כמו שהראנו ראייה בעשה ולא תעשה. בעשה כמו בכל לבך ובכל גוףך. ולבדו בכל לבבכם. ואחתבת את. כי היראה והאהבה במצוות הלב שאין [שין]. [ב]לא תעשה [כמו] לא תחמוד. לא תשנא את אחיך בלבך. הן וכיוצא בהן. נתברר לנו כי היובם מן השבל. כאשר ידענו בעדות ברורה. כי מצות האברים לא תשלמנה. כ"א ברצון הלב. על דרך אם אתה הכינות לבך ופרשת אליו³ בפיק. ויש לנו לדעת

.3. MS. אלה.

.2. MS. מלכינו.

.1. MS. בלבבכם.

כִּי אָתוֹ חַיּוֹב שְׁנַתְּחִיּוּבֵנוּ בְּמִצּוֹת הַלְּבָב חַמִּיד תְּהִינָּה בֶּלֶא רְפִיּוֹן בְּכָל עַת וּבְכָל מָקוֹם וּבְכָל שָׁעָה. כְּמוֹ שָׁאמֵר דָוד בְּטַחוֹ בּוּ בְּכָל עַת עַם שָׁפְכוּ לִפְנֵיו לְבָבָכֶם. וְהַדּוֹמָה לֹזָה עֲבָד שְׂצִיוֹהוּ רַבּוּ שְׁתִי מַלְאֲכֹת הָאָחָת בְּבִיאָתוֹ. וְהַשְׁנִית בְּשְׁדָה כְּמוֹ עֲבוֹדָת הָאָדָמָה. וּלְעַיִ"י בָה לְעַתִּים וְדוּעִים וּבְשִׁדּוֹת יִדּוּעַת וְאַם יַעֲכֹבוּ הַעֲתִים הַהֵם אָוּ לֹא וְמִצָּא לְעַשֹּׂת מִפְנֵי דָבָר שִׁמְנָגָנוּ. יִסְתַּלֵּק מִמְּנוּ חַיּוֹב הַמְעֻשָּׂה חַזִּין לְבִיטוֹן. אַבְלָה הַמְעֻשָּׂה שְׂצִיוֹה בְּבִיטוֹ לְעַשֹּׂת אִינוּ מִסְלָקָ מַעֲלוֹי כָּל יָמִיו. כִּنְמִצּוֹת הַלְּבָב שָׁאָנוּ חַיּוּבֵנוּ בְּהַחַן אֵין לְנוּ טָעַנָּה עַלְיָהָם וְלֹא מַטְרִיד מֵהֶם אֶלָּא אַהֲבָת עַולְם שָׁאֵין אָנוּ מַכְרִין עֲבוֹדָת הָבָרוֹא יְתִבְרָךְ. כְּמוֹ שָׁנָאָמֵר וְהִיא כְּנוֹר וּנְבָל וּתְופָן וְתְּלִיל מְשֻׁתְּחָם וְאַתְּ פּוּעַל הַחַבְיטוֹ [לֹא] וְאַתְּ מְעֻשָּׂה יְדוּ לֹא רָאוּ. וְדוּרָעָלָיו הַשְּׁלָום אָמֵר לֹא נָסֹג אַחֲרָוֹ לְבָנָיו. וְאָמֵר אֶיךָ טָוב לִיְשָׁרָאֵל לְבָרִי לְבָב. שְׁלָא הַתְּפִלֵּל רַק לְבָעָבָר אַוְתּוֹ שְׁתָוָכוּ כְּבָרוֹן. כְּדַמְתִּי בְּמִקְומָם אַחֲרָה הַקִּיצֵּן לְפָקוֹד בְּלַגְנִים אֶל תְּחִזּוֹן כָּל בְּגָנִי אָוּן סְלָה. מַוְסֵּר הַחְכָּם לְבָנָיו. אֵין לְדָבָר מְכֹל דָבָר הָאֵל כִּי יִקְשָׁה לְבָקָד. כִּי לְבָב הַקְשָׁה וּרְחֹוק מִן הָאֵל. עַ"כְ חִיבָּרִתִּי [אַחֲרָה] שַׁעַר הַעַיִן שַׁעַר הַלְּבָב. כִּי"א יִשְׁמֹר הָאִישׁ אֶת עַיִינָיו נִמְצָא לְבָוֹשׁ שְׁמָרוֹן. וּמְתוֹךְ שְׁעִינָיו וּלְבָוֹשׁ שְׁמָרוֹן נִמְצָא כּוֹלָם שְׁמוֹרִים כִּי עַל יְדֵי גַּנְזִים שְׁבָאָדָם רְאִיתָה הַעַיִן נִגְמָר. וְהָם הַרְאָות. וְהַמְחַשְּׁבָה. וְהַמְשֻׁמוֹשׁ. וְאַם יִשְׁבַּוּ כָּוֹן חַוּשׁ הַרְבִּיעִי גַּם הָוָא מִמְשָׁמֵשׁ הַמִּישׁוֹשׁ. וְהָוָא הַשְׁמַעַן אֵינוּ קָרוּב לְחַוּשׁ הַמְחַשְּׁבָה בְּתוֹשׁ הַרְאָות. וְחַוּשׁ הַלְּבָב מִבְּיאָ לְיָדָיו מִישׁוֹשׁ. וְאַם חַטָּאוּ הַידִים וְהַרְגָּלִים וְשָׁאָר אִיבָּרִי הַגּוֹף בֶּלֶא כּוֹונָת הַלְּבָב הַמְשׁוֹגָנִים בְּעַבְורָיו כִּי הֵם כְּסֻמָּא שָׁאָנוּ רֹוָה. וְאָוָכל מַה שְׁבִידָוּ בְּחַזְיקָה הַיְתָר. אָמֵר רַב סְעִירָה גָּנוֹן הַנָּהָר יְדַעַנְנוּ כִּי הַמִּשְׁמֵשׁ הַנְּבָחר וְהַנְּגָלָל שְׁבָוֹ מִצְבָּה הַנְּפָשׁ וּמִקּוֹם הַרְוחָה וּמִקּוֹר הַדָּם שְׁהַנְּפָשׁ קָשְׁרָה בּוּ. וְהָוָא לְבָוֹשׁ שְׁלַא אָדָם הַמְתוֹקָן בְּאֶמְצָע גּוֹפוֹ שְׁלַא אָדָם. וְכֹن בְּתַעַן הַרְוָה אֲשֶׁר בְּהָוָא מְשֻׁנְיהָ וּמְסֻכְלָל פְּעוּלֹת הָאֵל. וְכֹל מְעֻשָּׂה אֲשֶׁר נִعְשָׂה. עַל כֵּן אִילּוּ הַשְׁנִים גּוֹבִים יְחִידָה לְבָב וּעַין.

V. שַׁעַר הַגָּדָר ד'. אָמֵר הַמְתָבֵר הַגָּדָר הַגָּדוֹל וְהַמְעוֹלָה אֲשֶׁר לֹא יִפְרְצָנוּ פָּרָץ הוּא לְהַכְּנִיעַ יִצְרָאנוּ. כְּלָוְמָר לְהַרְעִיב נְפָשׁ הַמִּתְאָוָה וַיִּמְעַט מִן הַהְנָאָות. וּמְמָאָכָל וּמְשִׁתָּה וּתְעֻנוֹנִי רַק שְׁיהָנָה מִרְיוֹת הַטוֹּב וּמְרֹחִיצָת הַמִּימָם הַחֲמִים שָׁאַילָו הַשְׁנִי' צְרִיכֵין לוּ לְקִיּוֹת מִתְכּוֹנָת גּוֹפוֹ. וּמְמָאָכָל שִׁיאָכָל וְזַיהָה מְתוֹקָן יִפְהָה לְבָעָבָר שְׁתָהָה דַעַתּוֹ מִתְפִּיסָּת עַלְיוֹן. וְכֹן כֵּת' וּעַשָּׂה לִי מְטֻעָמִים כַּאֲשֶׁר אַהֲבָתי. וְעַל וְהַדִּין אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ זֶל סְעוֹדָה שְׁהַנְּאָתָךְ מִמְּנָה מִשְׁׁזָּק יִדְךָ הַיְמָנָה. וְשְׁתִי תְּקִנּוֹת גְּדוֹלוֹת יִשְׁשָׁבָעָן זֶה. הַאֲחָת שְׁלָא תְּזִקְנֵנוּ אֲכִילָתוֹ. וְהַשְׁנִית כִּי הָאָבָן יִנְיָעַת הַיִצְרָא וּשְׁבָרָן הַתְּאָוָה. וְעַל דָּרָךְ זוּ אָמֵר הַשּׁוֹעֵב הַנְּבָיא כְּמַרְעִיתָם יוֹשְׁבָעוּ וּוֹרָם לְבָם עַל כֵּן שְׁכָהוֹנִי. וְאָמֵר וּרְם לְבָבָךְ וּשְׁכָהָתָךְ. וְנִאָמֵר וּיְשָׁמֵן יִשְׁרוֹן וּוֹבָעַט. וְנִאָמֵר כִּי תְּשִׁבְעַת לְתָהָם אֶת מוֹשֵׁל בֵּין תְּבִין אֲשֶׁר לְפָנֵיךְ וּשְׁמַת סְכִין בְּלֹועֵךְ. וְזה דָרָךְ הַכְּלָבִים כְּדַמְתִּי וְהַכְּלָבִים עַיִ"נְפָשׁ

לא ידעו שבעה פ"י לפי שאין מעצור. ועל דרך זה אמר ובطن רשיעים תחסר. וה"פ"ז ו"ה. צדיק אוכל לשובע נפשו. לפי מדרת הנפש. כי אכילת הצדיק כדי להשוב נפשו ולהחיותו. והפתאים כדי לאכול וליתגנות ולא ליתרין אחר. וכמו שאמרנו בסעודה כן לכל ההגנות שבעולם (א) לא ימלא אדם אותן תאותו מהם. ואין צריך לאחר תאותו ואוכל המאכלים שמכור בהם שם מזוקים. שכל ההולך אחר תאותו ואוכל המזוקים ואינו חשש על אבדות גופו. והוא על ידי עצתו הפסילות להם? [גנום.] להסיתו מדרך החיים אל דרך המוות. אבל אם ינדור גדרו מללא תאותו גם מן המותר לו. ולא יריגל עצמו בכך פן ירעיב? [גנול.] נפשו להיות שוקקה ועורגת אל רעבונה. פן ע"י זה יסיטה לאיסורים. ע"כ הוה נם בהיתר שתמטע תאותך מן המותר שלא יסיטך יצרך אל האיסור. כי אם יעלה על לבך דבר האסור תהא נושא ונוטן כל והומר בעצמותך במותר לי נאסרתי באסור לי לא כל שכן. ואמר رب בחוי גאון שדבר המותר יתחלק לנו חלק. האחד צורך. והשני תוספת. והשלישי להחרם מן הנורך. וכן פירש בזמנן שארם מכלכל עניינו בעולם הזה במשפט ומבחן [ומבחן.] אותו מה שהיה לו בה צורך על כל פנים. זייןנו. יכול לעמוד זולתם. כמו מאכל ומשתה וכסות שהוצרך אליו ותשמש וסchorה ותנוועתו בכל מעשו. ושיקח מהם בכל מעשו כפי הצורך כדת וכמשפט אשר בהן תיקון עניינו. כמו שנאמר טוב איש חנן יכלכל דבריו במשפט. והשני תוספת מלבושי ולהריחיב בנניינו ומשכנותו לא צורך והרבות במאכל ובמשתה וכבר הוהיר הכתוב אל תהי בסובאיין וגנו. ובידור ברוב דבריו לא יחדל פשע. ובתשמש רעה זונות יאבד הון. אל תtan לנשי חיליך. ואמר המלך לא ירבה לו נשוי. והועשר אל תינגע להעшир. כסף וזהב לא ירבה לו. כי כל זה להמשכת תעונג הנוגן. ואחריהם מורה לפ"י שמביאין את האדם אל דרך לא טוב. והשלישי מן המותר והוא החטרון אשר יחסר נפש למעט מהנתאו. לבubar שותקרב ליראה את ה' ב"ה הנכבד והנורא או טוב לו. ואם בעבור שלא יחסר ממונו הוא מנונה. כי וזה דרך דבללי לשמור נכסיו מרוב השקו באח' עולם. וכאשר נחשף המותר לקחת ממנו הצורך. מצאנו שזו הקדוש ברוך הוא פרו ורכבו. הנה נתנו לכ' את כל. لكم וזה לאأكلה. ואם עשה מן המעשה המותר במשפט עליו נאמר טוב איש חנן ומלהו יכלכל דבריו במשפט. אמר אחד מן החכמים לב טוב. מי שמוams העולם בעבור העולם דומה למי שמכבה את האש בקש. על כן מואם העולם הוא לכבוד אדרון העולם ואו תחיה שליט בעולם. כי תוכל לנכות זה בדבר מועט להסיר תאות העולם מתחך לך וייהו לך כל הנאותיו כשקר וכזוף. לפי שהן מביאין כל טורה וכל צער عليك. ובמעשה הזה תפרק על העולם הקשה מעיל צוארך ותגע אל מעלה היושעה. ואני רואה מדרך הזריות שאאריך בוה השער לבubar היא חוללת לכל

אשר ידבנו לכו [לבא] במשמעותו דרך הישר והטוב. ואם הרבה יפנו לי עורף יהיה לי למשיב נפש ולכלבל את שיבתי אותו¹. אמר הריר אברהם בר דוד. הראש לכל הנדרי' שישמור אדם את עיניו מכל מה שאינו שלו. או יקרא צנעו וbowishן בעניין שאמר על אותו האיש שהיתה אשתו גודמת (לו) ולא הבהיר בה כל ימיו. ואף כמה צנעו איש וה שלא הבהיר באשטו. ועל דרך זה אמר הכתוב והתקדשותם והוית' קדוש' שטי קדושיםות הנכורות בפסקוק הזה. אחת קדושת מעשה. והשניות קדושת הלב. והיא נקראת מחשבה. הלא תראה מה שאומר בסוף הפסוק והיית' קדוש' כי קדושים אני מה אני קודש במעשה ובמחשבה. אף אתה תהיו קדושים במעשה ובמחשבה. והנה האדם (ציריך) שישמור עצמו מונופי הטמאות והעריות נקרא טהור. אך האיד' שישמור עצמו ממחשבת העריות ושאר עבירות נקרא קדוש. ועתה תבין ותדע שלא יכול האדם להגיע אל המדה הזאת עד שנייה מן המותר לו חלק מחלקי². ומנה ממנתו. ויגדור עצמו בגדר הפריש' והמניעה מדברי' המוטרי' לו שהן דרך מסלול להרגל עבירה. לפי שהיצור מתיקוטט ומקטרג על האדם להסיטו ולהשיבו נפשו למען תאווה בכל המותר לו. כי אחר שהרגל תאותו במותר לו יסתינו למלאות תאותו גם באיסור הקל. וכן הקל לחמור. וכן החמור אל החמור ממןו. וכן אמר החכם לב בני האדם מלא [רע] והחולות לבבם³ בחידם ואחריו אל המתים. וכן פרשה עד סוף. ואחר כך לך אוכל בשמה לאחיך וגנו. בכל עת יהיו בנדיך לבנים. ראה חיים עם אלה אשת אהבת. כל אשר תמציא ייך לעשות⁴ עשה. כל אלה דברי יציר הרע שסאית האדם ואומר לו דע כי מות תמות⁵ ואין יציר בעולם שניצול [⁶? כי אם שניצול]. מיום המותה. ועוד אין להם שכר. והמת כבר נשכח כל זכרו גם אהבתו גם קנתתו כבר אבדה. וככל חי הוא טוב מן הארץ המת. וע"כ אל תאבד הנאת העולם אין לך רצון אחר ממנו. אלא מה שתהנה מן העולם לך אוכל בשמה לאחיך וגנו. עד אשר תמציא ייך לעשות בכוחך עשה. כל זה דברי יציר הרע ועד כאן הסחת הנאת גנו עד (עת) בכל עת יהיו בנדיך לבני. ראה חי' וגנו. וזה הסחת הנאת הנפש ואתאות היצר. וכל הסחת בדברי היתר. ומה שאמר אחרי כן כל אשר תמציא ייך לעשות בכוחך עשה. הרי זה הסחת עריות ושאר עבירות. כי אין מעשה וחשבון וחכמה. לית דין ולית דין. כלומר אין מי שיודיע במעשה ועשה כל הפיצין. על כן⁶ ציריך להחויק ולעמוד על גפשו וلهלהם על תאותו כדי שתסתתק מעתה מן הבהמה שאין מעוצר לרוחה מכל אשר מתאותה. כי התאות מתגברי על האדם מכח נפש הבהמות. וע"כ נמשלו הרושים הנמשכים

¹ MS. שבפי אותן. ² MS. מחלקי מחלק. ³ MS. בלבביהם. ⁴ MS. לנשות. ⁵ MS. מות המות. ⁶ MS. עד כאן.

אחר תאותם לבהמה. דכתיב אדם ביקר בל יליין נמשל כבבמות נדרמו, ועוד אמר הכתוב אל תהיו כסום כפוד אין הבין, והנה כל הנפשות שבוטם אל מקום תאותם שנשתדלו בחיהם. כי נשׁ השׁודיק הלוקה מן השׁכל העליון והמתאותה בחיה למקום מוצאה שמה תשוב במותה, והנפש הרשע המתאותה בעולם בהבליו ובגהאנטו ולא זכרה מוצאה תשוב למקום תאותה במותה. ואילו נבראו בני אדם בדרך שלא יצטרך אדם לתאות יוצר ולא יתאות לא למאכל ולא למשתה כמה היהת תקנה גדולה לרשעים האובדי בתאותם והגנדי" ביצרים. אך היה הפסד גדול בשכר הצדיקים שהם נלחמים בתאותם תמיד לכינוי דעתם לעצם ושברם מרובה עד אין חקר ותכלית כמו שאומר הכתוב עין לא אתה וגנו. והנה הצדיק המושל ביראת הבורא יתברך וויזו נסופה בו ויאחו צדיק דרכו לקחת בידו נפש השׁכל להלחם עם נפש הבהמות נבגור הנלחות בכלי מלחתתו ובעתו עלות ישפיננה. ובעת התגברת יהלישנה. ועל זה נקרווא הצדיק בעלי הנפש כי מהה בעלי ואדוני לנפשם ולתאותם. ולא כן הכסיל כי נפש הבהמות מושלת עליה ומושכת אותן לתאות העולם והגנותיו אשר ישכחו נפלאות הבורא יתברך ונודל מעשו לאמר מי רואינו מי יועידנו על דרך כי היל רשות על תאות נפשו. ואם יעבור במשועול התבוננה או ישכיל, כי שמחת האדם והגנותיו כשמחה יונה על הקיקון. אמר אחד מן החכמי' המשכילים ישקל מעשי קודם שיעשה אותן. ובהן אותן ביופי דעתו וחוויק הכרתו. וירבה במעשי' טוב' ויועוב הפקם כמו שנאמר חשבתי דרכי ואשוב' רגלי אל עדותך. חשתי ולא התמהמתתי לשומר מצותיך. ואמר פלים מעגל רגליך. ולפי שהאדם מתחבר מנפש ומגוף יש בו שני דרכים שאינם משובחות לפי שהאהת תמשוך להשתתת חומר העולם הזה והוא כשמאנסנו ויועוב היישוב להיפוך עניינו ומרקאיו ופניעו. וליצאת ולהמלט בנפשו אל עולם השׁכל העליון. והשני מושך להשחתת עניין האדם בעולם הזה. ובעולם הבא. והוא כשירודף אחר העניין העולם ושטבע בתחום התאות הבהמית ופתח יתריו השׁכל. והצורך יתברך בנודל חסדו וטובו על האדם מורהו בדרך שיתוכנונו דרכיו בשני עולמות זהה ובבא. להיות מבין בין השׁכל ובין התאות. והיא תורה הנאמנה והערות הברורה מבחויז ומכבינים שתגונש האדם מתאותו בעולם הזה. ותשמר לו אחריתו כמו שנאמר חט אונך ושם עלי דברי הכם' כי נעים (הם) כי תשרם בבטןך. הלא כתבתי לך שלישי' במועצות ודרעת. ועל פי הדרבי' האלה שהזוכרנו. אל יתענה אדם עניין נפש פן יחלש לבו ויתערב מוחו ויהיה הפסדו מרוב' משכרו. כי יבטל מן התורה ומן המצויה ומן התפללה. ולא תהיה תפלו מושבת שאין תורה נקנית אלא מותך שמחה. ואל ימנע עצמו מכל' שמחת מצוה ומכל' הנאת מצות רק שיהא עניין פקוחות גנד היוצר להיות גוזר פן

ימלא תאוותו. ואם ימלט [ימלא]. לבו עד מיעוט אכילהו טוב לו שיאכל שני פעמים מעט ולא ימלא כריסו בפעם אחת כי לא יתכן למי שרוצה בלימוד החכמה שהיה לו גואר עב וגופו שמן. ואם לא יודמן לו לאכול שני פעמים יהוה לו אצלו מן המתוקין המשיבות את הלב ויאכל מותם מעט ויהוק לבו. ונמ אם יראה אדם בעצמו ובבטנו שזריך להתענות שני ימי' בשבועו יתענה. כי היושב בתענית והוא צריך לו נקרא קדוש. ובלבך שידע בטבעו שלא באנו התענית לכתלה התורה ומצוות. גם מפסקן יום ענוות אדם נפשו מצינו שמאשימו על התענית תוכל לדעת את זה כי כך היא השעה [פירושה]. הלא פרוש לרעב לחמק. כלומר שאם אתה מענה את נשך ומרעיבה אל תהשיך לך לזקקה עד שתהיה משביע את הרעבי. ואמר באחרונה מבשרך אל תחעלם להרעיב בשרך משאר אתה מצוחה לחנן על הרעב להשביעו. ממש אתה מבין כי אין אתה רשאי להרעיב נשך ולהחלילו. כי (אם) לא צוך הכתוב להרעיב בשרך כי אם לענות נשך שתהיה מונע נשך מהרהור העולם המבהיל כדי שתוכל להבון העולם העליון מפני שנפשו של אדם אינה נכעת קרואו כל ומן שהבשר אינו מתדרדר. ואתה ראה את המצאות שיש לך לעשותות ולענות את הנפש. אין מצאים (!) לענות את הגוף [אללא] על דרך שלא ישתבשו יסודותיו פן יבטל מן התורה ומן המצאות ויש לך על זה ראייה ברורה שהتورה תורה להאכיל את החולה ואת החלש אם תפחד עליו שמאות. אבל יתלה מהה פעמי' ימות ואל יעבר עכירה. והנה נתרבר כי עניינו نفس הוא עיקר. ויש לך לומר כי זה הגדר הטוב הממוסך כאשר דברנו להיות. ממוצע בין שני הנדרים. אני עדין לדבר עוד על זה בשער המדיניות. שנינו במסכת שקלים אמר רבינו פנחס בן יאיר ויריות מביא לידי זהירות. והירות מביא לידי נקיות. נקיות מביא לידי טהרה. טהרה מביא לידי קדושה. קדושה מביא לידי ענוות. ענוות מביא לידי ראות הטה. ראות הטה מביא לידי חסידות. חסידות מביא לידי רוח הקדוש. רוח הקדוש מביא לידי תחיית המתי. ופי' כך הוא בשעת מעשה שעשו בוריות ולא בדרך עצילות. והחותרו' שהאדם נזהר ונשמר קודם שבאה המעשה לידי ולא וככל לבא הטה. נקיות שמנקנת גוף ובגדיו מן היליכך על דרך שאמרו חכמי' זיל כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו חיב מיתה. טהרה שישמר עצמו מכל טומאות. ואם יגע בה יתר עצמו. ואוכל חולין בטהרה. קדוש היא קדוש הלב והמוחשנה. חסידות העושה לפנים משורת הדין. כך פי' ר' אברהם בר' דוד. עוד פי' מה שאמרו רבותינו זיל יציר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. ואשה הוא החטמיש. יציר הוא שאר תאונות העולם שעמוד האדם בוגדים. ולא ישלים עליו וזה היא דתית שמאל. אך תהא הימין מקרבת שאכל לרעבו ווישתה לצמאו. ויראה נפשו טוב בעמלו. ולא יתענה כדי שתענה ויצטער עצמו כמו שאמי' חכמי' זיל במקום אחר

המצער עצמו מן הין נקרא חוטא כל שכן המצער עצמו מכל דבר, ו עוד גרים בירושלמי עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראו עיניו ולא אבל ממנה. ר' אלעוז הוה מיטוי פריטין ובין בהון מכל מין, והנה ראיינו מצד השכל כי תאות העולם ובקשת האדם לד' דברי, לעושר לשדרה. לבכוד, ולמנוחה, ומקשין העולם ולא יגיע אליהם, והפורש מן הנאות וממן הבקש הזאת יהיה יקר (!) בעזבנת הבקשה מן האדם. ועשיר השמה בחלקו ומניה לנופו מהנאה העולם הזה ומונע אל בקשתו בלי טורה ובלוי عمل. ואמרתי אני המחבר כל איש חכמתנו נתונה מספק התבוננות ותבונתו תליה ממוקור הדעת וצניף מהם מחשבות ברי צדק. ויסטכל בעין שכלו בשפלתו ובנדולות בוראו יתרברך. או יודע לו בעלי שום ספק כי הוא מהויב להכנע נפשו ולהחריך מתאות התענויג' וכפי איש רותק זה יקרב וזה הפיצו ורצוינו לרוםם בוראו יתרברך כפי השגת ידו ומאמצי כהו להשיב לו גמולו. ועם זה יבקש בלבו מעשי' אשר יתחבר בהן לבוראו. וידענו כי אין סובל מרירות הרפואה רק המתאות הבריאות. ובכל איש שכלו ניע נפשו לחוק שכלו והכרתו עלילות אל מדיניות עליונות ולפלם דרכי היוצר ולהסיר מכשול החטאים מלבו ויועיל לו רפואי הזאת. ואם יעשה דבר זה בהפק דומה לחולה בכובו לרופא כי נפשו הוא יונה ויאבד הרופא את יניו ורופאתו יוכפל על החוליה חליו. ועוד ראיינו במראות העין וידענו בשל הלב כי כל משכילד יוכל בעיניו לחזור אבר מאיברו לקטוע מנתחו נתח בשיזול בו נגע או חוליל ומנתחו שםא יפשע בגונו. ועל דרך כמו כן כאשר תעמד התאותה ותגביר על האדם להחטיא את שבילו ולהשיאו לא המסללות הרעות וללחקו מן החמד והתהום. ישם דעתו לפלם ולשקול היותרן שיבא לו כאשר יגביר עליה וויהיקנה הננות והרע אשר יתהפך עליו ובהתגברה ובתחברתו וככלאנה ברון הצדיק ויקל מעליו פרידתה. אמר אחד מן החכמי' בראותו כי כתוב להחיות רוח של פלי ולהחיות לב נדכאי' שהচכרי על הראשיו רוח ועל השני לב. כך פי' הראשון מהם איש רוחו שפה ואין ל תאות מכל הנאות שביעלים כי אין מחשבותיו לעולם הזה. ואומר רוח לפי שיש בו נשמת רוח חיים. והשני שיש בו נשמתאות להנאה העולם הוא אבל הוא כובש את יצרו ונגבר על תאותו לבכוד שמי'. ע' אמר בו לב. ויש בין החכמי' מחלוקת איזה הנדולי' בתשובה. כי חכמי' המחקר אומר כי [התו庵] להנאה העולם והוא קופת תאותו נדול מאותו שאינו טוב. לפי שהוא טורה ומתעצב לבכוש יצרו והשני שקט ורחב לב וראי' שיסופו לה שבר כפי טרחו. ונותנין משל בעניין זה מן הוקן ומן הבהיר שניהם נמנעים מן העבירה. וזה שנobar על תאותו וזה שאפסה תאותו, וחכמי התושיה אומר' בחילוף. ונותנין שכח לזה שייצורו לבכוש מתחילה ונכנע מלאיו. והוא נקרא של רוח. כי אותו שצורך לבכוש את יצרו אינו

גיצול מן החרזה. והשני אינו מהרהר כלל. ונוטני לו משל מצדייק גמור ובעל תשובה שכל אחד וכי. אלא שוכות הצדיק הגמור שלא חטא משובח כי הוא וכי מכל פניו זה וכאי אחר מלחת עון. ויש מי שהושב לראות מן הפסוק ששניהם שווים במעלות שמן פניו שהוא מקדים דכא ושפלו רוח ואחר כך להחיות רוח שלפי ולהחיות לב נדכים. והمعنى בדבר אומר כי קדם הראשון מקום סוף העומק שהוא דכא ושפלו רוח. ואין לנו להכريع ביניהם יותר מזה. וגם חכמינו ז"ל הפלינו בדבר. כי יש מהם כל הנביאים לא נתנו באלו לבעל תשובה אבל צדיקים עצמן ען לא ראתה אלהי ולתך יעשה למתחכה לו. ויש אמרים מקום שביעי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין עומדין שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב כדאות הת' כללו של דבר כי מי שמתעסק בחכמה ובמושר גודר לו גדר להבידיל בינו ובין כל הנאת המבהילות. וגם בעת אשר ישימו נפשם בכפם. ועל דרך זה ארויות פרי מחשבתי [ב]. על מה שאמר חכמי ז"ל בכל יעבור אדם ואל יירוג חוץ מעובודה וזהו גינויו עריות ושביכות דמי' בין בזינענא בין בפרהטיא כי למדנו מהוניה ומישאל ועוריה שמסרו עצם ליירוג כאשר לא רצוי להשתחוות לצלממ. כי המות הייתה בגורת [המלך] לכל אשר לא ישתחוו. וכן מרדי כי להמן. הרוי עבודה ורה. ונילוי עריות מוסף הצדיק שסיכון עצמו למות במאנו לשכב עם אשות אדוניו והיה יודע שהיה בידם להרונו. ועוד וחתמתי לאלהי פ"י אף אם אドוני לא ידע בדבר הלא אלהי ידע' ושביכות [דמי'] מאכבר ועמשא בכחני נוב עיר הכהנים שנאמר ולא אבו עברי המלך להרגם (!). והרי נתחינו מיתה כי [עברון] מצות המלך וסכנו בעצם וכל זה ראייה לנדור פרצינו והשם יתנונו ויברכינו.

V. שער הצדיק ה'. א' ר' ניסים גאון ע"ה בספר המצוות שהחבר כי הצדיק מתחלך לב' חלקי' האחד בתוכינו והשני בברינו. והצדיק שבתוכינו הוא בשני דרכיהם האחד מן התורה והשני נresher מן הנפש. הצדיק שהוא מן התורה היה מאן המשפט' שנצעטו לנו על בעלי דין ובכן יתחלק האחד מן התורה. חבוו וכולם מעמדם על שורש מן התורה והצדיק הנראה בברינו מתחלך עוד לשני חלקים והאחד הוא ממולדו של אדם שנברא כך. והשני מישר שמתוישרים בני אדם במדותיהם ובמאוניהם. כמו שאמי חכמינו ז"ל הכל במנגן המדרינה. הנresher מן הנפש הוא בריותו והוא צדק הלב שהוא נשוא ונוטן לתוכו. לא אהוב או אהוביו. ולשנוא את שונאיו כדכתיב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. ואנו חביבים לדודף כל ענייני הצדיק שהוכרנו לעשותאות וגעיעותם לרצון השם ב"ה הצדיק ית' שאין לפני לא עולה ולא שכחה ולא משוא פניו כרכתי כי כל דרכיו משפט. והנה כפל הפסוק צדק צדק תרלוף לחוק הדבר ומצאננו הרבה מצות מסעפי הצדיק. על דרך I

ואהבת לרעך כמוך. כשם שהאדם אוהב את נפשו ורוצה לאיו בטובתו כך ורצה לאחוב את חבריו. ובשם שירצה שנငל גוף מהיקך ירצה לחברו. כי בזמן שהיה לבינו שלם על הทาง הדרק באהבת ריעינו כנפשינו לשמות בשמחה ולהיות מיזר בצרות. ולא נחש להנאותינו בזמן שיש להם הפסד. גם לא נוחש על הפסדינו בזמן שנוכל לסלוקם מן הפסד אלא נחיה להם חבריהם. או נוכה לעולם הזה ולעולם הבא. בהיותינו עבדי לבוראים לעבדו בלב שלם יחד. כאשר מתחברים כל איברי הגוף ומוסיע' זה את זה במשא דבר שנישא על כתפיו ומיקל על הגוף ועל הכתף כן נחיה כולנו חברו' וזה לה תהיה נפשינו כנפש אחת בגוונות רבות. ובכך יתקנו נפשינו ומעשינו. ועל דרכך וזה מצאנו אוריתא שלא רצה לנוח בביותו להתעדן לפיו שהיה יודע עצמו (¹)יגיעת ישראל במלחמה. כמו שאמר והשיב לדוד אמרו לו הלא מדרך אתה בא (²)מדוע לא ירדת אל ביתך ³ והшиб אדוניו יואב ועבדי אדוני על פניו השדרה חוני' ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות חיק' וחוי נפשך אם עשית את הדבר הזה. ועל דרכך והנס ברושלמי האי טבח דמחתך בשרא ומתחך לדודיה תחרר ידא ותימתי לידא. לך אמר הכתוב ואהבת לרעך כמוך. ובתנתומא הפתוח. פתח לחבירו חיב לבבדו יותר מאבינו ואמו שהרי אליו ואלישע לא היו אבותיהם והחיו אושפזים. והנה מודה של זדק ממן יסתעפו מדות רחמים וחינוך והקדוש ברוך הוא חלק אותם לעבדי הצדיק כאשר ידעת ביוסף הצדיק שנאמר כי נכרמו רחמי'. והנה שלמה עלין השלוי' ציווה על הרחמים ועל החינוך שנאמר הצל ל��חים למוטה. התרפיה ביום צורה צר חחכה. וэмצעלת המדיה הזאת אצל הבורא יתברך שהוא מתנהג עם ברואיו שנאמר ורחמי על כל מעשיו. והנה אמר הנביא הולך זדק ⁴ לפי שרבו מדותיו כי גם הזריכות מסתעפות ממנה. ואין מודה זו אובדת עם אריכות הזמן על דרך שאמר החכם שלח לחמק על פניו המים כי ברוב [⁵ה]ימים תמצאו. ואמר החכם מי שורע החמד ימצאנו ויקוצר תבאותיו. והוא שאמר נתן לרש אין מחסור. וגם פור נתן לאבונים זדקתו עומדת לעד. ומה נאמר במדה החשובה הזאת שהיא הלהאה על הקירוש ברוך הוא כמו שנאמר (חונן) מלוה ה' חונן דל. ואמר החכם עשוה חסיד למי שאינו ראי לו. למי שראי לו יהיה במקומו. ולמי שאינו ראי לו תהיה אתה ראוי לעשותו. והנה האיש הנלבב לא יצא מגבול הצדיק לא בדבר וללא במעשה. על דרך מואני זדק איפת. זדק אبني זדק והן זדק וכן חולך זדק ודברי משרי כי גודלה אונאת דברם מאונאת ממוני. כי יוכלו להשיב הגוילה ולא יוכל להשיב את הדברים...

VI. שער הנרדף ו'. ימים רבים חשבתי בעניין הנרדפים אם

יכולו להחניף מותניפיהם ולקלל מקללייהם. ולהלן משלשיהם. מדריך הפסוק ומודרך הקבלה. כמו שאוכל להשג. הנה אמר ירמיה על אנשי ענותות עירו אראה נקמתך מהם. תהיינה נשיהם שכבות. והונרums על ידי חרב. וכל העניין(!). והנה דוד אמר תנזה עון על עונם. ובענין הקבלה מהניפין את הרשעים בעולם הזה. בני אדם שמצערין אותו ובידי למוסרים למלכות וכותב לו אשמה דרכי מהתוآل בלשוני אשמרה לפיה מחסום. בעוד רשות לנגידו. ומסקנא דום לה והתחולל לו. וכסדר乾坤 בדבר עוד צרפתיו במצרים השבל ואחותיו בסנסינו עד אשר גנלה אליו כי במעשה ובלשון תחקלק לשני חלקיים. האחד לנוקם מאיש עז פניו הנודע אשר לא יכול להבחין בין איש ינוח שבט רשות עד אשר ישלים והצדיק והחוותא בעניין שווין. כי לא ינוח שבט רשות עד אשר ישלים כל חפציו. ולא יקבל האדם באוניו כמו שנאמר נפש רשות איותה רע. ואם בגנוו אשר כוה לא תנתנקם נפשי. כי זה הוא על הדרך שאמר עוד צפיצים בקשו נפשו ולא שמו אלהים לנגדם סלה. וכמו שאמר יוחנן למו דבר רע. כי הנקמה הזאת בעניין כל ישרי לב. וכיווץ בו לכל המאכורי את העולם. לשנה שנית חנן לאשר לא פועלו עוללה. ועל כוה אמר דוד לבكري אצימות כל רשות ארץ. וזה הרשות בא משורייני הקנאה ומסעפי הרעה בראותו כי חברו מצליח בנכסיו ובמעשה ובלשון. ועל דרך זה אמרו חכמי זיל הבא להורגך השכם להרגנו. והשנית מן הקנאה לבירר ולדעת שורש הדבר באוטו שוצאה לנוקם מהחברו מה מצא בו על כי חזק [רחק?] מעלי וישליךנו. זייפש בשינויו אולו. ובין עצמן. כי הדין עמו כאשר ירד עליו לחיו או גול מעמו נבקעו. ואם לא יבין עצמן את זה. ולא יישי אל לבו ראיו לו בתרם הנקמו. ממנה שישאל לו. מדרוע את כקה עושה לי. ואם רואה. בביון דעתו. כי הדין עמו יפיננו וירצנו וישיבנו מחרון אףו כאשר ידע כי לא לחייב כקה עושה לו. ואם לא יבחן לו זה השואל או הנשאל לבבעור אשר לא יחקרו תכלית הדבר. וכל אחד יקל לחברו על עצמו מלחקור. או יש לו לתרבות ריעי אשר ישמעו דבריהם וישאו ויתנו בדבר עד אשר יודיע מי הוא החוטא. וזה על דרך שאמר החכם של אדם ^{האריך} אףו. כי כל אדם יכול לעשות מה שלא עשה מה להסביר מה שעשה. על בן לא ימהר מל汗קם. ואמר החכם גאה לו לאדם התגנבו על אובייכו לבתי שמות ולרומים לבבוי. כי אם להלל צורו ב'ה. אשר הצללו מידו. כי מי יודע מה ילד [יום] כמו שאמר החכם בנפל אובייך אל תשmeta. ואמרו רבותינו זיל בפרק החובל לעולם יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים שאין לך בעופות יותר מן התורי ובני היונה והכשורי כתוב למובח. ועוד נוכל לומר כי לא צוה להזכיר מהٿות הטורפות

MS. וכגוי בוה תננקם נפשי.

כמו אריה שלח וכפיר. אך השפלי והנרדפי צאן ובקר. אמר רבינו סעדיה ראיינו בעולם הוה רודפי ונרדפי חומס' ונתמסים גולים וגולים החומסים והרודפים שמשי' והנתמסים והנרדפים מתאנחי' והנגולים דואנים. ומיתת שנייהם שווה והקדוש ברוך הוא אהוב משפט ושונא גול. בכך ראוי מדרך חכמה שיכין להם מקום שלם ונגמול על מפעל אשר יפרע בו מן החום הזה הכהרים מותפכנים. והמיתדים מתאנקי' ואין אחרית מצאנו בעולם הזה הכהרים כפי יוננו. וראיה אחרת מצאנו בועלם הזה הכהרים מותפכנים עוזר. וזה הדבר מורה לכופרים מכפריהם עוצר. ולמיתדים על ייחודם עוזר. וזה הדבר מורה ומלמד שיש עת ומקום מוכנים ומוומנים חוץ מזה העולם לשלם לכל אחד כפרי מעלייו. וראיה אחרת ראיינו שכח הרג נפש אחת מיתה [אחת] יומת והחרוג י' נפשות יומת מיתה אחת. וכן הנואף. וזה המעשה יורנו וילמדנו שהשופט באמות והדין בצדק הכנין במקום אחר לשלם זה המשפט. והוא העולם הבא. ויתכן כי כל גדרך יבטה בצורך כאשר יוכחו ענייני דוד בברחו מפני אבשלום בנו שאמר אתה ה' מן בעדרי משים בלבו עניין יפתח שבירושהו אחיו. והעיר השם והם לבא אליו בעת צורתם. וכן אמר החכם להיות בה' מבטחך. ואיש (באיש) הבוטה ראיו לטובה ולהחסד שנ' והבטחה בה' חסד יוסבנהו. וראיו לברך מי שהוא על הדרכך כמו שנאמר ברוך הגבר אשר יבטה בה' והיה בה' מבטחו. והמדה הזאת נמצאת ביראי השם על דרך יראי ה' מטבחו בה' ובמעלה הזאת ובתרונה בישר יעקב לעיו השלום בעת הגאולה שנאמר אל תירא עברדי יעקב. וכן על דרך משמעה רעה לא ורא נכוון לבו בטוח בה' ועוד כת' ברכות ה' דרכיו איש גם אויביו ישלים אותן.

VII שער הרש ז'. אמר המחבר יש לנו לשום על לבבינו כי בוראיינו אשר בראנו. המורייש והמעשור קרא עניין. ובאותו עניין כת' ויהיה כי יצעק אליו ושמעתוי כי חנן אני. כי הדין נותן שאן לשמעו עצקת כל שיצעק העני אל המלה שאון משיב לו משכנו. לולי כי עמו הוא. וכמו שתראה שאמר באלייש שלא רצה לקבל מנהת נעמן. וכן אלהו ושםואל הרמתי. והנה בליקחת גחוי כshallך אחר נעמן. כתבת כאשר שאל ממנו אננה תלך (!) והשיב ולקחתתי ממנה (!) מומה בלבד אל. לפיו שלקליחה היתה לו למומ ועל דרך זה שאמר איזוב ובכפי דבק מואם בלבד לקחת אל. ואמר החכם אין רשות אלא מי שאינו שמה בחלקו ולא תשבע עניינו. ואומר אריסטוטלוס אין רשות כבוד שבטוח מן הריש. ועוד אמר אהריית כסף והוב צער וינעה ואחריו חכמה שלו' ומנוחה. ואומר חכמי' זל כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אפשר למחר הרי זה מתחוסרי אמונה. ואשר אמר בירושלמי כל האבירי תלויין בלב והלב תלוי בכיס. לעניין הנדיבות גאנ' להרחבת המtan למני שאין לו. ואמר רב סעדיה עליו השלו' אף. כי ידענו בשכל הלב ובמראה העין. כי עשר האדם מכסה מומין. ומבדקו בכוכיו ואוהבי רבי'. ושבל הרש

נבואה וחכמתו נחשבת לאולת. על כן יוחשב העושר לבעל גודלה, וגום כשההבטיה הקדוש ברוך הוא שכר לעבדיו אמר והלויות נוים רבים. והחכם אמר עשריר בראשים ימושל ועבד לוות לאיש מלחה. אבל יש לנו לדעת כי העושר טוב ומתקון. כי יבא אל האדם بلا טרה ובלא דריישה, כמו שאומר רבותינו ז"ל (!) אל תיגע להעשר. אבל מי שמשי פניו לדורשו בכל חזו כל היום חושב ורוחו נלאה ונפשו יגעה ובלילה לא ראה شيئا. וכשיש מוחשבתו עליו יהיה לבו ככלב המתואוה לאוכל כל עוגר ושב אשר לא תשבע עיננו. ומהיכן [וממנו?] תבא שועת היתומי ודמעת העשוקים ואני להם מנחם. ועליו יתן המכנים החומניים שאינם נאמנים. ובעברו תמצא שבועת שוא. ויש אשר יבטיח בעושרו ושבח שם יוציאו על דרך כסף וזהב לא יರבה לו ורם לבבו ושבח (!). ופעמים יהרג ויאמר עבורי שנאמר עוזר שמר לבלו לרגעו. ונאמר גם זה רעה חלה כל עותת שבא כן ילק. ואם ישאר עוזרו עד מותו ישא לקוברו עון הממון שאסף בחטאו וינית הממון לירושיו. וכי שיש לו נשך קריבה ויקרת כפי אשר ימן לו ואני מצפה על העושר ועל הגודלה. והוא העושר הנגדל לשמות בתליך. כמו שאמר החכם כל רזהה עשיר. ועוד אמר כشيخט בעיניך מה שיש לך זכר הוצאות שעבורי עלייך ואוי לך בשולה כי אין לה ערך ותمرة, ואמר החכם [ההסתפקות] שמונגע בעליו מоловות טוב מהממון המביאו לידי ביון. נמצאו כי הרש והדלות טובים מהממון. אבל נעשה הממון חביב על האדם כדי שיישמר מה שחננו. הקדוש ברוך הוא בהותר שלא יאבדנו שנאמר ברכת ה' היא תשער. ואמר החכם שתירון נдол לרשות על העושר כי איןך רואה האדם שמרמה [הברוא] להתרושך אך להעשה, ואני ראוי לאדם שישמה לרוב ממון ויתאבל על מיעוטו. כי אחרית כל עוזר רשות. ואמר עוזר הנפש נдол מעושר הממון. ואמרו לחכם פלני קנה עוזר גדול. ואמר יקנה ימים שיזיאו בהם. ועוד אמר אל תחתמה על קיבוץ ממון כי כמה בני אדם מקבצין לבני נשותיהם. ועשיר אחד אמר לחכם כמה רישיך גדול. אל אם היה יודע מה הוא הרש היה טורחת החמלת על נפשך יותר מעלי. ועוד אמר פרוי הספק מנוהה. ופרי השפל האהבה. ונמצא כתוב על אבן ברומי רצית בזות העולם כליה זמן ההוא אשר תקבץ בו הון. אספת לנפשך העונות. ولבני ביתיך הממוינות. וכאשר תמות תא עונך אל קברך והם מן בכאנ תשאר. והנה העוזמים הנסתורים במעוות מעבר לנחרוי כוש. כאשר חקר אלכסנדרוס עניין שלהם להגיד לו בכתב איך מנהגנו הגידי לו מה תחותט על דתינו. ותחתל במעלינו. כי אנחנו לא נתשב העולם לנצח. אך הוא לנו כמו אהל. ומעבר אל מקום האמת אשר באו בו אבותינו. ע"כ נמנע מאנו רון ומצבור

תבונן [ממון 1] בעול' המסע. יعن כי מי שמוסיף הון גורע.ומי שמספיק בו די החוק לא תהיה בקשתו לדירה נובלת וכל ימיו מכובדים. והזהב והכסף שתשומו לוייטון. לא תהיה נשכם וכלה וברה בקניניכם. והנה הרהבותם בעלי הממון. ותנסאותם אף הם פושעים. ואנחנו גור גורנו לנו אמנה להעמידנו בו ולטרוף חוקינו ולא נדרוש יותר. אמר החכם מי שחננו בוראו כת וברואה ובטחה. הוא צריך שלא יdag על הרש כי המדה הזאת היא העוישර הנדרול. ועוד אמר מי שרצונו מן העולם בדבר המספיק לו. יהיה לו די במעט שכבר [שלו 1]. מי שהוא רוצה במדהה הזאת אל יתחלל הדר פניו לשאול מבני אדם. איןנו מוצא מי שהתרחש לו. וכל המבקש מן הכלילו בקשה כמבקש לצורך דגים בדבר.

VIII שער הכבוד ח'. לא נעלם מעני הנבוני כי שבتسويות המורחיקות את האדם מן הכבוד זה התיירות והגנאות שהם ממדות הרשעים. כמו שאם רום עינים ונובה לב. ואמר יוד יהיר לען שמו. אך אם יתנהנו בו למנוע מן העביבות ומן הענייני המוגנים. או יתכבדו על דרך זה ונובה לבו בדרבי ה'. ואמר החכם הנדייב בשיעלה למעלת הכבוד או יכנע. והנבל בעלותו יתגאה. ואמר השפל מבלי התנבל והסתלט מבלי התנדל. והנה כתו לפניו כבוד עגונה. והנה מצאנו כי יש לחלק כבוד לכל גודל ושר. אף על פי שאינו מבני עמיינו. כמו שאמר משה רבינו עליו השלום לפרטעה וירדו כל עבדך אלה אליו. והוא קם בעצמו. שנאמר ויקם פרעה לילה. וכן אליתו חלק כבוד לאחאב. שנאמר וישנם את מתנייו וילך לפני אחאב עד באכה יורעל. שריין לפני מרכבותו שלא יליך יהידי. וכן במזבח שעשה ירבעם שאמר לו עצמוני אדם ישרפו לך. וגם עצמות המלך שרפו עליו אלא שחקל לו כבוד שלא נילח. ומפסוק ותישׁ ודו אמר רבותינו זל' שחם הקדוש ברוך הוא על כבודו של צדיקים יותר מכבודו. שהרי ירבעם היה מקטר לעבורה זורה ולא יבשה ידו. ובשביל כבוד הצדייך יבשה. ודניאל אמר לנבודר נזר. ארוי חילמא לריך (!). אף על פי שככל החלום היה עליי. וכן מישאל חנינה ועוריה. חילקו כבוד לנבודר נזר בכל דבריהם. רק בשעה שאמר להם לכrouch לאלמו. כי אז השיבו לנבודר נזר לית אנחנו מאשנוני' במלתך דנא להתבתק (!). כלומר בדבר זה לא נשיבך רק כמו לאדם אחר. ע"ב לא קראוהו מלך. כי נקבוחו בשםיהם בשם הדיווט. והנה אמרו חכמי זל' שהייב האדם להשתדר לקראת מלכי אומות העולם. ולברך ברוך שחלק מהחכמתו (!) לבשר ודם. וגם מצאנו שהקדוש ברוך הוא משתדר בכבודם. ועל פיו נמשחות. כמו שאמר הנביא למשות את חזאל למלך על ארם. וגם ראיינו שזואה יהוא לקבר אויזבל. וגם לא היה' מבנות ישראל ואמר קבורה כי בת מלכים (!) היה. כי היתה בת מלך צידוני.

ועוד מצינו שאין כולל הנכבד עם הקטן הימנו בין רבי' בין
פעמים כמו שהחיזיאו רבותינו ז"ל מן הפסוק מכף כל אויבו ומכף
שאלות. ושאל היה בכל אויבו. וכן תשעה עשר איש ועשה, וכן
אתם ואת פנתם. וכן (ו)ראו עמי [את.] הארץ ואת ירושה. וכן והמלך
שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה שאף היא היתה נכנית. ולמדו
רבותינו ז"ל מפסוק וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת
שמעואל מונה ג' קלים עם ג' חמורים הם משה ואחרון ושמעואל. למדנו
זה לאחיך כבוד לכל אשר ישתרר מעת הקדוש ברוך הוא כמו שאמרו
חכמים יפתח בדורו כשמעואל בדורו. והנה אמר החכם אל תתחרור לפני
[מלך] ובמקום גדויל אל תעמוד. כי טוב אמר לך עליה הנה מהשפירך.
והנה על שאמרו חכמי ז"ל השפל עצמן כדי שתתנסה כי אין בידינו
לשום גדולה علينا. ועל כן האשימו רבותינו ז"ל שמעואל הגביה באומרו
אני הרואה. שעיל כן שנג בלבתו לבן יש להזכיר בהן מלך. אל אל
תביט אל מראותו. ואמר כי לא אשר יראה האדם שפי אף על פי
שקראת עצמן רואה אני מודיעך שאינך. אמר רבותינו ז"ל איזהו
מכובד המכובד את הבריות שנאמר כי מכבדי אכבר. ונמצא בספר
המוסר יכבד בני אדם. [אם] יכבד בני אדם לעושר או לשורה אל יערב
לך. כי הבהיר ההוא יפנה עם פנותם אבל יערב לך אם יכבד בשבייל
חכמה. או בשבייל מוסר. או אם בשבייל יראה. ועוד אמר אילו שרואין
לחטול עליהם. על איש נכבד שנקל. ועשיר שנורש. וחכם שנפל ביד
פתאים. ועוד אמר ד' דברים אין אדם חשוב מתגדר בהן עד שייעשה
תמיד לחק. שיכבד את אורחיו ויחכם שלמד מהחכמתו. ושיקום ממוקמו
כנגד אביו. ושיעין עניין מרכיבתו אפילו אם היה לו מאה עבדים.
ועוד אומר איזה בני אדם מכובד אצל הבורא יתרבק מי שיוודה על
טובה ויסבול בעת הרעה. ואומר מי שמכובד את רבו. והוא אינו חולק
לו כבוד כמותו [טוב] לו שיעובנו.

ואמר החכם לבנו דעת כי המשכילים יכבד את עצמו יכבד את חבריו,
ומכבד משפטתו ומכבד הוא לבניו ולבני ביתו. ואם משכילים רשות
לדבר עם המלך ישב עם הגודלים וישבחוו בני אדם ויתפאורו בו
אהוביו. וה AOL אם יפקוד לא יפקוד. ולא יהיה נכבד בני ימיו. ואמר
כשיעל בלבך להתחבר אל בני אדם התהבר עם מי שתכובדו יכבד.
ואת יצדקה. ואם תבעום יטבלך. אמר הפילוסוף כבר מי שתרניהם
שהיתה מכובד ממנה. והצטרכ למי שנקל בעינו כי מי שהוא נקל אצל
עצמיו יהיה מכובד בעינו אדם. אך מה שציריך האדם להתרחק מן
ה마다 הזאת שלא יכנע לרשות. כי על כל דבר כוח אמר הכתוב מעין
נפרש מקור משות צדיק מט לפני רשות. אבל מה שציריך שידעו
האיש הנלבב כי השפלות והנמייכות היא הנדולה שבעמלות הטובות.
והנבאים הנוכרים במדות הנגדولات אמרו אכן עפר ואפר. ווש

אומרים תולע'. אחריו פריעיש אחד. ומדות כאלה ש אדם נבזה בעיניו מביאות האדם לידי כבוד. כמו שידעת מהשר השלישי אשר התהנן אליהו בדבריו הערביי באומרו תירק נא נפש ונפש עבדיך. כי לא קרותו כאשר קרותו לראשונים מפניו שככל מי שמשפיל עצמו סוף בא לידי כבוד. ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר. לך רד ועלית. ומצאנו במוסר אריסטוטלוס שכתב לאקסנדרו כתתנהג עם בני אדם תנаг נדייב עם בנחת ובכבוד. והנבל' בהכנעה. כי הנדייב בהכבודו תקנהו. ואין תקנה לנבלים כי אם בבזין והכנעה. והנה כתוב ששאל נחבא אל הכל' כי. לחדר בו המלווה לפני העם. ובדרך שב לבקש את האתונ' ואת דבר המלווה לא הניד לו. ויפתח. וכן דוד. וכל זה הוקים לבבר.

XIX שער הסיפור ט' יש לנו לכבד צורינו בכל מעשינו ובידיכורינו גם בשמיות האzon. כشنשמע זכרונו. כאשר ראיינו בדבר אהוד שאמר תחיליה למלך מוואב דבר סתר לי אליך המלך ובאותו דבר לא Km ולא עז ממנו. ובדברו אלו פעם שנית דבר אלהי לי אליך מיד יוקם מעל הכסא. קל וחומר לכל יראי השם. וראיתי דרך ארץ לכל המדבר באסיפה עם לעמוד על רגליו כדי להשמיע קולו. הנה בדור כתוב ויקם דוד [המלך] על רגליו ואמר שמעוני אחוי (ורע) ועמי. וכן בשלהמה ועמד המלך על העמוד. ובעורא ויעמוד ערוא הסופר על המגדל. ובאיוב קמתי בקהל ואשוע.

אמר המחבר יש לכל חכם לב אשר הוא באסיפה עם. ויש אחד מהם מוציא דבה. שלא לגולתו. אף על פי שאמרו חכמינו ז'ל כל מילתא דמיתרנא באנפי תלתא לית ביה משום לישנא בישא. אבל אותו המדבר טוב יש לנו לגולתו למען ימצא חן בעיני השומעים. וראיה לדבר הנה בעל החלומות. ועתה לכם ונחרנות. לא פירסם הכתוב (למי אמרו שלא בספר בוגנותם. והזוכיר ראובן שאמר לא נכנו نفس. ויהודא שאמר מה בצע כי לפרש טבות שלומים. וכן בעניין דוד שאמר לשאול הנה (האיש) אשר נתגך השם בידיך ואמר להרגך ותחם (ענין) عليك (1) ולא הזכיר מי שאמր בן. וכן הנה לשואה יבקשו نفسיו. ואם זיכיר את חבריו שדבר טוב צרייך שיכוין שיספרו עליו השומעים בטובתו. אבל אם כוונתו להציגו כדי שיבחו אסור כמו שאמרו חכמי ז'ל אסור לאדם בספר בשבחו של חבריו שמתוך שבחו יבא לידי גנותו וכן לשבח חבריו במקומות שאותו שבח בא לידי גנות. הנה אמר הכתוב דבריו פי חכם חן ושפטות כסיל תבלענו. וכותב [וכסף] נבחר לשון צדוק. אמרו חכמינו ז'ל מתוך גנותו של בני יעקב למדנו שבchan שאמי ולא יכולו דברו לשולם שלא היו אחד בפה ואחד בלב. כי זה מدت החונך שהוא מושרש הרשע. וכשותקימו הרשי' לבבותיו וראו הסעיפים על הלשונאות. ואמר החקם המתקשט פמה שאין בו גלווח עדי הבדיקה ודומה למי

[שצובע] שער שיבת שמגלו הגדול. ואמרו חכמינו זל מותר לשנות בדברי שלום. כדכתיב אביך צוה לפניו מותו ולא גמצא שצאה כן. וראייה מצינו להחניף מפסק כה אמר אחיך ישרא' . ויש מהן אומר מותר להחניף הרושים בעולם הזה. ועל דרך החונף מצינו במגילת אסתר. שומנה להם כדי להמציא לו מכשול. אמר החכם ארבע פנים בדברים. מהם שתוקה תועלתם. ותירא מאתריהם. והריות שבhem הצלחה. ויש תקל משאמם מעליק. ויש מהם שלא תקוה תועלתם ותירא מאתריהם ווهو הנוק. ויש מהם תקוה תועלתם ותבטח באתריהם. הן הן הדברים אשר לדבר. נמצאו בטלים שלשה חלקים.

אמר המחבר [שמות] אל לבי לחפשאמת הדברים ותוכן עניינים הבינו בדרכי הנביאים כי אין להאשים אותו שישקר כדי למցוא חן. רק תהיה אמונה נשמרת. ולא תהיה בעבר אותו דבר נודרת. כי גם הנביאים שלא במקום הנבואה מצאו על זה הורך. הנה אברם אבינו עליו השלום אמר לנעריו ונשתחו ונשובה אליכם. אף על פי שלא היה בדעתו שישוב בנו עמו. ועוד אמר אחותו היא. והנה אמר יעקב לאביו אבמי עשו בכרך. כי אין פירושו לפי הפשט כאשר חשבו רבים. ועוד אמר עד אשר אבא אל אדוני שעיר. וממציאנו כתוב שהן היו נביאים כמו שאמר החכם (!) ובנבאי אל תרעו. השב אשות האש שבי הא. והנה דוד שכחוב לעלו רוח חיים [ז']. דבר כי בלבל דבריו עם אחימלך לאמר המלך צויני דבר וכל העניין. וגם הוא שינה את עצמו כדי להנצל בדרכו וירוד רIRO עד זקנו (!). והנה נתן הנביא כאשר שאלו דוד אם יבנה הבית. והוא השיב כל אשר בלבך עשה וזה עמד. ואחר כך אמר שלא לבנות. וכן אילישע שאמר לתחול לך אמר לו (כ') היהתה והרני ה' כי מות ימות. אף על פי שנוכל לפרש היה היה בוגר חזאל והרני ה' כי מות ימות המלך. או פ' היה היה מהלי זה והרani ה' שיזהר שחוזאל הרנו. שישם המחבר על פניו. וזרמיה אמר אל השרים כל אשר צוהו צדקהו המלך כמו שכחוב שם וייד להם מכל הדברי [האלת] אשר צוה (!) המלך. והנה הדברים היו שקר כמו שמכית העניין. ומיכיו אמר בראשונה דרך תפילה שוא עללה והצלחת כמו שאמי נבאי השקר עד באחרונה שהשיבו המלך בשם המלך [ה']. שלא יאמר לו רקאמת. ודניאל אמר לנבוד נצר ארי חלמא לשנאנך (!) אעפ' שהחלים עליו היה. וימי רבים חשבתי עד אשר נלאתי לבא אל תוכן העניין שאמר אברם ונשתחו ונשובה אליכם. וכןיף בנו נעלם ממנו באורך הזמן. וגם אילישע אמר אם יבא [?]. וויסיף בנו נשג חי אל האשה לדפה. ויצחק לא ידע להבחן בין עשו ליעקב. וגם משה רבינו לעלו השלום נסתפק במעשה מקושש. ובבנות צלפחד. ואם בן מה יתרעם על שאר

בני אדם עד אשר מצאתי בספר האמנות אשר חיבר רביינו סעדיה זל כי הקדוש ברוך הוא ברא הנבאי נלאים ותלשים כמוונו. ומעשיהם דומיי כמעשינו. לפי שבון בשיעשה ממש שאיןנו מהמת כחם. בעשותם פלא ואנו יודעים בהם ובנו שאנו נלאים לעשות כמוותם מיד ראי לנו שנאמין שהוא מעשה היוצר. ולפיכך השווה הקדוש ברוך הוא בין כל בני אדם ובין הנביאים בmittatם ובוחיהם כדי שלא יאמרו בני אדם בהן. שאינם מתרים כמוונו אך חיים לעולם בחילופים ובחלוף טבעינו. כבר אפשר שהיה כל האותות האלה מנהם. ולפיכך אוכליין ושותין ומשמשין כמוונו. כדי שלא יפול לבבינו שם חדש במעשיהם. ובראם בידותם בני אדם בעושר ובעוני. ולא עשם כל הנסתורות והנגולות כד גילות(?). [פה חסר כנגד ד' [ד'] קצת' מן שער הסיפור ומקצת שער המרגנות. ואתהיל תוך השער באמצעותו].

X. עוד אמר עונוגת שאין מתחפרים אלא לאחר הנקמה ופי' בעולם הזה han ארבעה. א' שבוע' שקר אשר בה לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא. ב' השופך דם נקי דעתך ונקיות דם לא נקיות. ובעינוי מנסה. גם דם נקי שפק [עד] אשר (וי) מלא ירושלים דם נקי ולא אבא לסלוח(!). ג' הנזוף אשת חבריו שנאמר כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנגע בה. ד' המעד עדות שקר שנאמר עד שקרים לא ינקה. אלו העונות העושה אותם אם יעשה תשובה יפרע מהם בעולם הזה בפוגענות שנאמר לא ינקה. אך מדין של ניחנמ ניצול. ויש חטא שכפרתו תליה בחבירו כגון מכחו או מגדרחו כיוון שהמלח לו חבריו נתכפר לו כמו שכחוב בעינוי אחוי יוסף. עוד אומר מי שיש לו זכות שלש יש לו שכר בעולם הזה אף על פי שכפר בעיקר. אחד בבור אב ואם שנאמר בו למען יאריכון ימיך. ב' המרחתם על בריותו של הקדוש ברוך הוא שהרי בשילוח הকן שהוא נראה כבוד רחמים נאמר למען יטב לך והארכת ימי. ג' הנושא והנותן באמונה שנאמר אכן שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכון ימיך. ואלו יש להן נחת רוח בעולם הזה וקיבול שבר אפילו הם כופרים בעיקר. ועוד יש בהן מן המצות שכחוב בהן והיה בך חטא. והן איתור שלום נדר והמנגע מלhalot את חבריו. אבל אין לומר שאין מתחפרות כלל יסורין כאותן שכחוב בהן לא ינקה.

ועתה ראו חלקי תשובה על חמישה מדריגות ומדרינה יתורה על חברתה. אחד מי שעשה תשובה בימי עולמו בעוזו באבו בכחו ובעו שהוא שליט לעשות חטא והתוועות מצויות לו כחפצו ובמקום שרnil לחטא זו היה המדרינה שบทשובה ועליו נאמר השליכו מעלייכם כל פשיעיכם אשר פשעתם בהם ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה. ושוב אליו [כין] אז אין בו כח להחטא. וכך העwsה תשובה בימי זקנותו שאין יכולת

בידו להטוא. ובמקרים שלא היה רגיל לעבר עכירה ואף אין התאות יצרו מתגבור עליו, ועל זה נאמר שבו לאשר העמיקו סורה בית ישראל, כי מי שלא עשה תשובה עד שחוכותו בתוכחה נמצאת ובתוך עדה אמונזה והפהיזתו באימית מות וברת כמו שנאמר באנשינו גנוה עוד ארבעים ימים וננזה נהפכת. ד' מי שלא עשה תשובה עד שבא עליו קצת פורענות והשינו מעט מנקמת הזרע כמו שנאמר שבו אל יי' ושוב אל הפליטה. ה' מי שאינו עושה תשובה עד יציאת נפשו ומתראה ואומר אוי לי כי חטאתי אף לזה נתכפרה החטא. ועליו נאמר ותקרב לשחת נפשו יעתר אל אלה(ין) יורצחו. וכן נהנו רבותינו ז' שהיו אומ' לאדם עם יציאת נפשו התודה. ואומר חטאתי עוית פשעתי תהא מיתה כפר על כל עונותיו. ואחר שבירנו אלו המדריגות אבאר עוד מדרינה אחת על עצם רחמי יהוד הזרע נועדי ב' מרות. אחד שמקבל תפילה השבים. שנאמר וישוב אל ה' וירחמהו. ב' שעונה בעת צרה אפילו לשאינו שבין שנאמר ברונו² רחם תזוכר. ג' שמרחם מי שעונתו גנד וכיוינו. ואף מי שאין לו כות ולא נכון לבו. שנאמר חנן ה' וצדיק. אחר הדבר האלה אבאר מה שהזכיר רב סעדיה גאנז ז' בספר האמונה על מה מאיריך הקדוש ברוך הוא לרשותם בעולם הזה. ואמר מפני ששה דברים. א' שיודע הקדוש ברוך הוא שהוא עתיד לשוב לכך האיריך לו כמו שהאיריך למנשה כ"ב שנים עד אשר שב בתשובה. ואף על פי שלא היה תשובה שלימה. ב' מי שיודע הקדוש ברוך הוא שעתיד לצאת ממנו בן צדיק ומAIRיך לו כמו שהAIRיך לאחיו ויצא ממנו חזקיה. וכן לאמן ויצא ממנו יאסיה. נמצא פקדון אצל הרשות כל הטוב נתן לו הקדוש ברוך הוא עד שיתן לו בן חכם כמו שנאמר יbin (רשע) וילביש צדיק ונאמר ולהטוא נתן עניין לאסוף ולכונם (לחתת לטוב לפני האלים). ג' יש שמאריכין לו ומניעמי לו פעם אחת כדי ליתן לו שבר על מעט זדקות שעשה. כמו שתרגום אונקלוס ומשלם, לשאינו אל פניו להאבירו(ו) משלם לשאנן טבין דאיןון עבדין בחיהון לאובידון. ד' מי שמאריך לו הקדוש ברוך הוא כדי להנקם על ידו מהכופרים בו כמו שהAIRיך למנරב להנחות עשרה השבטים. וכן לנבודד נצר להחריב ירושלים. ואחר כך נפרע מהם. וכן הוא אומר בעניין [אשר] בגין חנף אשלהון. ה' יש שמאריכין לו כדי להראות לו נקמת הקדוש ברוך הוא במומו או בבנוי או באוהbio כמו שהחיצל פרעה מכל המכות להראות לו בעמו ובארציו ועל הום. ו' יש שמאריכין לו בתפילה איש צדיק כמו שנאמר ללות הנה נשאתי את פניך. וכן לולי פני יהושפט אני נושא. וזה העניין ביןותי בספר האמנות. ובספר חותת הלבבות מצאתי העילה של ידה היסורין באין לצדים בעולם

¹ MS. ושבו אליו ושב לה את הפליטה. ² MS. ברוחם.

זהה. והם על המשמדרגות. א' תדע הצדיק לוכה ביחסו על עוננות הקלים כי אין אדם אשר לא יחתה ונוטל דינו בעולם הזה כדי שיזכה מיד כשירות ליאור באור החיים. וכן נאמר הן צדיק בארץ ישולם אף כי רישׁ וחותמא. וכן מצינו במשה ואחרון עליהם השלום ששרתו ולא זכו לבנים לארץ ליפרע מהם בעולם הזה. שנאמר יען לא האמת' ב'. ב' לנסתו ולהסוף שכרו לעולם הבא כמו שנאמר להטיבך באחריתך והנה הצדיק לוכה על לא עון כמו שהוא לעם לאותם רפואות בין היה לו געימות בלי ספק חלוף העצובנים שהם כסמי רפואות המרים להם להסתור חולין ומכאוב. لكن אמר הכתוב וידעת עם לבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה אלתיך מיסרך¹ ונאמר כי אתה² אשר יאהב ה' יוכית. וכן מצינו במשה ואחרון וכו'. ג' יש צדיק לוכה על לא עון. כדי שיבתנו העולם צדקנו. מה שסובל בלב טוב מאהבת בוראו. ולהבין כי לא廉ם בחר בו כמו שמצינו באיוב. ד' יש צדיק לוכה בעון בני דורו שנאמר אכן³ חולינו הוא נשא. ה' יש צדיק לוכה על אשר ראה רשותם חוטאים והוא לו למחות ולא מיזחה כמו שנאמר בבני עלי ולא כהה בהם. וזה מועל לложקה שיפשש במעשה ויעשה תשובה. וממצא על דרך הפסוק שם ישאל הלוקה מאת אלהו למה⁴ הלהקו שאנן מנהג להקדוש ברוך הוא להשיבו על זה כי משה עליו השלום שאל למה הרעות לעבדיך ולא פריש לו. וכן איוב הורי עני נא למה תריבני. ויש באלה הדברים תועל. כי מה שאין הקדוש ברוך הוא רוצה להשיב כדי שלא תקל בדקת הצדיק בעני אחרים לומר לא האמין הצדיק באלהוו. ולא קיבל תוכחה הירושרי אלא מפני שהודיעו הקדוש ברוך הוא שהוא עתוד לקבל עליהם שבר. ועוד שאפשר⁵ שלожקה על לא עון כמו שפי' במודרינה שנייה אם יאמר אדם רואה אני קצת צדיקים שלא יבא להם מזונות אלא בעמל וינויה גודלה. ופושעים רבים מזונותיהם במנוחה בלבד עמל כבר שלו נבאים רבי על זה. משה רבינו עליו השלום אמר הודיע עני נא את דרכיך למה הצדיק ליקום בעולם הזה ורשותם ירוש ארץ. ורמיה אמר מודעך דרך רשותם צלהה. איוב אמר מודעך רשותם יהיו. הבקוק אומר למה תביט בוגדים תחריש בבלע צדיק ממנה. והנביא האחרון נאם בחנו אלהי זומלטו. ועליהם לא השיב הקדוש ברוך הוא. אך יודעים אנו כי הוצר תמים פעללו. ואשר שם אל לבו בעילות שהוכרתי יבין מהם תשובה בדברים. ורבינו סעדיה ז' פי' שירמיה לא שאל למה הוא מאירך לרשותם אלא על איוב מן הפנים שפיר' למעלה שהקדוש ברוך הוא מאירך עליהם לרשותם. והшиб הקדוש ברוך הוא כדי להורות עליהם פורענות כמו שמספרש בעניין עד מתי תאכל הארץ מרעת יושבי

¹ MS. מסך. ² MS. כאשר. ³ MS. אך חולינו הוא נשא. ⁴ MS. למאן.

⁵ MS. שא' אפשר.

בָּה כְּלֹמֵר לִפְיֵי שַׁהְמִשְׁילוֹ תָּאוֹתָם עַל שְׁכָלָם הַפְּךָ לַצְדּוּקִים. וּכֹן אָמַר
 הָחָכָם לֹא תָנוּעַ אֶל מָה שָׁאַתָּה אָוֹבֵב עַד שַׁתְּסֻבּוֹל מָה שַׁתְּשַׁנָּא. וְלֹא
 תַּגְּזִל מָה שַׁתְּשַׁנָּא עַד שַׁתְּמַתָּאֵס וְתַבּוֹה מָה שַׁתְּאָהָב; וְאַשְׁר יַתְבּוֹן
 לְאַחֲרִיתָנוּ יַתְחֹק בְּאַמְוֹנָתוּ וַיְסַיר תָּאוֹתָה לְבּוֹ וְסֻפּוֹ הַכְּבוֹד לְבּוֹ. שְׁמַעַ
 שְׁרֵי מִילִי וְנַבּוֹנִי הַבִּינוֹן לִי חֶבְרוֹתִי לְכָם זֶה הַשְׁעָר הַמְּדוֹרִינּוֹת. וְעַתָּה
 בְּדִיעַתִּי עַלְהָה לְקַצֵּר אַרְךְ יַגְדִּיר אֲשֶׁר חֶבְרָה רַב סְעִידָה זֶל בְּאַרְכּוֹת
 מִילִין. וְאַלְוָה הָן הַיָּגִיד דְּבָרִים וְהַמָּה נָאַבְבִּים לְבִנֵּי הָאָדָם וּבְעַבוֹר
 אַהֲבָתִי אָוֹתָם הַשְּׁלִיכָה אַחֲרֵ גִּוּום הַגְּנוּתָה וְהַדְּרֹפֵי הַגְּמַזְאָה בָּם. אֶת
 בְּמִיאוֹת הָעוֹלָם וּבְונֹתָה הַיִשְׁוּבָה. בָ' בְּאֲכּוֹל וּבְשִׁתּוֹת וּבְשִׁמּוֹת. נֶתֶן
 מִשְׁכָבָן הַנְּשִׁימָה. דָ' בְּחַשֵּׁק הַבְּרִירּוֹת וְאַהֲבָתָם. הָאַהֲבָה וּבְכִינּוֹס מִמּוֹן.
 וְ' בְּאַהֲבָתִ רַוב בְּנָיִם. זָהָבָה יִשְׁוּבָן הָעוֹלָם וּבְבִנְיִנּוֹם. חָבָה יִשְׁוּבָה
 אַרְךְ הַיָּמִים. טָבָדָה אַחֲרֵ הַגְּדוֹלָה. יָגִיד בְּאַהֲבָה נִקְםָ מַאוּבִזּוֹ. יָאָ
 בְּאַהֲבָה חַכְמָה וּעֲרָמָה. יָבָדָה עַבְדּוֹתָה הַצּוֹרָבָלִי רַפִּין. יָגִיד בְּאַהֲבָה הַמְּנוֹהָה
 וּהַמְּנוֹגָה. הַרְאָזִין בְּמִיאוֹת הָעוֹלָם. אָמָר אַנְשֵׁי יִשְׁוּבָן רַבִּים כִּי יִשְׁחַבּ
 בְּנֵי הָאָדָם לְהַתְּאַבֵּל עַל הָעוֹלָם הוּא שֶׁהָאָדָם עַלְוָלָם שֶׁתְּהַזֵּה וְכַלְיָן. לְפִי
 שְׁמַתְהַפֵּק עַל הָאָדָם וְאַיִן מַתְקִים בָּיוֹזָן. כִּי בָּעוֹד הָאָדָם שְׁקָט וְשָׁלוֹן
 וְשָׁאַנְןָ וּשְׁמָה תְּהַתְּפֵק שְׁמַחְתָּו לְאַבְלָל. וּכְבָדוֹ לְקָלָן וּוּשְׁרוֹן דְּלָוָתָן.
 וְכֹן אָמַר אַיּוֹב אֲשֶׁר יִקְוט כְּסָלָן וּבֵית עַכְבִּישׁ מִבְּתוֹחוֹ. יִשְׁעַן עַל בֵּיתוֹ
 וְלֹא יִעַמְּדֵד חַזְוֵק בּוֹ וְלֹא יִקְומֵן. וְכֹל יִמְיָה הָאָדָם בְּכָחֵשׁ וּבְכָבֵב בְּעַשְׂק
 וְגַלְוֹן. וְעַבְכָר אָמָר שֶׁרְאֵי לְמַאֲוֹם בְּעוֹלָם וַיֵּשֶׁב מִבְּלִי בְּנֹות בְּתִים. וְנִטְעוּ
 כְּרָמִים. וְלִישָׁא אָשָׁה וְלְהַלְּוִיד בְּנֵים אַכְלָל מִשְׁבָּצָה בְּהָר וּבְמִדְבָּר וַיְחִיה
 מִירָק וּשְׁבָבִים עַד יוֹם מוֹתוֹ. וְכֹאֶשֶּׁר הַתְּבּוֹנָנָה בְּדָרְכֵיכֶם מַצְאָתִי אֶרְךְ
 עַל פִּי שְׁדָרְכֵם אָמַת שְׁגַן מַדְרָךְ הַנְּכָוָה וְעַוּבוֹ דָּרָךְ הַיּוֹשֵׁר. כִּי רַצְוּ לְעֹזֶב
 הַיִשְׁוּבָן וְלַהֲבָרֵל מִן נְשִׁים שְׁלָא לְהַולְיד. שָׁאַם הַדָּבָר הִיָּה טוֹב לְמַה אָבָּא
 צָהָוָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוֹךְ הָאָוֹיְשָׁהוּ כָל הָעוֹלָם אֶרְךְ הַתְּהַתְּפֵק לְדָרַעַת
 הָאָדָם נִכְרָת וְהָעוֹלָם שְׁמָם. וְגַם תַּשְׁתַּבְשֵׁשׁ דָעַת הָאָדָם לְהַתְּהַתְּפֵק לְדָרַעַת
 הַבְּהָמוֹת וַיִּשְׁתַּגְּנַעַן. יִעַן כִּי יַחֲסֵר לְמַאֲכָל הַטוֹּב וַיְשַׁלַּחַ עַלְיוֹ כָּחַ הַמְּרָה
 הַשְׁחֹרָה וַיִּתְגָּרוּ בָוֹ חַלְאִים וַיָּמֹתְבּוּ בְּנֶפֶשׁ מָרָה. וְהַדָּבָר הַמְּמוֹסֵךְ לִמְ(י) אָוָם
 הָעוֹלָם בָּמָקוֹם שֶׁרְאֵי לְמַאֲסָוֶה כְּנָנוּ שְׁרָאָה לְפִנֵּיו מַאֲכָל טוֹב וּנְחָמָד
 וְהַתְּוֹרָה הַזְּהָוָה עַלְיוֹ יְהָא בְּעִינֵּי כְּמוֹתָם וּמְגֹוָאָל. וְכֹן אָשָׁה יִפְהָה וְהִיא
 אָסּוֹרָה לוֹ יַתְרֹחַק מִמְנָה. וְכֹן בְּמַמְנוֹן שְׁאַיְנוֹ שְׁלֹו יַקְפֹּץ לְבַלְתִּי יַגְעַן בּוֹ
 לְנַזְוָלָו וַיְשִׁים בְּכָל עַנִּין יְרָאָתוֹ גַּדְעָנִין דְּכִתּוֹב בְּכָל דָּרְכִּיךְ דָּעָהוֹ. וְהָאָ
 יִשְׁרָאֵל אָוֹרָהּוֹתִיךְ. הַשְׁנִי בְּאֲכּוֹל וְשַׁתּוֹת וְשִׁמְתָּה. הַגָּהָה מִקְצָת אַנְשִׁים אָוָם
 שֶׁרְאֵי לְאָדָם לְהַתְּעַסֵּק לְאֲכָל וּלְשָׁתָּה וְלְשִׁמְתָּה יַעֲנֵן כִּי הַמִּקְוָה הַנֶּפֶשׁ
 וְהַעֲמָדָת הַגּוֹף. וַיְעַנֵּן כִּי בְּשִׁמְתַּעַנְהָה הָאָדָם יַחֲלֹשׁ לְבּוֹ וַיְתַשֵּׁחַ כָּתוֹ וַיְחַשֵּׁךְ
 אוֹר עַנִּינוֹ וַיְכַבֵּר שְׁמַע אָנוֹ. וְהַמְּדוֹרִינּוֹת הַגְּדוֹלּוֹת מְוֹשְׁכּוֹת עַל הַנְּהָרוֹת.
 וְעוֹד בָּמָקוֹם הַרְאֵי לְרוֹוִעה וְלַגְּטִיעָה לְמַאֲכָל הָאָדָם וְלַהֲנָאָותִוּ וְכַתְ' וְבַרְךְ
 אֶת חַמְךָ וְאֶת מִימְךָ. וְאֶכְלָתָם לְשׁוֹבָע. וְכַשְׁתְּבּוֹנָנָה בְּדָרְכֵיכֶם מַצְאָתִים

מושבשי' לפי שהכiero מוכחותיו. ולא הכiero רעותיו. כי ברוב מactal
ומשתה יربה הדם בנוֹת ויהלה. ואיבריו מתחלשים. ודומה לכלב לא
ישבע. ובגרונו נמאס כל. ווניגל הכסא. וגופו כמשפק. ועל כוה נאמר
כי כל שלוחנות מלאו קיא צואה בעלי מקום שאין מקום במעיו להבליל.
ובמריבות אוכל ומשתה יתiouash מותרות אלהינו. שנאמר כמרעתיהם¹
וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני. ונאמר יישמן² ישרון ויבעת.
ועל משתה יין נאמר כל שוגה בו לא יחכם. ונאמר למי אווי ולמי אבוי
ונגי עד למאהרי על היין. והדבר הממוסך שיאכל ומשתה מעט במדעה
כפי הצורך החיים נפשו. כדרכיתב צדיק אוכל לשובע נפשו. שנאמר
דבש מצאת אכול דיך. השלישי באהבת נשים במשכנן. עליה בדעת
רבים להתעסק בדבר זה. יען כי הנאות נהמודות ומוסף בשחתת הנפש
ומסיר כובד הראש ומוח ומחכים וכשחקרנו דבריה מצאנו מושבשי' כי
הוא מחשיך העניים ומחלחל מתני'. ומאביד התאוות והכח. لكن אמר
שלמה עליו השלום אל תנת לנשי חיליך. ועל דם לב אדם נחצה
שנאמר זנות יין ותירוש יקח לב. וכל המתעסק בו לא יכבה. להב
אשו וכל חכמו נבערה ומעשו נבוים ונגעלים. וחרפתו לא תמהה.
�הדבר הממוסך להתעסק בו במדעה כדי לקיים זרע באשתו הרואיה לו
פעם אחת או שתים בשבע. הרבייע בחשך הבריות. נמצא בלב כמה
בני אדם כי החשך ותעלת על כל מפעלות האדם לפי שיקל וישמה
הנפש ויטב הלב ויצחיל הפנים. וראיתי כי סקלים המה וישנו הרכת
מאד כי אין נאה להשוק כי אם בכת ונו הנופלת לנולו. אמר רבינו
שלמה אבן גבירול בספר המדות הנפשות. בשבועה דבריהם מסתופף
האדם במדעת האהבה. א' בעבודת צורו. שנאמר ואהבת את ה' אלהיך
וכו'. ב' בנפשו שנאמר כי אהבת נפשו אהבו. ג' בקרוביו שנאמר
וישראל אהב את יוסף. ד' בריעיו שנאמר [ביה] ונתן נפלאת אהבתך לי.
ה' בארץ מולדתו שנאמר כי אם אל ארצי אלך³. ו' באשת געורי שנאמר
איילת אהבים ויעלה חן. ז' בחכמה שנאמר איש אהוב חכמה ישמה
אביו. החמישי אסיפת חזון. אמר רבים מה טוב בעולם הות לטרות
ולקבוץ הון שנאמר כי הכסף יענה את הכל ובו יתעלת האדם וימשול
ויתכבד. שנאמר רבים יהלו פני נדריב. ונאמר אהובי עשיר רב'. חקרתי
כי אין בשפthem אמת כי אהוב כסף לא ישבע כסף. וכל ימו מכوابים
ולא ישקוט לבו פן יאבד העושר ההוא. ויש עשור שמור לבעליו לרעתו.
הדבר הממוסך שיטרחה במדעה לפי צורך בירתו וישמה⁴ במא שהננו
הברוא יתברך וברכת ה' היא תעשייה. הששי אהבת הבנים. רב' אומר'
מה טוב להרכבות בנים כי טובים המה לנפש ותאות הוא לעיניהם.
עליהם הרוחמי' ותתניתה ובהם מתקיים שם האדם זכרו ומשען ליזלדי.

¹ MS. וברעתיהם ישבעו שבעו וירם. ² MS. יישמן יישמן. ³ MS. תלך.

⁴ MS. וישלה.

לעת זקנה. ואמרתי [מה] יתרון לאדם בן מפחים ומבאיש. וטוב שלא נולד. אך בן חכם ישמה אב ועטרא' תפארת לילדיו ולמשפתחו. ועליו נאמר הנה נחלת ה' בנים שכבר פרי הבטן. השבעי אהבת יישוב העולם. ראו כמה אנשים אשר כלם ומחשיבותם להתעסך בישוב העולם לבנות בתים ולנטוע כורמי לבנות ערי חירות. הסתכלתי ואראה כי הכל הבל. כי מי יודענו אם יוריישנו לבנו. כי שמא אדם שלא עמל בו יוריישנו. הדבר הממושך להתעסך בבניין לפי צורך דירתו ולטעת ולזרע כפי לחם ביתו. השמיini אהבת אורק ימים. רב' אומ' מה טוב לאדם להתעסך בארכיות ימים כי מה יתרון לאיש² אחרי מותנו. ובכת דבריהם לדעת שייאל' וישתה תמיד וימלא משאלו' לבו. ויתרחק מפהדי' וממקום סכנה. אך רבים ראיינו אשר באילו התעסכו ולא הארכו ימים. בוא וראה מההמלכים שבבל¹ ימיהם בתענוגים ימים לא הארכו. אף גם ואת שםאריכים ירבו אנחותם תונתם אשמתם וחתאתם. הדבר הממושך לאחוב העולם לעשות טוב בחיי ולעלות אל³ מעלה חי הולם הבא. התשייע אהבת השורה. מה רבו אהבי השורה והתנסאות בעולם. אך סכלו כי אמרו חכמי' זיל אהוב המלאכה ושנא את הרבנות. ואמר אווי לשורה שכבות את בעלייה. הדבר הממושך להשתרר ולמשול לשופט ذך. לתמוך דלים. ולהציג עשוקים מיד עושקיהם לאסוף שדי' ולהדרית סוררי' כבדת הן לצד ימשל מלך. העשורי אהבת הגנטה והקנאה. מה נחמד לאדם להיות קנווא' זנווקם לאובייו כי הנקמות תשביט חימה וישראל חוץ⁴. וינום יונני. אך שנג' מדרך השבל. כי הגנטה סופה להתחרט עליה. וכן אמר תקום תדאג ואם תמחול תעוז. הדבר ותן למי שמנע מך. ואמר אם תקום תדאג ואם תמחול לעז שהרע לך. הממושך שטוב להנקם מהמשחיתים דרכיה' לפני המקום בלי' קבל אמר (!). דכתי' לבקרים אצמית כל רשי ארץ. אחד עשר אהבת החכמה. אמרו רבותינו זיל פנה מכל עסקיך וסעוק בחכמה כי בה תבין כל מפעלות ותנען לנפשך. כדבי' ודעת לנפשך יنعم. ואמר רפאות תהי (א) לשך ושיקוי לעצמותיך. אלה הדברים אמתים. אך כי אמרו להתעסך בה תמיד והלא אמרו חכמי' זיל יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ ואם אין קמה אין תורה. ואי אפשר לדרישת החכמה אלא אכילה ושתייה. ואם יתעסך אדם בדרישת חכמת התורה לבדה יבטל ורע האדם. ויהיה העולם שם. הדבר הממושך שטעט בעסק כי אם לפדי צורך העולם ויעסוק בתורה ויאכל ווישתה במדה לחוק גוף ולהמוך לבבו פן תשחת דקוט החכם כי ארבעים שנה האכלל הקדוש ברוך הוא מן לישראל. ואילו היה להם [מוון עב] ונמצאו בטל' מתכמת התורה. אך תיקן להם (!) מעשרות ומתנות לפרנסתם פן יתבטלו. השנים עשר. אהבת

3. MS. על.

2. MS. יtron שאחוי.

1. MS. אהבת ה' שוב העולם.

עכבות צורינו. אמר רבים כי אין טוב לאדם כי אם [לבטוח] בוצר ב"ה לעבד אותו ימים ולילות. וניתה כל עסקיו להתעסך בעבודת ברואו, והקדוש ברוך הוא ישלם לו כל חפזו ולא יתרס כל טוב. כל אלה הדברים נעימים. אך לא יוכל לעמוד בהם. שאמ' לא יתעסך האדם בפרנסת גנוו לא יוכל להתקיים. ואם לא יתקיים תבמל העבוד' יומת בלוא ורע. והפלודה נתנה לו ולורעו. כדברי במאן תירא את ה' אלהיך לשמר כל חוקיו ומשפטיו (!) אתה ובנק ובנק. ותפרד [ואם יفرد]. מבני אדם ואין לו משא ומתן ולא שוקל ומודד. אך יקיים מאוני זדק. ולא תונן איש את אחיזיו. בצדק תשפטו. ואיך יתקיים טומא' ומהרה מעשרות ונדרים. ואין לסמך על מעשה נסים לומר הצור יתברך ימציאני מזונות. הדבר הממוסך שתעסך האדם בעבודת צורו ובפרנסת ביתו ונפשו. אך עיקר כל עסקיו יהיו בתורה ובבעוד' וזה טוב לו בזה ולבא. השלשה עשר באחבת המנוחה. אמר אנשיהם רבים כי המנוחה טובה מכל דבר כי היא תצמיח בריאות הנפש ומגעים המאכל ומחזק האביiri. וכל عمل האדם למצוא מנוחה באחריתו כדרכו. ומוצא מרגוע לנפשכם¹. השקפתி לדעת אילו האנשי' ומצעדים סכלים כי לא ידעו מה היא המנוחה. כי אין מנוחה נחמדת עד לאחר יגעה. כי מנוחה מבלי עמל אינה מנוחה אלא עזילה והמתעלל לא יגיע אל התאות לבו ולמרונו נפשו. ועל זה נאמר תאות עצל תמיתנו כי העצל לא ישבע טוב ומתפאר מן העבודה ולמלוד תורה ותפילה. ועוד כי במנוחה תכבד גניה והבטן מתנפחה ויבא לידי חולין תחתנות. וכאב גיד הנשאה והפודאנגרא שהוא חולין הרגלים וחולין הפה [הפייל]. ואפלו מי שיש לו כל צרכו אין לו להיות יוישם ובטל שהבטל בא לידי שיעום ותחלאים. וכחו מתחמעט אפילו מלך וטפסר. והדבר הממוסך טוב לטרות לעמל ולתקון מלאתך ועסקי. ואחר כך תמתיק ותنعم המנוחה שנאמר הכן בחוץ מלאתך וגוי. ואין מנוחה בלי עמל נכספה. רק מנוחה הבה שהיא>Main הפגונות.

XI. שער הנפש. אמר המחבר חולות בריאתו אף על פי שרבו סעיפה והנולדות מהן. הם שלש א' מولد כח הצומה ממנו האדם. אשר בו גדל ורבה צמיחה השדה. וממנו מתאהה למאכל ומשקה ותשמש. ב' מולד כח החיות. שמתגלגל בו ומתחיה את מקומו מכח שבבל. ומגענו אותו לרצין ונCHANן גדולה ורעה וגבורה ועור ונקמה. וכל בעלי חיים משתתפים עם האדם בשני כוחות הלוי. ג' כח מולד הלשון. וכו' אנו יודעים ומכינים בין טוב לרע. ושקר ואמת. וכו' אנו בוחנים ענייני העולם ובזה אנו משונים משאר בעלי חיים ותacen לנו הסרת ערלת לבבינו בזמנ שתרחק ממולך כח הצומה ממנו כמותה סמוך (?) כמו למעט מאכל ומשתה ותשמש. אמר המחבר חייבי' אנו

לדעת שורש השכל ועיקר החכמה וען המלצות שלשה מדעים. א' הראשון הוא מדע החוש הנמצא תחילה היא החכמה היודעה בחמש הרגשות. ראייה שמיעה רית הלעטה ומיושש. ב' מדע השכל. והוא המדע שיבור האדם בעצמו בלי אמצעת חושים ובכל הרגשות. כמו נתין יופי האמת. וגויעול הכבוב. במחשבת הלב וסրעף בינה בלי מראה ודומות. ג' מדע הכרחי שהאדם מוכחה על דעתו וודיעתו כדי להכיר בוראו במחשבתנו וסרעפו כדי להכין לבו באמונתו מפני שהאדם מאמין בברבר וה כבר הוא ציריך לבטל השכל ולענות החכם*. ותורף הדבר כן הוא שאחנהנו יודעים שיש לאדם נפש אפ' על פי שאין אנו רואים אותו נפש אבל אנו מבהינום במעשה ובפועל הימועשנש. כשהשמע קול צוחה עולה ונע ונדר. וכל זה משאש הבווערת המתעשנת. כנדע היה לנו רואים עשן נדע שהוא קול הצעק. כל אילו מכירתי הדעת להודות. וכמו כן באמונות היוצר יתברך יש לנו להבין מאמותת מעשו ונבלאות. אמרו המכינים ז' למחקר מתוך שיקול הדעת וראיות החכמה אנו מוכרים להודות בו יש לאדם צורה שהיא נוצרת ושומרת הנוף. וראויה אחר מיותה הנוף להפרד ולהתפרק בעצמה בראשיתה. ואין אנו מוכרים צורה שתהיאראויה לטעו כה כי אם באדם. ואמרו בשם האדם יש לה בריאות חולין וחטים ומות. מחלתה היא האוות. בריאותה היא החכמה. חיותה היא ידת הברוא ומעשי טובי. מיתתה היא קילולה במעשי רעים. מכאן בשחשמה בריאות וחיה יקרה האדם המתכסה בה חכם וחסיד. ואם בריאותה ומיתה יקרה חכם ורשע. ואם חולין וחיטה אויל וחסיד. ואם חוללה ומיתה אויל ורשע. אמר אריסטוטלוס כאשר נעימות הוצרה אור הנוף [המודות] אוור הנפש. אמר המחבר הנפש אוור דק נברא מכיס האכבוד ואין ערך לו באוצרות האדם. והיא אצורה בפחות שבכלים שהוא כל חרס הוא נוף האדם הנברא מיטית וופש. ולא יתחבר זה עם זה לולא רוח החיים השוכן בין הנירים הוא סරור בין נוף לנפש. כי הנוף הוא אשר לא תפירה ותרבבה ולא תוסיף. אבל רוח החיים דומה לנוף ששניהם שווים ופריים ורבים. והנפש היא חונה על רוח החיים. אפילו בשישן הנוף יונת רוח החיים והיא שקעת לחדרי הנוף לבשל המאכל. ואו הנפש חומרה להרהור הענייני. וכן באין החלומות. וכמו שתחול רוח החיים וימעת כחה. או הנפש תשוב למוקם הנבראת. ועל דרך זה אשיותם בכדי יין שרוצה בחוץ. לומר כי הנפש בחוץ. וראייה ברוחה על זה מצאתי בדברי אליהו ז' שנאמר תשיב נפש הילד הזה אל קרבו⁽¹⁾ וככתוב ותשב נפש הילד⁽²⁾ אל קרבו אמר המחבר ידוע בלב המשכלי כי נשמת רוח חיים של אדם מכף רגליו ועד קדרונו ועד צפניו. תדע כי אם יגע האדם בנופו בלבד ראות עיניו קוץ או מהט או שום דבר רע. ואפילו באצבע גמליו יונש וירדעו כל גופו עד קדרונו לפि שכלו מלא רוח חיים. ואחריו מותו לא יונש ולא יבין

מאומה. וידוע לנו כי חושי הגושים חמיש כאשר פירשנו למעלה בראש זה השער. ובכל חוש וחוש יש לו כה מראשו [מוחשו]. ועד נבולו. ולא ישיג זולתו רק חוש המגן [המוכן]. לו. ולא ישיג בגעש הראות בחוש השמע. ולא שמע בחוש ראות. ולא חוש טעם בחוש מישוש. וכן להפק. וכאשר יש [לגוך] חמיש חושי מכח הנפש כן יש לנפש חמיש חושים מכח השכל הנקראים חושי הנפשיים והמה הוכרון. והמחשבה. והרשע. והומם. והחברה. שכלם מגיע עד עניין אחד להשיג מוחשו ולא זולתו. ואתה בן אדם היכר בוראך בחושים הגשיים והנפשיים. ואל תסמק לולתק להכיוו מעניין הקבלה לבירה פן תדרמה לעזר הנשען על ידי פיקח. כי ביד הפקח להכשילו ברצינו. ואם יכשל אחרינו. רק אם אין הסוגה רואה מעינוין צדיק שיראה מהמת נשוא ומהבנת לבו. אמר רב סעדיה זיל נודע בשעריהם כי אין לנפש כת לבדה. ובתחבירו עם הנוף נמצא בה שלש יכולות יכולת התאות והבינה והרונו. ואלו נקרא בפסוק ג' שמות נפש חיה [רוח]. נשמה. קרא תאזה בשם נפש להודיע שיש לאדם שחוק וענג [?ווענוב]. וראתה לדבר כי תאזה נפש. ונפשו מאכל תאזה כי זה מכח הצומת בכבד. וכל חי משתחף בכליו הזה. וממנו תאות המאכל ודרכי המשגל. וקרא יכולת הרונו רוח להודיע כי יש לאדם רונו. וכן כתב אל תבהל ברוחך לבעום. כל רוחו יוציא אסיל. וזה הרוח בלב. וכן חי האדם. ובצאת זו הרוח שדומה לאחד מן הגויות. או ימות האדם. וזאת הרוח המתגברת והיא הענסנית. וקרא הבינה בשם הנשמה. שנאמר ונשمت שרוי תבינם. ונשمت מי יצאה ממך. והיא הנשמה שכחה במותה. ע"כ היא מבקשת חכמה ללמידה מעשה השם ולכן האדם וקופ בקומה מכל הגבראים מGBT הנשמה אל השמיים. ומלה נפש מגוירות ויצאתם ופשתם בעגלי מרבק. לשון ריבוי ועדרה. והודיע הכתוב כי הנפש זכה וישראל תמיד כברקי' שנאמר והמשכים יהיו כוואר הרקיע. אך הנפשות הרעות המהלוּך [?המה הולכות]. חושך ואפילה. אמר הנanon אחרי אשר מעאננו שלש יכולת לנפש. עוד הוסיף הכתוב על השלש שני שמות אחריו. יהודה תה. יהודה שאין לה דמיון בכל הגבראים לא בעליונים ולא בתתונים. היה שאינה מיתה לעולם. וידוע שהנדיים והאבירים משתרגנים מן הלב. ומזה החרגשות והנדנוד. אף על פי שיש אבירים משתרגנים מן המות. ואין חולdotם מן הלב. ובכל הם מיתרי הנוף. אך מחבר הכתוב הלב לנפש. שנאמר בכל לבך ובכל נפשך. כבר הזכרנו כי הוכיות מאירות הנפש. והחובות מחשיבות באור תהיה [תורה]. באור החיים. והחובות מחשיבות כדכתיב עד נצח לא יראה אור. והחוויות כתובות על ספר לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר ויקשבד ה' (!) וכתב בספר זכרון. וכן הענות. שנאמר הנה כתובה לפני לאacha. וככתוב נכתם עוניך לפני. וגם גמול הצדיקים מה רב טובך.

אשר צפנת לרואך. זוגם הרשעים הלא [הוּא] כמוס עמידי חותם באוצרותיו. והקדוש ברוך הוא בזקן וצורף מפעולות בני אדם כי הוא יוצרם וודע מהשבותם. שנאמר וצרפותם ביצירוף הכסף ובחנותם בבחן הוחב (!). כי הנפשות הוכחות דומות לוחב מוקק. כדבריך כי ידע דרך עמידי בחני כוחבআ. והנפשות התייבות דומות לשין ולבדיל. שנאמר בסוף נמאם קראו להם. ואמר החכם הנפשות החשובות משוחרות בפשעים כל זמן שהם בגוף האדם אפשר להם להתרór ולהאר על ידי תשובה. אבל ביום יציאת הנפש אי אפשר לה עוד להתקנות. שכבר אבדה תקונתה. אמר הנגן. אם ישאל השואל ויאמר למה אין לנו רואים הנפש בעת הגזון. נשבחו ונאמר כי מפני והרותה אינה נראה שהיא צאתו מן הגוף. נשבחו ונאמר כי מפני והרותה אינה נראה שהיא דומה לאויר בזהירות. וכן אין גראין הרקיעים העליונים מפני ניקותם והרותם. וכשאני ממשיל ראייה לרקיעיםஆ עשה להם [משל]. כי הדבר הזה שאנו רואים או רה הטעמה התלויה ברקיעים העליונים דומה לנוזן (ל)עשרה פנסים מוכניות זה לתוך זה. ובפנס הפנימי נר דולק שקרני או רה הנר בוקיעים והולכים עד חוץ כל הפנסים כולם. ואם ישאל השואל עצת הנפש מן הגוף מה בסופה (והולכי עד חוץ כל הפנסים) ואני תכל. נשבחו שהוא שומרה אצל הבורא ית' עד עת בא ומן שללים שכבר. וכן נאמר נר נשך הוא ידע. הן בגבוחו של רקייע. שנאמר והמשיכים יהירנו כויהר הרקייע. ואמרו רבותינו זל' נשמתן של צדיקים תחת כסא הכהן. והנפשות הפשעות יורדים בשפל המדרינה התתונה. ושל רשיים משוטטות בעולם ומוטטלוי' בלי שקט עד עת כלות הגוף ויתליע הנולם. ויתפרדו נתחוו. והנשמה מתהמרות ומתאנחת במקפה כאדם הרואה ארמונו נהרס ונחרב ועלו בו קמשונים ותורלי'. ועל זה אמרו רבותינו זל' קשה רימה למת מכחט לבשר החיה. והעד עליהם זה הפסוק שנאמר אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כל זה אמר הנגן שידע חיבות הקבר. ועוד אמר הנגן כי לום הדין יתרבר הקדוש ברוך הוא הגוף והנפש יהד. וישיב להם גמולם. ברכת' ותורת תשוב אל האלחי הגוף והngen. ואמר סוף דבר הכל נשמענו וגנו. כי את כל מעשה האלהים אשר נתנה. ואמר רבי מאיר סוף הנפש האלוהים וגנו. יbia'a הנפש מן ביא'a במשפט וגנו. למד שהנפש והגוף יהד נידוני. יbia'a הנפש מן השמיים והגוף מן הארץ וידונם יהד. שנאמר יקרה אל השמי' מעל זה הנפש. ואל הארץ מתחתתה וזה הגוף. אמר הנגן. מה שאמר הכתוב ורב' מישני עבר יקיצו. רבים אילו הצדיקים הנסגול' והגבחרים. ולא רבי משמש. וכן רבי מעמי הארץ מותהדי'. אף על פי שמעתי' היו אל' היקרי' מעמי הארץ. ומה שאמר בסוף הפסוק אלה לחוי עולם וגנו. איןנו אומר שישחו כולם לעת הנגאולה של ימות המשיח. צדיק' ורשעים. אלה לנו עדן ואלה לנו הרים. אלא כך הוא אומר הצדיק' העומדי' יהו חי עולם. והרשעים אשר לא יקיצו יהו לזרואן עולם. ועוד אומר אם ישאל השואל ויאמר אם ארי' יأكل אדם ואחר כך יטבע הארי' בים ויאכלוה דגnet

ונוצדו הדרנים ואכלם האדם. ונשרף האדר' ההוא ונעשה אף מהיכן
יהיה היוצר את האדם הנאבל מן הארי'. ולפי שאלתו הרברט' (האלו')
שואלי' מעתוי הלבבות הקדמתי תשובה זו, ואומר אני ראוי עליינו
לדעת שאנן בעולם נולם מאבד' גולם. ולא נושם מאבד גושים. ואין
כח המשמש מעברי ממש. ולא עוד אלא שהאש שהוא שורפת את כל
הגולם' נראין בו אין כח להאביד את הגולם הנשרף. וגם לא לעשותו
נעדר מן העולם אבל הוא מפודת בין נתני הגולם לבך. ובזמן שהוא
מפודת בין איברי הגולם בזמנן ההוא יתרפסם [יתערבעב]. [א] כל חלק וחלק
במיינו הדומה לו עד שימוש החום והלח והקור שבגולם בשלשה עיקרי
העולם וישאר חלק היבש לעפר ואפר מונת. לפיכך אין האש יכולה למחות
שם ממש שבגולם. וגם אין בו כח לעשות אחד נעדר. פ' אין באש
כח כלות שלא ישאר העפר לכל הפתחות שהוא אחד מן הד' סודות
שבו נברא העולם והוא אש ומים ורוח ועפר. שמותי אני את לבי על
מה שאמר דוד עליו השלים מלך ישראל שהזכיר מיתה של חכמי ואבדה
על הכלול שנאמר כי יראה חכמים ימותו. ייחד בסיל ובער יאבדו. לפי
שילכו לאבדן. והזכיר דוד עליו השלים לקיחת על עצמו שאמר כי יקחני
סלה. ואחר כבוד תקחני. וזה התהברות נשמטה עם העלינים שהנשמה
לא תמות. וכן נאמר ויתהלך הנוך את האלהים ואיננו כי לך אותן
האלהים. כלומר שהרני נפשו ללבת עם מלאכים עד שלקחו השם.
וכן אמר דוד אך אליהם יפדה נפשי מיד שאלה זה ניגנים. כי יקחני
סלה עם האלהים. אמר הפילוסוף. אם הדבר יגעים בעניין הנפש קל
וחומר בעניין הקדוש ברוך הוא ית' שמו ל'ז. והנה מצאנו אמתת הנפש
מבל' שנשיג ממנה לא צורה. ולא דמות. ולא מראה. ולא ריח. אף
על פי שפיעולת הנפש ניכרת בנו. וכן גם השלך שפיעולי וסימני
ニכרי' בנו לא נשיג ממנו דמות ולא צורה נמשילו ברעוניינו. אמר
הגאון. מצאנו ח' דברים קלים במקרא וקצת מן המכחישן שמו
אותם ראייה על ביטול התחייה. וכתבנו להסfir הספק מלב היישר'.
ואלו הן. ויזכור כיبشر המה רוח הולך ולא ישוב. ב' אנוש בחצר²
ימיו. ב' רוח עברה בו ואיננו. ד' כלה ענן וילך בן יורד שאל (ל) לא
עליה. ח' ולא ישוב עד לבתו ולא יכירנו עוד מקומו. ו' אם ימות גבר
היזה³. ז' כל ימי צבאי איהיל. ח' זאיש⁴ שכב ולא קומע עד בלתי שמיום
[לא] יקיצו ולא יעורו משנתם. אך כל זה אינו ראייה ולהלא נמצא בכתוב
אני אמית ואחיה. יהיו מיתיך נבלתי יקוםון. אך כל אילו הפסוקים נאמר'
על הלישות אדם ותשישות בחו' ומזער יכולתו. שאינו יוכל להעמיד עצמו
מקבריו (ל)לאחר מותו. ועוד אמר הגאון כי הנפש והגוף שניהם שווים
ברין ובשר וברגע אחד נבראו והרבה שנגו בעניין זה. קצת אומר כי

¹ MS. מהבר.² MS. כי חצר.³ MS. או היה.⁴ MS. אם.

הגמול והפרען על הנפש בלבד. יש אומרי על העצמות בלבד. האומר על הנפש סמכו על מה שנאמר נפש כי תחטא. הנפש החוטאת היא תמות. והאומר על העצמות שנאמר ושבוי עצמותיו. וכיווץ בוה הרבה. ולא הבינו דין הפסוק שפעמים הזכיר הנפש בלבד. ופעמים הגוף בלבד. ופעמים מחבר פועל הנפש והגוף לדבר אחד. נפש כי תנע. והנפש אשר² תאכל. וזה על הגוף נאמר.

XII. שער התקווה. חברתי זה השער התקווה. יعن כי מתקוה נושא העולם הולכים בחשך. האומר כי הנחותם כבר עברו. והיו בבית שני. ורב' אומר כי הנחותם על תנאי נאמרו על דרכם והיה אם שמעו תשמעו. והיה עקב השמעון. וכיווץ בהם. והחכם עיניו בראשו לראות כי בנחותם אין תנאי. אך הנה בשורות ונחות על העתיד לבא. ועוד בתוך הנחות כתוב כי מי נח זאת ליו. להודיע כי הקדוש ברוך הוא [הבטיח] לבאו עליים שאפייל המה חוטאים לא יידנים עוד בימי המבול כי אם יחתאו ישראל לא תמוש מהם הגמול לעתיד לבא. ועוד נאמר בירמיה אם ימו (ה) שמים מלמעלה ויהקו מוסדי ארץ (כ) למטה גם אני אמרם בכל רוע ישראל על [כל] אשר עשו. הריו נחות האנולה לשראל שאפילו הם חוטאים לא יתאיישו מן האנולה. ועוד הוודיע לנו הקדוש ברוך הוא שכולם יהיו זרים והוא יודע האותיות אשר Tabana. ואילו טיז ראות שהביא רב' סעדיה ויל' ה' מן הכתוב. וה' מן הקבלה. וה' מראה העין. מן הכתוב. א' שהרי כתוב בנחות כי יתקבצו ישראל לירושלים מרד רוחות העולם ולא ישאר אחד. שנאמר וככנתם אל אדרתם ולא אוטיר עוד (אחד) מהם שם. ובבית שני לא נתקבצו רק כתוב כל הקהלה אחד. ארבע ריבוא אלף שלוש מאות (ו) שיש. ב' שיתקבזו מאין הים שנאמר מעילם ומאשר ומהמת ומאי הים. ובגנות ראשון לא גלו לאין הים. ונם לא עלו רק מבבל. נ' ובנו בני נכר חומותיך. ובבית שני היו האומות כותבן שטנה על ירושלים לבטל הבניין. ולא נבנה רק על ידי ישראל ובוחק שנאמר באחת ידו מוחיק בשלח (ז). ד' כת' ופתחו שעריך תמייד. ובבית שני כתוב שלא³ היה שעריו ירושלים נפתחי עד hôm המשמש. ה' כתוב כי³ הגוי והמלוכה אשר לא יעבור ואבדו. ובבית שני היה משועבדי למדרי פרם ויוון ואדום הוא רומי. וה' מן הקבלה. א' שעתידים ישראל שבע שנים ידילקו מעצי נשך ושלח של מלכות גוג ומגון. דעתך כי בנשך יברוז אש. ב' להתייבש שיחור נהר מצרים ונهر פרת יתרכז ויבש שבע מקומות להוות דרך לעبور גואלי. שנאמר והחרוב (!) ה' את לשוןם מצרים והיתה מסילה לשאר עמו. ג' שעתיד היר חותם להתקע ובינוי יערבר (וין) גחל קדרמן כמו שמספר שבירוקאל (!). ד' שיבנה הבית ביופיו ובצורתו כאמור ביהוקאל. ה' יוציאת

¹ ניל ושופו: MS. Margin adds: MS. וסופה. ² MS. ונפש כי. ³ MS. והיה.

מים חיים מירושלים ועליה עץ כל פרי בסוף יחזקאל(¹), ה' מראה העזן. א' כת' והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ועדין נוים עובדי וקוראי בשם אליליהם. ב' נשבע ה' בימינו ובורוע עוזו אם אתן את דגnek עוד מאכל לאובייך וגוי. ועדין לא שקטנו וממלאי כריסם ממעדינו. ג' ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחהמה. ועדין זה איננו. ד' דכתבי ונר ואב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ ואירה בכקר יאכל תבן. ועדין טופפי ואוכלי. והמשיב שוה נאמר על בעלי ורוע שסתלקו. והרי עדין רבו חומשי לעני הארץ. ה' ושבתי את אדום [סdom]. ועדין היא בחורבנה. ועוד אחורי מפלת אדום בישעה כת' (¹) לא ישמע עוד חם בארכץ שוד ושבך בגובלך. ועדין ישעה כת' (¹) נחמו עמי לישראל בפרש קרבו גוים. ועוד אמרתי הנה בסוף מושלים בו אדום וישראל. ואומר כי לך יקרה חפצי בה. והרי גוים מתנים עליה. ואומר גלתי בירושלים וששתה בעמי ולא ישמע עוד בכני וצקה(¹). ועדין רבו צעקה(¹ אם) מקהל הרכינה ומתה. סף רעל לכל הגוים(¹). וענינה [¹ וועריה]. רעים מכל עדויות [¹ עירום]. בתחלואין לכל ההולכים שם כי רע אוירה. ומתיילה היה טוב ובריא. שעליה אדר דוד עליו השלום ופה גוף משוש כל הארץ. ועוד שלא ימות שם על ימים וכן אשר לא ימלאו ימי זה איננו. ואמר כי הנער בן מהה שנה ימות. ואומר כי עז ימי עמי. ואומר לא יגעו לירק שלא יטרדו ואחר יאכל. ולא ימות [¹ פילדו]. לבלה להו בניהם מותים. בחיהם כמו שנאמר ימת הרן על פni תרח אביו שעד הרן לא מת בן תחוי אביו. لكن תמהו ربיכם והוציאו הב(¹ גנות). וכן יוכן אלעו(¹). על פni אחרן. ואומר מיד חודש בהדרשו גוי. כל זה לעתיד. ועוד נאמר בירמיה ולחותי אתכם אחד מעיר ושנים משפה' והבאתי אתכם ציון ונתתי לכם וועים לבני ורעו אתכם דעתה והשבל. ואמר בעית ההוא יקרו לירושלים בסא ה' ונכו אלה כל הגוים. וזה לא היה. והמפרש זה על ישות. לא נכו לישו ולא האמיןנו בו כל הגוים. ואמר ובקשו את ה' (¹) ואת דוד מלכם (אשר אקים להם). וזה משיח. ואת על ישות והכתב לא יוסיפו לדאבה עוד. ואמר ושבו מארץ אוביין ושבו לנבלים(¹) ונוביל ישראל יהיה. ואמר וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודא ברית חדשה לא כברית אשר כרת לאותם בהוציאי אותם מארץ מצרים(¹). ואבותינו והוציא הקודש ברוך הוא ולא אבותיהם. ואמרכה אמרה ה' נתן שמש לאור יומם חקות ירח וכוכבי לאור לילה. אם ימושו החוקי האלה מלפני נם ורע (¹ ישראל ישבתו מהיות עוד [גוי]. ¹ לפני כל היום (¹). ועוד אל תירא יעקב ואל תהתח ישראל כי עעשה (¹) בכל הגוים אשר הרחתי שמה ואותך לא עעשה כלה(¹) וגוי. ועוד נאמר ביהזקאל בן אדם הנבא על רועי ישראל ודורשתי [את] צאני. ואומר לא יהו חרפת רעב בגוים עוד(¹). ולא ישאו [עוד] כלימת הגוים. ואמר לא אשמע אלק עוד כלימת הגוים וחרפת עמי לא תשאי עוד. ועוד נחמה גדולה

שאיפלו מתי ישראל שמתו בגולה כולם יהיו ויליכם לארץ ישראל שנאמר
הנני פותח את קברותיכם והעליתו אתכם ממקברותיכם והבאתיהם עמי אל אדרמת
ישראל (א). ועוד נאמר ביחסוקאל [יזאל 1]. והזה אחורי כן אשפזק [את] רוח
על כל בשור עד ונקי דם לא נקי. ואף על פי שלל מומונים [?] שלל עונם [].
יש חשבון. שהרי באחריות הימים נכון וזה הר האלהי וגוי. ואומר אופסה
הצולעה והנדחתה. וגוי. ואומר כי מי צאתק מארץ מצרים ארנו נפלאות. ומוי
יצאו הלא ישראל. ואו יראו גויים יכשוו מגבורתם ישמו יד לפה. ואומר
כי יתנס שם ולתחלה גוי. ועוד אמר זכריה נילי מאד בת ציון הריעו
בת ירושלים כי מלך יבא לך צדיק ונושא הוא מושל מים עד ים (!) ולמעלה
נאמר והכרתי קשת מאפרים (!). ונכרצה' קשת מלחתה. זו היא תושבה
לאומר על ישו כי עדין מלחתה. ועוד כי לא מלך ולא מושל מים
עד ים. ומגנher (1) עד אפסי ארץ. ועוד כתוב במלacci הנה היום בוער
תנור וגו. ואומר וורהה לכם יראישמי גוי. ועדין הרשע מושלים
ואינם אפר תחת רגני הצעדי. ואומר זכרו תורה משה עבדי. ולא אמר
זכרו תורה נשוא. ואומר הנה אני [שולח] את אליהו הנביא ולא נאמר
ישו אלה ולא [אלא 1]. נביא.

XIII. שער התהיה, לא נעלם מאנשי השכל כי בשליל האדם נברא
העולם למען ישמרו תורה הבורא יתרבק למלך שבר ולוכות לחי העילום
הבא. והנה תהיית המהרי אינה פליה יותר מתהיית ביריותו שנעשה
מאין ז肯 ונער. הנה האדם נוצר מטיפה שאינה ראויה והוא האדם
שללא נזיה. ומאותו שכך היה. למה נפלא בעיניך התהיה. ועוד הלא
החיי אלהו ואלשען בן השונמיות ובן הצעפתי. ועוד נאמר בספר יחזקאל
על מה שהוא אומרי' יבשה עצמותינו אבדה תקתוינו. הנבאה ואמרת
אליהם (!) הנני פותח את קברותיכם והעליתו אתכם ממקברותיכם עמי.
וישען על בוצא בזה אמר יחו מיתך נבלתי (עוד) יקומו. כי טל אורות
טלייך כלומר אשר באותו טל ירטב הנפש שבצעמותם כמו שمرטב היוצר
האדמה במים לעשות טיט לבנות ממנה כל'. ועוד אמר הש"י שיחיו
מתים זוקיצו וייהו מכירות איש את נפשו ואת עצמו וידע כל אחד מהם
כי הוא איש פלוני ויכירו את ברואם. כדכת' וודעת' כי אני ה' בפתחי
את קברותיכם. וישעה אמר יחו מיתך בנגד [בפתחך] את קברותיכם. הקיצו
ורגנו שוכני עפר בנגד וידעתם כי אני ה'. וגם משורת משה רבינו עליו
השלם מצאנו סדר תהיית המתים שהרי בשירת האזינו הודיעו משה
ליישראל והזכיר טובתו שהטיב לעמו. הלא הוא אביך קנד'!. עד ודם
ענב תהה חמר. ואחרי כן פירסם עונותם. שנ' וישמן ישורון ויבעת.
מכעם בניו ובנותיו. ואחר כן דבר על הנחותם הבאות עליהם לעזיר.
שנאמר אראה מה אחריותם. פיים בתוכח' בזמנן שנבר שיעבודם ויעינויים.

שנאמר לולי כעם אויב אנור. ואחר כך מן חמלתו על עמו שנאמר כי יידין
ה את עמי. או [?] עד [!] יהו עליהם סתר. ואחר כך בשורת בנהמו' הנגולה.
שנאמר ראו עתה כי אני (ה) אני הוא. ופי' זה הפסוק על ד' אופנים.
בננד ד' כתות כופרים. כת ראשונה כופרי בעיר ואומר לא הוא. ולכד
הוא אומר ראו עתה כי אני הוא. כת שנייה אשר בחשו ביחסו
ושתפו עמו אל אחר. לומר שהם שניים لكن אמר אין אלה' עמדיו. כת
שלישי שאונם מאמינים בתחייה ובגולה. لكن אמר אני אמיתי ואחיה.
ובעבור שיש מהרהורם שהוא [ממית] דור ומ militia דר. لكن אמר מהצטי
 ואני ארפא. כשם שאין נופל לשון רפואה אלא על מכיה כך אין תחייה
 אלא המתי. כת רביעית זה המשקרי בעולם הבא. ואומר לית דין ולא
 דין. לכך נאמר ואין מידי מציל. ואם חכם' ע"ה הכהן בתחיית המתי
 אין לו חלק לעולם הבא כי כל מדרתו של הקדוש ברוך הוא מידה
 כגון מידה. וראיה מהשליש נשען על ידו שכפר בנבואה אלישע. ועוד
 שניינו שהמתים יעדמו בלבושיהם. והדעת שופטת כי אין בלבושיהם
 יותר מבגופיהם. ועוד אמר הנאן כי העומדים בתחיית המתי' כולם
 צדיקים שהרי נאמר והעלוייתם אתם (マーוץ) מקברותיכם עמי וצדיקים
 נקראו עמי. שנאמר לאמר לציון עמי אתה. אבל החוטאים אינם נקראים
 עמי. דברתי כי אתם לא עמי. אך לבני תושבה נאמר ואמרתי לא
 עמי עמי אתה.

שאלה. המתים אשר יהיו לעתיד [ימותו] עוד אם לאו. נשיב כך
 שניינו [שנו [!] חכם' ז' מה [מתים [!]] שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיה
שוב לא ימותו.

שאלה. איך תכıl כל הארץ לעתיד כל החיים בתחיית המתי'. נשיב
 אמר הנאן מיום שעמדו ישראל ויצאו לעולם עד ומן הנגולה נ' אלפי'
 ומאותים שנה ושירותים. כך כלם נשים ואנשים ל"ב דור מאה ועשרים ריבוא
 וכר' עם נקבות. ואפלו כולם צדיקים ובעלי תשובה ועמדים. אינם
 אוחזים מכל הארץ בה (!) עד [ק"ה הלקים] לפיקח היה חילך כל אחד ואחד
 מהם למלונו ושדרזו ק' פ' ות' (מאות) אמות. כי הגבול מאתה פרסה. אורך
 לכל פרסה ד' מילין וכל מל אלף אמה. צ"ע בזאת הלשון מפורשת.
 שאלה. בשיקוצו היכרו וה את זה. [יכירו]. כי כן מפורש בספר יחזקאל
 בעניין שנאמר ולאה שמות (בני) השבט. שיכרו איש את רעהו וויש
 את קרובו. והנרים מתדברים לשפט אשר נר בו. שנאמר והיה בשבט
 אשר נר הנר אותו.

שאלה. מי שמו בבעלי מומין מה יהו בימי הנגולה. נשיב כי יעדמו
 במומן ואחר כך יתרפאו כדי שיבין כל אחד מומו. כאשר הפליא אותו
 הקדוש ברוך הוא את חסדו וכן שנחכם' ז' לעמדין במומן וმתרפאים.
 לכן הקדשים ואומר אני אמיתי ואחיה. ואחר כך מהצטי ואני ארפא.
 וזה שנאמר או ידלג כאיל פסה. ויתרונו (!) לשון אלם.

שאלה. בשייקציו יאכלו וישתו ויקחו נשי. נשובהו ראייה לדבר מבן הצעפתה ובן השוניות שחיו ואכלו ושתו ונשאו נשים. ואם ישאל השאלה בשיקחו נשים היקח איש את אשתו או אשה אחרת ומם שהיו לו שתי נשים איזה מהן יקח. וזה התשובה נתזר ספק. ולפי דעת הנראת כי אשת נعروו וחירר ויקח. אחר זה אבאר למה הנגיד הקדוש ברוך הוא ייצור הרע על יציר הטוב. להבחין בין צדיק לרשע. ולהתאות ולבנות ולנטוע ולהרום ולעקור ולצBOR כסף ללחומם ולרדוף כעם. שאילו המשיל הקדוש ברוך הוא יציר טוב על יציר הרע לא היה האדם עסוק בפריה ורבייה ובבנייה העולם כי ימאס בכל عمل מפני זכרון המות. ונמצא העולם שמס ונחרס כולה. ויצטרכ הקדוש ברוך הוא לבראת עולם חדש וכל זה בידו לעשות. אך לא חפץ הקדוש ברוך הוא פן יאמרו רבים [שתי] רשותי¹ הם. אך הנולדים מדור לדור (מ)לmedi מאבותם נפלאות אליהם. ומספרים תhalbתו. لكن יבלג האדם שכלו הוא יציר הטוב על איולתו הוא יציר הרע. וביום טוב יהיה בטוב וביום רעה יראה יושכלי למשעה האלקיי בלב² טוב. ועל יאבדו שכרם באילותם. כי הכל עשה האלים יפה בעתו.

שם ונסלם ספר המצראת

שם שם שם.

1 MS. שרשות. 2 MS. בלא.